

BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ❖ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ALMANYA’DA AŞIRI SAĞIN TEŞKİLATLANMASI VE İSLAMOFOBİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SENA OKUMUŞ

Uluslararası Ekonomi Politikası Anabilim Dalı

Uluslararası Ekonomi Politikası Programı

AĞUSTOS 2021

BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ❖ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ALMANYA’DA AŞIRI SAĞIN TEŞKİLATLANMASI VE İSLAMOFOBİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SENA OKUMUŞ

18297531021

Uluslararası Ekonomi Politikası Anabilim Dalı

Uluslararası Ekonomi Politikası Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nuri Korkmaz

AĞUSTOS 2021

BTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 18297531021 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Sena OKUMUŞ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “Almanya’da Aşırı Sağın Teşkilatlanması ve İslamofobi” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Nuri KORKMAZ**
Bursa Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Ali Burak DARICILI**
Bursa Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Serpil GÜDÜL
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Savunma Tarihi : 6 Ağustos 2021

İNTİHAL BEYANI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belgelediğimi, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

SENA OKUMUŞ

ÖNSÖZ

“Almanya’da Aşırı Sağın Teşkilatlanması ve İslamofobi” isimli bu yüksek lisans tezi Bursa Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ekonomi Politikası bölümünde hazırlanmıştır. Çalışma, hem Siyaset Bilimi hem de Uluslararası İlişkiler konularını içermesi sebebiyle disiplinlerarası bir çalışmadır.

Güvenli ve özgür bir yaşam hakkı tüm insanlığın doğuştan sahip olduğu bir hak iken Müslümanların yüzyıllardır bu hakkının farklı yollarla kısıtlanmaya çalışılmasının da ötesinde ayrıca şiddete maruz kalmaları tüm Dünya’ya anlatılması gereken bir insanlık ve ırkçılık suçudur. Bu suçun ise yaşamın her mecrasında duyurulması ve bu suça her şekilde dikkat çekilmesi gerektiği inancıyla, büyük bir titizlikle uzun sürede ortaya çıkan bu çalışmayla bir nebze de olsa literatüre katkı sağlamaya çalışmış bulunmaktayım.

Yüksek Lisans Programına başladığım ilk günden tez yazımı sürecinin bitimine kadar tüm ilgi, bilgi ve desteğini esirgemeyen, gerek yüz yüze gerek telefon ve email yoluyla tüm sorularımı sabırla yanıtlayıp tez çalışmasının gelişmesine yardımcı olan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Nuri Korkmaz’a yürekten teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitim-Öğretim hayatım boyunca benden maddi-manevi desteğini esirgemeyen, beni bugünlere getiren sevgili annem Leyla Kurmuş ile babam Hayati Kurmuş’a ve tabi ki tüm enerjisiyle beni yükselten, desteğini esirgemeyen kardeşim Eren Kurmuş’a teşekkür ederim.

Son olarak tez aşamasının son dönemecinde hayatı birlikte paylaşmaya başladığımız sevgili eşim Samed Okumuş’a çalışmayı tamamlamam konusunda verdiği destek, motivasyon ve yardımları için teşekkür ederim.

Mayıs 2021

SENA OKUMUŞ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR	VII
ÖZET.....	VIII
SUMMARY.....	IX
GİRİŞ	1
1.İSLAMOFOBİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	5
1.1.Milliyetçilik.....	5
1.2.Irkçılık.....	9
1.2.1.Kültürel Irkçılık	12
1.3.Kimlik ve Kültür	14
1.3.1.Avrupa Kimliği.....	17
1.4.Yabancı Korkusu (Zenofobi)	18
1.5.Göç.....	21
1.5.1.Çokkültürlülük.....	23
1.6.İslamofobi	26
1.7. Oryantalizm ve Medeniyetler Çatışması Tezi.....	30
2.GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İSLAMOFOBİ	38
2.1.İslamofobi'yi Doğuran ve Besleyen Sebepler.....	38
2.1.1.Teolojik Sebepler	38
2.1.2.Ekonomik Sebepler	39
2.1.3.Siyasi Sebepler.....	40
2.1.4.Diğer Sebepler	41
2.2.İslamofobi'nin Gelişimi.....	42
2.2.1.Avrupa'ya İşçigücü Göçü.....	42
2.2.2.Berlin Duvarı'nın Yıkılması.....	45
2.2.2.1."Kızıl düşman" yerine "yeşil düşman"	46
2.2.3. 9/11 Terör Saldırıları.....	49
2.2.3.1.İslami terör ve islami köktencilik.....	50
2.2.4.Arap Baharı ve Mülteciler Krizi	56
2.2.4.1.Arap baharının ortaya çıkışı	57

2.2.4.2.İŞİD varlığı ve müslüman terörist kavramı.....	60
2.2.4.3.Mültecilerin varlığı ve tek tip müslüman algısı.....	64
3. ALMAN TOPLUMU VE ÖTEKİLERE YAKLAŞIMI	71
3.1.İrk Kuramları ile Yaratılan alman Kimliği ve Milliyetçiliği	71
3.2.Alman Literatüründe Yaratılan Türk Korkusu.....	76
3.3.Alman Soy Bağına Dayalı Vatandaşlık Anlayışı	79
3.4.Almanya’da Göç Olgusu ve Alman Çokkültürlülüğü	80
3.5.Almanya’da Türk Göçmenlerin Entegrasyonu Sorunu	86
4. ALMANYA’DA AŞIRI SAĞIN ETKİSİ VE YÜKSELEN İSLAMOFOBİ ...	89
4.1. Oy Verme Davranışı (Voting Behavior).....	89
4.2.Aşırı Sağ Partilerin Gelişimi	91
4.2.1.Aşırı Sağ Kavramı.....	91
4.2.2.Avrupa Tarihinde Aşırı Sağ.....	91
4.2.3.Aşırı Sağ Partiler, Özellikleri ve Söylemleri	94
4.3.Almanya’nın Aşırı Sağ Haritası	98
4.3.1.NSDAP’tan AfD’ye Aşırı Sağ Siyaset.....	98
4.3.2.Neo-Nazizm ve NSU Oluşumları	110
4.3.3. PEGİDA Gösterileri ve Thilo Sarrazin	115
4.3.4.Alman Medyasında İslamofobi.....	120
4.4.Almanya’da İslamofobi Rakamları ve Örnekler	126
4.5. Almanya’da Online Anket Çalışması	132
SONUÇ.....	138
KAYNAKÇA.....	144

KISALTMALAR

AB	: (EU) Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AFD	: Almanya İçin Alternatif Partisi
AP	: Avrupa Parlamentosu
BM	: Birleşmiş Milletler
BAMF	: Göç ve Mülteciler Bakanlığı
BKA	: Federal Kriminal Polis Dairesi
CDU	: Hristiyan Demokrat Birliği
CDU	: Hristiyan Sosyal Birliği
CIA	: Merkezi İstihbarat Teşkilatı
DİTİB	: Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği
DVU	: Alman Halk Birliği
EUMC	: Avrupa Birliği Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi
FPÖ	: Özgürlükçüler Partisi
FRA	: Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İŞİD	: (DAEŞ) Irak ve Şam İslam Devleti
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NPD	: Almanya Ulusal Demokratik Partisi
NSDAP	: Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi
NSU	: Nasyonal Sosyalist Yeraltı
ONHRC	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
ÖVP	: Avusturya Halk Partisi
PEGİDA	: Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar
PİS	: Halk ve Adalet Partisi
PVV	: Özgürlük Partisi
SD	: İsveç Demokratları
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SRS	: Ulusalcılar
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SUK	: Suriye Ulusal Konseyi
SVP	: İsviçre Halk Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UKİP	: Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi
UNHRC	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

ALMANYA’DA AŞIRI SAĞIN TEŞKİLATLANMASI VE İSLAMOFOBİ

ÖZET

Kökenleri Endülüs’ün fethine dayanan Müslüman ve İslam karşıtlığı yıllar içerisinde Avrupa’ya yapılan işçi gücü göçü, 11 Eylül saldırıları ve Arap Baharı sonrası yaşanan mülteci kriziyle derinleştirilmiştir. Batı’da yaşayan Müslümanların yaşadıkları ülkelerde görünürlüklerinin artması ve kendi kültürlerini yaşadıkları ülkelerde devam ettirmek istemeleri Müslümanlara karşı zaten var olan önyargıların artmasına sebep olmuştur. Müslümanlara karşı ayrımcılık yapmak, yabancı düşmanlığı, toplumdan dışlama, nefret dürtüsüyle hareket etme ve özellikle de ırkçılık Avrupa toplumunu İslamofobi’ye götüren eylemler olmuştur.

Şüphe götürmez bir gerçek ki insanlık tarihinin en utanç verici olgusu milliyetçi duygularla yapılan ırkçılık eylemleridir. Eski çağların hastalığı, kölelik ve kalıtsal farklılığa dayalı biyolojik ırkçılık iken; günümüzün hastalığı ise yabancı ve zayıf olana karşı kültür ve din temelli ötekileştiriciliği ifade eden kültürel ırkçılıktır. İslam ile Hristiyanlığın karşılaştığı tarihten itibaren iki din arasında yaşanan çatışmalar bizi bir kültürel ırkçılık türü olan İslamofobi’nin günümüzdeki şeklini almasına sebebiyet vermiştir. Kendisini daima diğer toplumlardan üstün gören Avrupa’nın öteki kimlikleri aşağı görerek kendi kimliğini oluşturması çabası yabancı düşmanlığını körüklemiştir. İslam kültürünün Hristiyan değerlerine dayanan Avrupa kültürüyle uyumsuz olduğuna dair ortaya atılan milliyetçi söylemler de yabancı olarak gördükleri Müslümanlara karşı İslamofobik söylem ve eylemlerin artmasına sebebiyet vermiştir. Milliyetçi söylemlerle süslenmiş dışlayıcı bir siyaset izleyen aşırı sağ partilerin politikaları İslamofobi’nin en büyük sebebi olarak çalışmada anlatılmıştır.

Geniş bir yelpazede yer alan İslamofobi bu çalışmada Avrupa genelinde, özelde ise Almanya ülkesinde incelenmiştir. Çalışmanın çerçevesi Almanya’da görülen İslamofobi’nin ve kamuoyunda Müslümanlara karşı yapılan nefret söylemlerinin artmasındaki en büyük payın aşırı sağ partilerin ve aşırı sağ etkisinde hareket eden her türlü oluşumun milliyetçi ve ırkçı söylemlerinin olduğu teziyle çizilmiştir. Çalışmanın amacı ise Müslüman toprakları dışında yaşayan tüm Türklerin ve Müslümanların özellikle de Almanya’da maruz kaldıkları İslamofobik söylemlerin ve şiddetin boyutunu göstermek ve bu nefret suçunun tehlikesini anlatmaktır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Milliyetçilik, ırkçılık, Aşırı Sağ, Almanya

THE ORGANIZATION OF FAR RIGHT IN GERMANY AND ISLAMOPHOBIA

SUMMARY

Anti-Muslim and anti-Islamism, whose origins are based on the conquest of Andalusia, has been deepened over the years by the migration of labor force to Europe, the attacks of September 11 and the refugee crisis after the Arab Spring. The increase in the visibility of Muslims living in the West in the countries they live in and their desire to continue their own culture in the countries they live in has led to an increase in prejudices against Muslims. Discrimination against Muslims, xenophobia, exclusion from society, acting with the impulse of hatred and especially racism have been actions that have led the European society to Islamophobia.

It is an undoubted fact that the most shameful phenomenon in the history of humanity is the acts of racism committed with nationalistic feelings. While the disease of ancient times was slavery and biological racism based on hereditary difference; today's disease is cultural racism, which expresses culture and religion-based othering against the foreign and weak. Conflicts between the two religions since the encounter of Islam and Christianity have caused us to take the form of Islamophobia, which is a form of cultural racism. The effort of Europe, which always considers itself superior to other societies, to create its own identity by seeing other identities as inferior has fueled xenophobia. Nationalist rhetoric, which has been put forward that Islamic culture is incompatible with European culture based on Christian values, has also led to an increase in Islamophobic discourses and actions against Muslims, whom they see as foreigners. The policies of far-right parties, which follow an exclusionary policy embellished with nationalist rhetoric, are explained in the study as the biggest cause of Islamophobia.

In this study Islamophobia was examined in Europe and Germany in particular. The framework of the study is drawn with the thesis that the nationalist and racist discourses of far-right parties and all kinds of formations acting under the influence of the far-right have the biggest share in the increase of Islamophobia in Germany and hate speech against Muslims in the public. The aim of the study is to show the extent of Islamophobic discourses and violence that all Turks and Muslims living outside of Muslim lands are exposed to, especially in Germany, and to explain the hazard of this hate crime.

Keywords: Islamophobia, Nationalism, Racism, Far Right, Germany

GİRİŞ

Çeşitli kültürlerin ve kimliklerin mesafe ne kadar uzak olursa olsun birbirleriyle kolayca iletişim kurabildiği, iletişim teknolojileriyle iletişim araçlarına ulaşımın kolayca sağlanıp aklımızda soru işareti bırakan tüm bilgilere rahatlıkla ulaşabildiğimiz küreselleşen ve küçük bir köy haline gelen Dünyamızda; bilgisizlikten, önyargıdan ve tabi ki kışkırtmalardan oluşan farklı olana karşı bir nefret ve ötekileştirme duygusunun, tarihin derin kuyularından çıkartılıp, yeni bir forma dönüştürülerek 21. yüzyılda karşımıza çıkartılıp varlığını sürdürmeye devam etmesi hem yıpratıcı ve yıkıcı hem de insanlık tarihinde yerini almış bir utançtır. Genetiğe dayalı biyolojik ırkçılığın ve kan bağının yerini zamanla kültür temelli bir ırkçılığa bırakması karşımıza İslamofobi sorununu çıkarmış; sadece Avrupa değil, Amerika ve tüm Dünya’da varlık gösteren İslam düşmanlığının meşruiyeti olarak bu yeni tür ırkçılık modeline tüm Dünya sıkı sıkı sarılmıştır.

Bugün İslamofobi olarak adlandırdığımız yeni tür ırkçılık davranışları her ne kadar bu yüzyılın sorunu olarak bilinse de konunun geçmişi İslam ile Hristiyanlık dininin ilk tanıştığı zamanlara dayanmaktadır. O zamanlardan bu zamanlara hep var olan Müslüman ve İslam düşmanlığı zaman zaman etkisini kaybettiği yıllar olsa da hiçbir zaman varlığını tam olarak yitirmemiş, farklı şekillerde de olsa karşımıza bu düşmanlık hep çıkmıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırıları ve 2010 yılında başlayan Arap Baharı sürecinden sonra patlak veren mülteci krizi gibi kritik gelişmeler sonrasında artan bu yabancı düşmanlığının kültürel bir ırkçılık türüne dönüşerek İslamofobi adını almasıyla Avrupa’nın bitmek bilmeyen korkulu rüyası varlığını sürdürmeye devam ettirmiştir. Bu yıllardan sonra güçlenen İslamofobi’nin daha da gündeme gelmesini sağlayan etken ise Avrupa’da aşırı sağ partilerin Müslümanları ötekileştiren ırkçı söylemleri olmuştur. Bu tez çalışmasının konusu da aşırı sağ partilerin yükselişe geçen İslamofobi’deki rolünü açıklamaktır.

Bu tez çalışmasındaki esas amaç, Avrupa’daki geçmişi uzun yıllara dayanan İslamofobi’nin modern dünyamızda artık Almanya’da aşırı sağ partilerin siyasi söylemleriyle ve milliyetçiliğin de etkisiyle bir kültürel ırkçılığa ve ayrıca fiziki saldırılara dönüştüğünü açıklamaktır. Özellikle 11 Eylül saldırıları ve mülteci krizleri sonrasında ülkede daha da artış gösteren Müslüman nüfusla birlikte Almanların gözünde negatif olarak oluşan tek tip Müslüman algısının büyük ölçüde tehlikeli

olduğunu açıklamaktır. İslam ve Müslümanlık hakkında hiçbir bilgisi olmayan Alman kamuoyunda oluşturulan bu negatif algının en büyük mimarı olan Alman aşırı sağ siyasetinin ve medyanın öteki söylemlerini nasıl inşa ettiklerini açıklamaktır.

Tarihsel arka planına baktığımızda Endülüs'ün fethine dayanan İslamofobi oldukça geniş bir yelpazede yer almaktadır. Bu sebeple çalışmamızda daha çok 1990'lar sonrası gelişen İslamofobi'ye yoğunlaşmıştır. İslamofobi'nin yoğun olarak yaşandığı, ülkede yaşayan Müslüman Türklerin çoğunluğu ve mülteci krizi sonrası artış gösteren Müslüman varlığı sebepleriyle Almanya örnek ülke olarak seçilmiş ve konu Avrupa genelinde anlatılsa da Almanya özelinde irdelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle konunun daha iyi anlaşılması amacıyla İslamofobi ile ilişkili olan zenofobi, ırkçılık, kimlik, kültür, göç, çok kültürlülük, milliyetçilik, oryantalizm ve medeniyetler çatışması kavramları değerlendirilmiş, sonrasında İslamofobi'nin tarihsel arka planı ve gelişim süreci aydınlatılmış, Alman milliyetçiliği ve Almanya'nın soy bağına dayalı vatandaşlık anlayışının yabancı düşmanlığını nasıl tetikleyip çok kültürlü yapıyı reddettiği açıklanmış, son olarak da Almanya'da güçlenen aşırı sağ partilerin teşkilatlanması ve İslamofobi'ye etkisi açıklanmıştır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesi Batı'da varlığını sürdüren İslamofobi'nin en temel aracının burada siyasal teşkilatlanmayla yapılandırılarak halka aşılana, kendi ulusal/kültürel kimliklerini yüceltip İslam'ı ötekileştiren milliyetçilik olduğu teziyle çizilmiştir. Bu sebeple çalışmamızda kavramsal açıklamalara yer verdiğimiz birinci bölümde öncelikle milliyetçilikten bahsedilmiştir. Milliyetçiliğin ideolojiye dönüştüğü noktada karşımıza çıkan eski tip ırkçılıktan ve günümüzde ise kültürel olarak ön plana çıkan yeni tür ırkçılıktan bahsedilmiştir. Bir ulusun aidiyetini açıklayan kimlik kavramı ve kimliğin oluşmasından en etkili araç olan kültür kavramları ve spesifik olarak da Avrupa ve Alman kimliğinin ne olduğu belirtilmiş, ayrıca kimlik oluşumunda ortaya çıkan biz ve onlar ayrımına dikkat çekilmiştir. Sonrasında İslam düşmanlığının temelinde olan zenofobi, göç, göçle oluşan çok kültürlülük detaylandırılmış ve tüm bunların İslam düşmanlığını nasıl körüklediğini, bazı durumlarda İslamofobi söylemlerini nasıl meşrulaştırdığı gösterilmiştir. Son olarak ise İslamofobi'nin iki temel kaynağı olarak gördüğümüz Doğu-Batı ayrımını detaylandıracağımız Oryantalizm ve Medeniyetler Çatışması tezi anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; İslamofobi'nin teolojik, ekonomik, siyasi ve diğer tüm sebepleri açıklanmıştır. Sonrasında İslamofobi'nin tarihsel gelişimi; Türklerin varlık göstermeye başladığı Avrupa'ya işçi gücü göçüyle anlatılmaya başlanmış, sırasıyla Berlin Duvarı'nın yıkılması sonrasında komünizm tehlikesinin bitmesiyle onun yerine İslam düşmanlığının nasıl yerleştirildiği, 9/11 saldırılarıyla İslami terör kavramının literatürü nasıl kazandırıldığı, Arap Baharı sonrası mülteci varlığıyla zihinlerde tek tip Müslüman algısının nasıl yaratıldığı açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Alman kimliği ve milliyetçiliğinin, beyaz ırkın üstün olduğunu söyleyen ırk teorisiyle nasıl oluşturulduğu, Alman literatüründe Fatih'in İstanbul'un fethi zamanından beri Türk korkusunun nasıl yerleştirildiği, Alman soyuna dayalı vatandaşlık anlayışının ülkede yarattığı kargaşadan, tüm bunlara bağlı olarak gelişen çok kültürlülüğünün Almanya'da reddedilmesinden bahsedilmiştir. Alman kimliğini diğer kimliklerden üstün olduğu inancıyla hareket eden Almanya'nın çokkültürlülüğü reddetmesinden kaynaklı olarak Türk göçmenlerin yaşadığı entegrasyon sorunları da anlatılmıştır.

Son olarak çalışmanın dördüncü bölümünde ise Avrupa'da tarihinde Nazi Almanyasından günümüzün aşırı sağ partilerine kadar radikal sağ siyasetin gelişimi, bu partilerin özellikleri, söylemleri aktarılmıştır. Almanya'nın aşırı sağ partisi AFD'nin ırkçı söylemlerinden, Neonazi temelli NSU cinayetlerinden, Almanya ve diğer tüm Avrupa ülkelerindeki etkisi oldukça büyük olan PEGİDA gösterilerinden, eski merkez bankası başkanı Thilo Sarrazin'in Türk nefretiyle donatılmış kitabından ve medyanın İslamofobik söylemlerinden bahsedilmiştir. Devamında ise Almanya'daki güncel İslamofobi rakamlarına ve somut birkaç İslamofobik olaya yer verilmiştir. Son olarak küçük bir anket hazırlanmış ve internet aracılığıyla Almanya'daki Türk dernek, vakıf ve camilerle iletişim kurularak 26 kişiyle bu anket çalışması yapıp sonuçlarına yer verilmiştir.

Çalışmamızın kavramsal ve kuramsal çerçevesini açıkladığımız ve İslamofobi'nin tarihsel arka planına baktığımız bölümlerde geniş bir literatür çalışması yapılmıştır. Konuyla ilgili yayınlanmış kitaplar, dergiler, makaleler, ilgili kurumlar tarafından yayınlanmış raporlar, gazete haberleri, belgeseller, daha önceleri yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ve internet kaynakları literatür taramamızı oluşturan kaynaklar olmuştur. Almanya'da yaşanan İslamofobik hareketlerin şiddetini, aşırı sağ partilerin

Ülkedeki etkisini ve İslamobinin güncel durumunu belirtmek için ise literatür çalışmasına ek olarak online da olsa bir saha çalışması yapılması uygun görülmüştür.

1.İSLAMOFOBİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

İslam'ın tarih sahnesine çıkmasından itibaren İslam dünyası ve Hristiyan dünyası arasında yaşanan ekonomik, siyasal, kültürel ve dini savaşlar bugün İslamofobi olarak adlandırdığımız bir nevi artık ırkçılık diyebileceğimiz Müslümanlara karşı yapılan yabancı düşmanlığının temellerini oluşturmuştur.

Tez çalışmamızın konusu olan İslamofobi'nin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla öncelikle birinci bölümde İslamofobi kavramı ile ilişkili olan ve İslamofobi'nin kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturan kavramlardan bahsedilecektir.

1.1.Milliyetçilik

Milliyetçiliğin ne olduğuna ve ne zaman ortaya çıktığına dair literatürde birçok tartışma mevcuttur. Kavramın modern çağdaki gelişmelere bağlı olarak mı ortaya çıktığı ya da aksine bilinen en eski insanlık tarihine kadar mı uzandığıyla ilgili farklı görüşler sosyal bilimlerde yerini almıştır ve birçok tanımlama yapılmıştır. Gündoğan'a göre *milliyetçilik, fıkri ve felsefi temelini aydınlanma dönemi rasyonalizminde, Fransız ihtilalinde, sanayi devriminin toplumsal sonuçlarında bulan ve toplumların ulus olma bilincine eriştikleri noktada ortaya çıkan bir akımın adıdır* (Gündoğan, 2020). Hayes'e göre milliyetçilik vatanseverlik ile milliyet bilincinin birbiri ile kaynaşmasıdır (Hayes, 2010, s. 12). Gellner'e göre ise *Ulusçuluk hareketi, siyasal yönetimle kültür arasındaki ilişkinin oldukça kaçınılmaz bir biçimde köklü bir uyarlanışının dışa vurmuş bir görüntüsüdür* (Gellner, 2018, s. 112).

Milliyetçilik kavramını açıklayan, birbiriyle paralellik gösterebildiği gibi tamamen birbirine zıt da düşen tanımlamalar da literatürde yerini almıştır. Kimi düşünürler bazı toplumlarda gerçekleşen milliyetçiliği iyi ve insancıl ya da tam tersi kötü ve totaliter olarak ayırmışlardır. Örneğin Karl Popper'a göre milliyetçilik açık toplumun kurulmasına engel olurken Karl Deutsch'a göre açık toplumun oluşmasının yolunun buradan geçtiğini söyler. Milliyetçilik Fransız devrimi ile özgürlük hareketlerine öncülük yaparken daha sonraki dönemlerde ise faşist uygulamalar ile diğer yüzünü göstermiştir (Akıncı, 2014, s. 132). Örneğin iki savaş arası dönemde İtalya'da ve Almanya'da ırk üstünlüğüne dayanan milliyetçilik faşist liderlerin yönetime geçmesine sebep olmuştur. Soğuk savaş döneminin iki kutbu olan ABD ve SSCB arasındaki rekabetin süregelmesinin sebebi de kendi çıkarlarını korumaya yönelik milliyetçi tutumlar olmuştur. Bir ulusun bireyleri arasında bir dayanışma sağlayabilen

milliyetçilik, Osmanlı ve Sovyet Rusya örneğinde olduğu gibi imparatorlukların parçalanmasında rol oynayan bir fikir de olabilmektedir (Gündoğan, 2020).

Milliyetçilik kavramı madalyonun iki yüzüne benzetilebilir. İyi ve kötü çizgisinde çok hassas bir noktada ilerleyen Milliyetçilik hareketlerinin bütünleştirici olmasının yanı sıra bazı durum ve şartlar altında ise emperyalist bir harekete dönüşebileceğini unutmamak gerekir. Burada adı geçen iyi ve kötü milliyetçilik akademik çalışmalarda sıkça karşılaşılan bir ayrımdır. Siyasal veya sivil milliyetçilik olarak adlandırılan iyi milliyetçilik; barışçıl, ulusalcı, hümanist evrenselci, diğer milletlere hoşgörü ile yaklaşan, normal, medeni ve Batı'ya aittir. Diğer tarafta ise Doğu Avrupa ve Balkanlar'da görülen, etnik köken ve milli kimliğe vurgu yapan, dil ve kültür birliğini savunan, dışlayıcı ve fanatik olan, kültürel veya etnik milliyetçilik olarak adlandırılan kötü Milliyetçilik bulunmaktadır. Her ne kadar böyle bir ayrım yapılsa da her iki milliyetçilik de birbiri ile harmanlanmıştır (Gökalp, 2007, s. 285).

Sosyal bilimler literatüründe çok farklı tartışmaları barındıran milliyetçilik olgusunun ortaya çıkışı ile ilgili genel olarak 3 farklı kuram vardır. İlkçi yaklaşıma (Primordializm) göre; etnik grupların doğmasına neden olan aynı etnik kimliğe sahip bireylerin dil, din ve kan bağı gibi öğeler bir bağlılık duygusu oluşturur ve fazla bir değişikliğe uğramadan nesilden nesile aktarılır. Bu yaklaşımda etnisite doğuştan edinilmiştir ve din, dil ve geleneklerden kaynaklanan doğal ve değiştirilemez bir bağlılık duygusu oluşmuştur. Modernist yaklaşıma göre; Milliyetçiliğin ortaya çıkışı 17.yüzyıl sonu ve 18.yüzyıl başlarında endüstrileşme ve kapitalizmin yaşandığı Batı Avrupa'dadır. Etno-sembolcü yaklaşım ise bu iki görüşün senteziyle bir sonuca ulaşmaya çalışmıştır (Sönmez Selçuk, 2011, s. 3856-3857). Literatürde etno-sembolcü olarak nitelendirilen Anthony Smith'e göre modern milliyetçilerin oluşumunda modern öncesi dönemin izleri vardır ve modern milliyetçilerin anlaşılabilmesi için etnik topluluklar ile ilişki kurmak gereklidir (Gökalp, 2007, s. 284) .

Milliyetçiliğe farklı bir açıdan yaklaşan diğer bir isim de Benedict Anderson'dur. Milliyetçiliği modern kalkınma tarihinin patolojisi olarak gören Anderson tıpkı bireylerdeki nevroz gibi milliyetçilikten de kaçılmayacağını söylemiş ve antropolojik bir ruhla ulus hakkındaki tanımını şu şekilde yapmıştır: *Ulus hayal edilmiş bir topluluktur-kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir.* Ulusun hayal edildiğini çünkü en küçük ulusun

üyelerinin bile diğer üyelerini tanımayacağını, onlarla tanışmayacağını, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecek ama yine her birinin zihninde toplumlarının hayalinin yaşamaya devam edeceğini anlatmaktadır. Ulusun sınırlı olarak hayal edildiğini söyler çünkü nüfusu en büyük olan milletin bile ötesinde başka milletlere ait insanların yaşadığı esnek sonlu sınırları vardır ve hiçbir ulus kendisini insanlığın tümü ile örtüşüyor olarak hayal etmemektedir (Anderson, 1995, s. 19-21). Ulusu egemen olarak hayal eder çünkü kavram Aydınlanma felsefesi ve devrimlerin, güçlerini Tanrı'dan alan hiyerarşik hanedanlıkların meşruiyetini yerle bir ettiği bir çağda doğmuştur. Bu nedenle özgürlük hayalleri kuran milletler, Tanrıya bağlı olacaklarsa bile bunun doğrudan aracısız bir bağlılık olmasını yeğlemişlerdir. (Sönmez Selçuk, 2011, s. 3861). Ulusu bir topluluk bir cemaat olarak hayal eder çünkü her ulusta fiilen geçerli olan eşitsizlik ve sömürü ilişkileri ne olursa olsun ulus daima derin ve yatay bir yoldaşlık olarak tasarlanmıştır. İnsanların da birbirlerini öldürmekten ziyade böylesi sınırlı hayaller uğruna mücadele edip ölmeye razı olması da bu yoldaşlık ve kardeşlik duygusudur. (Anderson, 1995, s. 22). Milliyetçiliğin bilinçli olarak benimsenmiş siyasal ideolojilerle ilişkilendirilerek değil kendisini önceleyen ve onlardan kaynaklanmış olduğu büyük kültürel sistemlerle ilişkilendirilerek incelenmesini gerektiğini savunan Anderson'a göre bu iki kültürel sistem dinsel cemaat ve hanedanlık mülküdür (Anderson, 1995, s. 26). 16.yüzyıla kadar egemen olan bu iki sistem 17.yüzyıldan itibaren gerilemeye başlamış ve milletin ihtiyaç duyduğu tarihsel ve coğrafi yeri sağlayan da bu gerileme olmuştur. Anderson bu iki sistemin eski önemini yitirmesiyle zaman anlayışında yaşanan bir devrim olduğunu iddia etmiş ve bu devrimin de dünyayı algılama biçimlerini temelden değiştirerek milletin hayal edebilmesini mümkün kıldığını söylemiştir. Dinin ve hanedanlıkların eski önemini yitirmesiyle zaman anlayışındaki değişimin milliyetçiliğin içinde doğacağı kültürel ortamı hazırladığını iddia etmektedir (Sönmez Selçuk, 2011, s. 3861).

Farklı kuramlar olmasına karşılık birçok sosyal bilimci tarafından milliyetçiliğin modernizm ile ortaya çıkan bir kavram olduğu tartışılmıştır. Kapitalizm, kentleşme, laikleşme ve sanayileşme gibi modern süreçlerle ortaya çıkan milletler ve milliyetçiliğin bu süreçlerden ayrı düşünülemeyeceği görüşü savunulmuştur (Çağırkan, 2018, s. 388). Modernizm'in önemli isimlerinden biri olan Ernest Gellner'a göre insanlık tarihinin kırılma noktası sanayi toplumuna geçiş ve ulusçuluğun da sanayileşme ile ortaya çıktığını belirtmiştir (Gellner, 2018, s. 28-29).

Bu görüŖe göre uluslar ve ulusçuluk doğal olarak kendiliğinden oluşmamış, modern gelişmelere ait olarak gelişmiştir. Yani milletler milliyetçiliği değil milliyetçiler milletleri oluşturmuştur (Gellner, 2018, s. 138). Bu tespiti İtalya'nın kuruluşunda büyük rol oynayan Massimo d' Azeglo'nun sözleri ile somut bir hale getirebiliriz: *İtalya'yı yarattık. Şimdi de İtalyanları yaratmalıyız* (Gökalp, 2007, s. 282). Milliyetçiliği modern ve çağdaş dünyadaki aşikâr ve sürükleyici bir hareket olarak gören Hayes'e göre milliyetçilik modern bir gelişmedir ve kaynağıyla yükselişini Avrupa'da bulmuştur (Hayes, 2010, s. 11).

Sanayi devrimi yeni bir burjuva sınıfının ortaya çıkmasına, Fransız devrimi ise eşitlik, özgürlük gibi fikirlerin yayılmasına yol açmış aynı zamanda sınıfsal farklılıklar ortadan kalkmış ve daha eşitlikçi topluluklar kurulmaya başlanmıştır. Bireylerin eşit olarak yaşayabilmeleri için ise bazı ortaklıklar ve benzerlikler gerekmiştir. Bu ortaklık ise modern öncesi dönemde olduğu gibi bir krala, imparatorluğa, kavme ya da aşirete aidiyetlik değil; ortak bir dili konuşmak ve benzer kültürel formlara sahip olmak olmuştur. Bunu sağlayacak olan ise milliyetçilik olarak görülmüş ve milliyetçilik sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan demokratikleşmenin bir gereği olarak meydana gelen bir olguyla asıl formunu ortak dili ve kültürü olan millet ile kazamaya başlamıştır (Gündoğan, aliosmangunndogan.com, 2020). Ortak bir kültürü ve dili paylaştıkları inancında olan bir milletin bireyleri, diğer milletler ile kendi kültürel değerleri aracılığıyla iletişim kurarlar. Bu değerler aracılığıyla hareket eden bireyler, yaşadıkları topluluğa karşı bir sadakat duygusu duyarlar ayrıca milli bilinç, kimlik ve dayanışma geliştirirler. Modern insanın sadakati artık kültüredir; bir krala, ülkeye veya bir dine değildir (Gellner, 2018, s. 113). Bu sadakat duyguları neticesinde birbirlerine karşı hak ve sorumluluk doğan milletin üyeleri bu süreçte kendilerinden olmayan bireyleri ya da grupları kabul etmezler ve ötekileştirirler (Akıncı, 2014, s. 138).

Modern ulus-devletlerin oluşum sürecinde milliyetçiliğin hızlandırıcı etkisinin yanı sıra milli kimliğin oluşum sürecinden de bahsetmekte fayda vardır. Bu süreçte yönetimi elinde bulunduranlar ulusun kültürel değerlerini ülkenin genel değerleri haline getirip devletin tekçi bir yapıya bürünmesini amaçlamışlardır ve milli kimlik inşası yaparken de farklı kültür ve kimlikleri göz ardı etmişlerdir. Milli kimlik inşasının en önemli aracı olarak da milli dili kullanmışlardır. Ortak dilin okullarda tarih ve coğrafya derslerinde kullanılarak milli kimliğin inşasının nesillere aktarılması oldukça etkili bir yöntemdir. Ulus-devletler kendi milletlerinin tarihini çok eskilere

dayandığını aşlamışlar, tarihi düşmanlar yaratarak toplumsal dayanışmayı sağlamlaştırmışlardır (Akıncı & Yavuzylmaz, 2018, s. 79).

Devletin milliyetçiliği bir ideoloji olarak benimsemesi ise İtalya’da Faşist yönetimlerin olduğu dönemlerdeki devletçi milliyetçiliği doğurmaktadır (Akıncı, 2014, s. 136). İdeolojik milliyetçilik ırkçılıkla birleştiği noktada ise emperyalist amaçlar için kullanılmıştır. Bunun en çarpıcı örneği ise Nazi Almanya’sıdır (Gündoğan, aliosmangunndogan.com, 2020).

1.2.Irkçılık

Milliyetçilik kavramını açıklarken birçok anlamı kapsadığından ve iyi/kötü olarak iki yüzü olduğundan bahsedilmişti. Milliyetçilik aynı milletten olan toplulukları birbirine bağlayan bütünleştirici, barışçıl ve özgürlükçü olan bir kavramı ifade ederken, bir diğer tarafta ise devletlerin milliyetçiliği bir ideoloji olarak benimseyip milliyetçiliği ırkçılığa kadar götüren bir yüzünü de ifade eder.

Irk sözcüğünün kökeni Latincedeki soy, tür, kök anlamlarına gelen “rati” kelimesinden gelir ve siyaset, biyoloji, genetik, antropoloji gibi sosyal ve fen bilimleri alanlarında birçok anlama sahiptir (Akça, 2016, s. 6). Irk, bir insanın doğuştan gelen birtakım biyolojik ve fizyolojik özelliklerine göre, bir akrabalık ilişkisi sebebiyle sınıflandırılan gruba verilen ad, ırkçılık ise aşağı görülen ırkın aşağılama dolu davranış biçimidir (Sumbas, 2009, s. 263). Irkçılık, bir toplumda yaşayan insanlardan etnik olarak farklılık gösteren bireylerin yaşadıkları toplum tarafından küçük görülmesi, dışlanması ve olumsuz eylemlere maruz kalmasına sebep olan milliyetçilikle ilişkili olan bir kavramdır (Ceyhan, 2018, s. 18). Yine başka bir tanımda ırkçılığın genetik ve biyolojik üstünlüğüne dayanan bir vurgu yapılmıştır. Buna göre ırkçılık, kalıtımla geçen bedensel özelliklerin bireyleri farklılaştırdığı ve bu farklılığın bireylere bir statü yarattığı akımdır (Hıdır, 2017, s. 34-35). Irkçılık, insanlar arasında üstünlük/aşağılık hiyerarşisidir (Grosfoguel, 2016, s. 10).

Milliyetçilik başlığından da hatırlanacağı üzere ulus-devletlerin yönetimleri millik kimlik inşası sürecinde kendi kimlikleri dışında olan farklılıkları göz ardı etmişlerdir. Ulus-devletlerin kendi milli kimliklerini oluştururken milliyetçiliğin baskıcı yüzü olan ırkçılığı görmekteyiz. Kendilerine bir ulus yaratma gayesinde olan Avrupalılar bu süreçte bünyelerinde var olan farklılıkları ortadan kaldırmaya diğer etnik toplumları asimile etmeye çalışmışlardır. Modern devletlerin oluşturulması sürecinde genetik

üstünlüğe dayalı bir etnisite ayrımcılığını ifade eden ırkçılık ile Avrupa kendisine bir aidiyet yaratarak milli kimliğini yaratmaya çalışmıştır. Burada ırkçılığın Avrupa merkezli olduğuna dair bir tanımlamaya yer vermekte fayda vardır. Irkçılık; kapitalist, Hristiyan Batı merkezli kurumlar tarafından yüzyıllardır politik, kültürel ve ekonomik olarak yeniden üretilen küresel bir üstünlük ve aşağılık hiyerarşisidir (Grosfoguel, 2016, s. 10).

Amerikalı sosyolog Cox' a göre ırkçılık, kapitalist sömürüyü destekleyen bir sosyal davranış biçimidir. Buradaki görüş, ırkçılığın emperyalist hareketlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir olgu olduğuna vurgu yapmaktadır. Sömürgeci ırkçılık olarak nitelendirilen II. Dünya Savaşı öncesi bu dönemde sömürge altındaki ırklar aşağı grup olarak görülmüşlerdir ve bu durum Batı Avrupa ülkelerinde görülen bir davranış biçimidir. Bu bağlamda kapitalizm ve milliyetçi ideolojinin de yükselişiyle birlikte Avrupalılar arasında ırkçı sömürüler yaygınlaşmıştır (Yılmaz F. , 2008, s. 17-18). Bu emperyalist ve sömürge tarihi ise 15.yüzyılın sonları, 16.yüzyılın başlarında ekonomik geliri yüksek ve denize kıyısı olan Avrupalı devletlerin dayanıklı tekneler ile dünyayı keşfe çıkması ile başlar. Bu yolda kendisi dışındakileri (ötekileri) farklı gören ve onların doğruyu bulması gerektiğini düşünen Batı; kendi dinini, inancını, örf ve adetini hatta giyinme şeklini bile ötekilere kabul ettirme yoluna gitmiştir (Somersan, 2012, s. 200).

18.yüzyıla geldiğimizde ise 1787 Fransız İhtilali sonrasında yaygınlaşan ırkçılık faaliyetleri Afrika köle ticareti, Çingene düşmanlığı ve Yahudi soykırımı gibi olaylar Avrupa coğrafyasında uzun yıllar varlığını sürdürmüştür (Deniz & Zengin, 2018, s. 7). Siyah ırkın beyaz ırk karşısında eksik ve zayıf olduğu düşüncesi 19.yüzyılda aksiyomatik yani kanıtlanmasına gerek olmayan önerme olarak kabul edilmiştir ve bu yüzyıl adeta bir biyolojik ırkçılık çağı olmuştur (Gündoğmuş, 2018, s. 290-291). 20.yüzyıla geldiğimizde ise Avrupa'nın kendi yarattığı ırkçılığın ideolojiye dönüşmüş hali olan, ölüm saçan Faşizm ve Nazizm örnekleri görülmüştür (Deniz & Zengin, 2018, s. 7).

Çeşitli tanımları ve açıklamaları olan ırk ve ırkçılık kavramı günümüzde hala etkisini hissettiren milliyetçiliğin aşırı bir versiyonudur. Milliyetçi ideoloji ile klasik anlamda bir ırkı üstün gören ırkçılık anlayışının birleştiği noktada Dünya tarihi Nazi Almanyası'na örneğine şahitlik etmiştir. Hegel'in Germen ırkının diğer ırklardan üstün

olduğunu tezini savunan Alman Nasyonal Sosyalizmi, Hitler milliyetçiliği ideolojisi ile kan esasına dayanan ırkçılığın sembolü haline gelmiştir. Bu anlayışa göre Alman ırkı dünyanın en üstün ırkıdır (Çancı, 2008, s. 109). II. Dünya savaşına kadar geçen sürede daha çok genetik ve biyolojik üstünlüğe dayanan ırkçılık, küreselleşmeyle birlikte bir dönüşüme uğramıştır ve tanımı sadece ırksal bir üstünlüğe dayandırmak yeterli gelmemiştir. İşte bu noktada İslamofobiyi daha çok anlamlandırabileceğimiz yeni bir tür olarak kültürel ırkçılık karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kültürün, milliyetçilik paralelindeki önemini anlamak için Gellner'in endüstrileşmeyi nasıl yorumladığına bakmak gerekmektedir. Sanayileşme çağının başladığı dönemi milliyetçilik çağının da başladığı dönem olarak kabul eden Gellner bu yeni dönemi siyasal ve kültürel sınırların yeniden düzenlendiği, yeni milliyetçiliğin kendini ilk kez hissettirdiği çalkantılı bir yeniden düzenleme dönemidir şeklinde ifade etmiş ve bu yeni dönemde yöneticilerin topraklarından kolaylıkla vazgeçmediği çünkü bir insanın kültürünü değiştirmenin acı veren bir deneyim olduğundan bahsetmiştir (Gellner, 1983, s. 40). Sanayileşme öncesi tarım toplumları karmaşık ve dengeli yapıda rol sistemlerine sahipken kan bağı da bu rolleri donatan ve bireyleri konumlandıran bir olgu olmuştur. Sanayileşmeyle birlikte modern toplumlarda ise doğası ve siyasi meşruiyetinin temel ilkesi gereği ekonomisinin büyümesi için kanbağı önemini yitirmiştir. Etnisite bir bakıma kan bağının yerini almıştır (Gellner, 2016, s. 72). Modern insan artık bir krala, bir ülkeye veya bir dine değil bir kültüre bağlılık göstermektedir (Gellner, 1983, s. 36). Modern çağda topluma egemen olan unsur artık kültürdür. Milliyetçilik, derinlemesine içselleştirilmiş, eğitime bağlı yüksek kültürlerle dayanan ve her biri devlet eliyle korunan yeni bir toplumsal örgütlenme biçiminin sonucudur (Gellner, 1983, s. 48). Burada devlet kültürün koruyucusu, kültür de devletin meşruluğunu ve sembolünü sağlamaktadır (Gellner, 2016, s. 69). Peki devletin koruduğu bu yüksek kültür ne demektir? Gellner burada sanayileşme öncesi eğitimsiz olan tarım toplumunu aşağı kültür/yaban kültürü, sanayileşme sonrası eğitilmiş yani okullu olan modern toplumu ise yüksek kültür/bahçe kültürü olarak tanımlamıştır. Sefil, zavallı bir düşkünlük ve sapkınlık olarak görülen aşağı kültürler yani köylüler ne alim ne de skolastik olabilirler onlar ancak dans edebilirler, şarkı söylerler ve kendi kültürlerini yaşayarak ancak bu kültürü sözlü olarak aktarabilirler asla yazıya dökemezler. Kendisini insan soyunun bir modeli olarak gören yüksek kültürler ise eğitilidir; iş becerisine, vatandaşlık ahlakına, bürokrasiyle uğraşma yeteneğine sahiptir. Burada yüksek, okuryazar, eğitimle aktarılan be manevi olarak

formüle edilmiş bir kültür mevcuttur. Modern insanın da sahip olduğu en değerli şey, yaptığı en büyük yatırım, yürütülebilir endüstriyel bir sistemin gereksinimi ortak olan bir “yüksek kültür”e erişebilirliğidir. İnsan, bu yatırıma değer verdiği için de milliyetçi olmaktadır (Gellner, 2016, s. 64-67). Bireyi birey yapan ona kimliğini veren eğitim (Sönmez Selçuk, 2011, s. 3860); altyapısı büyük ve pahalı ancak işlevi önemli ve ciddi boyuttadır. Böylesine pahalı ve önemli işlevi olan bir yükü ise örgütlerin en büyüğü devlet kaldırabilirken, bu işlevin denetimini de ancak ve ancak kültür üstlenebilmektedir. Kültür, artık sadece sert ve zorlayıcı kısıtlamalarla toplumsal düzeni meşrulaştıran bir araç değil; toplum üyelerinin içinde nefes alabildiği, hayatta kalabildiği ve üretebildiği, yaşamak için ihtiyaç duyulan kan, paylaşılan ortak bir atmosferdir. Böyle bir toplum içinse aynı kültür olmalıdır, bu artık büyük ve yüksek bir kültür olmalıdır. Bundan böyle yerel bağlantısı olan, farklılaşmış ve okuryazar olmayan küçük kültürlerle yer yoktur (Gellner, 1983, s. 37-38).

1.2.1.Kültürel İrkçilik

Hitler Almanyası'nın yıkıcı eylemleri sonrası Avrupa, klasik ırkçı söylemlerini terk etmeye başlamıştır. 1969 tarihinde yürürlüğe giren “BM Her Türlü Irk ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme” ile Avrupa ırkçılık karşıtı yasalar çıkarmaya başlamıştır ve bir nevi klasik anlamda ırkçılığı reddetmiştir (ONHRC, 2020). Soğuk savaş sonrası dönemde değişen konjonktürle birlikte Avrupa tarafından reddedilen klasik ırkçılık farklı unsurlar aracılığıyla şekil değiştirmiş; zayıf ve yabancı olana karşı yönetilen bir olgu olarak “kültürel ırkçılık” karşımıza çıkmıştır (Yılmaz F. , 2008, s. 20). II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan Soğuk Savaş döneminde hız kazanan bu yeni dönem ırkçılığı artık sadece etnik farklılıkları göz ardı etmek olarak tanımlamak yeterli olmamıştır. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında yeni bir şekle bürünen yeni tür ırkçılık artık kültür ve din temelli ve göçmen grupları, özellikle de Müslüman göçmenleri hedef alan bir ırkçılığı ifade etmeye başlamıştır (Hıdır, 2017, s. 35-36).

Franz Fanon yeni ortaya çıkan bu ırkçılık türü için “yeni-ırkçılık” kavramını kullanmasa da, kendi gelenek ve kültürlerinin diğer toplumların gelenek ve kültürlerinden daha üstün olduğuna dair inanç ve tutumların günümüz ırkçılığının devamı niteliğinde olduğunun vurgusunu yapmıştır (Sumbas, 2009, s. 269). Fanon’un bu tanımından etkilenen Martin Barker tarafından ilk defa kültürel ırkçılık “yeni

ırkçılık” olarak adlandırılmıştır. Baker’ a göre bu yeni ırkçılık yabancıların topluluğa girmesinin engellenmesine ve var olan yerleşik toplumun yabancıları dışlamasına dayanmaktadır (Keneş, 2014, s. 411).

Kapitalist ilişkiler, küreselleşme ve göç gibi nedenlerle farklı din ve kültürden gelen “ötekiler” ile aynı toprağı paylaşmaları gereken yerli halkın birbiriyle daha yakın ilişki içinde olmaları kültürel ırkçılığı doğurmuştur. Özellikler göçmenleri hedef alan bu yeni tarz ırkçılık daha çok yabancı düşmanlığı çerçevesinde değerlendirilmiştir (Sumbas, 2009, s. 267). Farklı kültürlerden insanların çeşitli sebeplerle farklı coğrafyalara dağılıp göç etmesi göç edilen yerdeki yerli halk ile birtakım sorunlar yaşamasına sebep olabilmekte bu durum ise kişinin kendi toplumunda barındırdığı farklılıkları toplumdan izole etme eğilimini doğurmaktadır. Fanon’a göre hiçbir topluluk iyi veya kötü değildir ama topluluğa yabancılar girdiğinde topluluklar dışlama eğiliminde bulunabilir (Sayın & Candan, 2016, s. 41). II. Dünya savaşı sonrası Avrupa’ya yaşanan yoğun göç dalgası ile farklılıklara tahammülsüzlüğü olan Avrupalılar, göçmenleri özellikle de Müslüman göçmenleri dışlayan eylemleri ile ırkçılığı tekrar gündeme getirmişlerdir.

Günümüzde ise kültürel ırkçılığın en spesifik örneği İslamofobidir. Bilindiği üzere 11 Eylül 2001 yılında ABD’nin ticaret merkezi ikiz kulelere ve Pentagon’a El-Kaide tarafından yapılan eş zamanlı terör saldırılarıyla Müslümanlar bir kez daha hedef gösterilmiş ve İslamofobi çerçevesinde İslam ve Müslümanlara yönelik ırkçılık tırmanışa geçmiştir. Yaşanan bu olay sonrasında İslam’ın terör ve şiddet ile ilişki içerisinde olduğuna vurgu yapılmış ve kamuoyunun dikkati şiddet ve dine çekilmiştir. Modern ırkçılık veya kültürel ırkçılık adı verilen, biyolojik/genetik özelliklerin değil daha çok kültürel-etnik ve dini özelliklerin belirleyici olduğu bu yeni ırkçılık türü İslamofobinin belirginlik kazandığı Soğuk Savaş sonrası dönemde hız kazanmıştır. Yapılan araştırmalara göre ise kültürel ırkçılığın İslam ve Müslüman karşıtlığına dönüştüğü, zenofobi ve İslamofobiyle anılır hale geldiği kırılma noktası 9/11 hadisesi olmuştur. Bahsi geçen terör olayları sonrasında Batı’da özellikle de Amerika’da Müslümanlara yönelik negatif ve şiddet içerikli söylem ve eylemler, düşmanlık oldukça artmış ve dahası polis ve istihbarat kurumları tarafından etnik-dini ve kültürel temelli dosya/profil oluşturma yaygınlaşmıştır (Özcan H. , 2019, s. 23-25). İslamofobik hareketler her ne kadar herhangi bir ırka yönelik olmasa da, bir dine ve kültüre olan hoşgörüsüzlükten dolayı yabancı düşmanlığının şiddet eylemleri ile

birleşmesi noktasında bir üst seviye olarak kültürel ırkçılık çerçevesinde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

1.3.Kimlik ve Kültür

Latince “idem” kökünden gelen, Türkçe’de ise “kim” soru kökünden türeyen kimlik (Batı dillerinde ‘identify’) kavramı bir aidiyeti, tek, aynı ve hangi kişi olmayı açıklar. Kimlik; bireyin kendisinin kim olduğunun ispatı ayrıca ötekilerden farklı ve ayrı olduğunu açıklamak için “ben kimim?” sorusuna verdiği yegâne cevaptır (Aydoğdu, 2004, s. 117). Kimlik en geniş ifade ile *toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü* (TDK, 2020).

Kimlik; dil, din, ırk, tarih, inanç, gelenek, görenek, değer yargıları gibi unsurları kapsayan, kültür, millet, ulus, öteki yabancı gibi kavramların temelini oluşturan, bireyin toplum içinde kendisini tanımlamasını sağlayan öznel ve nesnel değerlere sahip bir aidiyeti tanımlar (Balkanoğlu, 2018, s. 11). Kimlik; psikolojide benlik ve kişilik kavramlarıyla, felsefede öznenin varoluşunu etik, estetik ve politik kavramlarla açıklarken, sosyolojide toplumsal sınıf ve cinsiyet ayrımını yaparken kullanılan bir terim olmuştur. Her ne kadar kimlik farklı bilim dallarında çeşitli şekillerde tanımlanıp açıklansa da özünde bireyi ve bireyin niteliğini sorgulayan bir kavramdır (Aydoğdu, 2004, s. 117-118).

“Ben” i yani bireyi anlatan kimlik kavramı birçok tanımlaya sahip olsa da özünde bir aidiyet yatmaktadır. Aidiyet duygusu “ben” in ya da “biz” in kim olduğunun ayrımını yaparken bizim dışımızdakileri yani “ötekiler” i açıklayarak yapar. Stuart Hall’ e göre *kimlik bir süreç olarak, bir anlatı olarak, bir söylem olarak daima ötekinin konumundan anlatılır*. Burada her ne kadar reddedilen bir ötekiler grubu var olsa da aslında benin/bizin varlığı ötekinin varlığına bağlıdır. Esasen ben/biz kimliğini belirleyen olunmayan ötekidir. Örneğin ben Alman’ın, ben Türk’üm demek diğer tüm ulusal kimlikleri reddederek beni tanımlamaktır (Karaduman, 2010, s. 2888-2889). Burada kimliğin inşasını bir uluslararası ilişkiler teorisi olan sosyal inşacılık (konstrüktivizm) ile açıklanabilir. Konstrüktivizm; 1990’lardan itibaren kimlik politikaları, intersubjektivite, sosyal gerçekliğin intersubjektif inşası, kurallar, dil ve kültürün ontolojik belirleyiciliğine vurgusu ve uluslararası ilişkiler alanında değişen dünyayı açıklama iddiasında olan yaklaşımın adıdır (Karakoç, 2013, s. 132). İnşacılık insan yapısı ile sosyal yapının pozitif kolerasyon ilişkisi içerisinde olduğunu ve bunu

devlet kimliği ile çıkar ilişkisine de yansıttığını belirtmiştir. Bu kimlik yaratma süreci de ötekinin yaratılması ile oluşmaktadır. Zira öteki olmadan ulusların kendi varlıklarını anlamlandırabileceği düşünülemez (Büyükdeniz, 2020, s. 317).

Bireyin kim olduğunun yanıtını veren, bir aidiyet duygusu yaratan kimliğin oluşumunda kültürün varlığında bahsetmemek eksiklik olur. Bireyin yaşadığı toplumda gördüğü gelenek ve görenekler, adetler, yaşam biçimi, dil, din, tarih yani kısaca topluma ait olan kültür, kimliğin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir.

Kültür sözcüğü Latin dilinde “cultura” sözcüğünden gelir ve ekip ürün almak, üretmek anlamına gelir. Arapçada toprağın işlenmesi anlamına gelen “hars” sözcüğü ve Türkçede kullanılan “ekin” sözcüğü de kültür sözcüğü ile eşanlamlıdır. Toprak işlemek, üretmek kültür anlamına gelebileceği gibi ayin ya da oyun da bir kültürdür. Kısacası kültür zaman içinde değişimlere uğrayarak birçok farklı anlamlarda kullanılan zengin içerikli bir kavramdır (Yenişehirlioğlu, ve diğerleri, 2015, s. 3). Kültür, geleneksel toplumda bireyleri bir arada tutan gelenek, görenek dil, din, tarih, inanç, değer yargıları gibi maddi ve manevi unsurları bir arada tutan bir kavramdır (Balkanoğlu, 2018, s. 1).

Bilim insanları kültür kavramını toplumsal düzeni sağlayan kuralları, ahlaki kuralları gelenek, görenek, inanç ve adetleri, insanların gerçekleştirdikleri yetenek ve alışkanlıkları kapsayan, hayatımıza anlam veren; insanı, toplumu ve çevreyi de içine alan bütüncül bir kavram olarak tanımlar. Örneğin; sanat kültürü, Doğu-Batı kültürü, yeme-içme kültürü, dans kültürü kültürün farklı biçimleridir (Yenişehirlioğlu, ve diğerleri, 2015, s. 3).

Barış Adıbelli kitabında kültürün özelliklerini şu şekilde sıralamıştır; kültür öğrenilir, tarihidir ve süreklidir, toplumsaldır, ideal ya da idealleştirilmiş kurallar sistemidir, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır, değişir, bütünleştiricidir ve bir soyutlamadır. Ayrıca kültürün bir diğer özelliği olarak da kültür haritalarında kesin sınırlarını olmadığı yani sınırlarının belirsiz olduğu dile getirilmiştir (Adıbelli, 2016, s. 144-145) Örneğin çalışmamızın Oryantalizm başlığı altında anlatacağımız Doğu ve Batı kültürlerini kesin olarak bölgesel olarak bıçak gibi birbirinden ayırmak mümkün değildir.

Kültür, bireyin yaşadığı veya bağlı olduğu toplumda sahip olduğu değer yargıları, davranış biçimleri belirli bir yer ve zamanda ortaya çıkarak kişide bir aidiyet duygusu

yaratır. Bu aidiyetlik ise bireyi diğer toplumlardan ötekileştiren bir öz kimlik oluşturmaktadır (Balkanoğlu, 2018, s. 13-14).

Özetle kimlik ve kültür birbirinin tamamlayıcısı, iç içe geçmiş ve bireyin var olmasında temel bir kavramdır. Bireyler kültürel bir boşluğa düştüklerinde kimlik arayışına girerler ve bu kültürel boşluğun sebebi de ya kendi tarihlerini bilmemekten kaynaklanır ya da içinde yaşadığı bağlı olduğu kültürden uzak başka bir toplumda yaşaması sonucu kendi kültüründen uzak kalması ve kendi kültürünün burada yaşatılmasına izin verilmemesidir.

Kimliğin çeşitli tanımlamaları olması ve içinde birçok yapıyı barındırmasından kaynaklı olarak bazı türlere ayrılmıştır. Çalışmamızla ilintili olarak burada etnik kimlik, ulusal kimlik, kültürel kimlik türlerinden bahsedilecektir.

Kimlik ve kültürün birbiri ile ilişkisini açıklarken bireyin varlığının sorgulanmasını ve bireydeki aidiyet hissinden ve burada bireyin bağlı olduğu kültürle etkileşim içine girerek kendisine bir kimlik yarattığından bahsedilmiştir. Buradan özetle kültürel kimlik bireyin kendisini gelenek, görenek, örf, dil, kural, millet ırk, cinsiyet, dil, din gibi kültürel kategorilerden birine ait hissetmesi ve bu kültürel grupla özdeşleşmesidir (Chen, 2020). Ortak bir, din ve tarih etrafında birleşen kültürel topluluğun ise milliyetçilik ile arasında bir bağ vardır. Bahsedilen bu faktörlerin bir bağ oluşturmalarının en önemli unsuru ise ortak bir dilin varlığıdır (Altun, 2019, s. 12).

Latinceye “ethnicus” olarak giren “etnisite” terimi Eski Yunancada halk, millet anlamına gelen “ethos” terimine dayanır. 1972 itibarıyla İngilizce olarak sözlüklere giren “etnisite” kelimesini ilk kullanan da Amerikalı sosyolog David Reisman olmuştur. Etnik, etnik kimlik, etnik topluluk, etnik grup kavramlarının hepsi de aynı anlamlara gelmekte olup bir kavmi, halkı, milleti anlatmak için kullanılmıştır (Karakoç, 2013, s. 133). Etnisite kavramına yaklaşımda bir takım görüş ayrılıkları vardır. Kan bağına etnisite kavramı için ayırt edici olarak gören bir grubun varlığının yanı sıra etnisiteyi sadece toplumsal ve bireysel hedefleri gerçekleştirmek için kültürel bir araç olarak gören bir grubun da varlığı mevcuttur (Altun, 2019, s. 5-6).

Geertz, etnisitede dil, din ve kan bağının önemine vurgu yaparken, Smith’e göre etnisitenin dayandığı noktalar ortak soy, tarih ve kültürdür (Karakoç, 2013, s. 134). Ernest Gellner ise etnisite veya milliyetin tanımını ırksal benzerliğe ve güçlü duygulara sahip ve sınırları olmayan insanların örtüşen kültürlerini anlatan durum

olarak yapar. Gellner yine kitabında etniğin milliyetçilikle bağlantısını, etnik grubun kendi varlığından sonra kendisine bir politik sınır çekmek istediği noktada etnisitenin milliyetçiliği doğurduğunu söyleyerek açıklar. Burada sınır yöneten ile yönetilenlerin aynı etnik kökenden gelmeleridir (Gellner, 2016, s. 59). Ulus-devletlerin kurulması sürecine paralel olarak milliyetçilik hareketleri bağımsız bir devletin kurulmasını desteklerken, sömürgelerin kurtuluş hareketleri de etnik kimliklerin egemen olmasına vesile olmuştur (Yanık, 2013, s. 232-233).

Ulusal kimlik, etnik kimlik de olduğu gibi Fransız devrimi sonrası Milliyetçilik ideolojisi ile ortaya çıkan bir oluşumdur. Ulus-devleti yönetenler “ulus” u ulusal bir dil ve kültür çatısı altında ortak bir ulusal kimlik oluşturma politikası yolunu izlemişlerdir. Burada halk, sınırları belirli bir toprak parçası içerisinde yaşayan halktır (Şimşek & Ilgaz, 2007, s. 193-194). Ulusal kimliğin oluşturulmasında ayrıca ulusal marş, bayrak, bayramlar, tarihten gelen kahramanlar, gelenekler ön plana çıkartılmış ve bu ulusa ait olma duygusu ile toplumda bütünleştirici bir etki yaratılmıştır (Altun, 2019, s. 9). A. Smith ulusal kimliğin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır: tarihi bir toprak, ortak bir tarihi hafıza, mitler ve kitlesel kamu kültürü, bireyin serbest hareketine imkan veren ortak bir ekonomi. Ulusal kimlik görüldüğü ortak bir etnik ya da dini kimliği değil bireyle ulusu bir paydada toplayan ortak bir duruştur (Şimşek & Ilgaz, 2007, s. 194-195).

1.3.1. Avrupa Kimliği

Avrupa kimliği, içerisinde birçok milliyetçilik türü içeren hem bir dini, hem bir kültürü hem de bir coğrafi alanı kapsayan çok yönlü bir kimliktir. Mayer ve Palwoski’ye göre; Avrupa kimliğinin birçok coğrafyayı belirli noktalarda birleştiren bir üst kimlik olması, Avrupa ülkelerinin kendi aralarında bir düşmanlıklarının olmadığını ve bunu Avrupa kıtası için bir başarı olduğunu gösterir. Denilebilir ki Avrupa kimliği, kıtanın tarihi, kültürü ve jeopolitik konumu ile alakalıdır (Aydın Varol, 2019, s. 124). Avrupa Komisyonu’nun 1996 yılında Portekiz Coimbra Üniversitesinde yürüttüğü Avrupa Kimliği ile alakalı bir çalışma raporunda kimlik tanımı yaparken “Avrupa” terimini kullanmanın kesin bir anlam ifade etmediğini vurgulasa da Avrupa Kimliği’nin *bölünmez bir şekilde kalplerimizde ve zihinlerimizde Hristiyanlığın kültürel-sosyal değerlerine*” dayalı olduğunun da vurgusunu yapmıştır. Avrupa kimliğini sadece bir üyeliğe bağlı vatandaşlık olarak görenler olduğu gibi Hristiyanlar olanlarla

olmayanların arasındaki diyaloga dayalı oluşması gerekir diyen görüşler de mevcuttur (Şenay, 2002, s. 124-125).

Cengiz Dinç kitabında Avrupa kimliğinin tarihsel oluşum sürecini 5 safhada açıklamıştır (Dinç, 2019, s. 44-45):

1. Avrupa'nın kendi varlığını tehdit eden "öteki"nin ortaya çıkması (Osmanlılar, Araplar gibi) ile kendini keşfettiği 1500' e kadar olan dönem.
2. Deniz yollarının keşfi ile maddi, ekonomik, teknolojik ve fikri zenginliklerin Doğu'dan Avrupa'ya geçtiği 1500-1850 yıllarını kapsayan Ön-Avrupalılaşma dönemi.
3. Güçlenen Avrupa'nın bu gücü kaynak aktarımı için sömürgeler bulduğu ve buralara Avrupa yönetim ve ilkelerini yaydığı 1850-1914 yıllarını kapsayan Başlangıç Avrupalılaşma dönemi
4. Avrupa'nın yeniden Avrupalılaşarak emperyalist fikirlerden liberalliğe, demokrasiye ve sömürge karşıtlığına belirli bir geçişin söz konusu olduğu 1914'ten günümüze, Çağdaş (içe dönük) Avrupalılaşma dönemi.
5. Son olarak ise Avrupa'nın kendi değerlerini tekrar Dünya'ya yaymaya çalıştığı 1945'ten günümüze Çağdaş (dışa dönük) Avrupalılaşma ve "AB"leşme dönemi.

Avrupa kimliği düşüncesi kendi etnik kimliğine ek olarak dini kimliğini de ön plana çıkartarak bir ötekileştirme yolunu seçmiştir. Kendi ırkını ve kültürünü dünyanın geri kalanından üstte tutarak bir üst kimlik yaratarak dünyayı biz ve ötekiler ayrımına tabi tutmuştur. Burada Hristiyan din adamlarının da rolü büyüktür. Hobson' a göre Avrupa kimliğinin ortaya çıkmasında ve yükseltilmesinde İslam dini özellikle seçilmiştir. Hristiyanlıktan sonra en büyük din olan İslam'ın sadece diğeri olarak değil aynı zamanda bir tehdit unsuru olarak da görülmesi vesilesiyle Avrupalıların bu tehdit unsuru karşısında yani İslam karşısında birleşmesinin amaçlandığını ifade etmektedir (Aydın Varol, 2019, s. 127).

1.4.Yabancı Korkusu (Zenofobi)

Zaman zaman ırkçılık kavramı ile karıştırılan veya birlikte kullanılan zenofobi kavramı ırkçılıkta olduğu gibi bir ırksal ve kültürel üstünlüğü değil daha geniş anlamda

bireyin kendisi dışında farklı gördüğü gruba karşı önyargıyı da içinde barındıran bir korkuyu ifade eder. İngilizce “xenophobia” olarak adlandırılan zenofobi, yunanca yabancı anlamına gelen “xenos” ve korku anlamına gelen “phobos” kelimelerinin birleşmesi ile oluşmuş ve “yabancı korkusu” anlamını taşımaktadır (Kökel & Odabaşı, 2011, s. 240-241). Zenofobi; yabancı olan kişiye karşı endişe, korku, öfke gibi duyguları içeren davranışsal ve duygusal bir ön yargı tutumudur (Güngör, 2017, s. 210).

Zenofobi tanımında kullanılan “yabancı” kavramını açıklamak gerekirse; hakkında bir şeyler bilinen, aynı toplumda yaşadığı için yüz yüze gelinen, nasıl davranılması gerektiği bilinmediği için insanlarda endişe yaratan ve “bizden” veya “öteki” olarak kesin bir yargıda bulunulamayan kişilerdir (Kökel & Odabaşı, 2011, s. 240). Yabancı düşmanlığının temelinde öncelikli ve belki de insan doğasından kaynaklı olarak bir önyargı mevcuttur. Kendi toplumundan, ırkından, kültüründen, dininden olmayan ve hakkında kısıtlı bilgiye sahip olunan başka bir bireyin/grubun o ülkede geçici veya kalıcı süreyle yerleşik olarak kalması yerel halkta bir güvensizlik ve tehdit olgusu yaratmaktadır. Bu korkunun sebebinin ise sadece önyargı ile açıklamak mümkün değildir. Yabancı korkusu ve düşmanlığını besleyen ve altında yatan çeşitli faktörler mevcuttur.

Master ve Le Roy’a göre yabancı düşmanlığının tanımı, bireyin kültürel kimliğiyle ulusuna bağlantı kurarak yabancılara karşı duyulan korku, güvensizlik ve nefrettir. Yerel halk dışarıdan gelen ve kendi kültürel kimliklerini tanımayan, farklı bir kimliği ve kültürü kabul etmeyen bir tutum sergiler ve yabancıyı ulusal birliğine karşı muhtemel bir tehdit olarak görür (Yılmaz F. , 2008, s. 27). Burada farklı kültür ve kimliklerin toplum tarafından kabul edilmemesi bize yabancı düşmanlığının milliyetçilik ve ırkçılıktan beslendiğini açık bir şekilde göstermektedir. Yerel halk dışarıdan gelen yabancının kendi toplumlarına uyum sağlayamayacağı ve toplumda oluşan bu kültürel farklılığın da birlik duygularına zarar vereceği düşüncesiyle yabancıyı istememektedirler. Korkunun bu boyutu ise ırkçılık ve milliyetçilik ile oldukça ilintili bir durumdur (Güngör, 2017, s. 211). Kültürel farklılıklara karşı zenofobik davranışlara bir örnek vermek gerekirse 1989 yılında Berlin Duvarı yıkıldıktan sonra Almanya’da, Türk ve Asya kökenlilerin ayrıma tabi tutulmasıdır (Kökel & Odabaşı, 2011, s. 242). Avrupalı devletlerin ve medyanın yabancı

düşmanlığını bireylere empoze ederek bir politika aracı olarak kullanmaları ırkçılığın ve milliyetçiliğin en belirgin sonucudur.

Yabancı düşmanlığının altında yatan bir diğer sebep ise ekonomik kaynakların yabancı ile paylaşılması endişesidir. Burada kişi mali olarak kendisine rakip olarak gördüğü yabancıyı bir tehdit olarak algılar ve kendisini güvensiz hisseder (Güngör, 2017, s. 211). Burada Avrupa'nın yabancı olarak gördüğü toplumun gerçekte göçmenler olduğu ve onları hedef aldığını açıklamak gerekir. Bilindiği üzere II. Dünya savaşı sonrası ekonomik bir krize giren Avrupa devletleri işçi açığını kapatmak için ülkelerine misafir işçi statüsüyle farklı devletlerden işçileri ülkelere kabul etmişlerdir. Geçici süreyle düşünülen misafir işçilerin kalıcı olarak gittikleri ülkelerde kalması ise göçmenlere olan yabancı düşmanlığını arttırmıştır. 1974 yılında Almanya'daki "Aile Birleştirme Kararı" ile misafir işçiler aileleri ile göçmen statüsünden yerleşik konuma geçmekteydi ve bu duruma Alman halkı tepkisini göstermiştir. Avrupa'da göçmenlere karşı olan yabancı korkusu hikayesi 1960'lı yıllarda misafir işçilerin Avrupa'ya gelmesi ile başlamıştır. Günümüzde ise 11 Eylül ile başlamış Arap mülteciler krizi ile zirveye çıkmıştır. Avrupalı halk burada ülkelerinde yaşayan göçmenlerin ekonomik durgunluğa sebebiyet verdiğini savunmuş ve kendi işlerini onlara kaptırma korkusu yaşamışlardır (Kökel & Odabaşı, 2011, s. 243).

Zenofobi olarak adlandırılan yabancı korkusunun bir de dini boyutu söz konusudur. Zenofobik davranışların kültürel ve ırksal farklılıklara karşı olduğu gibi farklı bir dinsel gruba karşı da olabilir. Bunun günümüzde en belirgin örneği ise çalışmamızın da konusu olan İslamofobi'dir. Avrupa'nın yabancı olarak tanımladığı grup aslında ülkelerinde var olan göçmenler ve özellikle Müslüman göçmenlerdir. Yabancı olarak adlandırdığımız bir kişi veya grup herhangi birileri olabilir. Dışarıdan şehrimize, mahallemize, apartmanımıza gelen biri, öğrenci için sınıfına yeni gelen başka bir öğrenci, çalışan için işe başlayan yeni çalışma arkadaşı, yolda yürürken yanımızdan geçen bir turist, market kasası sırasında önümüzde bekleyen trans bir birey gibi yabancı grupların örneklerini daha da çoğaltabiliriz. Fakat günümüzdeki yabancı korkusu bu genelliğini kaybedip konjonktürde yaşanan gelişmelere bağlı olarak özele inmiştir. 11 Eylül ile başlayan Londra, Madrid saldırıları ile devam eden terör saldırıları ile 1970'lerdeki Avrupa'ya yapılan işçi göçleri, günümüzde ise Suriyeli

göçmen krizleri gibi kritik olaylar, yabancı korkusunun artık göçmenlere özellikle de Müslümanlara karşı yaşandığını gözler önüne sermektedir.

1.5.Göç

Çalışmamızın konusu olan İslamofobi'nin milliyetçilik, ırkçılık, kimlik ve kültür, zenofobi ile oldukça ilintili olmasından kaynaklı olarak ilk bölümümüzde kavramsal açıklamalara yer verilmiştir. Özellikle milliyetçiliğin aşırı versiyonu olan Irkçılık hareketlerinin, bilinmeyene karşı zenofobik tutumların ve kimlik arayışında ötekini ayrımcılığa tabi tutmanın temelinde karşımıza bir göç olgusu çıkmaktadır. Avrupa'nın, çalışmamız özelinde de Almanya'nın "öteki" olarak tanımladığı ve tüm bu yukarıda bahsedilen davranışlara tabi kalan grubun göçmenler olduğu bilindiğinden burada göç olgusundan bahsetmemek konunun eksik kalmasına sebebiyet verecektir. Bu sebeple kavramların birbiri ile ilişkisinin daha anlamlı olması açısından bu başlıkta göç, göçmen, entegrasyon, asimilasyon ve çokkültürlülük kavramları açıklanacaktır.

Göç olgusu birçok farklı bilim disiplinine konu olmuş ortak bir konudur. Beşeri coğrafyada mekânsal değişikliği, demografide göç edenlerin salt sayısal özelliklerini, iktisatta emeğin bir yerden başka bir yere geçişini, sosyal siyasette emek göçünü anlatan göç ayrıca, sosyal psikolojide daha ziyade grup ve toplum boyutunda psikolojik öğeler itibariyle ele alınır, sosyolojide ise en geniş perspektiften sosyolojik boyut ve çerçevedeki değişimler itibariyle ele alınır (Özdağ & Vardar Tutan, 2018, s. 5-6). Görüldüğü üzere göç olgusu her disiplinde farklı açılardan ele alınmış ve birçok farklı tanıma sahiptir. Bu sebepten ortak bir tanıma sahip değildir.

International Organization for Migration (IOM) yani Uluslararası Göç Örgütü'nün Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre göç; *bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dahildir*" (IOM, 2020).

Avrupa Birliği (AB)'nin Göç Portalı'na (Immigration Portal) göre göç; *AB bağlamında 12 ayı geçmemek suretiyle AB üyesi devletten olmayan bir vatandaşın AB üyesi olan bir devlete ikamet etmek suretiyle gerçekleştirdiği eylemdir* (EU Immigration Portal, 2020).

Türkçe ansiklopedilere göre ise göç; *ekonomik, sosyal, ya da siyasal etkenlerden dolayı bireylerin ya da toplulukların, süreli veya kalıcı yerleşmek amacıyla bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmesi* şeklinde açıklanmaktadır (Özdal & Vardar Tutan, 2018, s. 6).

Görüldüğü üzere göç, farklı disiplinlerde farklı bakış açılarına sahip ve farklı kurumlarca birçok tanıma sahiptir ve göçün genel/ortak bir tanımı yoktur. Fakat bugün göç belirli kriterler çerçevesinde literatürde birkaç türe ayrılmıştır. Örneğin; iç göç, dış göç, gönüllü göç, zorunlu göç, işçi göçü, beyin göçü, yasal göç, yasal olmayan göç, düzenli göç, düzensiz göç, istenen göç, istenmeyen göç vs. Fakat burada çalışmanın kapsamından dolayı sadece birkaçına yer verilecektir.

Dış göç yani diğer ismiyle uluslararası göç; bir yıl veya daha uzun süre kalmak suretiyle bir ülkenin sınırlarını geçerek yer değiştirmektir (Özdal & Vardar Tutan, 2018, s. 10). Yer değiştirme aynı devletin sınırları içinde oluyorsa iç göç olarak tanımlanır. Zorunlu göç insanların bulundukları yeri doğal afetler, toplumsal ve siyasi çatışmalar, savaşlar ve baskılar sonucu yer değiştirilmeye mecbur bırakılması şeklinde ortaya çıkarken, gönüllü göç ise ekonomik sebeplerle daha iyi bir hayat standardı için yer değiştirmektir. (Kökel & Odabaşı, 2011, s. 239). İstenen göç, bir ülke ekonomisi için gerekli görülen işçi göçüdür. Devlet tarafından istenmeyen göç ise uluslararası hukukun gereği olarak kabul edilmek zorunda kalınan aile birleşimi göçü ve ilticadır (Şemşit, 2018, s. 277). Tüm bu tanımlamalardan özetle ise en basit haliyle göç eyleminde bulunan kişiyi de göçmen olarak tanımlayabiliriz.

Çağdaş toplumlarda göç hareketi sonucu oluşan etnik çeşitlilik devletler için hassas bir konudur. Özellikle uzun vadede yerleşik kalan göçmen gruplarının toplumda etnik bir azınlık oluşturmaları toplumların sosyal, kültürel, ekonomik ve politik dokusunu derinden etkileyebilmektedir (Castles, Hass, & Miller, 2014, s. 1). Göçmenlerin göç ettikleri toplumda dil, din, etnik kimlik bakımından farklı kültürlerle karşılaşması onların bu topluma entegrasyonları konusunda çeşitli sorunlar yaratabilmektedir. Bu açıdan göç toplumsal yaşamın tüm unsurlarını etkileyen bir olgudur (Demiryürek, 2012, s. 9).

Günümüzde göç olgusu giderek yaygınlaşmakta; ulusal güvenlik, küresel çatışma, uluslararası düzensizlik ve kimlik meseleleriyle birlikte tartışılır hale gelmekte ve ülkeler arasında etnik, kültürel ve dinsel olarak farklılıklara sebep olmaktadır. Bu

farklılıkların temel sebebi olarak görülen göç olgusu neticesinde göçmenler yani yerel halkın öteki olarak gördüğü topluluklar oluşmaktadır. Bunun neticesinde ise önyargı ile yaklaşılan öteki olana karşı birtakım davranışlar sergilenmeye başlanmaktadır. Göçmenlerin ülkede egemen olan dile ve kültüre uyum sağlaması için baskıcı, ırkçı ve ayrımcı dahası şiddet boyutuna varan tutumlar yeni etnik-dinsel azınlıkların yer edinmesine sebep olmaktadır (Yüksel M. , 2014, s. 195).

Burada etnik çeşitlilik göçü alan ülke yönetiminin göçmenlere verdiği öneme bağlıdır. Klasik göçmen ülkeler göçmenleri ya asimile edilecek grup olarak ya da topluma entegre edilmesi gereken kalıcı grup olarak görürler (Castles, Hass, & Miller, 2014, s. 18). Entegrasyon bir toplumda var olan farklı etnik grupların, yaşadıkları ülkenin kendi vatandaşlarına sunmuş olduğu tüm imkanlarından eşit olarak faydalanabilmesi ve uyum içinde yaşam sürmesi olarak tanımlanırken, asimilasyon ise göçmenlerin toplum içinde dağıtılması, eritilmesi ve nihayetinde göç alan toplumdan ayırt edilemez hale gelmesidir (Toksöz, 2006, s. 36-37). Ülke vatandaşlığını kültürel aidiyetle ilişkilendiren devletler, göçmenleri öteki olarak görüp dışlayıcı politikalar izlerken, ortak etnik köken veya kültürel asimilasyona ihtiyaç duymadan kültürel farklılığı kabul edip onlara kolayca vatandaşlık veren devlet politikaları ise etnik çeşitlilikle başa çıkabilmektedir (Castles, Hass, & Miller, 2014, s. 20). Göçmen varlığı ile karşımıza çıkan etnik ve kültürel kimliklerin çeşitli varlığı ise karşımıza çok kültürlülük kavramını çıkarmaktadır.

1.5.1.Çokkültürlülük

Küreselleşme ve göç başta olmak üzere bugün dünyada çoğu ülke, çok dilli ve dinli bir toplum yapısına sahiptir. Küresel bir köy haline gelen dünyamızda artık küçük bir yaşam alanında bile farklı kültürlerden insanlarla karşılaşmak normal bir hale gelmiştir. Özellikle Avrupa'daki gibi refah seviyesi yüksek ülkelerin göç alması durumu bu farklılıkları oldukça arttırmaktadır (Kanık, 2017, s. 146). Toplamların geçirgen olmaları yani göçlere açık hale gelmesi giderek farklı kültür ve kimliklerin aynı yaşamsal alanda karşı karşıya kalmalarına sebep olmuştur (Aygül, 2017, s. 56). Küreselleşme ile gelişen teknolojinin sağladığı ulaşım kolaylığı ve haberleşme imkanları farklı kültürlerin bir arada yaşamasına ve paylaşımların artmasına olanak sağlamıştır (Bekiroğlu, 2016, s. 92). Aynı yaşamsal düzlemlerde çeşitliliğin olması durumu ise bu farklılıkların birlikte nasıl yaşayacağına dair birtakım tartışmaları

beraberinde getirmiştir. Bu noktada ise özgürlük, hoşgörü ve farklılık kavramlarını barındıran postmodern dünyamızda çok kültürlülük kavramı ortaya çıkmakta, buna ilişkin birçok görüş olup tartışmalar yaşanmaktadır (Kanık, 2017, s. 146).

Literatürde oldukça fazla tanımı olan çok kültürlülük kavramı içerisinde birçok anlamı barındırmaktadır. Kültürlerin çokluğu ya da çoğulculuğu olarak tanımlanan çok kültürlülük terimi aynı zamanda kültürel farklılığı barındıran toplumların değişimlerini anlamamıza da yardımcı olmaktadır (Bekiroğlu, 2016, s. 97). Çok kültürlülük, Batı dillerinde *çeşitli kültürel özelliklerden oluşan* şeklinde açıklanır (Vatandaş C. , 2002, s. 30).

Bir göçmen ülkesi olan Kanada’da ilk defa 1971 yılında dönemin başbakanı Pierre Trudeau tarafından Kanada’daki Fransız azınlığın talepleri karşısında “çok kültürlü” bir politikadan bahsedilmiş ve “bir toplumsal uyum politikası” olarak dünya gündeminde yer edinmiştir (Vatandaş C. , 2002, s. 30). Azınlıkların varlığı olarak kavrama baktığımızda Vatandaş’a göre, toplumda yaşayan farklı etnik/kültürel kökenlere sahip bireylerin kendi öz kimliklerini korumalarını sağlayıp onlara yaşam alanı açan bir model denilebilir (Vatandaş C. , 2002, s. 22).

Birçok nedene dayalı olarak yer değiştiren ya da yer değiştirmek zorunda bırakılan göçmen grupları bu çalışma kapsamında Avrupa için özellikle de Almanya için gündemi oldukça meşgul eden bir konu olmuştur. Daha önce de bahsedildiği gibi, Avrupa’yı yabancı düşmanlığına, İslamofobik hareketlere sürükleyen öteki grubu, ülkelerinde barındırdıkları göçmen gruplarıdır. Bu sebeple başlığın devamında Avrupa’nın tarih sürecinde karşılaştığı kitlesel göç hareketlerinden ve göç sonucu ortaya çıkan farklı kültürlerin etkileşiminden Avrupa’da yaşanan çok kültürlülüğün burada bahsetmek yerinde olacaktır.

II. Dünya Savaşı sonrasında kimlik ve kültür eksenli tartışmalar çok kültürlülük tartışmalarını da yaygınlaştırmıştır ve siyasi alanda bir kimlik siyaseti gerçekleşmiştir. *Kimlik siyaseti; ulusal, dini ve etnik kültürel gruplardan yerli halklar ve göçmenlere, feministlerden eşcinsellere, yeşillerden engellilere kadar türlü grupların kendi grup kimlikleri ile ilgili olarak taleplerini dile getirdikleri siyasetin genel adıdır* (Bekiroğlu, 2016, s. 93-94). Devletlerin kimlik politikası ise göç başlığında da bahsettiğimiz gibi kültürel ve etnik çeşitliliği kabul edip entegre eden politikalar diğeri ise farklılığı yok sayan asimile politikalarıdır.

İlk olarak II. Dünya Savaşı sonrası geçici süreyle planlanan fakat sonrasında kalıcı hale dönüşen Avrupa'ya işçi göçü hareketleriyle başlayan ve günümüzde ise Suriyeli mültecilerin varlığıyla devam eden kitlesel göç hareketleri neticesinde oluşan etnik ve kültürel farklılıklar Avrupa'nın ötekisini oluşturmaktadır. Tarih boyunca dünyanın farklı yerlerinden yapılan göç hareketleri bugün Avrupa'nın çok kültürlü bir yapıya bürünmesine sebep olmuştur.

Burada önemli nokta, Avrupa'daki göçmenlerin büyük çoğunluğunun Müslüman olmasıdır. Avrupa'da Müslüman göçmen sayısı, İslamiyet'in görünürlüğü ve kültürel farklılıklar artmış bu durum ise Avrupa'da milliyetçi eğilimleri ve yabancı düşmanlığını arttırmıştır (Gafuroğulları, 2019, s. 42). Yabancı düşmanlığının Müslüman ve İslam kimliğiyle bağdaştırılması ise 11 Eylül terör saldırılarıyla olmuştur. Bu tarihten sonra Müslüman kimliği terörle birlikte anılır hale gelmiş ve kendilerine bir güvenlik tehdidi oluşturabileceği gerekçesiyle de devletler göçmen politikalarını yeniden yapılandırma yoluna gitmişlerdir (Cesari, 2009, s. 10-11). Burada Avrupa ülkelerinin içine düştükleri bir çelişki ile karşı karşıya kalınmaktadır. Göçmen ülke olarak farklı kültürlerin entegrasyonunu kolaylaştırmaya çalışsalar da diğer yandan İslam'ı bir güvenlik tehdidi olarak gördükleri için dışlama arzusunda olmuşlardır (Cesari, 2009, s. 2).

Çalışmanın örnek ülkesini oluşturan Almanya özelinde çok kısaca Alman kimliği ve çok kültürlülüğü anlayışına bakmak gerekirse, Avrupa içerisinde çok kültürlülüğün en az tartışıldığı ülke Almanya'dır. Ülkede, imparatorluk zamanından kalma bir etnik çeşitliliğin olmaması bu durumun sebebi olarak gösterilebilir fakat sonrasında ülkeye gelen işçi gücü göçleri ile Almanya çok kültürlülük ile karşı karşıya kalmıştır (Ceylan, 2016, s. 1210). Bilindiği üzere tarihte Almanya siyasi birliğini en son tamamlayan ülkedir. Almanya'nın tarihten gelen "devlet kuramamış toplum" ve "ulusal birliğini geç tamamlamış toplum" imajlarından dolayı dış politikada önceliği her zaman Avrupa entegrasyonunu tamamlamak ve kimliğini şekillendirmek olmuştur (Canbolat, 2009, s. 6).

Almanya'nın çok kültürlülüğü geç kabullenmesinin temel nedeni devletin benimsemiş olduğu halkçı-ırkçı ulus devlet anlayışıdır. Bu anlayışa göre Alman halkı bir etnik çoğunluktur/büyükliktir ve devletin vatandaşları Alman kökenli insanlardan olmalıdır. Alman ulusu "etnik köken toplumu" dur ve "yabancı" halkların göçmenlerin

bu etnik köken toplumunda yeri yoktur. Almanların bu homojen ulus kültürü oluşturma istekleri ise çok kültürlülüğün kabul edilmesi noktasında çatışma yaratmaktadır (Gedik E. , 2010, s. 43). Çünkü bu devlet anlayışında ne çok etnisiteli bir yapıya ne de çok kültürlülüğe yer vardır. Yabancılar mümkünse sadece “misafir” statüsünde kalmalıdır (Gedik E. , 2010, s. 47).

Yabancı olan her şeyi kendi kimliği ve kültürüne tehdit gören Alman milliyetçiliği ve bir göçmen ülkesi olduğunu reddeden Almanya, çok kültürlülüğü bir çözüm modeli olarak görmemektedir. Alman kültürünü yücelten ve entegrasyon için gerekli olanın kendi ulusal ve kültürel kimliğine uymak olduğunu ileri süren Almanya tarihsel arka planına dayanarak kan bağıyla yurttaşlık kimliğinde ısrarcıdır. Almanya’nın bu kimlik anlayışı, “farklılıkların”, “öteki olanın”, çok kültürlülüğün kabulü, göçmenlere dair uyum politikalarının geliştirilmesi konularında bir çıkmaz yaratmaktadır.

Çok kısaca kültürlerin kaynaşımı olarak ifade edilebilecek olan çok kültürlülük bugün Avrupa tarafından Müslüman göçmenlerin Hristiyan değerlerine bağlı Avrupa’ya entegre olamadığı, İslam’ın 11 Eylül saldırıları sebebiyle bir terör dini olarak algılanması ve yabancı düşmanlığını Müslümanlara ve İslam korkusuna evrilmesi gibi temel sebeplerden reddedilmekte, şüpheyle yaklaşılmaktadır.

1.6.İslamofobi

Çalışmanın bu kısmına kadar incelenmiş olan İslamofobi’nin daha anlaşılır olabilmesi açısından kavramsal ve kuramsal çerçevede milliyetçilik, ırkçılık, zenofobi, kimlik ve kültür, göç ve çok kültürlülük kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Avrupa’nın - özelde Almanya’nın- ırkçılığa dönmüş milliyetçi duygular ile Müslüman göçmenleri hedef alan yabancı korkusunun “İslamofobi” hareketine dönüşmesi güncelliğini halen koruyan insani bir meseledir. Bu başlıkta Müslüman veya İslam korkusu olarak adlandırılan İslamofobi kavramı incelenecektir.

Müslümanlar hakkında olumsuz düşünceler içeren, Avrupa’nın ötekisini ifade eden İslamofobi, terim olarak yeni kullanılmaya başlansa da içeriği İslamiyet’in doğuşuna kadar dayandırılabilir. İslamiyet’in doğuşundan itibaren Müslüman dünyası (Doğu/Şark) ile Hristiyan Avrupa dünyası (Batı) olarak kurgulanan iki taraf arasındaki askeri, siyasi, ekonomik, dini ve sosyo-kültürel alandaki yakınlaşmalar ve çekişmeler hep var olmuş bugün ise İslamofobi kavramı olarak karşımıza çıkmıştır. Batı’nın Müslümanlara ve İslam’a karşı kurgu bir korkuyu ifade eden İslamofobi kavramı

2000’li yılların başlarında Batılı liberal devletlerde politik alanlarda, medyatik çevrelerde ve akademi dünyasında orada yaşayan Müslümanlara yönelik kullanılan bir terim haline gelmiştir (Alicı, 2019, s. 407). Modern dünyada Müslümanlara karşı yapılan ırkçılık, Müslümanlara karşı korku olarak tanımlanan İslam karşıtlığının temeli Endülüs’ün fethi, Haçlı seferleri, İstanbul’un fethi, Viyana ilerleyişi gibi Avrupa’nın Müslümanlar ile karşı karşıya kaldığı ve İslam’ın hızla yaygınlaşmasına şahit olduğu eski zamanlara dayanmaktadır (Hıdır, 2017, s. 26-27).

Dünya literatüründe İslamofobi küresel bir olguyu ve sorunu niteleyen yeni bir kavram olsa da çok kısa bir zamanda Hristiyan Batı dünyasında ve ABD’de yani Müslüman göç hareketinin fazla olduğu yerlerde popülerite kazanmış ve bunun yanında son yıllarda da tüm dünyada İslam korkusu kısaca İslamofobi olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Kavramın yeni olması fakat tarihinin çok eskilere dayanması ve Batılı medyada daha çok önyargılı ve öznel olarak tekrar tekrar gündeme getirilip değerlendirilmesine bağlı olarak kavram oldukça karmaşık hale gelmektedir ve bunun neticesinde literatürde kavramın üzerinde mutabakata varılmış ortak bir tanımlama yapılamamıştır. Fakat yine de kavrama ilişkin bazı tanımlamalar yapmak mümkündür (Kirman, 2010, s. 22).

Tarihsel olarak İslam’ın doğuşundan başlayan günümüzde ise göçmen krizi ile devam eden “İslamofobi” terimi etimolojik olarak “İslam” ve eski Yunancada korku anlamına gelen “phobos” kelimelerinden türemiştir ve kısaca İslam korkusunu anlatmaktadır (Gedik S. , 2016, s. 69). Kavrama en geniş anlamda bakıldığında şöyle denilebilir; İslamofobi Batı Dünyasında görülen İslam ve Müslümanlara karşı duyulan kin, nefret; onlardan hoşlanmama, onlara karşı düşmanlık besleme şeklinde “irrasyonel” bir korkuyu, bir fobiye ifade eder (Kirman, 2010, s. 22). Çalışmanın diğer konu başlıklarından hareketle İslamofobi, Müslümanlara karşı duyulan bir yabancı korkusu, bir ayrımcılığı; şiddet ve baskı evresine geldiği noktada ise yeni tür bir ırkçılığı ifade etmektedir.

European Union Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) yani Avrupa Birliği Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi’ne göre İslamofobi tanımı çok kullanılan fakat az anlaşılan bir kavramdır. Terimin şu anda sosyal bilimler, hükümetler, uluslararası kuruluşlar tarafından yasal olarak kabul edilmiş evrensel bir

tanımı olmasa da ırksal ayrımcılık kategorisinde değerlendirilmektedir ve çalışmalarını da bu temelde ilerletmektedir (EUMC, 2006, s. 13).

Kavram tarihsel olarak günümüze kadar belirli değişiklere uğrasa da bu durumun negatif etkilerine maruz kalan “öteki” grubu Müslümanlardır ve kavram onların yaşadıklarını dile getirmektedir. Literatürde İslamofobi ile ilgili akademisyenler ve uzmanlar tarafından yapılan çalışmalara bakıldığında “önyargı” (prejudice), “ayrımcılık” (discrimination), “dışlanma” (exclusion), “şiddet” (violence) kavramlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Önyargı; Müslümanların gündelik yaşamlarında ve Batılı medyada karşı karşıya kaldıkları negatif tutum ve davranışları, ayrımcılık; Müslümanların sosyal yaşamlarında, eğitim ve sağlık hizmetleri alanında yüzleştikleri farklı uygulamaları, zorluk ve sıkıntıları, dışlanma; Müslümanların siyasal yaşama atılma noktasında haklarından yoksun bırakılması, şiddet ise Müslümanlar tarafından yapılan sözlü sataşmalar ve fiziksel saldırıları ifade etmektedir (Kedikli & Akça, 2017, s. 70). Uluslararası literatürde ve akademik tartışmalarda ayrıca “Müslüman Karşıtı Irkçılık”, “Müslüman Karşıtlığı”, “Müslümanlara Nefret”, “Anti-İslamcılık”, “Müslüman”, “Müslümanfobi” ve “Müslümanların Şeytanlaştırılması” gibi terimler de sık sık kullanılmaktadır. Her ne kadar İslamofobi’yi tanımlamak için farklı tanımlar ve terimler kullanılsa da hepsinin ortak amacı İslam’a ve dolayısıyla Müslümanlara karşı olan düşmanlığı, kini, ayrımcılığı ve ırkçılığı tanımlamaktır (Gölcü & Çuhadar, 2017, s. 75).

Fransızca “islamophobie” sözcüğünün 1920’lerde ve sonrasında 1970’lerde bazı eserlerde kullanıldığı görülmüştür (Kedikli & Akça, 2017, s. 72). Terimin yazılı kaynaklarda ilk kullanımı 1985 yılında Edward Said tarafından yapılmıştır. 1991 yılında ise Amerikan Journal Insight dergisinde Sovyetler Birliği’nin Müslümanlara karşı bazı bölgelerde gösterdiği düşmanca tavırlar ve yok sayıcı politikaları tanımlamak için kullanılmıştır (Gölcü & Çuhadar, 2017, s. 76). 1992 yılında ise kavram Oryantalist Etinne Dinet, Müslüman Antropolog W.A.R Şadid ve İslamalog P.S Van Koningsveld tarafından tekrar kullanılmıştır (Kedikli & Akça, 2017, s. 72). İslamofobi kavramının duyurulmasında etkili olan ve bugün bilinen anlamda kullanılması ise 1997 yılında İngiliz düşünce kuruluşu Runnymede Trust’ın yayınlanan “Islamophobia: A Challenge for Us All” (İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Meydan Okuma) isimli rapordur (Aktaş, 2014, s. 38).

11 Eylül terör saldırıları ile popülerlik kazanan İslam korkusu aslında -daha önce de söylediğimiz gibi- daha öncelere dayanmaktadır. 1997 yılında yayınlanan bu rapor İslamofobi'nin 11 Eylül ile var olmadığını daha eskiye dayandığını göstermesi açısından önemli bir rapordur (Kirman, 2010, s. 24). Raporda İslamofobi terim olarak, İslam'a karşı temelsiz bir düşmanlık olarak ifade edilmiştir. Bu düşmanlığın da pratikte Müslüman bireylere ve topluluklara karşı ayrımcılıkla; sosyal ve siyasal yaşamdan dışlanmayla sonuçlandığı ifade edilmiştir. Raporun "The nature of anti-Muslim prejudice" başlıklı bölümde İslamofobi 8 maddede açıklanmıştır (The Runnymede Trust, 1997, s. 4):

- İslam, monolitik(tek parça) ve statik(durağan) dır. Dinamik ve çeşitliliklere açık değildir.
- İslam, ayrı ve ötekidir. Diğer kültürlerle ortak bir değere sahip değildir.
- İslam, Batı karşısında aşağı bir dindir.
- İslam, saldırgan bir düşmandır.
- Müslümanlar samimi değil, manipülatiftirler.
- Müslümanlar tarafından yapılan Batı değerlendirmeleri dikkate alınmaz, anında reddedilir.
- İslamofobi, Müslümanlara yapılan ayrımcı davranışların haklı çıkarılması için kullanılmaktadır.
- Müslüman karşıtlığı doğaldır.

Rapordan da anlaşılacağı üzere İslam'ın Batı değerlerinden uzak, aşağı olduğu ve bu sebeple bu ayrımcılığın doğal olduğu söylenerek bir nevi İslamofobiye meşruluk kazandırılmaya çalışılmıştır.

İslamofobi; İslam'ın hümanist bir medeniyet zeminine dayanan Batı ile ortak hiçbir değerinin olmadığı ve Batı'dan daha aşağı bir siyasi ideoloji olduğu söyleyerek İslam'ın bir inanç ve maneviyat olduğunu reddeder. Bu ideolojiye sahip Müslümanların ise dini fanatikler olup demokrasi, özgürlük hoşgöründen yoksun ve gayr-i Müslimlere yönelik bir şiddet eğiliminde olduklarını iddia etmektedir (Hıdır, 2017, s. 30). İslamofobi; İslam'a olumsuz anlamlar yükleyerek ve Müslümanlara

yönelik dışlayıcı uygulamaları haklı çıkaran söylemler kullanarak Müslümanların “öteki” olarak inşa edilmesidir. İslamofobi; Batı kültürüyle bağdaşmayan İslam kültürünün düzenlenmesi ve disiplin altına alınması gerektiği varsayımına dayanan birtakım görüşlere ve psikolojik süreçlere de atıf yapmaktadır. İslamofobi sadece camii ve diğer İslam sembollerine yönelik fiziksel saldırılarla, politikacılar tarafından yapılan yabancı düşmanlığıyla veya medya tarafından çizilen olumsuz İslam tasvirleriyle sınırlı değil aynı zamanda okul, kamu alanı gibi toplumsal alanın her yerinde günlük yaşamda da kendisini göstermektedir (Öztiğ, 2021, s. 449).

İslamofobi; İslam ve fobi sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşur, İslamdan kaynaklı olarak Müslümanları hedef alan, Müslümanlar hakkında korku, endişe, düşmanlığı, önyargıyı, dışlanmayı, ırkçılığı ele alan ve medyada, kamuda, politik ve akademik söylemlerde yer edinen Batı’nın bakışındaki en kapsamlı tanımlamadır. Bu anlamda terim bir Batı söylemidir. Buna dayanak olarak denilebilir ki; tarih boyunca Çin, Hindistan, Rusya gibi ülkelerde Müslümanlar yaşamasına rağmen, İslamofobi modern çağda tekrar anlam kazanmış bir Batılı icadıdır (Alıcı, 2019, s. 408). Peki bu icat nasıl oluşturulmuştur? Bu sorunun somut cevabı için İslamofobi’nin kaynağı olarak gösterilebilecek “Oryantalizm” ile “Medeniyetler Çatışması” tezine bakmak gereklidir.

1.7. Oryantalizm ve Medeniyetler Çatışması Tezi

Dinler arası çatışmalara sebep olan, İslamofobi’nin akademik manada meşruluğuna zemin hazırlayan ve sözlük anlamı “Doğu Bilimi” olan Oryantalizm kelimesinin kökeni güneşin doğuşu anlamına gelen Latince “oriens” kelimesine dayanmaktadır (Köse & Küçük, 2015, s. 110). Kavram olarak “Şarkiyatçılık” veya “Doğu Bilimi” anlamlarına gelen Oryantalizm; Batı’nın Doğu’yu okuma şekli, Doğu kültür ve medeniyetlerinin mühendisliği veya Batı’nın Doğu’yu kendi çıkarları doğrultusunda yapılandırabilmesi için geliştirilen bir yol olarak tanımlanabilir (Genel, 2014, s. 110). Fransızca “Orientalisme” kelimesinden türeyen *Oryantalizm; Doğu ülkelerinin din, dil, tarih ve medeniyetlerini araştıran ilim dalıdır* (Dikici, 2014, s. 47).

Oryantalizm çalışmaları denilince akla ilk gelen isimlerden biri olan Edward Said’ e göre Şark (Doğu), Avrupa’ya (Batı’ya) özgü bir buluş ve Avrupa’nın “öteki” simgelerinden biridir (Said, 2017, s. 11). Şarkiyatçılık ise; Şark ile alakalı saptamalar yaparak ona ilişkin görüşleri meşrulaştırarak Şark’a egemen olmakta ve üzerinde bir

otorite kurmakta kullanılan bir Batı söylemidir (Said, 2017, s. 13). Yine Said'in başka bir tanımına göre Şarkiyatçılık; *Batı'nın kendi tasarılarını Şark'a yansıtması ve Şark'a hükmetme isteği* dir (Said, 2017, s. 105).

Sosyolojide Oryantalizm söylemi iki farklı toplum tipi olduğu tezine dayanmaktadır. Burada söz konusu farklılık ise Hristiyan toplumların İslam toplumlarından görece üstün özelliklerle dolu olduğudur. Hristiyan Batı toplumların üstünlüğü farklılık olarak kabul edilmiş ve vurgulanmıştır (Okumuş, 2017, s. 55). Bir sosyolog olan Weber'e göre Doğu ile Batı'nın iktisadi ve dini zihniyetleri arasında bir tür varlık bilimsel farklılık bulunmaktadır (Said, 2017, s. 271). Doğu; statik, tembel, değişime kapalı bir topluluk arz eder (Okumuş, 2017, s. 56). Yapılan tanımlamalarda görülüyor ki Oryantalizm'in temel çıkış noktası Doğu (Şark) ve Batı (Garp) arasında yapılan bir ayrımdır. Tanımın özeline inildiğinde ise görülüyor ki din temelli yapılan bir Hristiyanlık ve Müslümanlık ayrımıdır.

İslamiyet'in ortaya çıkıp yayılması ve devam eden süreçte Müslümanların Hristiyanların egemenliğinde bulunan toprakları fethetmeye başlaması ile Hristiyan dünyası Müslümanları ve İslamiyet'i kendi varlıklarını tehdit eden bir varlık olarak görmüştür ve öteki algısı burada başlamıştır. Müslümanların İspanya'ya yerleşmesi ve burada Endülüs Emevi devletini kurmaları ise Hristiyanların İslam karşıtı algılarını iyice körüklemiş ve İslamofobi'nin kökenleri de burada hayat bulmuştur (Aktaş, 2014, s. 39). Fethedilen bölgelerin İslamlaşması, Hristiyanlar için kutsal sayılan Kudüs şehrinin Müslümanların eline geçmesi Hristiyan teologları harekete geçirmiş ve İslam dinine karşı tezler üretmeye başlamışlardır. Haçlı seferlerinin başlaması da buraya dayanmaktadır. Haçlı seferleri batılı oryantalistler tarafından "Kutsal Savaş" olarak ilan edilmiştir. Çünkü onlara göre Haçlı savaşları, İslam'ın Hristiyanlara karşı oluşturduğu tehdit karşısında bir nefis-i müdafaadır (Kedikli & Akça, 2017, s. 71).

İspanya'nın fethi, Kudüs'ün ele geçirilmesi, Haçlı seferlerini beraberinden getirmiş; sonrasında ise İstanbul'un fethi, Kanuni döneminde Avrupa içlerine ve Viyana'ya kadar ilerleyişi ise Müslümanlara karşı olan korkuyu iyice pekiştirmiştir (Hıdır, 2017, s. 26). Tüm bu yayılmacılığın yanında İslam medeniyetinin bilim, düşünce ve sanat alanlarında da atılım yapması ise Hristiyan Avrupa nezdinde kültür tehdidi olarak algılanmıştır. Batı'nın gözünde öteki olarak algılanan İslam, hem dini hem de kültürel açıdan tehdit algısı oluşturmuştur. Avrupa İslam'dan hem korkmuş, saygı duymamış

hem de düşmanlık ve korku ile bakılmıştır. Çünkü İslam Hristiyanlık için hem bir tehdit hem de Hristiyanlığa ve Yahudiliğe eleştiriler getirdiği için ona karşı bir meydan okuma olarak görülmüştür (Aydın Varol, 2019, s. 42-43). İstanbul'un fethedilmesinin Avrupalılar tarafından dramatik tasviri ise geniş kitlelerde psikolojik etkilere sebep olmasını kanıtlar niteliktedir. Örneğin Ruteno Kardinali Isidoro şehirden kaçabilmesini *balinanın karnından kurtulan Yunus gibi Tanrı da beni dinsizlerin elinden kurtardı* şeklinde dramatik bir anlatımla tasvir etmiştir. Isidoro *hatta Tanrı bile yüz çevirdi ve bu şehre bir zamanlar dinsizler ve gaddar kafirler tarafından Konstantinopolis denilirken şimdi ise berbat kaderden dolayı Turkopolis deniliyor ve ben bunun hatırası için sürekli nehirler dolusu gözyaşı akıtıyorum* diyerek trajik anlatısına devam etmiştir. İmparator Konstantin'in ruhunun göğe uçuşması tasviri de oldukça teatral bir sahne gibi anlatılmıştır (Kumrular, 2012).

Oryantalizm her ne kadar İslamiyet'ten önce ortaya çıkmış olsa da İslam Doğu'ya ait bir şey olarak görüldüğü için oryantalizm genelde İslam coğrafyasına odaklanır. Bahsedildiği gibi Batı İslam'ı Hristiyanlığa karşı bir tehdit olarak görmekte ve Doğu çalışmaları anlamına gelen Oryantalizmi bir nevi İslam karşıtlığına indirgemektedir (Aydın Varol, 2019, s. 55-56). Hristiyanlık için İslam ortaya çıktığı ilk zamandan itibaren kendileri için bir tehdit olarak algılanmış ve bir din olarak değil bir sapkınlık olarak görülmüştür. Örneğin Papa II. Urban tüm Avrupa milletlerini kutsal toprakları (Ortadoğu'yu) "dinsiz sapıklar"ın elinden kurtarmaya davet etmiştir. Çünkü papa Müslümanları dinsiz sapık olarak görmektedir (Akça, 2016, s. 62). İslam imajına dair çalışma yapan daha doğrusu kurgu yapan Batılı aydın Norman Daniel "İslam and the West (İslam ve Batı) adlı kitabında İslam vahyinin Hristiyan yazmalarına temellenen "düzmece kehanetlerden" ibaret olmakla kalmayıp, Muhammed'in bir peygamber olamayacağı kanaatine dayandığını göstermektedir. Daniel kitabında İslam peygamberini bir şekilde güçlenip bu gücü sözde kehanetlerle koruyarak sürdüren ve kendini kaptırdığı "şchevi" yaşam tarzını şiddet kullanarak çevresine yayan soysuz ve putperest biri olarak resmetmiştir. Burada yapılan vurgu Muhammed'in akılsız Araplar gibi Muhammed'in büyüüne kapılmayan diğer insanların ya şiddete maruz bırakıldığına ya da cinsel olarak baştan çıkarılarak ayartıldıklarına yapılan bir vurgudur (Kumar, 2015, s. 30). İslami sapkınlık bağlamında bir diğer nahoş örnek olarak ise Said kitabında D'Herbelot'un İslam öğretisini ve Hz. Muhammet'i şu şekilde aktarır: *Kendini din diye adlandıran, bizim Muhammetçilik dediğimiz bir*

sapkınlığın Yaratıcısı, Kurucusu olan ünlü sahtekar Muhammet (Said, 2017, s. 75). Avrupa için Hz. Muhammet sahtekardır çünkü Hz. İsa gibi olma iddiasındandır ve Şarklıdır yani yabancısıdır çünkü Hz. İsa gibi olsa da sonuçta ona hiç benzemez (Said, 2017, s. 81). Orta çağda Hristiyanlık ve kilise tarafından İslam ve Hz. Muhammed “sahte” ilan edilmiştir. Ünlü İslam bilimci Montogomary Watt’ a göre İslam dini batıldır, şiddet ve kılıç dinidir. Hakikatın tersidir, şehvet ve nefse düşkünlüğü öğretir. Muhammed, İsa’nın muhalifidir (Canatan, 2012, s. 9). Kısacası bu gibi çirkin ve edep dışı hikayeler ve tasvirler herhangi bir kanıta gereksinim duyulmadan etrafta dolaşmaya başlamış, sonunda İslam itibarsızlaştırılarak tehlikeli bir düşman olarak kurgulanmıştır (Kumar, 2015, s. 30).

Doğu’yu yabancı, gizemli, yeknesak ve tekdüze olarak gören Oryantalizm, öteki olarak gördüğü İslam’ı ve Müslümanları oldukça basitleştirmiş olmaktadır. Oryantalizm’e göre Batı (ileri toplum) ve Doğu (geri toplum) iki farklı varlık alanıdır ve aynı sosyal teorilerle incelenemez. Batı toplumu dinamik, ileri ve üstünken; Doğu toplumu durağan ve gelişimden yoksun olduğu için hep geri kalacaktır (Şentürk, 2002, s. 45).

Oryantalist çalışmalarda görüldüğü gibi temel çıkış noktası Doğu ve Batı ayrımıdır. Coğrafi olarak sınırları tam netlik kazanmasa da çoğunlukla İslam Doğu’ya ait olarak algılandığı için bu ayrım İslam coğrafyasına göre belirlenmiştir ve bu ayrımla öteki olan Müslüman kimliği yaratılmaya çalışılmıştır. Daha doğrusu Müslüman kimliği ötekileştirilerek bir Avrupa kimliği yaratılmaya çalışılmıştır.

Hristiyan Avrupa toplumunun bir olmayı iyi, çeşitliliği ya da farklılığı kötü olarak algılayan bir düşünce yapısına sahip olması, Hristiyan olmayan ötekilerle ilişkilerini bu düşünce temelinde kurmasına yol açmıştır. Burada “biz” iyiyi, “öteki” olan ise kötüyü yansıtmaktadır. Burada biz olan iyi Avrupa kimliğinin oluşturulması için hayali bir kimlik olarak İslamiyet, Müslüman kimliği yaratılmıştır (Yüksel M. , 2014, s. 190-191). Said’de kitabında Avrupa kültürünün gücünü ve kimliğini, kendini bir tür ikamesi, dahası yeraltı benliği olan Şark karşısında konumlandırarak kazanmış olduğundan bahsetmiştir (Said, 2017, s. 13). Yine Said’e göre *Şark, Avrupa’nın sadece komşusu değildir; Avrupa’nın en büyük, en zengin, en eski sömürgelerinin mekânı, uygarlıkları ile dillerinin kaynağı, kültürel rakibi, en derin, en sık yinelenen Öteki imgelerinden biridir. Ayrıca, Şark, onun karşıt imgesi düşüncesi, kimliği, deneyimi*

olarak Avrupa'nın (ya da Batı'nın) tanımlanmasına yardımcı olmuştur (Said, 2017, s. 11).

Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı sonrası Hristiyan Avrupa, toplumsal, ulusal ve rasyonel çıkarlara sahip siyasi sisteme, hızla üreten, genişleyen pazarlara ihtiyaç duyan bir ekonomi haline gelmiş ve bu yapıya dayalı bir kolektif kimlik ve anlayışa geçmiştir. Bu değişimle birlikte biz ve öteki kavramları da nasibini almış ve farklı dini kimlikleri sebebiyle nefret edilen Müslüman kimliği oryantalizmin etkisiyle salt bir dini kimlikten olumsuzları içinde barındıran bir ırk olarak kurgulanmaya başlanmıştır. Oryantalist ırklaştırma anlayışına göre gerek biyolojik gerek kültürel anlamda Avrupa ırkları diğer ırklardan üstündür (Çakaş, 2019, s. 224-225). Avrupa'nın üstün ırk anlayışı ise onu bir kimlik politikasına yapmaya, kendine homojen bir Avrupa kimliği yaratmaya yöneltmiştir.

Oryantalizm'in tanımını farklı bir açıdan yapan Cemil Meriç'e göre ise kavram "sömürgeciliğin keşif kolu" nu ifade eder (Çoruk, 2007, s. 197). Fikir hayatımızın önemli isimlerinden Adnan Adıvar ve Fuat Köprülü de Oryantalizm'in bu noktasına vurgu yapmışlardır. Adıvar'a göre Oryantalizm çalışmalarının ilerlemesinde ve akademik bir disiplin halini almasında Batı'nın sömürge siyasetine vurgu yaparken, Köprülü Oryantalizm'in sanayi inkılabı ve sömürgecilik siyaseti ile hız kazandığına işaret etmiştir (Çoruk, 2007, s. 195). Burada Avrupa'nın sömürgeciliğinin Doğu üzerindeki hegemonyasının oryantalizm ile ilişkisini görmekteyiz.

Jale Parla'ya göre Oryantalizm Avrupa'daki sömürgecilikle eş zamanlı olarak ve aynı amaç doğrultusunda doğmuştur. 19.yüzyılda Oryantalizm, Hristiyanlığın kurtarıcı misyonu ile bütünleşmiş, böylece sömürgecilik, Avrupa'nın geri kalmış Doğu'yu kurtarma görevi yüklemiş ve bunun için de Doğu'nun kendi egemenliklerine alınmasının gerekliliğine işaret edilmiştir (Dikici, 2014, s. 55). 20. Yüzyıla geldiğimizde Avrupa, Doğu ile ilgili ürettiği algıları zaman içinde yayılmacı ve sömürge politikalarına uygun olarak şekillendirmiştir (Genel, 2014, s. 111). Said de kitabında Avrupa'nın I. Dünya Savaşı sonuna kadar dünyanın yüzde 85'ni sömürgeleştirdiğini, Şarkiyatçılığın hem emperyalizmin hem de sömürgeciliğin bir yönü olduğu gerçeğini dile getirmiştir (Said, 2017, s. 113). Batı'nın en baştan beri kendisi dışındakilerle olan ilişkisini her zaman "biz" ve "onlar" temeline dayandırdığı için bu durum da bir emperyalist kültür oluşturmuştur (Köse A. , 2015, s. 24).

Döneminin İngiltere Dışişleri Bakanı olan Arthur James Balfour Şark medeniyetini belirli bir kurama göre yönetmiştir. Bu kurama göre bir Batılılar bir de Şarklılar var olmuştur. Batılılar egemendir, Şarklılar ise egemen olunması gerekenler olarak görülmüştür. Bu egemenlik anlayışı ise çoğu zaman toprakların işgal edilmesi, içişlerinin denetlenmesi, kişiliklerinin ve hazinelerinin bir batılı gücün tasarrufuna girmesi anlamına gelmiştir. Yine bu anlayış çerçevesinde Şarklılar, idaresi kolay ve kazançlı bağımlı ırklardır (Said, 2017, s. 45-46). Karl Marx da Şark'ın kendisini temsil edemediğinden bahseder. Ona göre Şark kendisini temsil edemez, temsil edilmesi gerekir (Said, 2017, s. 30-31). Denilebilir ki Batı'nın Doğu üzerinde bir hegemonya kurmasını meşrulaştıran yol ve kendi kimlik inşasını gerçekleştirme yolu oryantalist düşünce akımıyla kurulan öteki kurgusudur (Yüksel M. , 2014, s. 193).

Alman Oryantalizmi ise siyaset ve emperyalist menfaatlerle ilişkisi olan bir olguda ziyade daha çok kuramsal kalan bir anlayıştır. Kitabında Edward Said oryantizmi daha çok Batı'nın ve Amerika'nın sömürgecilik kolu olarak ele almasından dolayı Alman Oryantalizmine çok fazla yer vermemiş ve bu konuda kendisini eleştirmiştir. Said kitabında Alman Oryantalizmini şu cümlelerle açıklamıştır:

...Ondokuzuncu yüzyılın ilk yetmiş yılında Almanların araştırmaları çerçevesinde, Şarkta kalıcı, uzun vadeli kılınmış bir ulusal çıkar ile Şarkiyatçılar arasında sağlam bir ortaklı gelişemezdi. Almanya'nın, Hindistan'daki, Doğu Akdeniz'deki, Kuzey Afrika'daki İngiliz-Fransız varlığına denk bir deneyimi yoktu. Dahası, Almanların Şark'ı neredeyse kuramsal -en azından klasik- bir Şark'tı: Şiirlere, fantezilere hatta romanlara konu olmuştu. ... Şarka ilişkin en ünlü iki Alman yapıtının, Goethe'nin Westöstlicher Diwan'ı (Doğu-Batı) Divanı ile Friedrich Schlegel'in Über die Sprache und Weisheit der Indier'inin (Hintlilerin Dili ve Bilgeliği Üzerine), sırasıyla, bir Ren yolculuğu ile Paris kitaplıklarında geçirilen saatlerde üretilmiş olmasının bir anlamı vardır. Almanları Şark araştırmalarında yapılan, İngiliz ve Fransız imparatorlukları zamanında Şark'tan neredeyse bölge bölge taranarak devşirilen metinleri, söylemleri, fikirleri, dilleri incelemekte kullanılan teknikleri geliştirip yetkinleştirmektir (Said, 2017, s. 28-29).

Sömürgecilik yarışında Fransa ve İngiltere'nin gerisinde kalan ve siyasi birliğini geç tamamlayan Almanya'nın bu yüzden Oryantalizmi sömürgeci bir siyaset izleyememiş bu yüzden Alman akademisindeki Oryantalizm siyasi bir anlam taşımamaktadır. Bu

yüzden Alman Oryantalistler Doğu ile ilgili araştırmalarını teoloji ve filoloji çerçevesinde oluşturmuşlardır (Avcı, 2018, s. 2). Alman literatüründe Müslümanlara ve Türklere yönelik olarak Oryantalist ön yargılar barbar ve kaba saba olduklarına dairdir. Türkler; baskıcı, yıkıcı ve çirkindirler. Eserlerinde İslam ve Türklerle ilgili değerlendirmelere yer veren Alman filozof Hegel'e göre Türkler buluntu insan aklına sahiptir (Aktaş, 2014, s. 45).

İslamofobi'nin bir batılı icadı olmasında en köklü araç şüphesiz Oryantalizm'dir. İslamofobi'yi bir oyun olarak niteleyen Ejder Okumuş'a göre Oryantalizm İslamofobi'nin kendisidir. Oryantalizm üzerine Batı'daki üniversitelerde ve diğer merkezlerde yapılan akademik çalışmalar, İslam ve Müslümanlar üzerine kurulan dil, söylem, üslup ve metodoloji ile İslamofobi akademik boyutta temellendirilmiştir (Okumuş, 2017, s. 53).

İslamiyet'in doğuşundan beri tarih boyunca bitmeyen Hristiyan ve İslam dinleri veya Doğu ve Batı arasındaki Oryantalizm temelli çatışmalar postmodern dünyada da etkinliğini sürdürmeye devam etmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırıları -ileriki bölümde detayları ile anlatılacak olan terör saldırıları- sonrasında popülerleşen "Medeniyetler Çatışması" tezi Oryantalizm'in devamı gibi postmodern biçimde etkinliğini devam ettirdiğine dair işaretler vermektedir. Oryantalizm'in başlattığı biz ve öteki ayrımı medeniyetler çatışması tezi ile varlığını sürdürmektedir (Okumuş, 2017, s. 57).

Soğuk Savaş ile Doğu (SSCB) ve Batı (ABD) olarak iki kutuba ayrılan dünya, Soğuk Savaş sonrasında ABD (ve Batı demokrasileri) emperyalizminin SSCB komünizmini tarih sahnesinden silmesi sonucu uluslararası sistem yeni bir tek kutuplu sisteme dönüşmüştür. Harvard Üniversitesi Siyaset Bilimi profesörü Samuel Huntington'ın ortaya attığı "Medeniyetler Çatışması" tezi ile bu yeni dünya düzeni kuramsal temelde analiz edilmiştir. Huntington'a göre iki kutuplu dünyanın mücadelesini ABD kazanmıştır ve Soğuk Savaş sonrasında güç mücadelesi Batı Medeniyeti ve Batılı olmayan Medeniyetler arasında yaşanacaktır. İnsanlık tarihi ve gelecek; Batı, Konfüçyen, Japon, İslam, Hindu, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve (belki) Afrika medeniyetleri tarafından şekillenecek fakat asıl mücadele Konfüçyen-İslam Medeniyeti ittifakıyla Batı Medeniyeti arasında olacaktır (Özdal, 2014, s. 228-229).

Teze göre dünyadaki fay hattı Müslümanlar ve gayrimüslümler arasından geçmektedir. Kültürel farklılıklar; siyasi olarak da çatışmaları pekiştirmektedir ve

medeniyetler arasındaki bu fay hatları geleceğin savaş hatlarıdır. Yine teze göre Batı kültürü, Batı’da yaşayıp Batılı olmayanlar özellikle Müslümanlar tarafından tehdit altında olduğunu iddia etmektedir (Kedikli & Akça, 2017, s. 63). Huntington’ a göre İslam medeniyeti kanlı sınırlara sahiptir. Buna dayanarak da çatışmanın İslam’ın karakteristik bir özelliği olduğu vurgulamaktadır (Aktaş, 2014, s. 49).

Avrupa’nın İslamiyet’in doğuşu ile başlayan İslam korkusu hiçbir zaman bitmemiş tarih içerisinde hiçbir zaman unutturulmamış ve tekrar tekrar hem akademik hem medya hem de siyaset kollarıyla gündemde ve canlı tutulmuştur. 11 Eylül saldırıları ise İslamofobi için bir kırılma noktası olmuştur. Avrupa’nın İslam korkusu tekrar pekiştirilmiş ve medeniyetler çatışması tezi ile de temeli sağlamlaştırılmıştır.

Buraya kadar olan bölümde İslamofobi kavramı ve bu söylemin diğer kavramlarla ilişkisi ayrıca kavramın iki temel dayanağı olan Oryantalizm ve Medeniyetler Çatışması tezi açıklanmaya çalışılmıştır. Tez çalışmamızın devamı olan ikinci bölümde İslamofobi’nin Avrupa’ya göç olgusu ile başlayan, 11 Eylül Saldırıları ve göçmen krizleriyle devam eden gelişim süreci açıklanacaktır.

2.GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İSLAMOFOBİ

Çalışmanın birinci bölümünde konuya giriş olarak İslamofobi kavramının ne anlama geldiğinden, İslamofobi ile ilişkili kavramlardan ve İslamofobi söyleminin kaynaklarından bahsedilmiştir.

İkinci bölümde ise İslamofobi'nin geçmişten günümüze kadar tarihsel gelişimi ile İslamofobi'nin sebepleri açıklanacaktır. İslamofobi'nin kırılma noktaları olan 11 Eylül 2001 ikiz kulelere saldırılar ve 2010 Arap baharı sonucu yaşanan Suriyeli mülteciler krizi gibi gelişmeler bölümün konuları olmakla birlikte öncelikle kısaca Avrupa'nın yabancı düşmanlığının Müslüman göçmenler özelinde dönüşmeye başladığı Avrupa'ya işçi göçünün yaşandığı 1960'lı yıllardan incelenmeye başlanılacaktır.

2.1.İslamofobi'yi Doğuran ve Besleyen Sebepler

2.1.1.Teolojik Sebepler

Müslümanlık ile Hristiyanlık arasındaki tarihsel ilişkiye dayandırılan İslamofobi'nin teolojik sebebi olarak denilebilir ki, Hristiyan dünyasının İslam'ı en başından itibaren dini bir rakip olarak algılamasıdır (Aydın Varol, 2019, s. 60). İslam'ın doğuşundan itibaren İslam dini karşıtlığı, Müslümanlara yapılan zulümler, onlara karşı yapılan dışlamalar hiç bitmemiş, İslam dini Hristiyanlık için her zaman bir tehdit olarak görülmüştür.

Müslümanların İsa Mesih'in tanrısallığına ve kurtarıcı Tanrı oluşuna inanmamaları, Hristiyanlığın tahrif edildiğini iddia etmeleri gibi zıt görüşlere sahip olmaları, Hristiyanlığın yerini almak isteyen sahte ve batıl bir din inancına sahip insanlar olarak görülmeleri İslami karşıtlığı tarihsel olarak başlatmıştır. İslamiyet putperestlik, kılıç dini, Şeytan'ın işi; Kur'an saçma ve anlamsız, Hz. Peygamber ise Deccal, sahte Mesih, sahte ve yalancı peygamber olarak anlatılmıştır (Alıcı, 2019, s. 411). İslam'ın son din, Kur'an'ın son ilahi kitap ve Hz. Muhammed'in son peygamber olarak gönderilmesinden beri İslam, Hristiyanlığa tehdit olarak görülmüş, pek çok Yahudi-Hristiyan din adamı tarafından İslam'ın öğretilerini yıkmak adına reddiyeler yazılmış ve bu doğrultuda İslam karşıtı, İslamofobik fikirler ortaya atılmıştır (Şafak Oktay, 2019, s. 27). İslamiyet'in ortaya çıktığı ilk yıllardan bu zamana kadar İslam, Hz. Muhammed ve Kur'an aleyhinde kilise ve Batılı yazarlarca dile getirilen söylemler ve çalışmalar İslam karşıtlığının dini-kültürel-tarihi arka planını oluşturmaktadır (Hıdır,

2018, s. 24). Anti-İslamist söylemlerin fikir babası Martin Luther'e göre İslam savaş dinidir, Hz. Muhammed ise bir deccaldır ve şeytanların sonuncusudur. Ortaçağ protestanı Luther'in ortaya attığı bu olumsuz fikirler günümüzde İslam'a karşı teolojik saplantıların Batı dünyasına yansımaları olarak görülmektedir (Şafak Oktay, 2019, s. 28-29). Tarihte kutsal savaşlar olarak bilinen Haçlı Seferleri de İslam'ın Hristiyanlığa karşı bir tehdit olarak görülmesinden dolayı başlatılmıştır. Dini gerekçelere dayalı İslam ve Hristiyan savaşı ise İslamiyet'ten bu yana şekil değiştirerek günümüzde İslamofobi'nin bir sebebi olarak devam etmektedir.

İslamofobiye gerekçe oluşturan din temelli bir diğer önemli sebeplerden biri ise kısaca Doğu-Batı ayrımı olarak adlandırılan ve çalışmanın birinci bölümünde anlatılan Oryantalizmdir. Özellikle 18. ve 19. Yüzyıllarda şekillenen, Batı'nın Doğu'ya ilişkin yapmış olduğu çalışmaları anlatmak amacıyla kullanılmaya başlayan Oryantalizmin, özünde barındırdığı dışlayıcı ve ötekileştirici niteliği İslam'a ve Müslümanlara karşı düşmanlığı her daim canlı tutmaktadır (Dikici, 2014, s. 46). "Ben ve diğerleri" ayrımını temel alan Batı, kendisini merkeze koyarak Doğu kültürleri hakkında başlattığı çalışmalarla kendi nezdinde adeta yeni bir Doğu yaratarak bu çalışmalarla akla gelebilecek tüm olumsuzlukları Doğu'ya yüklemektedir. Böylece kendi yarattığı Doğu imajını günlük-sosyal yaşama, siyasete, sosyal bilimlere, güzel sanatlara ve hemen hemen yaşamın her alanında kullanıma sokmakta ve zihinlerde Doğu imajını hep İslam ile birlikte hatırlatabilmektedir (Çoruk, 2007, s. 193-194).

2.1.2.Ekonomik Sebepler

İslamiyet'in rakip bir din olarak görülmesinden dolayı oluşan Müslüman düşmanlığının temel kaynaklarından biri ekonomik kaygılar olmuştur. Özellikle göç hareketleriyle birlikte Müslüman görünürlüğünün artması göç edilen halk nezdinde finansal rakip olarak görülmektedir. Avrupa aşırı sağ siyasetine göre Üçüncü dünyadan gelen göçmenler AB vatandaşlarının ekonomik refah seviyelerini tehdit etmektedir. Avrupa'da küreselleşmenin meydana getirdiği değişimlere bağlı ortaya çıkan işsizliğin sorumlusu olarak göçmenler görülmüş, yıllar içinde göçmenlerin iş piyasasında etkinlik göstermeleriyle Avrupa'da gelişen işsizlik kaygısı ayrımcılığı ve dışlayıcılığı beslemektedir (İnanç & Çetin Selvet, 2011, s. 8). Örneğin Suriye'den Almanya'ya gelen mülteciler mülteci karşıtlarını rahatsız etmektedir. Almanlar, Suriyelilere harcanacak bütçenin onlara değil ekonomik olarak zor durumda olan

Almanlara harcanması gerektiğini vurgulamaktadırlar (Alkan, 2015, s. 283-284). Sadece Almanya değil diğer Avrupa ülkeleri de özellikle Arap Baharı ile yaşanan mülteci krizi sonrasında göçmen karşıtı söylemlerini sürdürmeye devam etmişlerdir.

Müslümanların profesyonel iş yaşamında yer edinip başarı kazanmalarına bağlı olarak daha iyi işlerde istihdam edilmeleri, kaliteli eğitim fırsatlarından faydalanmaları kısacası daha iyi ekonomik ve sosyal bir statü elde etmeleri takdirden ziyade kıskançlık getirmekte ve İslamofobik söylemler ekonomik zeminden üretilmektedir (Bodur, 2017, s. 82).

Göçe bağlı olarak artan Müslüman görünürlüğü Avrupa’da ayrıca demografik olarak da kaygı yaratmaktadır. Son 20-30 yıldan beri Batı’da sayıları artan Müslüman sayısı Avrupa’yı sosyo-ekonomik açıdan endişeye sevk etmektedir. Batı’da yaşayan Müslüman sayısının 2050 yılında %20’yi bulacağı söylenmektedir. Bahsedilen artış ise batılı yazarlarca kışkırtıcı bir üslupla Avrupa’nın gelecekte “Avrobistan” olacağı yazılıp çizilmektedir (Alıcı, 2019, s. 415-416). Buna bağlı olarak da Avrupa’da zaten işsizliğin sebebi olarak görülen Müslümanlar bir de Avrupa kültürüne tehdit olarak görülmekte, Müslümanların Avrupa’ya İslamlaştıracığı endişesi yaratmaktadır.

2.1.3.Siyasi Sebepler

İslam ve Müslümanlara karşı düşmanlığın tarihsel bir geçmişinin yanında, 1970’lerden itibaren göçle başlayan Müslüman görünürlüğünün artması ve buna bağlı olarak Avrupa halkında baş gösteren ekonomik kaygılar 20. Yüzyılda İslamofobi adı altında siyasal bir argüman haline getirilmiştir (Aydın Varol, 2019, s. 81). Siyasal temelli İslamofobi’nin çıkış noktası olarak gösterilen “yeşil tehlike” argümanı, Soğuk Savaş sonrası yıkılan komünizm yerine kullanılmış ve uluslararası sistemde yeni düşman olarak İslam seçilmiştir. (Şafak Oktay, 2019, s. 25). Yeni düşman İslam ilan edilmiştir çünkü Avrupa’ya göre İslam da Komünizm gibi yayılmacıdır, dünya egemenliğini gaye edinmiştir, barış içinde bir arada yaşamak için güvenilmez ve Batı için bir tehdittir (yeniakit.com.tr, 2015). Siyasi arenada İslam’ın yeni bir ideolojik düşman ilan edilmesinin ardından gelen 11 Eylül terör olayları sonrasında ise göçmen karşıtı yani Müslüman karşıtı siyasi argümanlar, medyada özellikle yansıtılan 21.yüzyılda yükselişe geçmiş aşırı sağ partilerin İslam karşıtı söylemleri, İslamofobi’nin politikacılar için bir oy kapısına dönüştüğü bir süreç haline gelmiştir. Ulusalcı ve popülist partiler açısından Müslümanları hedef göstermek ve İslam karşıtı söylemler

üzerinden kendi seçim kampanyalarını yürütmek oy bakımından olumlu getirisi olan bir yöntem olarak görülmektedir (Samur, 2016, s. 310).

Avrupa’da göçmenlere karşı özellikle de Müslüman göçmenlere karşı oluşan -Suriyeli göçmenlerin gelmesiyle etkisi daha da artan- İslamofobi, birçok ülkede İslamofobik partiler için halk desteğini almanın ve oylarını arttırmanın yolu olarak görülmektedir (Hıdır, 2018, s. 30). Özellikle 11 Eylül’de Amerika’nın ticaret merkezine El-Kaide tarafından gerçekleştirilen saldırılar sonrası Müslüman göçmenlerin “terörist” olduklarına dair siyaset ve medya eliyle yapılan açıklamalar halktan destek görmüştür. Saldırı sonrasında siyasilerin söylemlerinin daha da sertleşmesi ve Müslümanları hedef alan açıklamaları daha önce Müslümanlara karşı önyargısı olmayan insanlar da bile bir önyargı oluşturmuş bununla beraber Avrupa’da Müslüman karşıtı aşırı sağ partilerin yükselişe geçmesiyle İslamofobi Avrupa kıtasına hızla yayılmıştır (Alkan, 2015, s. 279).

Avrupa kıtasındaki neredeyse tüm sorunların sebebi olarak Müslüman göçmenlerin görüldüğü aşırı sağ anlayışı, göçmenleri negatif söylemlerin mağduru ve göç olgusunu da güvenlik sorunu haline getirmektedir. Bunların yanında 11 Eylül sebebiyle de göçmenleri her zaman potansiyel bir tehdit unsuru olarak göstermek uğraşısı içerisinde olmuşlardır. Aşırı sağ parti siyasileri toplum nezdinde göçmenlere olumsuz bir vizyon yüklemiş ve onların dışlanması gerektiği tezini savunmuştur (Uzunçayır, 2014, s. 139). Televizyonlarda medya yoluyla halka arz edilen tüm bu siyasi söylemler halk nezdinde olumsuz bir Müslüman algısı yaratmakta ve İslamofobi’nin artmasında etki etmektedir.

2.1.4.Diğer Sebepler

İslamofobi’nin temel sebepleri olarak incelenen İslam-Hristiyan çatışması, göçmen karşıtlığı, aşırı sağ partilerin söylemleri, medya etkisi, Müslüman terörist göçmen anlayışlarının yanında İslamofobiye etkisi olan birçok sebep daha mevcuttur.

Bunlardan kısaca bahsetmek gerekirse (Sabancı, 2016, s. 61-63);

- İslam dini düşmanlığı, İslam dininin doğası itibariyle şiddet ve terör arasında bir ilişki olduğu düşüncesi, İslam’ın terörizm, köktendincilik, aşırıcilık ile anılması, din temelli önyargı
- 11 Eylül 2001 saldırıları, Radikal İslamcı terör örgütlerinin eylemleri

- Dünya'nın İslam'dan haberlerde görülen kadarıyla ve çoğunlukla şiddetle ilintili haberler vesilesiyle bilgi sahibi olması, şahit olunan namus ve töre cinayetleri
- İslam dininin Avrupa ve Avrupalılık fikrine karşı bir tehdit olduğu düşüncesi, Batı'nın Doğu'yu tehdit eden bir güç olduğu paradigması
- Endülüs ve Osmanlı'da sonra İslamiyet'in tekrar göçle Avrupa üzerinde etkisini göstermesi, Müslüman nüfusun göç ve doğumla artması
- Samuel Huntington'un Medeniyetler Çatışması tezi, Oryantalist bakış açısı, Hristiyan-İslam dininin tarihi rekabeti
- Batı'nın "medeni", Doğu'nun ise "barbar" olduğu iddiası
- İslam karşıtı kaynak üreten düşünce kuruluşlarının ve bunları finanse eden vakıfların varlığı
- İslam'ın kamusal alanda görünürlüğüne artması
- İslam'ın siyasal bir araç olarak kullanılması, Aşırı Sağ siyasetin yükselişi ve İslam karşıtı kullandığı dil, popülist muhafazakar partilerin İslamofobiden beslenerek yükselişi
- Alman medyasının sürekli olarak "biz ve onlar" anlayışını aşılması
- Köklü ırkçı ideolojik tavırlar, aşırı milliyetçilik
- Yabancı olana duyulan korku ve endişe, yabancı düşmanlığı, ötekileştirme, çoğunluğun azınlığı toplumdan dışlaması, ekonomik kriz, gelecek kaygısı

2.2.İslamofobi'nin Gelişimi

2.2.1.Avrupa'ya İşçigücü Göçü

Tarihte 1939-1945 yılları arasında süren ve Avrupa için özellikle de Federal Almanya için büyük yıkımla sonuçlanan II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik krizler ve küreselleşmenin çok kültürlülüğü tetikleyerek göçü hızlandırması, göç olgusunun istihdam üzerinde yaptığı baskı Avrupa ülkelerinde milliyetçiliği yeniden tetiklemiş, dışlamacı kültürün tekrardan etkisini gösterdiği Avrupa'da eskiden beri "öteki" olan Müslümanlar ve göçmenler tekrardan en ciddi tehlike olarak algılanmaya başlamıştır.

İslamofobi ise milliyetçi ve aşırı sağ kesim tarafından bu platform üzerinden tekrar gündeme getirilmiştir. Etnik topluluğa yönelik en ciddi kaynak olarak göçmenler hedef gösterilmekte ve Müslümanlar yine değer sistemleri ve yaşam biçimleri itibarıyla Batı medeniyetiyle bağdaşmayan yabancılar olarak tanımlanmaktadırlar (Yılmaz F. , 2008, s. 89-90). İslamofobi'nin anlaşılması noktasında temel belirleyici Batı Avrupa'da en büyük dini azınlık olarak yer alan Müslüman göçmenler ile Müslüman olmayanlar arasında kurulan ilişkilerdir. Avrupa'da bulunan Müslüman sayısının ise gittikçe artması bu ilişkiyi daha da önemli kılmaktadır (Akıncı Çötök & Taşdelen, 2013, s. 2).

II. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri sonrası ekonomik olarak tekrar ayağa kalkmak isteyen ve işçi gücü açığını kapatmak isteyen Avrupa özellikle de Federal Almanya bu amaçla dış ülkelerden işçi gücü alımına ihtiyaç duymuştur. İlk olarak 1950'li yıllarda başlayan Avrupa'ya işçi gücü göçü, 1960'larda başlayan ikili sözleşmelerle resmiyet kazanmış ve ülkelerin gündemine yerleşmiştir (Şahin Kütük, 2015, s. 616). 1960'larda başlayan göç dalgası Avrupa, özellikle de Almanya göç sahalarına; İtalya, Yugoslavya, Türkiye, Filistin, İspanya, Mısır, Yunanistan gibi ülkelerden başlamıştır (Demirağ & Kakışım, 2018, s. 130).

1961 yılında Berlin Duvarı'nın inşa edilmesiyle birlikte Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nden gelen işçi gücünün durması ise Federal Almanya'nın ikili sözleşmelerle dışarıdan işçi gücü alımına başvurmasına sebep olan önemli bir etken olmuştur. Bu doğrultuda ilk olarak 1955 yılında İtalya ile karşılıklı sözleşme yapan Almanya'nın Türkiye ile işçi gücü sözleşmesi 1961 yılında yapılmıştır ve 1960'lar boyunca ikili sözleşmeler devam etmiştir. Bu anlaşmalarla transfer edilen “misafir işçi” statüsündeki işgücünün geçiciliklerine vurgu yapılmış ve yabancı işgücü için rotasyon ilkesi öngörülmüştür. (Özdağ, 2018, s. 129).

1960 sonrası Batı'nın kendi isteği sonucu gelen, Batı toplumlarına “emek arz edici” olarak tanıtılan göçmen işçiler ilk 10-15 yıl uyum sorunları dışında herhangi bir başka olumsuz tepki ile karşı karşıya kalmamışlardır (Alıcı, 2019, s. 416). Bunun sebebi ise emek arz edici misafir işçilerin geçici statüde yer almaları sebebiyle ülkede zaten kalıcı olmayacakları düşüncesidir. Bu süreç Alman halkı tarafından da fazlaca önemsenmemiş ve olumsuz bir sonuç yaratmamıştır. Fakat 1970 ve 1980'li yıllara gelindiğinde göçün boyutu değişmiş, Avrupa'nın kendi iradesiyle kabul ettiği işçi gücü

göçünün istenildiği şekilde kontrol edilememesi sonucu istenmeyen göç olgusuyla karşı karşıya kalınmıştır.

Göçmen işçi talebi azalmış olmasına rağmen 1970'lerin ikinci yarısı ve 1980'lerin sonuna kadarki dönemde siyasi iltica, evlilik, aile birleşmesi veya yasadışı yollar gibi farklı yöntemlerle Müslüman göçmenlerin Avrupa'daki varlığı sürmeye devam etmiştir. O zamanki döneme kadar kalıcı olarak görülen göçmenlerin bu dönemden sonra hem sayılarının artması hem de toplumun farklı alanlarında görünürlüklerinin artması olumsuz tepkileri de beraberinde getirmiştir. Özellikle aile birleşimi sonrası kadınların gündelik hayatta, çocukların ise okullarda görünürlüklerinin artması tepkileri arttırmıştır (Samur, 2017, s. 156).

1970'lerden sonra görünürlüğü iyice artan göçmenlerden rahatsızlık duyan Batı, tarihten gelen ve kronik hastalığı olan öteki söylemlerini tekrar gündeme getirmiştir. Avrupa toplumunda yaşanan işsizlik, yoksulluk, sosyal güvensizlik gibi sorunlarına çözüm bulamayan Avrupa toplumları göç ile bu yaşadıklarını birbirine bağlayan yeni söylemler üretmeye başlamış ve göç tartışmaları çerçevesinde İslamofobi tekrardan gündeme getirilmiştir. Avrupa'nın ekonomik kalkınması için insan gücü olarak görülen Müslüman göçmenlerin artan sayıları neticesinde bir güvenlik meselesine dönüştürülmüş, adeta işgalci bir güç olarak lanse edilmişlerdir (Çakaş, 2019, s. 237). Avrupa ülkelerinde artış gösteren yabancı göçmenlerin kültürel, dini özellikleri ve başarısız politikalar sebebiyle, yaşadıkları topluma entegre olamamaları sonucu yerel halk nezdinde göçmenlerin farklılıklarına ilişkin bir farkındalık oluşmuş ve kendi ülkelerinde diğer uluslardan, ırklardan yaşayanların sayısının çok fazla olduğunu belirtenlerin sayısı artış göstermiştir. Ayrıca ülkedeki ekonomik ve sosyal sorunların göçmenlerden kaynaklı olduğunu düşünenlerin sayısı da giderek artış göstermiştir (Kedikli & Akça, 2017, s. 79).

Yerli nüfus ile göçmenler arasında rekabete sebebiyet veren istenmeyen göç olgusu ve göçmen korkusu ırkçı, ayrımcı, ötekileştirici tutumların ortaya çıkmasına ve gelişmesine sebebiyet vermiştir. Müslüman göçmen sayısındaki artışla paralel olarak Avrupa gündeminde bir korku ve tehdit olarak "Eurabia" terimi ortaya atılmıştır (Yüksel M. , 2014, s. 195-196). Kavram Avrupa tarafından üretilmiş bir komplo teorisi olarak değerlendirilmektedir. Bu teoriye göre, yüksek doğum oranına sahip olan Müslümanlar giderek Avrupa'da İslam'ın artmasına sebep olacaktır. Artan Müslüman

göçmenler Avrupa'yı ele geçirecekler, gerici zihniyetlerini Avrupa'ya yayacaklar ve burada üstünlük kuracaklardır. Bu komplo teorisi özellikle aşırı sağ siyasiler tarafından politik alanda kullanılan bir argüman olmuştur (Balkanoğlu, 2018, s. 61-62)

1960-1973 yılları arasında, yaklaşık 18-19 milyon göçmen Almanya'da çalışmıştır. Bu yıllarda F. Almanya'da toplam göçmen sayısı 7.3 milyondur. Bunun 2 milyonu Türk, 600 bini Yugoslav, 360 bini ise İtalyan'dır (Çınar, 2017, s. 4). 1973 petrol krizi sonrası Avrupa ve F. Almanya işçi alımlarını durdurmuş olsa da göçler diğer bahsedilen yollardan, özellikle de F. Almanya'ya aile birleşimi nedeniyle göçler artarak devam etmiştir. Görünürlüğü iyice artan göç olgusu özellikle de kültürel saflığın korunmasını esas alan Almanya için oldukça olumsuz bir gelişme olmuştur. Alman siyasi tarihinin kronik bir olgusu olan ırkçılık göçle birlikte kültürel ırkçılık zeminine taşınmıştır. Almanya'da etnik köken, milliyet ve din olarak kültürel farklılığa sahip olanlar, "Avrupalı olmamak" ile özdeşleştirilmiş; ırkçılık ve yabancı düşmanlığının hedefi Müslümanlar olmuştur. Özellikle aşırı sağ gruplar ve partiler tarafından şiddetle karşı çıkılan göç olgusu Almanya için bir tehdit olarak görülmüştür. Almanya'da oluşturulmaya çalışılan çok kültürlülüğün Alman kültürünün saflığının korunması noktasında bir tehdit oluşturabileceği iddia edilmiştir (Eryücel, 2019, s. 2-3).

Avrupa'da yaşamın her alanında görünürlüğü artan, kültürel olarak farklı görülen Müslümanlara karşı önyargı ve düşmanlığın boy gösterdiği 1970-80'li yıllarda yaşanan bir hadise ise İslam ile Müslümanlığın imajını değiştirmiştir. 1979 İran İslam devrimi ile göçmenler artık bir tehdit unsuruna dönüştürülmüştür (Gafuroğulları, 2019, s. 31). Bu devrim sırasında yaşanan rehine krizleri, elçiliklere yönelik saldırılar, terörizme destek gibi olaylar İslam ve Müslümanların varlığını, Batı nezdinde güvenlik tehdidi unsuruna dönüştürmüştür (Akdemir, 2009, s. 12). İlk olarak 1960'larda problemsiz başlayan işçi gücü göçünün 1970'lerde düşünüldüğü gibi geçici olmaması Müslüman görünürlüğünü arttırmış ve kültürel olarak farklı görülen Müslümanlar ırkçı söylemlere tabi tutulmuşlardır. İran İslam devrimi sonrasında ise 1980'lerdeki göçmen algısı kültürel farklılığın yanında dinsel temelli olarak bir tehdit ve güvenlik kaygısı olarak karşımıza çıkmıştır.

2.2.2Berlin Duvarı'nın Yıkılması

1945'ten 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar süren Soğuk Savaş'ın iki kutuplu dünyası çökmüş ve Soğuk Savaş sonrası yeni kurulmaya çalışılan

uluslararası düzende Avrupa'daki Müslüman varlığı ve göçün görünümü de buradan nasibini almıştır. Bilindiği üzere Soğuk Savaş ABD ile Batı Demokrasileri ve SSCB arasında uluslararası sistemde gücün ön planda olduğu, dünyanın iki kutba bölündüğü bir ideoloji savaşıdır. 40 yılı aşkın süren bu süreçte SSCB'nin hedefi Komünist değerleri tüm dünyaya yaymak iken diğer kutuptaki emperyalist güçlerin hedefi ise düşman gördüğü bu Komünist yayılmanın durdurulması ve yok edilmesi olmuştur. Bu bölünmenin en derin izlerini yaşayan ve Soğuk Savaş'ın önemli bir sembolü olan 1961 yılında inşa edilen Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılıp 1990 yılında resmi olarak Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi, ardından 1991 yılında SSCB'nin ve Varşova Paktı'nın dağılmasıyla Komünist rejim çökmüş ve ABD zaferini ilan etmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu düzenin yıkılıp ABD merkezli tek kutuplu uluslararası sistem kurulması İslamofobi için önemli bir kırılma noktası olarak görülmüştür. Bu sebeple bu yeni dönemin, düzenin nasıl kurulduğunu, İslam'ın ve Müslümanların nasıl konumlandırıldığını anlamak gereklidir.

2.2.2.1.”Kızıl düşman” yerine “yeşil düşman”

1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası sistemde bir “tehdit boşluğu” oluşmuş ve bu durum yeni bir uluslararası düşman ihtiyacı yaratmıştır (Kalın & Esposito, 2011). Soğuk Savaş sonrası oluşan bu ideolojik boşlukta küreselleşme yaşanırken yeni uluslararası sistemin oluşumu ve siyasi iktidarsızlıklar ırkçı görüşlerin yeniden uyanmasına sebep olmuştur. Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte ırkçılık ve milliyetçilik eski SSCB güdümündeki devletlerin Marksist-Lenisist ideolojileri ile yer değiştirmiştir. Komünizmin bıraktığı bu ideoloji boşluğunda yeni bir düşman arayışına giren Batı dünyası, İslam'ı Komünizmin ikamesi ilan edip yeni düşman olarak görmüşlerdir (Aktaş, 2017). 1993 yılında The New York Times gazetesi bu yeni düşman kökten dinci İslam'ı; 1930'lardaki nazizim, faşizm ve 1950'lerdeki komünizm tehdidi kadar büyük bir tehlike ayrıca küresel güvenlik ve barış için de bir tehdit olacağını açıklamıştır (Kar, 2017, s. 202).

1990 yılında döneminin İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'ın ev sahipliği yaptığı NATO Zirvesindeki sözleri yeni düşman olarak İslam'ı hedef göstermektedir: *Yeni düşman İslam Dünyası'ndan çıkacak* (Koru, 2017). Soğuk Savaş öncesi NATO'nun düşmanı “kızıl düşman” (komünizm) iken Soğuk Savaş sonrası “yeşil düşman” (İslam) yeni düşmandır (Yeniçeri, 2011). Varlık amacı zaten Varşova Paktı ve onunla

mücadele olan fakat paktın dağılmasıyla varlığı sorgulanan NATO, yeni sistemde varlığını meşru kılmak için bir düşman arayışına girmiş ve sonunda İslam'ı yeşil düşman olarak belirlemiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde de bahsedildiği gibi 1993 yılında Samuel Huntington'un Medeniyetler Çatışması (Clash of Civilization) isimli makalesi Foreign Affairs dergisinde yayınlanmıştır. Bu makalede Batı'nın yeni düşmanı İslam olarak belirlenmiştir. Makalenin özünde Soğuk Savaş sonrası kurulacak olan uluslararası sistemde Hristiyan Batı dünyası ile İslam medeniyetinin birbiriyle çatışacakları iddia edilmiş ve böylece yeni düşman tekrar İslam dünyası ilan edilmiştir. Bu düşünceler ise önemli karar mercileri tarafından da kabul görmüş ve açıklamalar gelmeye devam etmiştir. 1995 yılında döneminin NATO Genel Sekreteri Willy Claes'in bir Alman dergisine yapmış olduğu açıklamaları tartışma yaratmıştır: *İslam Fundamentalizmi Avrupa için en büyük tehdittir*. Yine aynı dönemde siyasi yüzler de İslam'a karşı dışlayıcı tavrını sürdürmüşlerdir. Hollanda aşırı sağcı siyasetçi Pim Fortuyn'un bir dergideki açıklamasında İslam'ı, dünya barışı için en büyük tehdit olarak gördüğünü söylemiştir (Gedikoğlu, 2016, s. 71). Yine 1994'te eski CIA başkanlarından James Wooley İslam'ı *komünizmden sonra Batı'nın başına musallat olan yeni tehlike olarak tanımlamıştır* (Aktaş, 2017).

Soğuk Savaş süresince kendisini, siyasal ve kültürel kimliğini anti-komünist eksende tanımlayan Batı dünyası iki kutuplu dünyanın son bulmasıyla kendi kimliğini meşru kılabilmek için “biz” karşısında “öteki” olan Doğu bloğu yerine İslam'ı koymuştur. Komünizm nasıl ki Batı toplumu için sadece silahlı tehdit değil aynı zamanda kültürel bir tehdit de oluşturuyorsa İslam da aynı çerçevede Batı kültürüne bir tehdit olarak lanse edilmiştir (Aktaş, 2014, s. 46-47). Soğuk Savaş sonrası ideoloji boşluğunda, kültürel ırkçılığın ön plana çıktığı bu dönemde Avrupa, kimlik siyasetini ayrımcılık ve ötekileştirme stratejisi yerine Avrupa bütünleşmesi, ortak değerler etrafında birleşme ve yaşama stratejisiyle gerçekleştirmiştir. Bu ortak değerler çerçevesindeki kimlik oluşturma sürecinde ise Avrupa'nın ötekisi olarak İslamofobi büyük ölçüde nasibi almıştır (Akça, 2016, s. 39).

Soğuk Savaş sonrasına denk gelen 1990'lı yıllar ayrıca Müslüman göçmen görünürlüğünün oldukça arttığı ve Batı'nın İslam'ı tarihsel olarak hatırlayıp tekrardan öteki olarak hatırladığı dönemdir. 90'lara kadar Müslüman kimliğiyle halkın

gündeminde olmayan Müslümanlar artık potansiyel tehdit olarak öteki grubunu oluşturmuştur (Samur, 2017, s. 158-160). 90'lı yılların sonlarına gelindiğinde ise göçmenlere olan olumsuz bakış dinle bağdaştırılıp bir korkuya dönüştürülmüştür. Bu bakış açısı bu dönemlerde gerçekleştirilen kan dökücü terör faaliyetleriyle bağlantılı olmuştur (Alıcı, 2019, s. 416). Yine bu dönemlerde İslam'a yakıştırılan bir diğer kavram ise köktendincilik olmuştur. Özellikle İran İslam Devrimi sonrasında Batı, İslami terör örgütü olarak adlandırdığı şiddet yanlısı Müslüman örgütlerin yaşam biçimi olan köktendinciliği genelleyerek tüm Müslümanlara atfetmiştir. Böylece Avrupa'daki Müslüman göçmen algısı bu çerçevede "terörist göçmen" sıfatıyla ötekileşmeye başlamıştır (Kedikli & Akça, 2017, s. 80).

Yeni sistemde yeni ırkçılık türü ile ötekileştirme eylemleri Almanya'da da özellikle de Doğu Almanya'da etkisini göstermiştir. Berlin duvarı yıkıldıktan sonra Doğu ile Batı Almanya'nın birleşmesiyle Neonazi grupların etkisinde ve ırkçı şiddetin sayısında bir artış olmuştur. Birleşmeden sonra Demokratik Almanya Cumhuriyeti sanki hiç var olmamış gibi davranılması Doğu Almanlara sanki vatanları elinden alınmış hissi yaşatmış ve ırkçı, yabancı düşmanı tutumları tekrar harekete geçmiştir. Anayasal düzeni koruma altına almak ve radikal hareketleri kontrol altına almak amacıyla oluşturulan Anayasayı Koruma Teşkilatı'nın verilerine göre 1988'de ortalama 22 bin olan aşırı sağ eylemlerin sayısı 1989'da 30 bine yükselmiştir. Yine aynı verilere göre 1992 yılında yabancılara karşı şiddet eylemlerinin sayısı 6336 iken bu sayı 1993 yılında 6721'e yükselmiştir (Akça, 2016, s. 28).

Tekrar birleşen iki Almanya arasındaki sorunlar, özellikle de Doğu Almanya'da ekonominin çökmüş olması milyonlarca Doğu Almanyalı'nın işsiz kalmasına ve kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak hissetmelerine sebep olmuştur. Bu noktada ise işlerinde bulundukları durumdan dolayı sorumlu tutulacak birileri olarak ülkedeki yabancılara bulmuşlardır. 1992 yılında Doğu Almanya'nın Rostock kentinde çoğunlukla Vietnamlıların yaşadığı bir bina aşırı sağcılar tarafından ateşe verilmiştir. Tüm dünyada ses getiren bu olayda şans eseri kimse hayatını kaybetmemiştir. Bu olaydan yalnızca dokuz ay sonra ise 29 Mayıs 1993'te batıda bulunan Solingen kentinde dört aşırı sağcı genç, Genç ailesinin evini ateşe vermiştir. Saldırıda 4 yaşındaki Saime Genç, 27 yaşındaki Hatice Genç, 12 yaşındaki Gülistan Öztürk ve 9 yaşındaki Hülya Genç hayatını kaybetmiştir. Genç ailesini savunan avukat Rainer Brüssow yaptığı bir açıklamada "Solingen İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'da

yabancı düşmanlığının zirveye ulaştığı nokta olarak tarih kitaplarına geçecek” şeklinde konuşmuştur (Fürstenau, 2018). Göç konusu 1990’lı yıllara kadar ulusal bir konu olarak nitelendirilirken Soğuk Savaş sonrası uluslararası konjonktürde yaşanan tüm bu gelişmeler sonucunda siyasallaşarak toplumsal bir güvenlik meselesi haline gelmiştir (Aydın, 2017, s. 541).

2.2.3. 9/11 Terör Saldırıları

Takvimler 11 Eylül 2001 tarihini gösterdiğinde ABD tarihi için unutulmayacak bir gün, İslam dünyası için ise büyük bir kırılma yaşanmıştır. Bu tarihten sonra ABD yeni bir dünya düzeni sloganıyla terörle mücadele kapsamında dış politikasına ağırlık vermiş ve Batı dünyası da tarihten gelen İslam karşıtlığına bir meşruluk kazandırabilmiştir. 9/11 sonrası Amerika ve Batı hem İslamofobi söylemlerini arttırmış hem de ABD’nin Irak ve Afganistan işgallerinin zemini hazırlanmıştır. Tüm dünyada var olan, öteki olarak görülen Müslüman göçmenler için ise durum daha da derinleşmiş ve kültürel ırkçılığın da ötesinde dinsel bir etiketleme ile İslami terörizm, Müslüman terörist, köktendincilik kavramları çerçevesinde İslamofobi, hem kamusal hem de siyasal düzlemde medya ve siyaset diliyle daha karmaşık bir hale getirilmiştir.

Eylül 2019’da 18.yıldönümü olan 11 Eylül saldırısı günümüzde hala etkisini hissettiren ve İslamofobi algısının boyutunu değiştiren trajik bir olaydır. 11 Eylül 2001 sabahı Amerikan finans sisteminin kalbi olarak görülen New York büyük bir terör saldırısına uyanmıştır. İkiz kuleler olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezi’ne ve Pentagon’a El-Kaide terör örgütü lideri Usama bin Ladin tarafından bir intihar saldırısı gerçekleştirilmiştir (Yürük, 2019). 19 kişi tarafından kaçırılan Amerikan yolcu uçakları eş zamanlı olarak ikiz kulelere ve Pentagon’a çarpmıştır. Amerikan yerel saatiyle 8.46’da Boston’dan Los Angeles’a uçan Amerikan Airlines’a ait 11 numaralı uçuş Dünya Ticaret Merkezinin kuzey kulesine çarpmıştır. 9.30’da Boston’dan Los Angeles’a uçan United Airlines’a ait 175 numaralı uçak Dünya Ticaret Merkezi’nin güney kulesine çarpmıştır. 9.37’de Washington’dan Los Angeles’a uçan Amerikan Airlines’a ait 77 numaralı uçak Washington’da buluna Pentagon binasına çarpmıştır. Kaçırılan 4.uçak ise Newark’tan San Francisco’ya uçan United Airlines’a ait 93 numaralı uçak 10.03’de Pensilvanya’da düşürülmüştür ve bu saldırılar sonucu yaşları 2 ile 85 arasında değişen toplam 2,977 kişi hayatını kaybetmiştir (CNN Editorial Research, 2019).

Uçaklardan ikincisinin kuleye çarpma anı ve 110 katlı binaların iki saat içinde gerçekleşen çökme anları canlı yayında televizyonlarda yayınlanmıştır. Bu anların televizyonlardan canlı olarak izlenilmesi tüm dünyada özellikle de Amerikalıların zihninde derin bir iz bırakmıştır. Diğer ülkelerle mücadelesini, savaşını ve saldırılarını kendi sınırları dışında tutmayı temel alan ulusal güvenlik anlayışına sahip olan ABD'nin ilk kez kendi sınırları içinde böylesine bir saldırı ile karşı karşıya kalması ülkede bir panik havası yaratmıştır ve İslam dünyasını hedef alan açıklama döneminin ABD başkanı Bush'tan gelmiştir. George W. Bush yönetimi tarafından yapılan açıklamada saldırıdan sorumlu tutulan El Kaide'ye savaş ilan edilmiş ayrıca *haçlı savaşını başlatıyoruz* ifadesiyle Müslümanlar dünyanın süper gücü ABD tarafından hedefe konulmuştur (Özkır, 2018). Tüm dünyada yankı bulan bu olayla birlikte terörle mücadele kapsamında ülkeler dış politikalarını Müslümanlar çerçevesinde belirlemeye başlamışlardır. Tarihten gelen Doğu-Batı ayrımı bu saldırıyla meşrulaştırılmış ve İslamofobik söylemler bu olayla somut bir vücut bulmuştur. Kurulduğu tarihten beri İslam ile bir teması olmadığı ve Doğu-Batı gibi tarihsel bir nefreti olmadığı halde bu olaydan sonra artık İslam düşmanlığı ABD'nin de gündeminde yerini almıştır (Kapaklı, 2016, s. 22).

2.2.3.1.İslami terör ve islami köktencilik

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde ABD'nin açık üstünlüğü sonrası “Yeni Dünya Düzeni” oluşturma fikri döneminin başkanı George Bush tarafından ortaya atılmıştır. Yeni Dünya Düzeni kavramlaştırmasının temel yaklaşımı şu şekildedir: *Soğuk Savaş'ın bitişi ile mümkün hale gelen daha uyumlu ve ağırlıklı iş birliği çerçevesinde düzenlenen uluslararası ilişkiler*. Fakat Yeni Dünya Düzeninin tam anlamıyla oluşturulabilmesi için bir düşman tanımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda zengin petrol kaynaklarına sahip ve yıkıcı silah teknolojisi edinebilecek ekonomik bir güce sahip Irak “haydut devlet” olarak tanımlanmış fakat bu düşman tam anlamıyla yeterli olmamıştır (İşyar, 2013, s. 357-359). 1990'lı yıllar Batı'nın İslam'ı tarihsel ötekisi olarak tekrar hatırladığı bir dönemdir. Yine bu dönemde ABD'nin bütün coğrafyalara genellikle de Müslüman coğrafyalarına barış ve demokrasi götürme misyonu ile Batı'nın öteki hatırlayışı baskınlık kazanmıştır. Buna bağlı olarak da ABD bu misyonu yerine getirmek ve bu eylemlerine meşruiyet kazandırmak amacıyla en etkili yol olarak terörle mücadele gerekçesine başvurmuş, 11 Eylül

saldırılarıyla birlikte terör artık ABD'nin tüm faaliyetlerine zemin hazırlayan yeni bir dünya düzeni gerçeği olmuştur (Samur, 2017, s. 158-159).

11 Eylül saldırılarından sonra ABD terörizmle mücadele konusundaki yasal çerçevesini büyük ölçüde değiştirmiş, buna ilişkin çeşitli politikalar izlemiştir. “Vatanseverlik Yasası (Patriot Act)” çerçevesinde terörizm tanımının içeriği genişletilmiştir (Cesari, 2011, s. 30). Saldırılarından sonra Başkan Bush İran, Irak ve Güney Kore'yi “şer eksen” olarak tanımlamış ve terörle mücadele kapsamında da önce Afganistan'ı sonra da Irak'ı işgal etmiştir. ABD'nin İslam dünyasını hedefe alarak izlediği bu sert politikalar neticesinde bu ülkeler neredeyse düşman ülke seviyesine getirilmiş; din, etnik ayrımcılık, milli kimlik ve vatandaşlık sorunları ortaya çıkmıştır. Bu durum ise Amerika'da yaşayan Müslümanların hatta siyahilerin ve Asyalıların saldırılara maruz kalmasına, dahası öldürülmelerine neden olmuştur (Devran & Tanır, 2019, s. 168).

11 Eylül saldırıları her ne kadar ABD'de olmuş olsa da küreselleşmeden bağımsız değerlendirilememektedir. Terör yabancı veya yerel olarak nitelendirilmemiş, ulus ötesi bir güvenlik tehdidi olarak görülmüştür (Cesari, 2009, s. 10). Küreselleşmenin etkisiyle terör ve şiddet artık uluslararası terör ve uluslararası şiddet nitelemesiyle güçlenmiştir. 9/11 olaylarıyla değişen politikalar neticesinde İslam ve Müslümanlar artık terörle birlikte anılmaya başlamıştır. İslam'ın bir şiddet ve terör dini olduğuna dair söylemlerle İslamofobi daha da derinleştirilmiştir. Bu derinleşme öyle bir boyuta gelmiştir ki Amerikan halkı nezdinde Müslümanlar Nazilerden daha kötü daha tehlikeli bir boyutta görülmüştür. Onlar için İslam ve terörist şeytanileştirmiş bir din olarak görülmüştür (Okumuş, 2017, s. 42-43). Zaten Başkan Bush'un şer eksen açıklamaları da Amerikan halkı tarafından “İslami köktencilik” ve “özgürlük düşmanlarını” şeytanlaştırma çabası olarak algılanmıştır (Kaya A. , 2013, s. 76). Avrupa'dan da İslam'a dair çok farklı açıklamalar gelmemiştir. Döneminin İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi Batı'nın terörizme karşı strateji oluştururken kendi uygarlığının İslam dünyasından üstün olduğunu göz önüne alarak güven duyması gerektiğini vurgulamış ve bu bağlamda Berlin'de İtalyan gazetecilere şu açıklamalarda bulunmuştur: *İnsanlara geniş refah sağlayan, insan hakları ve dine saygıyı garanti altına alan değerler sisteminden oluşan bizim uygarlığımızın üstünlüğünün bilincinde olmalıyız. Bu saygı İslam ülkelerinde kesinlikle yoktur* (milliyet.com.tr, 2001).

İslamiyet'i bir güvenlik sorunu olarak gören Batı dünyası için 11 Eylül sonrasında İslam değiştirilmesi gereken ve modernleşmeyle uyumlaştırılması gereken bir öteki olarak görülmüştür. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası sırayla 15 Kasım 2003'te İstanbul'da Neve Şalon ve Beth İsrail Sinagoglarına düzenlenen saldırılar, 20 Kasım 2003'te İstanbul'da HSBC bankasına ve İngiltere Başkonsolosluğu'na yapılan saldırılar, 11 Mart 2004'te Madrid Metrosunda yaşanan patlamalar ve 7 Temmuz 2005'te ve sonrasında 21 Temmuz'da Londra'da yaşanan saldırılar dizisi AB karar alıcılarını tehdit algılamaları konusunda tekrar düşünmeye zorlamıştır (Akdemir, 2009, s. 3). AB içerisinde hoşgörüsü en yüksek olan İspanya da bile artık bu saldırılar sonrası terörle İslam birlikte anılır olmuştur (Akdemir, 2009, s. 11). Avrupa'nın göbeğinde yaşanan tüm bu saldırılar sonrası Batı, tehdidin yerel değil küresel olduğunu görmüş ve nihayet tarihsel öteki algısına dayanak olacak, söylemlerini somut bir zemine dayandıracak, İslam korkusunu ve bu bağlamda ırkçı tutumlarını meşrulaştıracak bir gerekçe bulmuştur.

Terör saldırılarıyla köklü bir geçmişi olan dışlama kültürü ve aidiyetlik tartışmaları Avrupa'da tekrar gündeme gelmiş ve öteki olan Müslümanlar bir tehdit algısı oluşturmuş, Avrupalı göçmenler güvenlik sorununun temeli haline getirilmiştir. Bu algı ise ulus, din, toplumsal kültür ve tarih unsurlarıyla desteklenmiş, Avrupa medyası ve aşırı sağın söylemleriyle bir propaganda haline getirilip İslam karşıtlığı üzerinden yürütülmüştür (Yılmaz Elmas & Kutlay, 2011, s. 14).

Avrupa'nın küresel terör ile karşı karşıya kalması, saldırıları gerçekleştiren radikal grupların kimliğinin Müslüman asıllı olmaları, Müslüman göçmenlerin diğer göçmen gruplara nazaran daha problemlili olarak görülmelerine ve İslamofobi'nin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Bu anlamda pek çok Avrupalı Müslüman etnik kimliğine ve dinine bakılmaksızın iş, eğitim ve barınma alanlarında ayrımcılığa, sözlü tehdit ve fiziksel saldırıya maruz kalmıştır (Yılmaz F. , 2008, s. 82). Terör ve İslam'ın yan yana kullanıldığı bu Avrupa konjonktüründe aslında kavramın ilk kullanımı değildir. Daha önce de bahsedilen 1979 yılındaki İran İslam Devrimi zamanında da zaten İslam'a bakış terörizm kavramı çerçevesinden şekillenmeye başlamıştır (Akdemir, 2009, s. 12).

11 Eylül öncesinde terörle mücadeleye dair etkin bir düzenlemesi olmayan AB, saldırı sonrası terörizme karşı bir strateji arayışına girmiş ve küresel terörizmle mücadele

konusunda yeni politikalar geliştirmeye yönelik çalışmalarına başlamıştır. Bu çerçevede 21 Eylül 2001’de olağanüstü toplanan Avrupa Konseyi *terörizm dünya ve Avrupa’ya karşı gerçek bir tehdittir ve terörizmle mücadele AB’nin öncelikli hedeflerinden birisi olacaktır* ifadesini kullanmıştır. AB aynı zamanda politik açıdan üye devletleri terörle mücadelede ortak harekete zorlayan kararlar da almıştır. Bu bağlamda 27-28 Aralık 2001’de AB Konseyi’nde alınan ortak tutum kararına göre üye devletler terörle mücadele ortak tutum sergileyeceklerdir (Özcan & Yardımcı, 2005). AB üyesi ülkeler de bu karar kapsamında bunları kendi yasalarına yansıtmışlar ve düzenlemeler yapmışlardır. Düzenlemeler sonucu istihbarat birimleri kurulmuş ve bu birimler “içerideki tehdit”, “içerideki yabancı düşman” olarak algıladığı Avrupa’daki Müslümanları dini profil kullanarak fişlemeye başlamıştır. (Yılmaz F. , 2008, s. 94-95). İngiltere, Danimarka, Norveç ve Almanya gibi ülkelerde Müslüman öğrenciler dahi potansiyel tehdit oluşturdukları gerekçesiyle fişlenmiş ve bu kapsam daha da genişletilerek Müslüman iş adamları, sivil toplum kuruluşları, dernekler ve cami cemaati mensupları da İslamofobik tutum çerçevesinde fişlenerek izlemeye alınmışlardır (Küçükcan, 2006).

Bahsi geçen fişleme olayları zaten var olan entegrasyon sorunlarını daha da karmaşık hale getirmiş, terörist kelimesinin bütün Müslümanları tasvir eden genel bir tanım olarak kullanılmasına yol açmıştır (Kedikli & Akça, 2017, s. 75). Danimarka’da bir ders kitabında geçen *her ne kadar her Müslüman terörist değilse de, her terörist Müslümandır* cümlesi Müslümanların tek tip olduğunu anlatan çok sert bir ifade olarak akademi alanında da yerini almıştır (TUIÇ Akademi, 2015). İslamofobik tavırların terörizm boyutunu ve ayrıca bu algıların eğitim-öğretimde de yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. “Müslüman Terörist” ve “İslami Terörizm” algısı eğitim sahası dışında ağırlıklı olarak ABD’de üretilen fakat Avrupa ve tüm dünyayı etkisine alan araçlarla devamlı olarak canlı tutulmuştur. Örneğin tanınmış TV şovları, filmler, çizgi romanlar ve karikatürler aracılığıyla Müslümanların terörist olduğu algısı daima diri tutulmuştur (Samur, 2017, s. 159). Batı medyası tarafından da terörist Müslüman algısının yaratılması İslamofobi’nin kamusallaştırılmasında oldukça etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Ciddi finans kaynakları ve önemli kanallarıyla Batı medyası tarafından İslam; fundamentalizm, aşırıcılık/extremizm ve radikalizm olarak tasvir edilmiş, Müslümanlar da Batı’nın güvenliğini tehdit eden teröristler olarak etiketlenmişlerdir (Dağ, 2016, s. 40). Oxford tarafından 2007 yılında yayınlanan bir

kitapta dünya dinlerinin tanıtımı yapılırken İslam tarihinin Muhammed Peygamber ile başlayıp 9/11, Londra ve Madrid bombalamalarıyla sona erdiği şeklinde anlatılmıştır (Aktaş, 2017, s. 131).

Modern terörizmin dört dalga halinde geliştiğini açıklayan Rapoport’a göre “dinci dalga” olarak adlandırılan dördüncü dalga terörizm büyük ölçüde 11 Eylül saldırılarıyla ilişkilidir. Günümüz dünyasının terörizminin değişen yüzünde dini motivasyonlu örgütlerin ve İslami motiflerle hareket edenlerin ön planda olması İslam dini ile terörizm arasında bir bağ kurulmasına sebebiyet vermiştir. Sadece İslam değil, başka bir dinin ya da inancın terörizmi meşrulaştırması beklenemez fakat tarihsel örneklerle bakıldığında bazı inançlara sahip takipçilerin Tanrı adına toprak elde etme, fethetme veya emperyalist yayılma gibi amaçları için dini, bir meşrulaştırma aracı olarak hep kullanıldığı görülmüştür. Bu sebeple dinle, şiddet ve terör arasında bir bağ olabileceği düşüncesi mevcuttur. Bu tip terörü daha tehlikeli kılan ise sivil toplumda karşılık bulması ve geniş bir kitlesel desteği almış olmasıdır. 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren El Kaide örgütü de hem İslam coğrafyasına oldukça yayılmış hem de hükümet dışı kuruluşlardan destek görmüştür (Kaya S. , 2017, s. 61-63). Radikal İslami bir grup olan El Kaide’nin dini referans alarak böylesine bir intihar saldırısını gerçekleştirmesi dünya ölçeğinde İslam’ın bir şiddet ve terör dini olduğu algısını tekrar hatırlatmış ve ayrıca Müslüman kimliğe sahip herkesi mağdur durumda bırakmıştır. Müslüman toplumlarda kadınlara yönelik şiddeti anlatan “Teslimiyet” adlı filmi sonrası Hollandalı film yapımcı Theo van Gogh defalarca ölüm tehditleri almıştır. 2004 yılında ise Amsterdam’da silahlı ve bıçaklı saldırıya uğraması sonucu hayatını kaybetmiştir. Adalet Bakanı Piet Gein Donner Hollanda ve Fas vatandaşı 26 yaşındaki zanlıyı köktendinci radikal İslamcı görüşleri olduğu şeklinde tanımlamıştır (BBC Turkish, 2004). İslami terör örgütlerinin yaşam biçimini yansıtan köktendinciliği genelleyerek tüm Müslümanlara atfeden Batı, bu sıfatla Müslümanları ötekileştirmektedir (Kedikli & Akça, 2017, s. 80).

Terör ve İslam kelimesi oldukça sık ve yan yana kullanılmaya başlanan kelimeler haline gelmiştir ki 2005 yılında Danimarka’da yaşanan karikatür krizi İslam dünyasını ayağa kaldırmıştır. Çünkü İslam inancında Hz. Muhammed’in herhangi bir resmi veya görseli yapılamamaktadır. 30 Eylül 2005 yılında Jyllands Posten dergisinde 12 karikatüristin 12 farklı Hz. Muhammed çiziminin yayınlanması İslam inancına adeta bir hakaret olarak görülmüştür. Özellikle Kurt Westergaard’ın çizimi hem saldırgan

hem de 11 Eylül'den beri Batı gözünde var olan tek tip Müslüman algısını tekrar hatırlatmak istediği niyetini göstermiştir. Bu karikatürde Hz. Muhammed bombadan yapılmış bir türban takarken tasvir edilmiştir (Çetin, 2015). Bu olaya tepki sürecinde döneminin Danimarka başbakanı özür dilemezken hükümet de yayınlanan karikatürlerle alakalı olarak ifade özgürlüğünden yana olduklarını belirtmişlerdir (Özmen, 2017, s. 111). Müslümanların bu yolla kendi içlerindeki sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve ideolojik farklılıkları yok sayılarak homojenleştirilmeleri, köktencilik/fundamentalizm ile özdeşleştirilmeleri tek tip terörist Müslüman algısını yaratmakta ve Avrupa'daki Müslüman göçmen grupları ötekileştirmenin en kısa ve meşru yolu olarak gözükmektedir (Yüksel M. , 2014, s. 196). Yine terör ve İslam algısını canlı tutmaya yönelik bir diğer hamle ise Hollanda PVV aşırı sağ parti lideri Geert Wilders'ten gelmiştir. "Fitne" isimli 17 dakikalık filmde terörün kaynağı olarak İslam ve onun kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim gösterilmiş ve İslam'ın Batı medeniyetini yok etme ülküsünde olduğu iddia edilmiştir (dw.com, 2008).

9/11 olayları ve sonrasında gerçekleştirilen terör olayları ile Müslüman göçmen varlığının yoğun olduğu Avrupa'nın başat ülkelerinden biri olan Almanya'da da İslam ve Müslümanlara karşı olan olumsuz ötekileştirme gözlemlenmiştir. 2005 yılında Duisburg/Essen Üniversitesine bağlı Türkiye Araştırmaları Merkezi Vakfı'nın yaptığı araştırmaya göre 11 Eylül 2000 ve 11 Eylül 2001 yılları arasında ilk dönem parlamentodaki 69 konuşmadan sadece 15'inin konusu İslam ve Müslümanları kapsarken, 29 Eylül 2003 ve 29 Eylül 2004 yılları arasındaki 65 parlamento konuşmasının 31'i İslam ve Müslümanları konu edinmiştir. Yine aynı araştırmaya göre terörist olarak Müslümanları gösteren konuşmalar %5,8 ile beşinci sıradan %10,5 ile ikinci sıraya yükselmiş, İslam'ı tehlike olarak gösteren konuşmalar %3,3 ile on birinci sıradayken %7,7 ile üçüncü sıraya yükselmiştir (Budak, 2008, s. 44). Almanya'da Erfurt Üniversitesi'nde yapıla bir diğer önemli araştırmada iki Alman devlet televizyonun (ARD ve ZDF) 2005 yılının ortasından 2006 yılının sonuna İslami haberleri hangi konular çerçevesinde sunduğu analiz edilmiştir. Bu araştırma sonucunda görülmüştür ki İslam en çok %23 oranla terörizm ve aşırı dincilik konuları çerçevesinde haberlere konu olmuş ve kamuoyuna sunulmuştur. Bunun haricinde İslami haberler şu konu başlıkları altında sunulmuştur: %16 uluslararası çatışmalar, %15 Müslüman göçmenlerin uyum sorunu, %10 dini hoşgörüsüzlük, %7,5 köktendincilik, %4,5 Müslüman kadının ezilmesi, %3,7 insan hakları ihlalleri ve

demokrasi. Haber içerikleri dışında haber başlıkları da “Tehlikeli İslamcılar” veya “Teröristler Komşumuz” gibi terörizm ile ilgili ögeler içermektedir (Akdemir, 2009, s. 17-18). Amerika ve diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Almanya’da da terör ve İslam daima birlikte anılmış, medya ve siyaset koluyla kamuoyunda yeni bir Müslüman olgusu terörizmle bağlantılı olarak yaratılmıştır.

Terörün İslam ile ilişkilendirilmesiyle ortaya çıkartılan “İslami Terör” kavramı aslında kendiliğinden oluşan bir olgu olarak ortaya çıkmamış, medya ve siyaset kollarıyla bilinçli olarak üretilmiştir. Dini esaslı kaidelere geri dönme istekleri olan ve bu kaidelere katı bir şekilde bağlı, diğer görüşlere karşı hoşgörüsüz, laiklik karşıtı insanların “köktendincilik” çatısında toplanıp eylemlerde bulunması ise Avrupa’da yaşayan Müslümanların bu sıfatla ötekileştirilmesine sebebiyet vermiştir. Batı, bu katı yaşam biçimine sahip köktendinciliği genelleyerek tüm Müslümanların bir terörist olabileceği algısı yaratarak İslami terör kavramını yaratmıştır (Akça, 2016, s. 63).

Görüldüğü üzere 11 Eylül saldırıları sonrasında 2000’ler boyunca İslam dini ve Müslüman kimliği şiddet, terör, aşırı dincilik, tehlike, köktencilik gibi kavramlarla anılmış ve Batı bu kanal aracılığıyla adeta Medeniyetler Çatışması tezini doğrular nitelikte meşru bir yol bulmuştur. Böylece kamuoyunda da Müslümanların bir öteki olduğu tekrar hatırlatılmış ve bu ayrıştırıcı söylemlerin somut göstergesi oluşturulmuştur. 8 Eylül 2006 yılında BM Genel Kurulunca 60/288 sayılı kararla BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi’nde terörün hiçbir dinle, milletle, medeniyetle ya da etnik grupla bağdaştırılamayacağını vurgusu yapılmıştır (Aktaş, 2017, s. 143). Fakat bu yıllar boyunca ABD ve Batı ülkelerinin söylemleri, açıklamaları, yazılı ve görsel medya söylemleri, aşırı sağ parti liderlerin açıklamaları BM’nin bu vurgusundan oldukça uzakta kalmıştır. 9/11 olayları İslamofobi için önemli bir kırılma noktasıdır. Bu yıllarda İslam dinine bir terör kimliği eklenmiş ve bu bağlamda İslamofobik söylemler derinleştirilmiştir. Devamında gelecek olan Arap Baharı ve IŞİD gibi diğer İslami terör örgütleriyle birlikte ise İslam’ın şiddet dini olduğu vurgusu tekrar yapılacak ve Suriyeli göçmenlerle Avrupa’nın ötekisi olan Müslüman göçmenlerin dışlanması devam edecektir.

2.2.4.Arap Baharı ve Mülteciler Krizi

Arap Baharı, üzerinden tam 10 yıl geçen ve günümüzde etkisini halen hissettiren Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da başlayan bir halk hareketinin adıdır. İlk defa 2010

yılında Tunus'ta başlayan sonrasında ise bir domino etkisiyle diğer Arap ve Kuzey Afrika ülkelerine de sıçrayan bu hareket kanlı çatışmalara, kitlesel göç hareketlerine ve diktatörlerin devrilmesine kısaca ülkelerin bir karmaşaya sürüklenmesine sebep olmuştur. İşsizlik, kötü hayat koşulları, ifade özgürlüğü, yolsuzluk gibi sebeplerle halkın başlattığı bu halk hareketi iç savaşa ve mülteci krizine sebep olmuştur.

2.2.4.1.Arap baharının ortaya çıkışı

Yaşanılan bu halk ayaklanmaları için devrim, devrim dalgası veya demokrasi dalgası gibi tanımlamalar kullanılmıştır. Olayların ilk başladığı yer olan Tunus'taki ayaklanmalar için ise Yasemin Devrimi denilmiştir. Fakat bu ayaklanmalar zaman içinde Tunus dışına çıktığı noktada “Arap Baharı” tanımlaması Arap coğrafyasında yaşanan dönüşümleri daha geniş olarak karşılayan ve yaygın kabul gören bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır (Altun, 2019, s. 48).

Kıbaroğlu çalışmasında Arap Baharı'nı şu şekilde tanımlamıştır: *Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu içine alan geniş bir coğrafyada, iktidarlara boyunca dünyanın birçok demokratik ülkesinde neredeyse iki kuşak devlet adamlarının siyaset sahnesine gelip gittiği kadar uzun süre görevde kalan ve dokunulmasa belki bir kuşak daha eskitecek olan diktatörleri birkaç ay süren kanlı bir mücadele sonunda deviren halk hareketine kısaca “Arap Baharı denilmekte* (Kıbaroğlu, 2011, s. 26).

Arap Baharı'nı başlatan elbette birçok içsel ve dışsal faktör sebep olmuştur. Söz konusu coğrafyada ülkelerin genel karakteristik özelliği; yönetimlerin demokrasiden uzak otoriter ve totaliter rejimler olmasıdır. Bu rejimlerin gün geçtikçe diktatörlüğe doğru yol alması, haliyle halkta bir endişe, korku ve huzursuzluk duygusu yaratmıştır (Şahin Mehmet & Uysal Şahin, 2014, s. 174). Yönetimin babadan oğula geçip yönetimin tek bir aileye dayalı olması, kayırmacılık, siyasi katılımın az olması, halkın yönetimde söz sahibi olamaması, halkın sürekli baskı altında olması ve üstelik de taleplerine karşılık bulamamaları sorunun siyasi nedenlerini oluşturmaktadır. Siyasi sorunların yanında gelir dağılımındaki eşitsizlikler, ekonomik zorluklar, fakirlik, yüksek işsizlik oranları toplumsal gerilimlere sebep olmuştur (Göçer & Çınar, 2015, s. 54). Halkın baskı altında yönetilmesi, kolay olmayan yaşam koşulları, bürokrasinin belli bir elitin elinde olması sebebiyle halkın ekonomik taleplerinin karşılanmaması halkın yönetime olan güvenini sarsmıştır. Mülkiyetin güvence altında olmaması ve özel sektörün gelişmesine taş koyan, devlet patronajı altında dışa kapalı bir ekonomi

sisteminin olması halkı yeni bir ekonomik sistem arayışına sürüklemiştir (Şahin Mehmet & Uysal Şahin, 2014). Arap ülkelerindeki yöneticilerin bütün yanlışları, yolsuzluklarının ortaya çıktığı Wikileaks olaylarıyla birlikte ise halkın gözü iyice açılmıştır (Tekek, 2012).

17 Aralık 2010 günü tezgahının ruhsatsız olduğu gerekçesiyle tezgahına el koymak isteyen zabıtalara direnen 26 yaşındaki Muhammed Bouazizi'nin Tunus'un Sidi Bouzid şehrinde bulunan valilik binası önünde kendini yakmasıyla mevcut rejimlere karşı Arap halklarının uyanışı olarak nitelendirilen “Arap Baharı” hareketlerinin kıvılcımı yakılmıştır. Bu hadiseden sonra Muhammed Bouazizi'yi destekleyen ve özgürlük taleplerine cevap isteyen ülkedeki gençler, otoriter iktidar yapısını hedef alan halk hareketlerini başlatmışlar ve siyasi bir dönüşüm sürecine girilmiştir. Tunus'ta başlayan protestolar kısa zamanda Mısır, Lübnan, Suriye başta olmak üzere Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyasına yayılmaya devam etmiştir. Bu ayaklanmalar sonucunda Tunus'ta Zeynel Abidin Bin Ali, Mısır'da Mübarek, Yemen'de Ali Abdullah Salih ve Libya'da Kaddafi rejimleri yıkılmıştır. Tunus, Mısır, Lübnan, Yemen ve Libya'da yaşanan Arap Baharı Suriye'de ise farklı sonuçlara sebebiyet vermiştir. Şüphesiz ki bugün Avrupa ülkelerinde yaşanan mülteci krizlerinin başrolü olarak görülen Suriyelilerin göç dalgası hikayesi Arap Baharı hareketinin Suriye'ye sıçramasına dayanmaktadır. Suriye'de protestolar ayında Der'a şehrinde başlamış sonrasında ülkenin tüm bölgelerine yayılmıştır. Arap Baharı hareketinin son durağı olan Suriye ise diğer ülkelerden farklı olarak bir iç savaşa sürüklenmiş, bu halk hareketi diğer ülkelerde iktidarların düşmesine ve değişmesine sebep olurken Suriye'de Esat rejimi tüm diktatörlüğüyle ülke yönetimine devam etmiştir (Altun, 2019, s. 49-50).

Rejime karşı olan muhalifler tarafından ilk kitlesel tepkiler 15 Mart 2011 tarihinde Şam'da yaptıkları protestolarla gösterilmiş ve buna “öfke günü” adı verilmiştir. 17 Mart'ta ise küçük gruplar halinde diğer şehirlerde de insanlar sokağa dökülmüşlerdir. 20 Mart'ta ise olaylar çatışmaya dönüşmüş, Ömeri camiine baskın yapmak isteyen silahlı kuvvetler ile halk arasında çıkan olayda 9 kişi hayatını kaybetmiştir (Karkın & Yazıcı , 2015, s. 205). Esad rejiminin silahsız protestoculara karşı kullandığı şiddet ve baskının ötesinde onlara karşı ateş açması, orantısız güç kullanması Suriye'yi bir iç savaşa sürüklemiştir. Ülkede protestoların başlamasından iki hafta sonra Suriye hükümeti Beşar Esad'a istifasını sunmuş ve Esad istifayı kabul etmiştir (cnnturk.com,

2011). Esad ise olayların büyümesi üzerine halkın istediği birtakım reformların gerçekleştirileceğini ve ülkede hakim olan olağanüstü halin kaldırılacağını açıklamıştır. Fakat Esad vermiş olduğu tüm bu sözlere rağmen yapılan protestolara karşı güç kullanımına devam etmiş, Mart-Nisan aylarında yapılan gösterilerde ise 800 kişinin ölümüne sebep olacak bir operasyon düzenlenmiştir (Turhan, 2012, s. 103). Esad'ın bu tutumu muhalifler tarafından samimi bulunmamış ve karşılıklı olarak tavırlar daha da sertleşmiştir, ülkedeki kayıp gittikçe artış göstermiştir. 2012 yılında ise Esad rejiminin sivillere karşı kimyasal silah kullandığı söylentileri yayılmış, bu durum tüm dünyanın tepkisini çekmiştir. Doğu Guta'da Esad rejimi halka sarın gazıyla müdahale etmiştir. Esad'ın bu hamlesi Suriye iç savaşını farklı bir boyuta taşımış, bir uluslararası kriz haline gelmiştir (Akyüz B. , 2018).

Suriye halkının talepleri de diğer ülkelerden farklı olmamıştır. Bireysel hakların tanınması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, 1963 yılından beri iktidarda olan Baas rejimi gücünün sınırlandırılması ve yine o tarihten beri uygulanan olağanüstü halin kaldırılması, Suriye halkının talep ettiği reformlardır. Suriye'yi Arap Baharı sürecine götüren bu reform istekleri dışında bir de ülkenin heterojen yapısı söz konusudur. Birçok farklı mezhebi içinde barındıran yapısı Suriye'yi birlikte hareket etmeye zorlamış ve bu ayrılık ülkeyi kolayca kaosa sürüklemiştir. Suriye halkının %90'ı Arap, %9'u Kürt, %1'lik kısmı ise Ermeni, Çerkez ve Türkmen gibi diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Nüfusun yaklaşık %74'ü Sünni Müslümanlık, %13'ü Nusayrilik, %10'u Hristiyanlık ve %3'ü Dürzilik inancını benimsemektedir (Şen, 2013, s. 60). Bu farklılık ise toplumun bir bütün olup rejime karşı hareket etmesini engellemiş ve toplum siyasi mücadelesini daha çok kimliği üzerinden devam ettirmiştir. Tam bu noktada Avrupa'nın uygulamış olduğu ayrıştırıcı politikadan da bahsetmek yerinde olacaktır. İslam alemini bir arada tutan bu din olgusu, Batı tarafından bilinçli olarak mezhepsel ayrıştırıcı politikalarla kullanılmış ve İslam devletlerinin bir arada hareket etmeleri engellenmiştir. Bunun örneği de bugün Arap Baharı ayaklanmalarının görüldüğü Suriye, Mısır, Irak gibi coğrafyalardır. Batı'nın bu tutumu ise Müslümanların Batıya karşı kırılmalarına, küsmelerine ve bireysel olarak da onları bir düşmanlığa sevk etmiştir (Genel, 2014, s. 111-112).

2.2.4.2.İŞİD varlığı ve müslüman terörist kavramı

Arap Baharı sürecindeki güç boşluğundan faydalanıp ortaya çıkan İŞİD(DAEŞ) gibi terör örgütlerinin varlığı (Aktaş, 2017) ve başta Suriye-Irak bölgesinde etkin olan bu terör örgütlerinin başka ülkelere de saldırılar düzenlemesi konuyu uluslararası bir problem haline getirmiştir. Suriye’de yaşanan tüm bu rejim sorunlarına ek olarak terör örgütlerinin bölgedeki yıkıcı etkisinin varlığı, Suriye ordusu ile muhalif güçler arasındaki iç savaş hali Suriye toplumunu yerinden etmiş, halk çevre ülkelere ve Avrupa ülkelerine doğru göç etmeye başlamıştır. Bu durum ise gündemdeki yerini hala koruyan mülteci krizine sebep olmuştur (Ünal, 2017, s. 155-156). Bu güç boşluğunda ortaya çıkan radikal İslamcı terör örgütlerinin varlığı 11 Eylül’den süregelen İslami terör algısını devam ettirmiş üstelik örgütlerin Avrupa’daki varlığı İslam karşıtı eylemleri daha da arttırmıştır. Bunun yanı sıra Arap Baharı etkisiyle Suriye halkının Avrupa ülkelerine gerçekleştirdiği göç ile burada zaten var olan Müslüman görünürlüğü iyice artmış, Avrupa olayın insani boyutunu unutup Müslümanlara karşı dışlayıcı tavrını sürdürmüştür.

Suriye’de yaşanan bu iç savaş sürecinde Esad yönetimine karşı muhalifler de oluşmaya başlamıştır. Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), Suriye’den kaçan askerler tarafında Albay Riyad el Esad liderliğinde 2011 yılında kurulmuştur. Yine aynı yıl Esad’a karşı başka bir muhalif örgüt olarak Suriye Ulusal Komitesi (SUK), tüm yasal yollara başvurarak rejimi devirmek ve Suriye toplumunun tüm unsurları arasında birliği sağlamak amaçlarıyla kurulmuştur (m.bianet.org, 2012). Rejim ve kurulan muhalif örgütler arasındaki çatışmalar, rejimin sivilleri katliamı, savaşın kanlı bir çatışmaya dönüşmesi ülkeyi tam bir kaos ortamına dönüştürmüş ve bu siyasi boşlukta etkisini arttıran terör örgütleri gerçeği tüm dünyada yankı uyandırmıştır.

El Nusra Cephesi Irak El Kaidesini de içeren şemsiye bir militan yapılanması olan Irak İslam Devleti’nin yardımıyla 2011 yılında kurulmuş ve varlığını 2012 yılında ilan etmiş etkili bir gruptur. 2013 yılında ise Irak İslam Devleti El Nusra ile birleşip İŞİD’in kurulduğunu ilan etmiştir. El Nusra her ne kadar bu birleşmeyi kabul etmese de İŞİD eylemlerine devam etmiş ve birçok yabancı savaşçıyı örgüte dahil etmeye devam etmiştir (Şen, 2013, s. 68). 2014 yılına gelindiğinde ise örgüt Irak ve Suriye bölgesinde etkinliğini arttırmıştır (Ünal, 2017, s. 156). Dahası örgüt Irak’ın Diyala vilayetinden Suriye’nin Halep kentine kadar olan geniş bir bölgede “hilafet” ilan ettiklerini

duyurmuştur. Örgüt ayrıca isimlerinin de artık “İslam Devleti” olduğunu açıklamıştır (aljazeera.com, 2014).

2015 yılına gelindiğinde örgüt bölge dışına çıkmış ve Avrupa’da intihar saldırılarına devam etmiştir. 7 Ocak’ta Paris’teki Charlie Hebdo binasına girerek etrafa ateş saan radikal İslamcı Cherif ve Said Kuaşı kardeşler saldırıda 12 kişinin yaşamını yitirmesine sebep olmuştur. Bu saldırıyı izleyen günlerde ise saldırganların suç ortağı yine Paris’te silahsız bir polisi vurarak öldürmüş ve bir Yahudi marketinde gerçekleştirdikleri rehine olayında 4 kişinin hayatına mal olmuşlardır (dw.com, 2020). Fransız bir mizah dergisi olan Charlie Hebdo saldırısının sebebi ise Danimarka’da yayınlanan Hz. Muhammed karikatürlerinin bu dergide tekrardan yayınlaması sonrasında İslam dünyasından gelen tepkilere rağmen bu yayınlara devam edilmesi olmuştur. Derginin o dönemki genel yayın editörünün karikatürlerin yayınlanmasının bir provokasyon değil karikatür çizme ve basın özgürlüğü olduğuna dair yapmış olduğu açıklamalar radikal İslamcıların saldırısını önleyememiştir (tr.euronews.com, 2015).

13 Kasım 2015 Cuma gecesi Paris’in farklı noktalarında gerçekleştirilen silahlı saldırılarda 130 kişi ölmüş ve yüzlerce kişi yaralanmıştır. Paris yetkililerinden yapılan açıklamaya göre üç koordineli ekip eş zamanlı olarak konser alanı, stadyum, barlar, kafeler ve restoranlara saldırı düzenlemiştir (bbc.com, 2015). Dönemin Cumhurbaşkanı Hollande, IŞİD tarafından yapılmış olan bu saldırıyı “savaş eylemi” (un acte de guerre) olarak nitelendirmiştir (Kedikli & Akça, 2017, s. 76). Terör saldırıları bunlarla kalmamış arka arkaya Avrupa’dan saldırı haberleri gelmeye devam etmiştir. Ocak 2016 İstanbul Sultan Ahmet Meydanı’nda, Mart 2016 Brüksel havalimanı ve bir metro istasyonunda, Temmuz 2016 Fransa-Nice’te, Aralık 2016 Berlin Noel pazarında, Ocak 2017 İstanbul Reina gece kulübünde, Şubat/Mart 2017 Fransa’da Orly havaalanı ve Louvre müzesi yakınlarında, Mart 2017 Lonra merkezinde bir köprüde, Nisan 2017 Stockholm’de, Mayıs 2017 Manchester’de bir konser sırasında, Haziran 2017 Londra Köprüsü’nde, Ağustos 2017 Barcelona Las Ramblas caddesinde terör saldırıları gerçekleştirilmiş ve yüzlerce sivilin ölümüne Avrupa şahit olmuştur. Saldırıların çoğu ise IŞİD tarafından üstlenilmiştir (dw.com, 2017).

Örgütün işgalleri, saldırıları, ideolojik yapısı ve terör yöntemleriyle İslamofobi üreten bir fabrika olarak görülmüştür. Çünkü örgütün görünümü ve eylemleri Batı'nın tarihten gelen Doğu algısını, İslam korkusunu ve İslam ile ilgili teorilerini doğrular nitelikte devam etmiştir. IŞİD eylemleri ve İslamofobi adeta birbirini beslemiş, tetiklemiş dolayısıyla da Avrupa'nın İslam'ı terörle anma ısrarı devam etmiştir (Barın, 2016, s. 21). Örgütün yapmış olduğu saldırıların yanı sıra sosyal medya hesaplarından da şiddet videoları yayınlaması şiddeti doğallaştırma amacı gütmektedir. Kafa kesme, araç arkasına bağlayarak yerde süründürme, kafes içinde boğma gibi işkence görüntüleri yayınlayan örgüt bunları doğal İslam cezalandırma yöntemi olarak göstermiş ve Avrupa güvenliğine adeta meydan okuma gerçekleştirmiştir (Erdin, 2017, s. 125).

Avrupa'da yaşanan terör saldırılarıyla tüm Müslümanların köktendincilikle bağdaştırılması, Müslümanların dini kimlikleri üzerinden ötekileştirilmesine sebep olmuştur. Avrupa'nın da Müslümanlara karşı ırkçı söylemleri çok gecikmemiştir. Avusturya'nın aşırı sağ koalisyon hükümeti Başbakanı S. Kurz 2015 yılında çıkarılan yasaya dayanarak ülkesindeki 7 camiyi kapatma ve 40 imamı da sınır dışı etme kararı almıştır. Avusturya'nın bu kararları ise “siyasal İslam ve radikalleşme ile mücadele” çerçevesinde meşrulaştırılmıştır (Duran, 2018). Avusturya sokaklarında Müslüman kadınlara yönelik saldırılar artmış, bazı camilere domuz eti ve iskeleti bırakma gibi eylemler yapılmıştır. Bir okulda iki Müslüman öğrenci öğretmenleri tarafından “İslamcı” olarak tanımlanmışlardır. Sokaklarda ise “Müslümanlar uzak durun” yazılı posterler dağıtılmıştır (Kabakçı, 2017, s. 10). Hollanda'da 2016 yılında aşırı sağcı G. Wilders'in “daha az faslı” tezahüratı skandal olarak görülmüştür. Wilders belli bir grubu aşağılaması ve ırkçılık yaptığı gerekçesiyle gözaltına alınsa da daha sonra çıkarıldığı mahkemede beraat etmiştir. Yine Hollanda da aynı yıl Enschede şehrinde bir camiye kundaklama girişiminde bulunulmuştur (Valk, 2017). 7 Ocak 2017 tarihli De Telegraf gazetesinde kullanılan “ilticacı zararlıların işgali” başlığı Hollanda medyasının Müslümanları ötekileştirici dilini göstermektedir. Polonya'da TVP Info televizyon kanalının 5 Haziran 2017'de “Avrupa'da Ramazan” isimli haber programında İslam'ın kutsal ayı Ramazan'ın Avrupa'da terör saldırılarını arttırdığı bir dönem olduğu ileri sürülmüştür (setav.org, 2018).

Avrupa'da yaşanan tüm bu terör saldırılarından en zor durumda kalan kişiler ise burada yaşayan Müslümanlar olmuştur. Yaptıkları kanlı eylemleri İslam'a dayandıran terör

örgütünün suçları böylece masum tüm İslam alemine yüklenmiş ve Avrupa'nın İslami terör söylemleri yine somut bir dayanak bulmuştur (Kedikli & Akça, 2017, s. 76-77). Bu eylemlerden dolayı Müslümanlara yönelik dışlayıcılık ve ayrımcılığın artması ise örgüte katılımları arttırmıştır. Yaşadıkları bu ötekileştirmeden dolayı haksızlığa uğradıklarını düşünen Müslüman gençler bu durumun sorumlusu olarak yaşadıkları ülke yönetimlerini görmüşler ve IŞİD'e katılarak yönetimlerden intikam alma hayallerine kapılmışlardır. Avrupa'da artan şiddet eylemleri ve örgüte katılımlar, Müslümanlara karşı nefreti de arttırmakta bu durumdan istifade eden Avrupalılar da Müslümanların Avrupa'dan kovulması gerektiğini söylemişlerdir. Aynı zamanda terör saldırılarını gerçekleştiren IŞİD de aynı şekilde Müslümanların Avrupa'dan çıkıp hilafet topraklarında kutsal savaşa katılmaları çağrısında bulunmuştur. Birbirine zıt iki tarafın Müslümanları Avrupa topraklarından kovma amacı ise ilginç bir ortak nokta olarak görülmüştür. Bu ilginç durumla alakalı olarak da Wikileaks'te 14 Şubat 2015 tarihinde IŞİD'in teorisyenleri tarafından yazılmış olan "gri alanın yok edilmesi" adlı makalenin varlığı dikkat çekicidir. Teorisyenlere göre, Avrupa kültüründe yaşayan Müslümanların (gri alan) kendilerine doğru ittirilmesi ve bu alanın yok edilmesi gereklidir. Makalede bizler (Müslümanlar), Avrupa'da yaşayan Müslümanlar yani Batı'yı terk ettirilmeleri, buna zorlanmaları gereken yabancılar ve onlar (Batılılar) yani elitler tarafından yürütülen emperyalist grubun destekçileri olarak iki taraf ele alınmıştır. Makale, yıllardır ülkelerinde Müslümanları istemeyen ve ülkelerini terk etmeleri gerektiğini düşünen İslamofobi taraftarlarının savlarıyla benzer nitelikte olarak görülmüştür. İki ayrı görüşün ortak savı Müslüman ve Batı kültürlerinin bir arada yaşamasının mümkün olamayacağıdır (Aktaş, 2017, s. 145-146).

11 Eylül saldırılarından beridir etkin bir şekilde Batı tarafından kullanılan terör ve İslam dininin bir olduğu tezi Müslümanları yıpratın, haksız duruma düşüren oldukça ağır suçlamalar içeren bir algı olagelmıştır. Arap Baharı sonrası etkinliğini iyice arttıran Radikal terör örgütlerinin eylemleri de İslami terör aracını oldukça iyi kullanan Batı için önemli bir fırsat olmuştur. Bu kanlı eylemlerden yara alan Avrupa'nın ötekileştirici tavrı tekrardan pekişmiş ve İslamofobik hareketlerin meşru gerekçesi olarak da terör saldırıları öne sürülmüştür. Avrupa zihninde var olan bu terör gerçeğinin yanında bir de mülteciler sorunu ise İslamofobi gerçeğinin bir diğer sebebi olarak görülmektedir.

2.2.4.3.Mültecilerin varlığı ve tek tip müslüman algısı

2010 yılında Tunus'ta halkın reform talepleriyle ortaya çıkan ve sonrasında bir domino etkisi yaratan Arap Baharı bu ülkelerde kitlesel göç hareketine sebep olmuş özellikle de Suriye'de çıkan iç savaş sonrasında komşu ülkelere mülteci hareketleri yaşanmaya başlamıştır. Mülteci hareketlerinin komşu ülkelerde sınırlı kalmayıp Avrupa ülkelerine doğru ilerlemesi, mülteci sayısının varlığı, Avrupa ülkelerinin bu konudaki etkinsizliği ve bu kişilerin göç hareketlerinin denizlerde ölümle sonuçlanması gibi sebeplerle bir krize dönüşmüştür. Avrupa ülkelerinde terör eylemlerinin Müslüman gruplar tarafından gerçekleştirilmesi, zihinlerinde var olan Müslüman terörist şeklinin yanında bir de Müslüman mültecilerin varlığı oldukça karmaşık bir durum yaratmıştır. Suriyeli mültecilerin de varlığıyla Avrupa'da yaşayan tüm Müslümanların potansiyel bir terörist olarak görülmesi ve tek tip Müslüman algısının yaratılması, medya ve aşırı sağ partilerin söylemleriyle Avrupa zihninde oldukça etkili olmuştur.

Arap Baharı sonrası Suriye iç savaşının yarattığı yıkımlar ve Suriye'den başlayan göç dalgası oldukça büyük boyutta olmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) güncel verilerine göre savaştan bu yana Suriye içerisinde yardıma ihtiyacı olan insan sayısı 13,1 milyon, yine Suriye içinden yerinden edilmiş kişi sayısı 6,6 milyon ve ulaşması zor ya da kuşatılmış yerlerde hayatını sürdüren kişi sayısı ise 2.98 milyondur. 2011'de bu yana ise 5 milyondan fazla Suriyeli; Türkiye, Lübnan, Ürdün ve ötesine kaçarak güvenli bir bölge arayışına girmiştir. Aynı verilere göre Türkiye'de bulunan kayıtlı Suriyeli sayısı 3.594,981, Lübnan'da 892.310, Ürdün'de 658.028, Irak'ta 245.421, Mısır'da 130.042 kişidir (unhcr.org, 2020). Uzunca bir süre bu ülkelerde misafir edilen mülteciler Avrupa için bir sorun yaratmamıştır. Fakat 2015 yılından itibaren göç hareketlerinin Avrupa'ya doğru ilerlemesiyle mülteci konusu Avrupa ve özellikle Almanya için bir sorun haline gelmiştir (Bayraklı & Keskin , 2017, s. 115). Mülteci Hakları Derneği'nin 2018 verilerine göre Avrupa'da 1 milyon Suriye mülteci bulunmaktadır. En fazla Suriyeli mülteciyi barındıran Almanya'da ise bu sayı 530 bin kişidir (umhd.org, 2018).

Suriyelilere ev sahipliği yapan komşu ülkeler sorunun büyük bir kısmını sırtlarken uluslararası kamuoyunun ve Batılı devletlerin yaklaşımı sınırlı miktarda mali yardımdan öteye gidememiş, komşu ülkelerde misafir edilip koruma altına alınan mültecilerin kendi ülkelerine yerleştirilmesi konusunda ise sessiz ve isteksiz

kalmışlardır. Çatışmaların başladığı günden bu yana birçok mülteci Ege ve Akdeniz'i aşarak Avrupa'ya ulaşmak istemiştir. Burada 3 mülteci güzergahı karşımıza çıkmaktadır. İlki; Libya, Tunus ve Mısır'dan kalkıp Yunanistan ve İtalya'yı hedefleyen hattır. İkincisi; Fas ve Cezayir'den kalkıp İspanya ve Fransa'yı hedefleyen hattır. Üçüncüsü ve en sık kullanılan; Türkiye'den başlayıp Yunanistan, Arnavutluk, Sırbistan ve Macaristan üzerinden Avrupa içlerine ulaşmayı hedefleyen hattır (Demir & Soyupek , 2015, s. 20). Batılı devletlerin sessiz kalmaya devam ettiği bu süreçte ise bu yollarda birçok insanlık dramıyla karşı karşıya kalınmıştır. 3 Ekim 2013 tarihinde Tunus'tan İtalya'nın Lampedusa adasına ulaşmak isteyen bir teknenin batması sonucu 365 mülteci hayatını kaybetmiş, İtalya ulusal yas ilan etmiş ve döneminin başbakanı Enrico Matte tarafından Bizim Deniz anlamına gelen Mare Nostrum arama kurtarma operasyonu başlatılmıştır. İtalya'nın kendi iradesiyle oluşturduğu bu kurtarma operasyonlarında İtalyan deniz kuvvetleri devriyeleri 140 bin mülteciyi ölümden kurtarmıştır. İnsanların ölümle yüzleştiği böylesine bir can pazarının yaşandığı bu gündemde AB ülkelerinin gündemi ise oldukça farklıdır. Başta İngiltere olmak üzere bazı AB ülkeleri kurtarılan mültecilerin kendi ülkelerinde gelmelerinden endişe duydukları için sözü geçen operasyonun durdurulması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Böylece AB'ye devrolan operasyon 3 Kasım 2014 tarihi itibarıyla durdurulmuştur (Bayraklı & Keskin , 2017, s. 130-131).

Durdurulan Mare Nostrum operasyonunun yerine AB bünyesinde başlatılan Triton programı ise Avrupa kıyılarının sadece küçük bir bölümünü denetim altına almasından dolayı yetersiz kalmış ve durumdan dolayı birçok kesim tarafından eleştirilmiştir. Basında da durumla alakalı olarak Triton yerine Mare Nostrum olsaydı daha çok insan canının kurtarılabilmiş olabileceği yorumları yapılmıştır (hurriyet.com, 2015). Bir yılda 140 bin canın kurtarılmasına vesile olan Mare Nostrum operasyonuna karşılık Triton Operasyonunda 6 ayda sadece 24 binden fazla göçmenin hayatı kurtarılmıştır (aa.com.tr, 2015). Tüm bu eleştiriler karşısında AB'nin mülteciler konusunda yetersiz kalması, eleştirilerin ve tartışmaların devam etmesi sırasında dünya yine bir faciaya tanıklık etmiştir. 19 Nisan 2015 günü Libya açıklarında batan gemide 800 kişi hayatını kaybetmiştir (bbc.com, 2015). AB yakın tarihinin en büyük deniz faciası olarak görülen bu trajik olayla başarısızlığı kanıtlanan Triton Operasyonu'nun durdurulması yerine ise operasyonun bütçesinin arttırılma kararı alınmıştır (Bayraklı & Keskin , 2017, s. 133).

2015 yılı sonrasında mültecilerin Akdeniz'i aşarak Avrupa'ya ulaşmaları tüm yaşanan mülteci ölümlerine rağmen, yaşanan insanlık dramını adeta unutturmuş, Avrupa'da bir panik havası yaratmış ve basitçe para karşılığı mülteciler komşu ülkelerde kalsın stratejisi baz alınmıştır. Mart 2016'da Türkiye-AB arasında yapılan anlaşmaya göre; AB mali yardımında bulunacak, Türkiye'ye vize serbestliği sağlanacak, bazı müzakere başlıkları açılacak (aa.com.tr, 2016) ve Türkiye illegal tüm göçmenleri Yunan adalarından alacak, alınan her Suriyelinin yerine ise Türkiye'den Suriyeliler yasal olarak AB'ne yerleştirilecektir (bbc.com, 2016). Fakat bu anlaşmada yer alan yardımın sadece bir kısmı karşılanmıştır. Mayıs 2015'te Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Claude tarafından mültecilerin geçişi olarak belirlenen güvenli ülkelere yerleştirilmesini, korunmaya ihtiyacı olan kişilerin güvenli ve yasal girişlerini sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılmasını ve yasal göçmen politikalarının yeniden düzenlenmesini öngören bir plan sunulmuştur fakat bu plana İngiltere ve Macaristan tarafından ret kararı verilmiştir. İngiltere İçişleri Bakanı Theresa May'e göre bu plan göçmen kaçakçılığı yapanları cesaretlendirecektir bu yüzden mültecilere ülkeye alınmadan geri gönderilmelidir. Bu açıklamanın ardından Almanya ve Fransa'dan farklı açıklamalar gelmemiş, mültecilerin hepsinin ülkelere alınmayacağını, gelmemeleri gerektiğini işaret eden sözler sarf edilmiştir (Demir & Soyupek , 2015, s. 30-31). AB için krizin büyümesi ve Suriyeli mültecilerin Avrupa sınırlarına akın etmesi AB ülkelerini farklı çözüm arayışlarına itmiştir. 2015 Haziran ayında Macaristan Sırbistan sınırına duvar öreceğini açıklamış, Almanya, Avusturya, Slovakya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Fransa da kara sınırlarında kontrolleri yeniden başlatacağını duyurmuştur. Sınırlara kontrol gelmesi ise vize serbestisi olan birlik açısından sarsıcı bir etki olarak görülmüştür (Demir & Soyupek , 2015, s. 28).

AB'nin mültecileri kapı dışarıda bırakmaya yönelik açıklamaları ve önlemleri sürerken 2 Eylül 2015'te minik bir cansız beden Bodrum kıyılarında bulunması şok etkisi yaratmıştır. Bodrum'da 14 kişinin bulunduğu fiber teknenin batması sonucunda 5 kişinin ölümüyle sonuçlanan olayda, 3 yaşındaki Aylan bebeğin cansız bedeni Akyarlar Mahallesi'ndeki Fenerburnu sahiline vurmuştur (Ballı, 2019). Sahile vuran Aylan bebeğin fotoğrafları Suriyeli göçmenlerin yaşamış oldukları dramın sembolü haline gelmiştir ve mültecileri ülkelere ısrarla kabul etmek istemeyen AB ve değerlerini sorgulatmıştır. Olay sonrası İtalyan basını bu yaşanan insanlık dramına genişçe yer vermiştir ve Avrupa'yı sert dille eleştirmekten çekinmemiştir. Manifesto

gazetesi Çek Cumhuriyeti'nin göçmenlere numara vererek damgalamasını ve Budapeşte'nin ise mültecileri hala istasyonlarda bekletmesini manşetine taşımıştır. La Stampa gazatesi ise Ayla Kürdi'nin fotoğrafını "Avrupa'nın öldüğü sahil" başlığıyla yayımlamıştır (Pınar, 2015). İtalyan basınında bu insanlık dramına dikkat çekilmesine rağmen yine de göçmenlere karşı ırkçı saldırılar devam etmiştir. Olaydan birkaç ay sonra İslama ve sığınmacılara karşı saldırgan karikatürleriyle bilinen Fransız dergi Charlie Hebdo, Aylan Kürdi'nin bir karikatürünü yayınlayarak saldırgan tavrını sürdürmüştür. "Göçmenler" başlıklı karikatürde Aylan Kürdi'nin kıyıya vuran cesedi bir balon içinde gösterilmiş ve yanında "Küçük Aylan büyüdüğünde ne olurdu?" diye sorulmuştur. Bu sorunun altında da koşarak kaçan bir kadını elleri açık halde kovalayan iki erkek resmedilmiştir. Karikatürün altında da Fransızca'da arkadan elle tacizde bulunanlar için söylenen "Tripoteur" kelimesi kullanılarak "Almanya'da tacizci" olabileceği ifade edilerek, küçük Aylan'a tacizci yakıştırması yapılmıştır. Karikatür sonrası dergi "ırkçılık" yapmakla suçlanmıştır. Sosyal medya kullanıcıları ise karikatürü "iğrenç", "zevksiz" sözleriyle eleştirmiş ve "İslamofobik" olmakla suçlamıştır. Tartışma yaratan bu karikatür derginin uğradığı silahlı saldırının birinci yıldönümünden bir hafta sonra yayınlanmıştır (yenisafak.com, 2016).

Avrupa sınırlarına dayanan göçmen sayısının patlak verdiği 2015 yılında 1.032,408 göçmen hedef ülkeye varmışken, 3771 göçmen ise kayıp veya ölü olarak kayıtlara geçmiştir. Bugün hala devam eden göçmen krizinde ölümler ve kayıplar devam etmektedir. Temmuz 2020 verilerine göre 32.60 kişi deniz ve kara yoluyla Avrupa'ya ulaşırken 381 kişi ise ölü ve kayıp olarak kayıtlara geçmiştir (unhcr.org , 2020). Savaşın başladığı günden içinde bulunduğumuz 2020 yılına kadar geçen süreçte sayısı 4 milyona yaklaşan Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye ise son günlerde Suriye'nin İdlib kentinden yaşanan gelişmelerden dolayı yeni bir göç dalgası ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu sebeple yeni bir göç dalgasını kaldıramayacak durumda olan Türkiye ise Avrupa'ya geçmek isteyen mültecileri engellememe kararı almıştır. Göçmenlere karşı kapılarını kapalı tutan ve sessiz kalan, 18 Mart 2016 Göçmen Mutabakatına uymayan, Türkiye'nin göçmenler için Suriye topraklarında oluşturmak istediği güvenli bölge projesinde destek olmayan Avrupa bugün yeni bir göç dalgası ile karşı karşıyadır (Aydoğan & Turan , 2020).

Türkiye'nin sırtlandığı göçmen krizinde yapılan son hamlede Avrupa'yı göçmen korkusu sarmış durumdadır. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi

Joseph Borrell “Daha çok para vermeliyiz” açıklaması ile Avrupa’nın mültecilerin ülkelerine gelmemeleri konusundaki tavrının hala aynı olduğunun göstergesi olmuştur. Türkiye’nin 27 Şubat 2020’de aldığı mültecileri durdurumama kararı sonrasında Pazarkule sınır kapısına yığılan göçmenlere Yunanistan tarafından yapılan müdahaleler insanlık dışı olarak görülmüştür. Mültecilere ses bombası, gaz bombası ve plastik mermi ile müdahale eden Yunanistan geri adım atmamış aksine mültecileri yıldırma için saldırıların dozajını gitgide arttırmıştır. Saldırılarda ölen ve yaralananlar olmasına rağmen Avrupa “Para verelim, gelmesinler” tavrı takınmıştır. Tüm müdahalelere rağmen Avrupa’ya 140 bin göçmen geçmiş, Recep Tayyip Erdoğan ise konuyla alakalı olarak “Biz sizi uyarmıştık, sonuçlarına katlanacaksınız” ifadelerini kullanmıştır. Bunu üzerine Borrell Türkiye’nin büyük yükü olduğunu ve bunu anlamak zorunda olduklarını ifade etmesine rağmen Türkiye’nin mülteci konusunu Avrupa’ya karşı bir baskı unsuru olarak kullandığını ve bunu kabul edemeyeceklerini ifade etmiştir (ahaber.com.tr, 2020). Göçmen krizinden en çok etkilenen Avrupa ülkesi olan Almanya’dan gelen açıklamalar da farklı olmamıştır. Almanya Başbakanı Angela Merkel Türkiye’nin Avrupa kapılarını açmasına ilişkin olarak “Türkiye’nin sınırlarını açarak sığınmacıların sırtından Avrupa Birliğine baskı uygulaması kabul edilmez” açıklamalarında bulunmuştur (yenicaggazetesi.com.tr, 2020).

Savaşın başladığı günden beri sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeli göçmenlere uyguladığı açık kapı politikası ile ev sahipliği yapan Türkiye bu konuda Avrupa tarafından yalnız bırakılmıştır. 9 yıl sonra yeni bir göç dalgasını kaldıramayacak durumda olan Türkiye’nin Avrupa kapılarını açması sonrası gelen açıklamalarda görüldüğü üzere Türkiye’yi suçlar niteliktedir. Göçmenler konusunda ortak bir karara varıp uygulamaya geçiremeyen ve bu konuda oldukça sessiz kalan Avrupa, içinde bulunduğu zor durumu kabul etmesine rağmen Türkiye’nin bu politikasının kabul edilemez olduğunu, Avrupa’ya karşı bir baskı yarattığını söylemekten geri kalmamıştır. 9 yıldır Akdeniz ve Ege’de yaşanan bu can pazarına rağmen Avrupa’nın mültecilere karşı kulak tıkaması, kendi ülkelerinde barındırmak istememesi tarihten gelen göçmen karşıtlığının bir sonucu olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Şubat ayından beri Edirne sınırında bekleyen mülteciler Yunanistan’ın sınır kapılarını açıp başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkelerine ulaşmak amacındadırlar. Pazarkule Kastanie sınır kapıları arasındaki tampon bölgede yaşayan mülteciler kendi imkanlarıyla yaşamlarını sürdürmeye çalışırken; Kızılay, AFAD ve STK’lar

tarafından da her gün yardımlar yapılmaktadır (Doğru, 2020). Mart ortasına kadar Edirne sınırında zor koşullara rağmen bekleyen mülteciler 17 Mart'ta ise ikamet ettikleri şehirlere veya kamplara geri gönderilmiştir ve Pazarkule sınır kapısı tamamen boşaltılmıştır (Fıstık, 2020).

Mültecilerin varlığının belirdiği aynı dönemlerde ortaya çıkan IŞİD gibi terör örgütlerinin eylemleri ise Avrupa'nın gözünde tek tip Müslüman algısının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Sadece Avrupa'da değil dünyada başlayan terör saldırıların etkisiyle gelen mültecilerin, göçmenlerin kısaca yabancıların Batı için risk oluşturdukları, toplumun güvenliğini ve huzurunu bozabilme ihtimali olduğu düşüncesindedirler (Yaralı Akkaya, 2019, s. 371). Sözde İslami terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri İslam dinine mal edilmektedir. Dinle ilgisi olmayan bazı kişiler kötü niyetli ve kasıtlı olarak bu gruplara katılırken, köktendinci aldatmalarına kanan bazı cahil Müslümanlar da gruplara katılarak teröre destek vermektedirler. Bu durum ise yine Avrupa'da yaşayan Müslümanları ve terör eylemleriyle eş zamanlı görünürlükleri artmaya başlayan Suriyeli mültecileri zan altında bırakmaktadır (Aydın Varol, 2019, s. 219). Teksas'ta yaşayan 14 yaşındaki Ahmet Muhammed ders projesi olarak yaptığı saati öğretmenlerine gösterdiğinde karşılaştığı tepki Müslümanlara yapılan "tüm Müslümanlar aynıdır" genellemesinin bir göstergesidir. Okulda saati gören başka bir öğretmen Muhammed'in yaptığı saatin bir bomba olduğu düşüncesiyle okul yönetimine haber vermiştir ve okula gelen polis memurlarınca Muhammed kelepçelenerek gözaltına alınmıştır (internethaber.com, 2015). Halihazırda Avrupa'da yaşayan Müslümanlara karşı öteki tavrı olan Batı'nın yeni gelen Suriyeli mültecilere karşı da tavrı devam etmiş, zihinlerde yaratılan tek tip terörist algısı medya ve aşırı sağ partilerin siyasal söylemleriyle de daima canlı tutulmuştur.

Avrupa medyası Müslümanlar ile ilgili bir haberi konu ederken daima ekranda saçlı sakalı birbirine karışmış kişiler, secde eden kalabalıklar, İsrail ve Amerikan bayrağı yakan topluluklar olarak gösterilmektedir (Aygül, 2017, s. 60). Başörtüsü ve peçe takmış Müslüman bir kadın ile sarık ve cübbe giymiş Müslüman bir erkeğin, Avrupa zihninde her zaman bombalı bir terörist olabileceği algısı yaratılmıştır. Avrupa algısında bu giyim tarzının karşılığı tek tip Müslümandır: siyasi tehdit, cinsiyetçi baskı, dini fanatizm, terörizm, siyasi hata, zayıf sosyo-ekonomik koşullar ve cehalet (Samur, 2017, s. 161-162). Bilinçli olarak yaratılan bu tek tip Müslüman algısı ise

İslamofobiyi arttırmakta, Avrupa'dan ırkçı eylemler ve kararlar Müslümanları zor yaşam koşullarında bırakmaktadır. Örneğin Avrupa'dan gelen yasaklar bunun net bir göstergesidir. Mart 2018'de parlamentoda alınan kararla Danimarka'da kamusal alanda burka, nikab, başörtüsü ve peçe giyenlere para cezası uygulanması kararı alınmıştır. Haziran 2018'de Hollanda'da burka ve peçe takılmasını kamu binalarında yasaklayan kararı alınmıştır. Almanya'nın 16 eyaletinde de öğretmenlerin başörtüsü takması yasaklanmıştır. Avusturya'da ise 2017'de kabul edilen ve yürürlüğe giren yasa ile burka ve nikab yasaklanmıştır (Yıldız Z. , 2019). Görüldüğü üzere Avrupa'nın zihninde oluşturulan peçe ve cübbeli Müslümanlar için Avrupa'da yaşam zorlaştırılmaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırılarıyla zirve yapan İslam karşıtı eylemler Suriyeli göçmenlerin varlığı ile Avrupa'da bir güvenlik meselesine dönüştürülmüş ve Avrupa meclislerinde İslamofobik kararlar alınmaya devam etmiştir.

3. ALMAN TOPLUMU VE ÖTEKİLERE YAKLAŞIMI

İslamiyet'in doğuşundan itibaren konjonktüre uygun bir biçimde farklı şekillere bürünerek günümüze kadar gelen Hristiyan-Müslüman çekişmesinin güncel biçimi olan kültürel ırkçılık adı altında isimlendirilen İslamofobi'nin en yoğun olarak yaşandığı Almanya, bu çalışmanın örnek ülkesi olarak seçilmiştir. Çalışmanın bu bölümüne kadar olan kısımda konunun daha kolay anlamlandırılabilmesi bağlamında İslamofobiyle ilişkili kavramlar, sebepleri, gelişimi çıkış sebepleri, kırılma noktaları, Avrupa'nın geçmişten gelen İslam ve Müslüman düşmanlığı tarihsel olaylar da baz alınarak anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türklerin ve Müslümanların en yoğun olarak yaşadığı ülke olan Almanya'daki İslamofobi'nin altında yatan sebeplerden biri olan "Alman Olmak" düşüncesinden ayrıntılarıyla bahsedilecektir. Öncelikle Almanya'da yaşanan yabancı düşmanlığını ve Almanların milliyetçi tutumlarını kavrayabilmek adına kısaca Alman ulus birliğinden, burada oluşan Alman kimliğinden ve kültüründen bahsedilecektir. Sonrasında Alman literatüründe Türklerden ve Müslümanlardan nasıl bahsedildiği ve bir korku yaratıldığı, neticede Müslümanlara karşı oluşan ve günümüze kadar gelen önyargı anlatılacaktır. Almanya'da yaşayan Türklerin yaşadığı entegrasyon sorunlarından ve ülkede göçle varolan çok kültürlülüğün reddedilmesi açıklanacaktır.

3.1.İrk Kuramları ile Yaratılan alman Kimliği ve Milliyetçiliği

Tarih kitaplarında adına sıkça "geç kalmış ulus" olarak rastlanılan Almanya'nın yara almış aidiyet duygusunu ve "öteki" olana karşı duyduğu tehdit algısını anlamak için Otuz Yıl Savaşları'na dönmek gereklidir. Esasen din eksenli başlayan bu savaşların zamanla Avrupa kıtasında siyasal bir güç mücadelesine dönüşmesiyle burada en büyük hasarı alan Almanya olmuştur. Otuz Yıl Savaşları Almanya'da iki olumsuz sonuç yaratmıştır. İlki, aynı lisana sahip ve aynı kültür çevresinden gelen Alman halkı mezhep savaşlarıyla karşı karşıya kalmış ve 1550'lerde Katolik ve Protestan olarak ikiye ayrılmıştır. 1648 Westfalya Barış Antlaşmasıyla da Alman topraklarının bir kısmı Fransa, İsveç, Hollanda ve İsviçre devletlerine ayrılmıştır. İkincisi ise savaşın sebep olduğu bu karışıklık ortamında Almanya'da, kendilerinin siyasal temsilciliğini üstlenen küçük prenslikler, devletler çoğalmıştır. Bunlar ise Almanya'nın siyasal temsili bağlamında bütünleşmiş bir Alman devletinin oluşumunu engellemiştir. 1618-

1648 arasında tam otuz yıl süren bu kanlı savaşlarla Alman halkı hem büyük can kayıpları vermiş hem de yaşamış olduğu kültür kaybıyla aidiyet duygusu yara almıştır. İşte Almanya bu tarihten gelen “devlet kuramamış toplum” ve “ulus birliğini geç tamamlamış toplum” gibi negatif imajlarından kurtulmak amacıyla daima Avrupa entegrasyonunu sağlamak ve milli kimliğini şekillendirmek istemiştir (Canbolat, 2009, s. 3-6).

1789 Fransız Devrim hareketi Almanya, Avusturya, Prusya gibi devletler tarafından reddedilmiş bu tarihten sonraki dönemde Fransa ile bu devletler arasındaki çatışmalar devam etmiştir. 1806 yılında Napolyon tarafından Almanya’nın işgal edilmesiyle birlikte ise imparatorluk içinde milliyetçi duygular uyanmış ve Alman yazarlar tarafından Alman milleti fikri inşa edilmeye başlanmıştır. Fichte ve Herder’in milliyetçilik üzerine yazıları milliyetçilik düşüncesinin en önemli teşvik unsuru olmuştur. Tek bayrak altında Alman milleti modeli ise 1871 yılında Bismarck ile nihayete kavuşmuştur (Akça, 2016, s. 25). Almanya’da doğan küçük prensliklerden biri olan Prusya ve Avusturya’nın kendilerince bir Alman Birliği kurma amaçları ve tüm Alman krallıklarını bir çatı altında toplama çabaları ciddi sürtüşmelere sebep olmuştur. Nihayet 1871 yılına gelindiğinde Fransa’ya savaş ilan edilerek Otto von Bismarck tarafından Prusya egemenliğinde Alman birliği kurulmuştur. Bismarck prens ünvanı alarak Alman şansölyesi(başbakan) olarak atanmıştır (Yüksel O. , 2010). Prusya Kralı Wilhelm I ise yine aynı yıl Alman İmparatorluğu’na Kayzer olarak atanmıştır. Ancak Avusturya Almanları ve diğer bazı Alman devletleri bu birlik içinde yer almadıklarından dolayı Alman bölünmüşlüğü devam etmiş diğer bir deyişle devlet-halk özdeşliği 1871 Alman Birliği ile de sağlanamamıştır (Canbolat, 2009, s. 21). Fakat her şeye rağmen Bismarck Alman milli bilincini geliştirmek ve bütünlüğünü sağlamak adına çeşitli milliyetçi çalışmalar yapmıştır. Bismarck’ın uyguladığı politikalar Almanya’yı etkin bir aktör haline getirmeyi başarsa da bu durum I. Dünya Savaşı’ndan ağır mağlup olarak ayrılmasıyla sona ermiş, milliyetçilik anlayışları ise faşist duygulara dönüşerek yerini Hitler yönetimindeki Nazi ideolojisine bırakmıştır (Artar & Baysoy, 2020, s. 8-9). Savaşın yıkıcı etkisinin yanında yaşanan ekonomik krizlerle düzen değişmiş ve Almanya sınırlarında iktidara aşırı milliyetçi bir liderin gelmesine sebep olmuştur (Haksever, 2014, s. 44).

Tarihte Almanya’nın siyasi birliğini diğer ülkelere göre daha geç tamamlamış olması, Almanya’da siyasi birliği, etnik homojenliği ve ulusal kültürü korumaya yönelik

hassas bir tavır oluşturmuş ve yabancı olana karşı tehlike duygusu gelişmiştir. Ulus birliğinin sağlandığı günden bugüne kadar ırksal hijyenin korunmasına yönelik bir çaba hep var olmuştur. Kısacası bugün Almanya’da varlığını sürdüren ırkçılığın sürekli olması Alman siyasi tarihinden gelmektedir. Alman siyasi tarihi savaşların, mücadelelerin, birlik olma çabalarının yanında ırkçılığın da tarihi olmuştur (Eryücel, 2019).

İki savaş arası dönemde zirve yapan milliyetçilikle birlikte otoriter Hitler rejimi ortaya çıkmış ve faşist lider Hitler öncülüğünde milliyetçilik, toplumu homojenleştirmek adı altında ırkçı bir görünüme dönuşmuştur. Milliyetçilik ilkesinin siyasete yön veren etkili bir araç olduğu 19.yüzyılda (Batur, 2019, s. 10-11) aynı zamanda Alman ulus inşa süreci de bilimsel ırk kuramları ile desteklenmiştir (Eryücel, 2019).

Milliyetçilik çalışmalarında çok sık karşılaşılan bir ayrım vardır. İlki “siyasal ya da sivil milliyetçilik” olarak adlandırılan ve yurttaşlık esasına dayanan “iyi milliyetçilik” tir. Diğeri ise “kültürel ya da etnik milliyetçilik” olarak adlandırılan etnik kökene, kültürel-tarihsel milli kimliğe, dil ve kültür birliğine vurguda bulunan ve otoriter, faşist, fanatik, saldırgan tavırlara sahip savaşa çok açık olan “kötü milliyetçilik” tir. Bu milliyetçilik türünde azınlıklar başta olmak üzere yurttaşlar baskı altındadır, dışlayıcıdır. İçerdeki ve dışardaki milliyetçileri yani “öteki olanı” kökten dışlamaktadır ve yok etmeye çalışmaktadır (Gökalp, 2007, s. 285). Etnik milliyetçiler kendi içlerindeki etnik ve kültürel azınlıklara baskı yapan, hem kendi sınırları içerisindeki hem de dışındaki milliyetçilikleri dışlayan ve yok etmeye çalışan milliyetçiliklerdir (Akıncı, 2014, s. 133-134). Milliyetçilik, *bir milletin özerklik, birlik ve kimlik kazanmasına ve bunları idame ettirmesine yönelik bir ideolojik harekettir*. Etnik milliyetçilik ise, *kurumlara değil etnik olarak tanımlanmış kültüre dayanmaktadır* (Yanık, 2013, s. 233). Burada önemli olan mesele milli kimliğin yabancı olana karşı korunması ve homojen etnik yapının devam ettirilmesi çabasıdır. Milliyetçiliğin etnik milliyetçiliğe kaydığı bu çizgide ise ötekine karşı ırkçılık kaçınılmaz olarak görölmektedir. Bunun en belirgin örneği ise ırkçılığın milliyetçilikle birlikteliği sonucu oluşan Nazi ideolojisiyle yönetilen Hitler dönemi Almanyası olmuştur.

Felsefi anlamda ırk teorisini kullanan Alman filozof Immanuel Kant’tır. Kant dışında Hegel, Hume, Voltaire, Montesquieu ırkların üstünlüğü fikrini ortaya atan ve

yayılmasına sebep olan döneminin aydın filozoflarıdır. Bunların dışında ırkların üstünlüğünün doğal olduğunu savunan ve Hitler'in büyük hayranlık duyduğu bir isim olan Gobineau ırkçılık tarihi açısından önemli bir filozoftur (Barın, 2014, s. 15). Hegel geliştirdiği tarih felsefesi bağlamında Germen ırkının diğer ırklardan üstün olduğu tezini ortaya atmış ve bu ırkın güçlü bir devlete sahip olup dünya egemenliğini elde etmesi gerektiğini savunmuştur. Bu düşünceler daha sonrasında Alman Nasyonal Sosyalizm'inin doğuşuna da fikişsel bir öncülük yapmıştır (Çancı, 2008, s. 109). Kont Joseph Arthur de Gobineau ise modern ırkçılığın babası olarak gösterilmektedir. Ona göre Beyaz (Caucasian), Siyah (Negroid) ve Sarı (Mongoloid) olmak üzere 3 temel ırk vardır. Beyaz ırkın en üstün ırk olduğunu savunan Gobineau Batı etkisinin tüm dünyaya yayılmasının sebebi olarak da bunu göstermektedir. Çünkü Batı beyaz ırk, üstün zeka, ahlak, irade ve diğer tüm olumlu kalıtsal özelliklere sahiptir. Onun tüm bu fikirleri ileride Nazi Almanyası dönemi politikalarında devam etmiştir (Sayın & Candan, 2016, s. 38). Gobineau, insan karakterinin belirlenmesinde ırkın veya kan özelliklerinin etkili olduğunu iddia etmiştir ve değişik toplulukların sahip oldukları farklı kültürel seviyelerin bu kritere bağlı olarak ortaya çıktığını söylemiştir. Bu bağlamda ise Alman ırkının dünyanın en üstün ırkı olduğunu savunmuştur (Çancı, 2008, s. 109). Asya ve Avrupa'yı kültürel olarak zenginleştiren Aryan ırkından gelme beyaz Alman ırkının, ırk piramidinin en tepesinde olarak gören Gobineau (Barın, 2014, s. 15) 1853 yılında yayınladığı "İrkların Eşitsizliği Üzerine Bir Makale" (Essay on the Inequality of Races) adlı kitabında beyaz ırkın diğer ırklara göre daha üstün olduğunu savunmuştur. Heinrich von Treitschke bu fikirlerden büyük ölçüde etkilenecek konuyu daha özele indirgemiş ve ırkçılığı Almanlar üzerinden ele almıştır. Ona göre Alman ırkı "diğer/öteki" yani daha "aşağı derecede" olan ırklara boyun eğmemelidir ve bundan dolayı da Almanya'nın Doğu'ya doğru genişleme gibi kutsal bir vazifesi vardır. Ortaya atılan bu argüman ise 19. yüzyıl Avrupası'nı şekillendiren genel bir eğilim olmuştur (Aydın Varol, 2019, s. 155-156).

Alman ulus inşa sürecinin yaşandığı bu 19.yüzyılda bilimsel ırk kuramları ile kültür ve medeniyet yaratma yeterliliğinin sadece beyaz ırka özgü olduğu, beyaz ırkın içinde de en Ari/saf kolun Germenler olduğu iddia edilmiştir (Eryücel, 2019). Germen ırkının üstün olduğunu anlatan tüm bu yaklaşımlar Alman milli kimliğinin inşası sürecinde etkili olmuştur. Alman milliyetçiliğinin temelinde var olan ırk söylemi sonraki dönemlerde de bir şekilde etkinliğini sürdürmüştür (Akıncı & Yavuzylmaz, 2018, s.

82). Öteki olan yabancının aşağı olarak görüldüğü Alman tarihinde ırkçılığın en şiddetli yaşandığı dönem ise Nazi Almanyası olmuştur. Ülke sınırları dışında yaşayan tüm Almanları Alman sınırları içine almak için “Tek Ulus, Tek Devlet” (Ein Volk, Ein Reich) ilkesini ve Alman devletinin mutluluğunu üst seviyeye çıkarmak için “hayat sahası” (Lebensraum) politikasını temel alarak (Özdal & Karaca, 2014, s. 87) yola çıkan Hitler, ırkçılığı bir vahşete çevirmiş, Yahudiler, Romanlar aşağı ırklar kategorisine alınarak gaz odalarında soykırıma uğramıştır (Ertaş, 2017, s. 67). Hitler yazmış olduğu “Kavgam” (Mein Kampf) adlı kitabında “Lebensraum” dan şu şekilde bahsetmiştir: *Geleneklere ve önyargılara aldırış etmeden [Almanya] insanlarımızı bir araya getirerek içinde bulunduğumuz sınırlı yaşam alanı [Lebensraum] dışında yeni toprakları fethedecek cesareti toplamalıdır ki diğerlerine hizmet eden köle bir millet olarak tarihten silinmemizi engelleyebilelim* (Artar & Baysoy, 2020, s. 13).

20. yüzyılda karşımıza çıkan Hitler iktidarındaki Nazi ideolojisi ırkçılık kavramının bir etnik gruba duyulan olumsuz hisleri tanımlamak için kullanıldığı bir dönüm noktası olmuştur (Barın, 2014, s. 16). Führer Hitler Nazi felsefesinin bir parçası olarak gördüğü bir inancı -Almanların üstün bir ırktan geldiği inancını- yüceltmektedir. Buna yönelik ırksal bir profillemeye projesi olarak Almanya’yı bir ırk devleti yapmak istemektedir. Beyaz ırktan gelme üstünlüğü Avrupa’da zaten yaygın bir gelenektir. Hitler şunu da eklemiştir: *Saf olmayan ırkların üremesini engelleyerek saf bir ırk yaratabiliriz*. Slavlara ve Doğu Avrupalılara “untermenshen” yani alt insan olarak bakılmaktaydı. En kısa manada Aryan ırkının hak ettiği saygınlığı asla hak etmeyenler alt insan gruplarıdır. Yahudiler dışında çingeneler, homoseksüeller, sürekli suç işleyenler, sarhoşlar, işsizler bunların hepsi kamp sisteminin hedefi olmuşlardır. Ayrıca fiziksel ve zihinsel hastalıklılar da Nazi rejiminin hedefi olmuşlardır. Bu politika ise pozitif bir gelişme olarak halka sunulurken kabul ettirilmiştir. Propaganda Bakanlığı’nın politikalarıyla Yahudiler diğerleri olarak hedef gösterilerek halkın da Nazi yönetimiyle aynı düşünceleri paylaşması sağlanmaya çalışılmıştır. Bugün İslamofobi için basın ve siyaset yoluyla halk nezdinde bir önyargı yaratılmasında olduğu gibi. 1935 yılında çıkan Nuremberg Irk Yasasıyla (Aryan soyunu koruma yasası) ise kimin Alman olduğu ve olmadığı net olarak belirlenmiş ve Yahudilerle Almanların evliliği yasaklanmıştır. Böylece düşman kategorilenmiş ve açıkça tanımlanmıştır. Bu yasadan sonra ise Yahudilerin birçok hakkı ellerinden alınmış, Aryanlaştırma politikası adım adım ileriye sürülmüş ve zulüm adeta başlatılmıştır.

Polonya’da dev bir Nazi toplama kampı olan “Buchenwald” yaşanan soykırımın en dehşet verici örneği olmuştur. Trenlere yığılmış cesetler, yakılmış insan kalıntıları ve gaz odaları... Hitler diktatörlüğünün üzerinden yıllar geçse de o dönem yaşananlar, ırkçılığın uygar bir devleti bile yoldan çıkarabileceğinin hatırlatmaktadır. Bu dönemde 6 milyon Yahudi, 11 milyon sivil ve savaş esiri öldürülmüştür. Nazi rejimi bu ölümlerle Almanya tarihinde kanlı bir gölge bırakmıştır (Netflix, 2019). Hitler döneminde yapılan Yahudi soykırımı zaten milliyetçi/ırkçı kafanın söylemlerinin somut bir göstergesi olmuştur. Ertaş kitabında milliyetçi/ırkçı kafayı şu şekilde açıklamıştır: *Bazı insanlar olduklarından başka bir yapıya dönüştürül(e)meyecektir. Yani bunlar tamir, ıslah sınırlarının ötesindedir. Kimse onları kusurlarından arındıramaz; bu konuda yapılacak tek şey, doğuştan gelen ve ezeli kötülük ve garabetleriyle birlikte kendilerini yok etmektedir* (Ertaş, 2017, s. 51). Tarih, Hitlerin de bu milliyetçi/ırkçı kafa ile aşağı ırk olarak gördüğü tüm toplulukları yok ettiğine şahitlik etmiştir. Hitler rejiminin bitmesiyle bu biyolojik ırkçılık eski gücünü kaybetmiş olsa da Almanya’da ırkçılık kültürü hiç bitmemiş, varlığını şekil ve hedef değiştirerek sürdürmüştür.

Almanya Hitler tarihinde biyolojik ırkçılık olarak görülen Yahudi karşıtlığı, bugünün sorunu olan İslam karşıtlığı ile benzerlikler göstermektedir. O dönemin ötekisi olarak tanımlanan ve ari ırkın bütünlüğünü bozduğu düşünülen Yahudiler yerine bugün Avrupa kültürüne ayak uyduramayan, şiddet yanlısı ve potansiyel terörist profiliyle çizilen Müslümanlar konulmuştur. Biyolojik ırkçılığın yerini yeni ırkçılık olarak tanımlanan kültürel ırkçılık almıştır. Alman toplumunda Hitler döneminin izleri halen görülmekte, ari ırk düşüncesi ortadan kalksa da Alman üstünlüğü düşüncesi savunulmakta ve etnik çoğulculuğa karşı çıkılmaktadır (Akça, 2016, s. 28). Alman kimliğinde yatan ırk söylemleri şekil değiştirerek yabancı düşmanlığı şeklinde etnik köken ve dini hedef olarak bugün Türk ve Müslüman düşmanlığına dönüşmüştür (Akıncı & Yavuzylmaz, 2018, s. 82).

3.2.Alman Literatüründe Yaratılan Türk Korkusu

Alman toplumunda ve Avrupa genelinde gözlemlenen Türklere ve Müslümanlara karşı dışlayıcı tavır, çalışmanın ilk kısmından da hatırlanacağı üzere Osmanlı devletinin Avrupa’da ilerleyişi ve özellikle İstanbul’un fethiyle birlikte pekişmeye başlamıştır. 1453’te Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul Fethiyle Bizans imparatorluğuna son verip

Hristiyan ilerleyişini durdurmasıyla Osmanlı İmparatorluğu Avrupa’da tehdit olarak görülmüştür. Osmanlılar Avrupa’da birçok devletle savaşa girmiş ve bu sebeple de Avrupa için Müslüman deyince akla hep Türkler ve Osmanlı gelmiştir. İslam’ın doğuşuyla bu yeni dini Hristiyanlığa bir tehdit olarak gören Avrupa, yüzyıllar geçtikten sonra kurulan Osmanlı döneminde de kendisine yine bir tehdit yaratmış, Osmanlının Avrupa kıtasındaki zaferleriyle telaşa kapılmış ve Türklerin tüm Avrupa’yı fethedeceğinden korkmuştur. Buna çözüm olarak da İslam’a iftira atan tasvirler, yazılar ve söylemler geliştirilmiştir (Devran & Tanır, 2019, s. 165-166). Özellikle 15. ve 16. yüzyılda Avrupa’yı etkisi altına alan bu korku, Kanuni döneminde Osmanlı’nın Viyana’ya kadar Avrupa’nın göbeğine ilerleyişiyle Müslümanlardan bahsedildiğinde bir Türk korkusu oluşmuş ve iki padişah -Fatih ve Kanuni- Avrupalı zihinlerde bir travmaya sebep olmuştur (Hıdır, 2017, s. 27).

Türklerin Avrupa fetihleri, Avrupa’nın korkusu ve travmaları birçok Batı dilinde Türklere karşı bir algı üretmiş ve ırkçı deyimler ortaya çıkarmıştır. İtalyanca dilinde “Türk gibi pis kokmak” deymi bulunmaktadır. Sırpça’da “Bir ite bir de Türk’e güvenilmez” ve “Bir Türk gibi bencil” gibi ırkçı deyimler kullanılmaktadır. “Öfkesinden Türk oldu” deymi ise Yunanca’da aşırı öfkelenen birini tanımlamak için kullanılan bir deyimdir. Rumence’de cahil birini tanımlamak için “Seni Türk!” betimlemesi kullanılmaktadır. Yine cahil, inatçı, kaba ve acımasız birini tanımlamak isteyen Fransızlar “Türk kafası” ve “Gerçek bir Türk” ırkçı deyimlerini kullanmışlardır. Flemence’de “Türk’e benzemek” kirli ya da iğrenç anlamında kullanılmaktadır. “Türk” kelimesi Flemence’de barbar ya da kana susamış anlamında, İspanyolca’da ise birini aşağılamak için kullanılmıştır. Malta’da ise “Türk” istenmeyen, korkulan ve doğası gereği korkunç birini ifade etmektedir. Yine “Türk” kavramı Sırpça’da günlük dilde çok sık kullanılmasa da kadınlara haksız ve eşit olmayan bir şekilde davranan geleneksel ve maço erkek tipini betimlemek için kullanılmıştır (Aktaş, 2014, s. 41). İtalyanca’da “Mamma liTurchi!” (Anneciğim Türkler geliyor) ifadesi çocukları korkutmak için ve korkunç olanı ifade eden bir deyimdir. Tüm bu ırkçı deyimler yüzyıllar boyu kullanılmış ve hafızlara kazınmıştır. Bir diğer yandan ise dönemin başlıca filozof, din adamı ve yazarları da Türk korkusunu işlemiş ve bu korku diri tutulmuştur. Voltaire, D.Erasmus, John Calvin bunlardan bazılarıdır. Martin Luther ise özellikle Almanya’da gelişen İslam korkusunda önemli bir isim olmuştur (Hıdır, 2017, s. 27).

Alman toplumunda da “Türk korkusu” bilinen bir gerçektir ve Osmanlı istilası her zaman beklenen bir tehlikeydi. Döneminin Alman siyasileri bu istilayı önceden haber almak için “Türk Çanı” (Türken glocken) ve Türk vergisi oluşturmuşlardır. Almanya’da çıkan ilk gazete (Neue Zeitung) 1502 yılında Türklere ait haberleri vermek üzere basılmıştır (Alıcı, 2019, s. 421). Almanya’da bugün görülen İslamofobi’nin temeli, 16.yüzyıldan itibaren Martin Luther tarafından yoğun bir şekilde işlenen olumsuz “Türk” söylemlerine dayanmaktadır (Büyüktopçu & Gündoğdu, 2019, s. 95). Luther’in yaşamı Kanuni dönemi Viyana kuşatması zamanlarına denk gelmesi, Türklerin o dönem Müslümanların öncüsü olması, Luther’in İslam ve Müslümanlara yönelik söylemlerin Türkler üzerinden yapmasına sebep olmuştur. Luther’in çalışmalarında “Türk”, “Türkler” kullanımları ırk olarak sadece Türkleri değil, bir bütün olarak tüm Müslümanları ifade etmektedir. Benzer şekilde “İslam” yerine “Muhammed’in dini”, “Muhammed’in yalanları”, “Türklerin inancı” kelimelerini kullanmıştır (Canveren, 2014, s. 155). Müslümanlar hakkındaki görüşlerini Osmanlı Türklerinin şekillendirdiği Alman Protestan Luther, İslam ile özdeşleştirdiği Türklerin Tanrı tarafından kendilerine bir ceza olarak gönderildiğini ve Türklerle savaşmanın Tanrı ile mücadele anlamına geldiğini söylemiş ayrıca Türkleri “korkunç bir dış düşman” olarak tanımlamıştır. Alman nüfusunun yaşadığı yerlerde Türk imajı daha çok zalim, düşmanlarını öldüren, barbar ve halka zulüm yapanlar olarak çizilmiştir (Sucu, 2016, s. 58).

Luther 1530 yılında yazdığı “Türklerin Yaşamı ve Gelenekleri Hakkında Bir Kitap” adlı çalışmada Avrupa’nın Türkleşmesini engellemek amacıyla mutlaka Türklerin din ve kültürleri hakkında bilgi sahibi olunması gerektiğini belirtmiş, Hristiyanların mutlaka Türkler hakkında bilgi sahibi olmalarını bildirmiştir (Canveren, 2014, s. 156). Fakat İslam’ın doğrudan değil aracılar yoluyla öğrenen Luther’in İslam konusundaki bilgileri sınırlı kalmış, bu bilgilerse döneminin öncülerini Türkler hakkında önyargıyla donatmıştır. Ayrıca Luther Alman toplumunda gerçekleştirmek istediği yeniliklere engel olarak Türk savaşlarını görmüştür (Büyüktopçu & Gündoğdu, 2019, s. 95). Luther, Müslümanları kadın müptelası, şehvet düşkün, zalim olarak tanımlamış, İslam’da kadınların bir mal gibi alınıp satıldığını ve erkeklerin on ya da yirmi eş alma hakkının olduğunu söylemiş ve tüm bu iddialarını da Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed’e dayandırmıştır. Kitaplarında İslamofobik söylemler kullanarak, olumsuz makaleler, tezler yazmış dahası Osmanlı’nın ve İslam’ın Avrupa için bir

tehdit olduğunu anlatan bildiriye 31 Ekim 1917’de Wittenberg Kilisesi’nin kapısına asmıştır (Devran & Tanır, 2019, s. 166). Martin Luther’in Alman toplumunda yarattığı bu Türk tasviri filozofları da etkilemiş ve Alman edebiyatında da yerini almıştır.

Klasik Alman felsefesini ve Alman edebiyatını derinden etkileyen Aydınlanma felsefesi öncülerinden Wilhelm Leibniz Orta Çağ’ın olumsuz Türk imgelerinden etkilenmiş ve bunu çalışmalarına da yansıtmıştır. “Fatum Mahometanum” (Muhammet Yazgıcılığı) Leibniz’in akıldışı durumları açıklamak için kullandığı bir kelimedir ve bunu Türklerle örnekendirerek yapmıştır. Örneğin, “Türkler, veba salgınının kasıp kavurduğu yerlerden sakınmazlar” önyargısının oldukça sık dile getirmiştir. Leibniz’e göre Türkler, salgından uzak durmayacak gibi akıldışı davranışlar sergileyen Asyalı ve Müslüman topluluklardan biridir. Yine Alman filozoflarından Herder, Kant ve Hegel Türkleri sürekli olarak barbarlığın kanıtı olarak ileri sürmüşlerdir. Türklerin, Avrupa kültürünün bir parçası olan ve daha soylu, daha uygar toplum yaratan bir topluluk olarak nitelendirilen Yunanlıları boyunduruk altında tutmuş olmaları bu filozoflarca bağışlanamaz olarak değerlendirilmiştir. Eserlerinde de İslam ve Türklerle ilgili olarak onların çirkinliğinden, baskıcılığından, yıkıcılığından, kaba saba olduklarından bahsedilmiştir (Aktaş, 2014, s. 44-45).

3.3.Alman Soy Bağına Dayalı Vatandaşlık Anlayışı

Alman ulus birliğinin oluşum sürecinde ırkçılık teorilerinin kullanılması, Nazi deneyimleri, Germen ırkı üstünlüğü anlayışı, homojen bir ulus olma özlemi ve Alman tarihinde yaratılan Türk korkularının dışında Almanya’nın yabancı ve öteki olanı kabullenememesinin ve çeşitli kültürel kimliklere yaşam alanı sağlayan çok kültürlüğe ve dolayısıyla göç olgusuna karşı durmasının temelini oluşturan sebeplerden biri olarak da Almanya’da ulus aidiyetinin ve vatandaşlığın soya dayandırılması anlayışı gösterilebilir.

Almanya’nın benimsediği halkçı-ırkçı ulus devlet anlayışına göre Alman halkı bir etnik çoğunluktur ve devletin vatandaşları da Alman kökenli insanlardan oluşmalıdır. Ulus, etnik köken toplumdur ve yabancıların bu toplum içerisinde yeri yoktur (Gedik E. , 2010, s. 43). Bu anlayışa göre devleti oluşturan esas halk “Staatsvolk” ve mirasçıları tam hakka sahip vatandaşlardır ve soya dayalı bir toplumdur. Halka dayalı “Volksnation” da ise yabancılara yer yoktur. Yabancı bir soyun göçü ve onların vatandaşlığa alınması “Volknation” düşüncesiyle tezat oluşturmaktadır. Etnik

çoğunluluk, halkçı ulusal kültürün en büyük tehdidi olarak görülmüştür. Halkçı kültür anlayışında sadece kendi halkının kültür geleneği meşrudur, yabancılar meşru değildir ve yabancılar zorunlu olarak dışlanmalıdır. Halk dili de yabancı sözcüklerden arındırılmalıdır (Gedik E. , 2010, s. 47).

Fransız devrimi sonrası milletçilik akımıyla beraber Almanya’da uluslaşma hedefinin dışında vatandaşlık anlayışı da oluşmuştur. Devlet olma şuurundan önce Alma olma şuuruna erişen Almanya’nın vatandaşlık anlayışı da bundan dolayı soya dayalı olmuştur. Alman vatandaşlığı soyut ve siyasal bir kavram olmasının yanında etnik ve kültürel bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Kısacası vatandaşlık kavramının yanında etnik-kültürel kimliği tanımlayan milliyet kavramı da varlığını sürdürmüştür (Tausceher, 2016, s. 10). Milliyetçilik çağının etkisiyle 1870 yılında ortaya çıkan Alman Vatandaşlık Hukuku ile vatandaşlık bağı “jus sanguinis” yani kan bağı ilkesine göre oluşturulmuş ve “jus soli” yani toprak bağı ilkesi reddedilmiştir. Jus sanguinis, *ulusu yapay ve dışsal bir bağ olan ortak doğum yeri yerine daha esaslı ve kalıcı olarak görülen akrabalık ve kan bağı üzerine bina eden milliyetçi bir ilkedir* (Yontar, 2011, s. 75).

Asli vatandaşlık ve ulus aidiyetinin soy bağına dayalı olduğu Almanya’da; anne ve babasından biri Alman vatandaşı olan çocuk doğuştan Alman vatandaşı sayılmaktadır. Bunun dışında tüm yaşantısını Rusya’da geçirip Almanca dilini hiç bilmeyen Alman kökenliler de Alman vatandaşlığını hemen alabilmektedirler. Fakat söz konusu uzun yıllar boyu Almanya’da yaşayan Türkiyeli göçmenler olduğunda soy farklılığında dolayı onlara vatandaşlık verilmemektedir. Bu da Almanlar tarafından soy bağına ne kadar önem verildiğini göstermektedir (Kanık, 2017, s. 150). 1913 tarihli Alman İmparatorluk Vatandaşlık Yasasına göre vatandaşlığın temel unsuru Alman ırkına mensup olmaktır ve bu sebepten yabancı ırkların Alman vatandaşlığı kazanabilmesi oldukça zor görünmektedir. Katı bir vatandaşlık kuralı olan Almanya 2000 yılındaki yeni bir düzenleme ile vatandaşlık için doğum yerini esas alan bir adım atmış olsa da, getirmiş olduğu şartlar sebebiyle bugün hala bu konu tartışmalıdır (Yıldız A. , 2017, s. 52).

3.4.Almanya’da Göç Olgusu ve Alman Çokkültürlülüğü

Çalışmanın bu kısmına kadar anlatılan Alman tarihinde hep var olan yabancıyı dışlayan ırkçı bir tavrın varlığı, sahip oldukları beyaz ırkın üstünlüklerine olan

inançları, zihinlerinde yarattıkları Türk/Müslüman korkusu, soy bağına dayandırdıkları vatandaşlık anlayışları, bugün Almanya’da var olan Müslüman düşmanlığının çok da şaşırtıcı olmadığını göstermektedir. Yüzyılı aşkın süredir adeta ilmek ilmek yaratılan Türk/Müslüman karşıtlığı diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Almanya’da da hiç bitmemiştir.

Bilindiği üzere ikinci dünya savaşının yıkıcı etkisi altında kalan Almanya 1950’lerde diğer ülkelerden misafir işçi alımına başlamış, Türkiye’den göç ise 1961 yılında gerçekleşmiştir. Almanya’nın kendi isteğiyle başlattığı bu süreç devamında hiç beklenmedik sonuçlara yol açmış ve bir kez daha Müslümanlar istenmeyen yabancı konumuna düşmüştür. Burada anlaşılması gereken husus, Müslüman işçi göçmenlerin bu konuma düşmesinin sebebi Almanya’nın kesinlikle onları göçmen olarak kabul etmemesinden kaynaklandığıdır. Yıllardır Türklerin Almanya’ya entegrasyonu meselesinin tartışılması ve Alman toplumunun bir kısmının hala Türkleri kabul etmemesinin temel sebebi yine onları kalıcı, misafir olarak görüp göçmen sınıfında görmek istememeleridir.

Tarihsel süreçte de Almanya’ya göç 19.yüzyıldan itibaren çeşitli ülkelerden gerçekleşmiştir. Rusya’dan Yahudi mülteciler, Polonya’dan kömür-çelik işçileri, Avusturya ve İtalya’da yevmiyeciler ve tekstil işçileri Almanya’ya göç edenlerin örnekleridir. Almanya yine birinci dünya savaşından önce ve 1960’lı ve 70’li yıllar boyunca ülkesine diğer ülkelerden işçi alımı gerçekleştirmiştir. Bakıldığı zaman Almanya aslında bir göç ülkesi olmasına rağmen, politikacılar ve Alman kamuoyu tarafından hiçbir zaman bu işçiler göçmen olarak değerlendirilmemiş hep geçici olarak görülmüşler ve misafir işçi olarak edilmişlerdir (Canbolat, 2009, s. 243). Fakat geçici olarak görülen işçilerin kalıcı hale gelmesi olayları farklı bir boyuta taşımış, ırkçılık Almanya’da tekrardan yüz göstermiştir.

Göç konusunu iki uç arasındaki süreç olarak değerlendiren Georg Simmel’e göre iki ucun biri yerleşik olan “toprak sahipleri” diğer ucu ise geçici olan “bugün gelen ve yarın gidenler” dir. Fakat Simmel potansiyel göçmenler için bu süreci “bugün geliyor ve yarın kalıyor” şeklinde tanımlamıştır (Gedik E. , 2010, s. 42). Almanya’nın da içinde bulunduğu durum tam da bununla alakalı olmuştur. İşçilerin ülkelerinde kalıcı olması ve bir zaman sonra kamuda, eğitim alanlarında, sosyal yaşamda görünür hale gelmeleri, göçmenlere olan tavırlarını değiştirmiştir. Almanya’da bir kez daha

Müslümanlar göçle birlikte ayrımcılığın hedefi olmuş, tarihten gelen İslam karşıtlığı tekrardan gündeme gelmiştir.

1973-74 yıllarına gelindiğinde Almanya’da çalışan işçi sayısı 2,6 milyona ulaşmış, bunların da 605.000 kişisini en büyük grup olarak Türkler oluşturmaktaydı (Gencer, 2014, s. 12). Bu artışın da en büyük sebebi aile birleşimi ile işçilerin eşlerini ve çocuklarını da Almanya’ya getirmeleri olmuştur. Bu artıştan rahatsızlık duymaya başlayan Almanya, 1980 yılında yeni göç hareketlerini durdurmak amaçlı Türklere vize alma zorunluluğu getirirse de pek etkili olmamış, bu sefer de Türkler o dönemki 80 darbesi sebebiyle Almanya’ya iltica başvurusu yoluyla gelmişlerdir. Yine 1983 yılında yabancıların ülkelerine dönmesi için Almanya “Geri Dönüşü Teşvik Yasası” çıkarmış fakat bu da istenen etkiyi yaratmamıştır (Gencer, 2014, s. 14). Artış gösteren bu işçi göçleri ise zamanla milliyetçiliğin artmasına sebebiyet vermiş dolayısıyla da göçmenlere karşı ötekileştirme, dışlama ve ırkçı tavırla ve politikalar oluşmuştur (Devran & Tanır, 2019, s. 167).

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık hareketlerinin en çok konuşulduğu ülke olan Almanya’daki İslam önce kamuoyunda dikkate alınmayan göçmen işçi İslamiyken, 1973 yılından itibaren görünen İslam’a -Almanya’daki İslam’a- dönüşmeye başlamıştır. Çünkü bu yıllarda yoğunluğu artan Müslüman göçmenlerin sosyal, kültürel, dini ihtiyaçları da belirgin hale gelmiş ve bu ihtiyaçların karşılanması taleplerinde bulunmaya başlamışlardır. Müslüman çocukların kilise yerine gidebileceği Türk okulların varlığı, mescitlerin inşası, cenazelerini yaşadıkları ülkede defnetmek, kurbanlarını serbestçe kesmek ve İslami usullere uygun et yemek gibi istekleriyle Müslüman göçmenler yaşadıkları ülkede kendi kültürleriyle yaşamın her alanında yer alarak varlıklarını sürdürmek istediklerini ortaya koymuşlardır. Bu tarihten sonra Müslüman göçmenlerin göze batmasının en büyük nedeni de bu isteklerine uygun dinsel gereksinimlerini gerçekleştirmek için uygun bir İslami altyapıyı kurmuş olmalarıdır (Ertaş, 2017, s. 40-41).

1970’lerde yaşamın her alanında görünürlüğü artan Müslüman göçmenlerin durumu, kamusal alanda ön plana çıkmaları, yaşadıkları toplum içerisinde sosyal ve kültürel olarak dikey bir hareketlilik içerisinde olma eğilimleri bir problem olarak görülmüş ve İslam, Batılı değerler ekseninde bir dünya görüşü olarak algılanmıştır. Dahası ülkede yaşanan ekonomik krizin ve işsizliklerin sebebi olarak göçmenler hedef

alınmıştır (Bekiroğlu, 2016, s. 104). 1979 yılında yaşanan İran İslam devrimi sonrası ise göçün boyutu değişmiş, Müslümanlar bir tehdit unsuru haline getirilmiştir.

1980 yılına gelindiğinde yasadışı göçün arttığı bir dönem olmuştur. Özellikle 1989’da sonra en yüksek seviyeye ulaşmıştır (Aydın, 2017, s. 541). 1989 yılı Berlin Duvarı’nın yıkılması ile 1999 yılına kadar Doğu bloğu ülkelerinden 2,7 milyon Alman kökenli Rus vatandaşı Almanya’ya göç etmiş, iltica başvuruları artmış ve Eski Yugoslavya’daki iç savaştan kaçan göçmenler Almanya’ya göçmüştür. İki Almanya’nın birleşmesinden sonra artan yabancı düşmanlığına rağmen Almanya’daki Türk sayısı azalmamış ve göç devam etmiştir (Gencer, 2014, s. 15). Ayrıca iki Almanya’nın birleşiminde sonra ülkede Alman kan bağına dayalı kimlik anlayışı tekrar kabul görmüştür (Gedik E. , 2010, s. 46). Ulusal bir konu olarak nitelendirilen göç, göç alan toplumun kimliğini değiştireceğinden ve zayıflatacağından 1990’lardan sonra artık “toplumsal güvenlik” kapsamında bir tehdit olarak değerlendirmeye alınmıştır (Aydın, 2017, s. 541). Bu durum ise Almanya’da kimlik kaybetme telaşı yaratarak yeni ırkçılığı geliştirmiştir (Gedik E. , 2010, s. 46). 1980’ler ve özellikle 90’lar tüm bunların dışında aşırı sağ partilerin de Müslüman karşıtlığında etkili olmaya başladığı yıllar olmuştur. Bu tarihlerde artış gösteren göçlerin ortaya çıkardığı sosyal etkilerden faydalanmaya çalışan aşırı sağ partiler, İslamofobi’yi siyasal alanda kullanılan bir araç haline getirmeye başlamışlardır (Uzunçayır, 2014, s. 134). Göç karşıtı aşırı sağ politikaları ise toplumda hızlıca gelişen bir yabancı düşmanlığına sebep olmuştur.

Radikal terör örgütlerince 9/11/2001 yılında Amerika’da yapılan, 2000’ler boyunca Avrupa kıtasında gerçekleştirilen ve günümüzde de zaman zaman devam eden terör saldırılarıyla, diğer ülkelerde olduğu gibi Almanya’da da İslam terör ile anılmaktadır. 11 Eylül öncesinden beri var olan İslam karşıtlığı terör olaylarıyla birlikte Almanya’da gündemden hiç düşmeyen bir hal almıştır. 70’lerden beri dışlanmaya maruz kalan Müslüman Türkler, toplumda yaşadıkları uyum sorunları dışında bir de kültürel ve dini olarak bir ırkçılığa maruz bırakılmıştır.

İlk dönemin koşulları için uygun kavram olan “misafir işçi” olan göçmenler, daha sonra “yabancı işçi gücü” kavramıyla anılmışlardır. Bu iki kavram yerine daha sonra aile birleşimi süreci ve yabancılar yasasıyla sadece “yabancı” kavramı kullanılmaya

başlanmıştır (Perşembe, 2009, s. 253-254). Kavramlardan da anlaşılacağı üzere göçmeler ülkede adlandırılırken bile ötekileştirilmeye çalışılmıştır.

Bir göç ülkesi olduğunu reddeden ve göç açılımına şiddetle karşı çıkan Almanya'nın kültürel çeşitlilik endişesi ve sosyo-ekonomik rekabetten kaynaklanan yabancıya ve kültürel yabancılaşmaya karşı korkuları mevcuttur. Almanya'da oluşan bu göç sorunu ile tarihsel deneyimleriyle açıklanabilir. İlk olarak Almanya'nın ikiye bölünüp tekrar birleşmesine etki eden ortak tarihsel miras, toplumun yeniden biçimlenerek göçmenlerin ve azınlıkların entegrasyonunu engellemektedir. Bir diğer sebep ise yabancı olan her şeyi dışlayan, etnik, kültürel ve dinsel her şeyi yok sayan Alman milliyetçiliğidir. Bu karanlık milliyetçilik Nazi Almanya'sından günümüze az da olsa ulaşmıştır. Tüm bu deneyimler ise Almanların yabancılarla olan etkileşim biçimini belirlemektedir (Gedik E. , 2010, s. 43-46).

Bir göç ülkesi olduğunu reddeden Almanya bu bağlamda çok kültürlü bir devlet yapısına sahip olduğunu da reddetmektedir. Çalışmanın birinci bölümünden hatırlanacağı üzerine çokkültürlülük daha çok göç alan ülkelerde görülen bir olgudur. Etnik, kültürel, dini gibi çeşitliliklerin yaşamın her alanında var olabilmesi ve bu kimliklerini yaşadıkları ülkede toplumunda tanınması olarak adlandırılan çok kültürlülük, yabancı olan her şeyi dışlayan Almanya'da kabul görmeyen bir olgudur. Halkçı-kültür anlayışıyla bir göç ülkesi olduğunu reddeden Almanya daha önce de belirtildiği gibi vatandaşlarının Alman kökenlilerden oluşması gerektiğini savunmakta ve etnik çeşitliliğe karşı çıkmaktadır ve bu noktada göçmenleri hem potansiyel vatandaş olarak görmemekte hem de toplum kültürünü zenginleştiren bir olasılık olarak görmemektedir. Her ulusun kendi geleneğine sahip olduğunu ve göçlerin ulusal kültürün en büyük tehdidi olarak görüldüğü Almanya'da çokkültürlülüğe karşı çıkmaktadır (Gedik E. , 2010, s. 47).

Stephan Castles ve Mark J. Miller uluslararası göçler konusunda Batılı devletleri üç kategoride değerlendirmişlerdir. Bunlardan ilki; katı kurallar ve isteksiz davranışlar sergileyen Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin uyguladığı katı misafir işçi modelleri, ikincisi; eski kolonilerden Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi sömürgeci ülkelere gelen göçmenlere uygulanan düşük oranda haklar tanınmış vatandaşlık ve son olarak yasal açıdan göçmenlere geleceğin vatandaşları olarak bakılan Amerika, Kanada, Avustralya ülkeleri. Görüldüğü üzere Avrupa genel olarak ilk iki kategoride, Almanya

ise göçmenlere karşı en toleranssız tavır sergileyen grupta değerlendirilmişti. Almanya'nın göç olgusuna ve çokkültürlülüğe karşıtlığını Habermas, ülkenin çok zor şartlar altında kurduğu ulus-devlet düzenin ani bir göçmen kitlesiyle bozulmasını kabullenmemesine bağlamaktadır. Yine Habermas'a göre ucuz işçi gücü ithal eden ülkelerin başında gelen Almanya'nın bu göçe istekli olmasına karşın söz konusu göçmenlerin tam vatandaşlığın tüm imkanlarından faydalanması olduğunda buna toplumun karşı geleceği inancındadır. Buna kanıt olarak da Türkiyeli göçmenlerin Alman vatandaşlığını alabilme imkanının tanındığı yasa çıktığında Alman yaşlı bir kadının Alman Dışişleri Bakanlığı'na yazdığı mektup gösterilebilir. Mektupta yaşlı kadın artık kendisi ile göçmenler arasında yasal olarak bir fark kalmadığını ve kendisine ayırt edici bazı hakların tanınmasını talep etmiştir (Kanık, 2017, s. 148-150).

Sadece Almanya'da değil, genel olarak Avrupa'da çokkültürlülüğe getirilen eleştirilerden biri de Avrupa Birliği'nin ortak kültürel-dini kimliğinin zarar görmesi ihtimali olmuştur. Çünkü çokkültürlülük, özünde beyaz ırk ve Hristiyanlığa dayalı Avrupalı kimliğinin aşınıp yok olmasına sebebiyet verebilecektir (Ceyhan, 2018, s. 118). Augsburg piskoposu Alman Walter Mixa; *Avrupa gelecekte de Hristiyan mı kalacak, yoksa kültürel zenginleşme adına değerler yozlaşmasını seyretmeye devam mı edeceğiz* sözleriyle çok kültürlülüğün bir tehlike olduğuna dikkat çekmiştir. Yani sadece ırkçı kesim değil din adamları da İslam'ı Avrupa kültürüne tehdit, çatışmacı bir olgu olarak görmüşler ve çok kültürlülüğe karşı çıkmışlardır (Ertaş, 2017, s. 45).

Siyaset felsefesi ve çok kültürlülükle ilgili çalışmalarıyla bilinen Kanadalı politik filozof Will Kymlicka'ya göre homojen olarak bilinen toplumlar bile kendi bünyesinde sınıf, toplumsal cinsiyet, cinsel tercih, din, ahlaki inanış ve politik ideoloji temelinde farklı birlikler ve gruplar barındırmaktadır ve bu bağlamda homojen toplumlar da çokkültürlü yapıya bürüneceklerdir. Yine Kymlicka, yaşadığımız dünyada neredeyse tüm bölgelerin çok kültürlü olduğundan ve bugün globalleşen dünyada tek kültürlü, homojen bir insan topluluğundan bahsetmenin mümkün olmadığını belirtmiştir (Emiroğlu, 2016, s. 95-96). Alman tarihçi Karl Schlögel; *Dünya'yı 21.yüzyılda daha çok göçebeler gezegeni olarak isimlendirebiliriz* sözleriyle göçün doğal ve sürekli bir olgu olduğu anlaşılabilmektedir (Gedik E. , 2010, s. 41). Göçlerle birlikte oluşan yabancı kültürler çokkültürlülüğün temelini oluşturmakta, çokkültürcülükte bu yabancı ve farklı kültürlerin aynı ortamda varlıklarını sürdürebilmeleriyle ortaya çıkmaktadır. Farklı kültürlerin aynı potada

yaşayabilmesinin ön koşulu da sağlam bir demokratik yapıya sahip olmaktır. Çokkültürlülük, ulus-devletlerin bünyesindeki farklı kültürlerin siyasal topluluğa dahil edilerek yönetilmesi prensibidir. Bu bağlamda bazı akademisyenlere göre çok kültürlülük, demokrasinin temelidir (Emiroğlu, 2016, s. 98).

Çokkültürlülük ve göç olgularının küreselleşen dünyada oldukça doğal olduğunu ve demokrasilerin de temeli olduğunu savunan tüm bu görüşlere rağmen Almanya ne çok kültürlülüğe sıcak bakmış ne de göçmenleri toplumun bir vatandaşı olarak görmüşlerdir. Devletin çok kültürlülüğe ve göçe olan bu tavrı ise toplumda göçmenlere yabancı düşmanlığını tetiklemiştir. Almanya'daki en büyük azınlık toplumun Müslümanlar olması ise yabancı düşmanlığının İslamofobi ekseninde gelişmesine sebep olmuştur. Sonraki bölümde detaylıca anlatılacak olacak aşırı sağ partilerin yükselişindeki en büyük etken ise bu partilerin politik söylemlerini göçmen karşıtlığı çerçevesinde geliştirmeleri, çok kültürlüğün reddi açıklamaları olacaktır.

3.5.Almanya'da Türk Göçmenlerin Entegrasyonu Sorunu

ABD'den sonra en çok göç alan, AB'nin en kalabalık nüfusuna sahip Almanya'da 2020 yılı itibariyle 2.900 milyon ile 3.600 milyon kişi kadar Türk göçmen nüfusu bulunmaktadır (hurriyet.com.tr, 2020). Almanya Federal İstatistik Ofisi'nin verilerine göre 83 milyon nüfuslu Almanya'nın yüzde 26'sından çoğu göçmen kişilerden oluşuyor. Ülkedeki en büyük azınlık ise nüfusun yüzde 13'ünü oluşturan Türk göçmenlerdir (Congar, 2020). 1960 yılında başlayan göç süreci üzerinden geçen 60 yıldan sonra bugün Almanya'da 4 kuşak Türk yaşamaktadır. Başta din temelli olmak üzere farklı kültüre sahip olan Türk ve Alman toplumları arasında uyumsuzluklar yaşanmakta ve yıllardır Türk göçmenlerin entegrasyonu süreci tartışılmaktadır. Türk göçmenlerin ülkede yaşadıkları eğitim, işsizlik, dil, kimlik ve özellikle yabancı düşmanlığıyla gelişen İslamofobi sorunları uyum süreçlerini oldukça etkilemektedir.

Türklerin Almanya'da yaşadıkları ilk sorun Almancayı bilmemekten kaynaklanmıştır. Birkaç kelime dışında Almanca bilmeyen ve zaruri durumlar dışında Almanlarla iletişim kuramayan Türkler kendi çevresini oluşturarak kendilerini Alman kültüründen soyutlamışlar bu durum ise Alman toplumuna uyum sürecini hem zorlaştırmış hem de gettolaşmaya yol açmıştır (Kırmızı, 2016, s. 149). Dil bilmemenin doğal diğer bir sonucu olarak da işsizlik baş göstermiştir. Almanya'da işveren işe alımlarda mesleki eğitim seviyesi ve dil bilgisi düşük Türklerdense önceliği Almanlara ve AB üyesi ülke

vatandaşlarına vermektedir. Bunun dışında ise işe alımlarda Türklere karşı duyulan önyargı oldukça belirleyici olmuştur (Özdal, 2014, s. 179). Türk göçmenlere Türkler tarafından “Almancı” yakıştırmaları yapılması, Almanlar tarafından ise “yabancı” olarak görülmeleri ise Türklerde bir aidiyet ve kimlik sorunu yaratmıştır. Bu durumda göçmen Türkler her iki tarafa da tam bir aidiyet duygusuyla bağlanamamışlardır (Kırmızı, 2016, s. 147). Türk göçmenlerin Almanlar tarafından “yabancı” olarak görülüp ötekileştirilmeleri ise yabancı düşmanlığını tetiklemiştir. Almanya’da yaşanan yabancı düşmanlığında Türklerin belirgin bir hedef olmasındaki en büyük sebep en büyük azınlık grubunu oluşturmalarından kaynaklanmaktadır.

Almanya, büyük işçi göçü ile ilk önce tek gelen erkek işçileri daha sonra gelen kadın ve çocukları çok geç ciddiye almış ve oluşan çok kültürlü yapının geç farkına varmıştır (Gedik E. , 2010, s. 45). İlk başta entegrasyonu gerekli görmeyen hükümet daha sonra işçilerin kalıcı olacağını fark ettiğinde yabancılara yönelik politikalar yürütmeye başlamıştır. 1979 yılında ilk defa Alman hükümeti tarafından Heinz Kühn yabancılardan sorumlu vekil olarak tayin edilmiştir. Heinz ülkede artık misafir işçi olmadığından, onların göçmen olduğundan ve vatandaşlık hakları olduğundan bahsetmiş fakat tüm bunlar fazla destek görmemiştir. Tüm bunların aksine 1980-90 arası yıllarda göçmenlerin entegrasyonu politikaları sınırlandırılmaya başlanmıştır. Siyasiler artık göçmen kapasitelerinin dolduğundan bahsetmeye başlamışlardır. Bazı eyalet başkanlarının ise yabancılardan misafirlik haklarını aşma, kötüye kullanma durumlarında sınır dışı edilmeleri gerekeceği şeklinde taleplerinin olduğu aktarılmıştır (Haksever, 2014, s. 84-85). 1990’lı yıllarda ise entegrasyon tekrar gündeme gelmiş ve Alman vatandaşlığı konusunda gelişmeler yaşanmıştır. 1 Ocak 1991’de yürürlüğe giren “Yabancılar Yasası” ile 16-23 yaş arasında olan ve sekiz yıldır Almanya’da oturan, altı yıl okula devam etmiş gençlerin Alman vatandaşlığı alabilmeleri mümkün olmuştur. Fakat burada entegrasyonu kısıtlayan ve Alman milliyetçiliğini ortaya çıkararak kıstas bu gençlerin Alman vatandaşlığı için Türk vatandaşlığından feragat etmeleri şartı olmuştur (Demiryürek, 2012, s. 40). 2000 yılında yapılan başka bir reformla da Alman vatandaşlığını 2000 yılı öncesinde almış vatandaşa çifte vatandaşlık hakkı tanınmış; geri kalanlara ise bu hak tanınmamış, 23 yaşına geldiklerinde Alman ya da Türk vatandaşlığı arasında bir seçime mecbur bırakılmışlardır (Demirağ & Kakışım, 2018, s. 147). Alman yasalarına aykırı olmasına rağmen 2007 yılında Alman cumhurbaşkanının onayladığı yeni göç yasasıyla

Almanya’da yerleşik biriyle evlenecek yabancılara yeterli seviyede Almanca bilme zorunluluğu getirilmiştir. Üstelik bu şartın Türkler dışında başka ülke vatandaşlarına uygulanmadığı görülmüştür (Sumbas, 2009, s. 273). 28 Ağustos 2008 yılında yürürlüğe giren yasayla ise aile birleşimi zorlaştırılmış, ülkeye gelecek olan eşe asgari düzeyde Almanca bilme şartı ile vatandaşlık sınavından geçme şartı getirilmiştir (Şahin Kütük, 2015, s. 635).

Göçün başlangıcından beri yabancılara yönelik politikaların belirsizliği ve niteliklerinin sürekli değişmesiyle göçmenlerden beklenen uyum süreci sürekli olarak sekteye uğratılmıştır (Perşembe, 2009, s. 254). Gerçekleştirilen başarısız göçmen politikalarıyla, göçmenlerin kültürel ve dini olarak farklılıkları toplumla bütünleşmelerini engellemiştir. Göçmenlerin uyum sağlamaması ve sahip oldukları farklılıklarla ilgili yerel halkın farkındalığının artmasıyla da toplumda bir dışlama tavrı oluşmuştur. Bu bağlamda yabancı sayısının çok fazla olduğuna dair bir inanç oluşmuş ve ülkedeki ekonomik krizin bu nüfustan kaynakladığını inananların sayısı artış göstermiştir (Kedikli & Akça, 2017, s. 79). Yabancıların uyum sorunu yaşadıkları, Modern Avrupa kültürüne ve yaşam tarzına ayak uyduramadıkları, kendi kültürlerini yaşama ve yaşatma isteklerinin ise uyumu başarısız kıldığı söylemleriyle yabancı düşmanlığı sadece Almanya’da Avrupa’nın genelinde hep gündemde olmuştur (Ertaş, 2017, s. 42). Türk göçmenlerin her şeye rağmen ülkeye entegrasyon çabaları tüm Avrupa’da görmezden gelinmiş, zihinlerdeki önyargıyla hareket edilerek Türklerin/Müslümanların değişmeyeceğine ve Avrupa’ya uyum sağlayamayacaklarına inançları yabancı düşmanlığını körüklemiştir (Samur, 2017, s. 164).

4. ALMANYA'DA AŞIRI SAĞIN ETKİSİ VE YÜKSELEN İSLAMOFOBİ

Çalışmanın dördüncü ve son bölümüne gelindiğinde ise İslamofobi'nin siyasi ve etkili sebeplerinden biri olan Almanya'da varlık gösteren aşırı sağ partilerden bahsedilecektir. Alman seçmenini aşırı sağ partilere oy vermeye yöneltten etkiler burada açıklanması ve anlaşılması gereken bir olgu olarak anlatılacaktır. Almanya'da etkinliği oldukça sağlam olan AfD'nin kurulması, gelişimi ve liderlerinin ırkçı söylemleri anlatılacak ve ülkede nasıl bir teşkilatlanmaya gidildiği irdelenecektir. Bir parti olmayan fakat siyasi bir parti kadar ülkede etkili olan PEGİDA kuruluşunun eylemleri, söylemleri ve amaçları, Neonazi oluşumları anlatılacak ayrıca Alman medyasının yayımlarının İslamofobi bağlamında toplumda nasıl bir etki yarattığı açıklanacaktır. Son olarak ise Almanya'da yaşanan İslamofobi örneklerine ve rakamsal verilere yer verilip en sonunda teze katkı sağlaması açısından Almanya'da online gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasının sonuçları değerlendirilecektir.

4.1. Oy Verme Davranışı (Voting Behavior)

Seçmenlerin en önemli siyasal katılım eylemi, oy verme davranışıdır. Siyasal partiler ve adaylar, oy verme sürecine giden yolda seçmenleri seçim kampanyaları aracılığıyla ikna etmeye çalışırlar. Siyasal seçim kampanyalarının yanında liderlerin ve siyasal partilerin sahip oldukları ideolojik yapı, sunulan hedefleri, parti programları, seçim bildirgeleri, vaatler vb. gibi birçok ölçek seçmeni oy verme davranışına götüren nedenlerdendir. Oy verme davranışıyla alakalı üç boyut vardır. Bunlar; sosyolojik yaklaşım, seçmenleri düşük/yüksek partizanlık seviyesi ve üye oldukları sosyal sınıfa göre ele almaktadır. Psikolojik yaklaşımda, adaya/partiye/siyasal konuya göre oy vermeden söz edilirken, bu temelden hareketle konuya oy verme tanımının rasyonel yaklaşımda karşılık bulduğu söylenebilir (Akyüz İ. , s. 205).

Oy verme davranışı çalışmaları genel olarak 4 ana teorik model olarak incelenmiştir. Bunlardan ilki kökenleri 1940'lara dayanan Lazaferd öncülüğündeki Columbia Üniversitesi araştırmacılarının incelediği Sosyolojik Yaklaşım'dır. Sosyolojik yaklaşımın en temel, oy verme eyleminin bir grup eğilimi olduğudur. Buna göre birlikte yaşayan, çalışan ya da eğlenen insanlar aynı adayı/partiyi destekleme eğilimindedirler. Bu yaklaşımda kişilerin tutum ve değer sistemleri oy verme davranışında önem arz etmemekte daha çok din, sosyo-ekonomik statü, yaşanan coğrafya parçası ve mensup olunan grup gibi faktörler ön plana çıkmaktadır (Akyüz İ.

, s. 223-224). Seçmenler, oy vermeye araçsal bir anlam yükledikleri için ait oldukları sosyal grubun çıkarlarını en iyi gözeten partiye oy vermektedirler (Aydoğan Ünsal, 2016, s. 97). Sosyolojik modelde grup kimlikleri tutum ve çıkarları etkiler. Bu tutumlar da sonuç olarak bireylerin nasıl oy vereceğini belirler (Aydoğan Ünsal, 2016, s. 100).

Sosyolojik modelden farklı olarak 1960’larda Campbell öncülüğünde Michigan Okulu araştırmacıları tarafından ortaya atılan Parti Kimliği Modeli’nde seçmenlerin oy vermeye araçsal değil oy vermeyi görüşlerini ifade etmenin yolu olarak gördükleri düşünülmektedir. Bu modelin temel dayanağı partiye duyulan aidiyet hissidir. Bu yaklaşım bir siyasi partiyle kurulan psikolojik yakınlığı, değişmez ve uzun vadeli bir ilişki olarak tanımlar. Seçmen ve siyasi parti arasındaki bu bağ adeta din örneğinde olduğu gibi erken yaşlarda aile içinde edinilen değerlerin, yaşlılar ve meslektaşlar arasında görülen davranış pratiklerinden etkilenmesiyle ortaya çıkar ve bireyler ailelerinin etkisinde kalarak partileriyle bir özdeşlik kurarlar (Aydoğan Ünsal, 2016, s. 101).

1957 yılında Anthony Downs tarafından ileri sürülen Ekonomik Oy Verme Modeli’nde seçmenler kendi beklentilerini en iyi karşılayacak ve kendi görüşlerini en iyi temsil edebilecek adaylara ya da partilere oy verirler. Oy kararında, bağlılık hissetme ya da bir gruba aidiyet gibi psikolojik ve sosyolojik unsurlar değil seçmenin beklentilerini gözetmesi gibi rasyonel hesaplamalar etkilidir (Aydoğan Ünsal, 2016, s. 106).

Stratejik Oy Verme Modeli ise ekonomik oy verme modelinin içinden doğmuştur. Bu modele göre seçmenler, seçimler sonucunda oluşmasını istedikleri senaryoya ulaşmak için strateji kurabilirler ve uygulayabilirler. Dolayısıyla seçmenlerin gözünde seçimler salt tercihlerinin bir ifadesi olmaktan ziyade hükümeti ya da kazananı belirleme aracı olarak görülmektedir. Örneğin bir genel seçimde seçmenin en çok tercih ettiği parti seçim yarışını önde tamamlayacak ama tek başına hükümeti kuracak çoğunluğa ulaşamayacaksa seçmen, o partinin koalisyon kurmasını istediği küçük partiye oy vererek bu küçük partinin koalisyon pazarlıklarında elinin güçlü olmasını sağlayabilir. Bu sayede seçmenler kurdukları stratejiyi hayata geçirerek hükümeti belirleyebilirler (Aydoğan Ünsal, 2016, s. 111).

Almanya’nın en büyük siyasi gruplardan biri olan AfD’nin, göçmenlerin varlığının ülkeye zarar verdiği ve çokkültürlülüğün Alman toplumuna uygun olmadığı şeklindeki

savunmaları Alman seçmenini seçimlerde oy verme kararlarını etkileyen en çarpıcı söylemler olmuştur. Alman seçmen de toplumsal yaşamda varlıklarından bile rahatsızlık duydukları yabancıların bir siyasi parti tarafından eleştirildiğini gördüğü noktada bu durumu kolayca kullanmaktadır. Çünkü artık yabancıların ülkelerinde yaşamalarından duydukları rahatsızlıkları anlatabilecekleri, seslerini duyurabilecekleri bir mecra mevcuttur. Kendilerine dayanak gördükleri bu siyasi grubu seçimlerde oy kullanarak meclise taşıyan Alman seçmen aslında bize İslamofobi'nin ülkede kurumsallaşmasının yolunun seçimler yoluyla olduğunu göstermektedir.

4.2.Aşırı Sağ Partilerin Gelişimi

4.2.1.Aşırı Sağ Kavramı

Aşırı (extrem) sağ, radikal sağ, popülist sağ, yeni sağ gibi farklı kavramlarla nitelendirilen aşırı sağ; dini-kültürel aidiyetler ve kimlikler üzerinde duran, toplumsal hiyerarşiyi destekleyen, doğuştan bazı insanların aşağı, bazılarının ise üstün olduğu gibi düşünceleri savunan sağcı siyasette sağcılığın en uç biçimini gösteren bir oluşumdur. Kavram; milliyet ayrımcılığı, küreselleşme karşıtlığı, göç ve uyum karşıtlığını savunurken, aşırı milliyetçi, ırkçı, köktenci, yabancı düşmanı kişi veya grupları da tanımlamak için kullanılmaktadır (Hıdır, 2018). Ayrıca bu kavram farklı ülkelerde milliyetçilik, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve muhafazakarlık gibi çeşitli anlamlarda da kullanılmaktadır (Tuğ, 2019, s. 38). Aşırı sağ; demokratik sistemin kurallarını, eşitlik ilkesini ve bireysel özgürlüğü reddeden bunun yerine ırk, köken, etnik köken gibi özelliklere dayalı otoriter bir sistemi savunan ve siyasi amaçlara ulaşmak için şiddeti araç olarak kabul eden bir görüş olarak tanımlanmaktadır (Aslan, 2019).

4.2.2Avrupa Tarihinde Aşırı Sağ

Bugün birçok kaynağın Avrupa ekonomik krizlerine ve göçmenlerin varlığına dayandırdığı aşırı sağın partilerin yükselişi aslında Avrupa tarihinde ilk kez İtalya'da Mussolini liderliğinde Faşist Hareket ile olmuştur. Devletin varlığını İtalyan halkının varlığından üstün tutan aşırı sağ lider Mussolini'nin mutlak hedefi İtalyan halkını tek bir çatı altında toplamak olmuştur. Mussolini'nin iktidar olmasıyla Avrupa'da aşırı sağ kavramı Faşizmle bir olarak anılmaya başlamıştır. Mussolini'den sonra aşırı sağın yükselmesi ve güçlenmesi bağlamında Avrupa tarihindeki diğer büyük başarı ise Nazizm ile anılan, Yahudi ırkını aşağı gören Hitler iktidarı dönemi olmuştur. Aşırı

sağın tarihte en güçlü olduğu dönem olan ikinci dünya savaşı döneminde aşırı sağ Nazi ideolojisiyle birlikte kullanılır olmuştur. (Tuğ, 2019, s. 38-41). İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar süren Nazizm ve Faşizm ideolojilerinin bugün var olan aşırı sağ partiler ile ilişkisi ise gündemi oldukça meşgul eden konulardan bir tanesidir. İngiliz tarihçi Griffin bu iki ideolojinin artık tekrar edilemez olduğunu vurgularken yine de faşizmin ülkelerin aşırı sağ kanatları için güçlü bir unsur olmaya devam edeceğine, yabancı düşmanlığına ve ultra-milliyetçiliğe katkı sağlamaya devam edeceğini savunmaktadır. Ayrıca savaş sonrası Avrupa'da aşırı sağın yapısı tarihsel faşizmin yeniden yorumlanmasıyla desteklenmiş ve böylelikle 1980'lere giden süreçte neo (yeni) sıfatı faşizmi yenileyen ve modernleştiren yeni kuşak partilere söylenmiştir. 1980'ler işte bu neofaşist partilerin yükselişe geçtiği yani aşırı sağın tekrar yüzünü gösterdiği dönem olmuştur (Uzunçayır, 2014, s. 135-136).

Aşırı sağın mayalanma dönemi olarak gösterilen 1980'ler; neoliberal politikaların hakim olduğu, devletin geri çekilip toplumun daha güçlü olduğu ve Avrupa siyasetinde kimlik tartışmalarını arttığı bir dönemdir. Avrupa siyasetinde yerlilik iddiasının güçlendiği ve yerli Avrupa halklarının kendi farklılıklarını kaybettiklerini düşünerek kültürel tepkiler verdikleri bu dönemde farklı olanın iddiasından vazgeçerek çoğunluğa entegre/asimile olması beklenmekteydi (Hopyar & Kepenek, 2017, s. 12). 1970'li yıllarda ekonomik krizlerle boğuşan Avrupa'nın, 1980'li yıllardan itibaren uygulamış olduğu neo-liberal ekonomi politikaları sosyal devlet yapısını önemli ölçüde sarsmıştır. Ekonomik sorunların artmasıyla sosyal güvenlik harcamalarının azaltılması Avrupa halkında güvensizlik, tek başınalık, devlet korumasından yoksunluk, içe kapanma hisleri yaratmış ve Avrupalıların yaşamlarını doğrudan etkilemiştir. Böyle güvensiz hissedilen bir ortamda ise göçmenlerin varlığı sorun oluşturmuş ve Avrupa'nın refah devletlerine tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerin bir araya gelmesiyle derinleşen Avrupa'daki bu olumsuz hisler siyasi popülizmle birleşmiş, milliyetçilik ve ulusal kimliğin yeniden vurgulanıp siyaset üretilerek ayrımcılık ve dışlayıcılık meşru hale gelmiş ve Avrupa'da yeni bir eğilim ortaya çıkmıştır (Songülen İnanç & Çetin, 2011, s. 29). Soğuk Savaş sonrası Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla 1990'lı yıllarda aşırı sağın söylemleri Komünizm karşıtlığından göçmen karşıtlığına dönüşmüş, aşırı sağ partiler komünizm tehlikesinin ortadan kalmasıyla göçmenleri yeni tehdit olarak hedefe koymuş ve sert parti söylemlerini gündeme getirmeye başlamıştır (Tuğ, 2019, s. 41-

42). 1990'lı yıllar göçmenlere yönelik algılar ırkçılık ve yabancı düşmanlığı söylemlerine kaymış ve bu söylemler üzerinden aşırı sağ partiler yükselişe geçmiştir (Alkan, 2015, s. 278). 1980'lerden itibaren Müslüman nüfusun büyüme gösteren kültürel farklılıkları ve bütünleşmeye ilişkin sorunları ayrıca Soğuk Savaş sonrası 1990'larda AB üyesi ülkelerde artan milliyetçilik eğilimleri ve yükselen yabancı düşmanlığı aşırı sağ partiler tarafından başarılı bir biçimde siyasi arenada kullanılmış, seçimlerde oy oranlarını arttırmada etkili bir faktör olmuştur (Gafuroğulları, 2019, s. 42).

2000'li yıllara gelindiğinde ise aşırı sağın milliyetçi söylemlerine oldukça uygun mazeretler bulduğu bir dönem olmuştur. Bunlar 11 Eylül 2001 terör saldırıları ve 2008 küresel ekonomik krizidir. Çalışmanın diğer bölümlerinde anlatıldığı üzere 11 Eylül saldırısı İslamofobi açısından bir kırılma noktası olmuş ve yeni gelişmeleri ardından sürüklemiştir. Bu dönemde göçmenlerin özellikle de Müslüman göçmenlerin terörle birlikte anılması aşırı sağ için önemli bir siyasi malzeme haline gelmiştir. Böyle bir konjonktürde aşırı sağ kendisine meşru bir hareket alanı sağlamış ve popülist söylemlerini İslamofobi çerçevesinde genişletmiştir. Aşırı sağın yükselişe geçmesine sebep olan bir diğer olay ise herkesçe bilinen 2008 ekonomik krizi olmuştur. 1844 yılında kurulan ve ileriki dönemlerde ABD ekonomisinin uluslararası gücü haline gelen Lehman Brothers çöküşü sırasında dünya çapında 25.000 çalışanıyla ABD'nin dördüncü en büyük yatırım bankasıydı. Şirketin 15 Eylül 2008 yılında iflasını ilan etmesi tüm dünyayı etkisi altına alacak krizin başlangıcı olmuştur (Lioudis, 2021). ABD'li yatırım devinin batmasıyla tüm dünyaya sıçrayan kriz en yıkıcı etkisini kıta Avrupası'nda göstermiştir. Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin IMF ile anlaşma yapmak zorunda kalmaları, Güney Avrupa'nın özellikle de Yunanistan'ın ateş hattında olması Avrupa'yı bir anda küresel krizin merkez üssü haline getirmiştir. Yunanistan'daki sorunlara ise AB üyesi devletlerin kayıtsız kalıp ulusal önceliklerine göre hareket etmesi krizi derinleştiren bir faktör olmuştur. Yaşanan bu ekonomik kriz ise en çok göçmenleri etkilemiş ve Avrupa'da aşırı sağı iki kanaldan beslemiştir. Bunlardan birincisi doğrudan ekonomik etkidir. Ekonomik kriz ile Avrupa'da işsizlik sayısı politikacıların elini kolunu bağlayacak seviyelere tırmanmış ve milyonlarca insan işsiz kalmıştır. Var olan işlerinde çalışmaya devam etmeyi başaranlar ise yüklü kesintilere ve sosyal güvenlik harcamalarındaki kısıtlamalara maruz bırakılmıştır. Böylesine zor bir ekonomik dönemde ise alt gelir gruplarını oluşturan ve inşaat turizm

gibi sektörlerde çoğu kez yarı zamanlı istihdam edilen göçmenler ilk hedef haline gelmiştir. İkincisi ise hızla yükselişe geçen yabancı düşmanlığıdır. Kriz zamanlarında siyasetçiler konumlarını kuvvetlendirmek adına bir günah keçisi arayışına girmekte ve krizden dolayı öfkeli olan halkı öfkelerini boşaltmak için onlara bir sorumlu göstermeye çalışmaktadırlar. En nihayetinde de halk aşırı sağın yönlendirmesiyle olan bitenin sorumlusu olarak göçmenleri göstermektedir (Yılmaz Elmas & Kutlay, 2011, s. 15-16).

Ekonomik kriz sonrası üye devletlerin devlet harcamalarını kısma yoluna gitmesiyle sosyal güvencelerinden mahrum kalan halk, göçmenlerin ekonomiyi olumsuz etkilediğini ve göçmenlerin işlerini ellerinden alacağını düşünerek aşırı sağ partilere yönelmişlerdir (Akılotu, 2015, s. 37). Böylece ekonomik kriz ve terör eylemlerinin etkisiyle aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı söylemleri ve onlara karşı sıkı sıkıya alınan güvenlik önemleri öfkeli halk tarafından desteklenmiştir. 11 Eylül sonrasında Müslümanları hedef haline getiren aşırı sağ partiler Müslüman ve göçmen karşıtı söylemleriyle 2000'lerden itibaren seçimlerde etkili olmaya başlamışlardır (Ceyhan, 2018, s. 98).

2010'lu yıllar ise aşırı sağ partilerin oldukça yükselişe geçtiği ve ırkçı söylemlerin yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Arap Baharı sonrasında patlak veren mülteci krizleriyle Avrupa sınırlarına dayanan Suriye vatandaşları ve onları sınırlardan içeri almak istemeyen Avrupa devletlerinin güvenlik konusunda hassasiyetlerini arttırmıştır (Çağan Elbir, avim.org.tr, 2016).

4.2.3.Aşırı Sağ Partiler, Özellikleri ve Söylemleri

Günümüzde yeni-aşırı sağ partiler olarak adlandırılan popülist partilerin en çok tartışılan yönü klasik faşist partilere benzetilmesidir. Fakat bu partileri klasik faşist partilerden ayıran en net özellik demokrasiye yaklaşımlarıdır. Klasik faşist partiler parlamenter demokrasiye, liberal devlete, liberalizm, sosyalizm gibi olgulara karşı dururken, yeni-aşırı sağ partilerin demokrasiyi yıkma gibi hedefleri yoktur. Onların savundukları anti-liberal bir demokrasidir ki bu sebeple de kültürel çoğulculuk ilkesini azınlık haklarını reddeder. Halkı homojen bir yapı olarak tanımladıklarından dolayı da “diğer” olanları bozuk ve tehditkar olarak görme eğilimindedirler. Bir diğer ayrım noktası ise eski zamandan bu yana değişen ırkçılık anlayışıdır. Klasik faşist partiler

biyolojik ırkçılığın savunuculuğunu yaparken yeni-aşırı sağ partiler kültürel ırkçılığın savunucularıdır (Uzunçayır, 2014, s. 137-138).

İrkçilik güdüsüyle hareket eden yeni-aşırı sağ partilerin temelde ortak düşmanları öteki, tehditkar, yabancı, potansiyel terörist olarak gördükleri göçmenlerdir. Avrupa ülkelerinde artan işsizliğin sebebi olarak yabancı işçileri gören Avrupa aşırı sağ ve ırkçı partilerin ortak hedefi sözü edilen işsizliğin ve sosyo-ekonomik sorunların sorumlusu bu işçileri kendi ülkelerine geri yollamak olmuştur (Soytürk, 2018, s. 1443). “Memnuniyetsizliğin değişimi” sloganıyla hareket eden Avrupa aşırı sağ partileri, bu yolda memnun olunmayanın yabancılar olduğuna dikkat çekmeye ve ırkçı söylemlerle kitlelerin dikkatini yabancı düşmanlığına çekmeye çalışmaktadırlar. Gelir seviyelerinin düşmesini, işsizliğin artmasını göçmenlere bağlayan aşırı sağ, ekonomik sıkıntıların tüm faturasını yabancı olarak gördükleri göçmenlere kesmektedirler. Avrupa’nın yaşadığı ekonomik sorunları kolayca yabancılara yükleyen aşırı sağ, sorunları yaratan koşulları açıklamaktan ise yoksun kalmakta, orta aşırı sağ partiler ise seçmenlerini kaybetmemek adına aşırı sağın göçmenler konusundaki bazı taleplerini kabul etmektedirler (Atasü Topçuoğlu, 2019, s. 964-965).

Göçmen nüfusun hızla artması Avrupa siyasetinde milliyetçi rüzgarların esmesine sebebiyet vermiş ve bu doğrultuda da politikacılar göçmen sorunu üzerinde halkın milliyetçi duygularına seslenmişlerdir. Göçmen sorununa bir de terörizm bağlantısı eklediklerinde Avrupa kimliğinin tehlikede olduğuna dair algılar başarıyla yönetilmiş ve birçok Avrupa ülkesi bu konuyu güvenlik meselesi haline getirmiştir (Yılmaz S. , 2019). Avrupa’da yaşanan sosyo-ekonomik sorunların temeli tümüyle göçmenlere dayatılması ve ulusal kimlik sorununun dile getirilmesi, milliyetçi tavır sergilenmesi aşırı sağ partilere fırsat sağlamış, Müslümanlara ve İslam’a yönelik söylemler olumsuz yönde ilerlemeye devam etmiştir. Bu milliyetçi siyasi dalga Avrupa bütünleşmesine de zarar vermiş, Avrupa topluluk siyasetinden toplum siyasetine geçerek Müslümanlara, AB’ye, piyasa ekonomisine, göçmenlere karşı durabileceği bir topluluk siyaseti oluşturmuştur. Böyle bir siyasi topluluğun varlığı karşısında Avrupalıların ilk tercihleri de milliyetçi duygularla hareket eden aşırı sağdan yana olmuştur (Baloğlu, 2016, s. 43). Milliyetçiliği ve ulusal kimliği yeniden vurgulayarak bir siyasi eğilim içine giren ve bu yoldan ayrımcılıkla dışlayıcılığı meşru hale getiren aşırı sağ partiler, göçmenlerin ulusal devleti zayıflattığını, AB vatandaşlarının güvenliğini tehdit ettiğini, Avrupa dengesini bozduğunu söyleyerek ırkçı ve yabancı

düşmanlığı söylemleriyle oy oranlarını arttırmışlardır (Kedikli & Akça, 2017, s. 82). Sağ partiler giderek artan bir şekilde kültüre, özellikle de Hristiyan öncesi mitolojik köklere sahip eşsiz bir vatan olarak Avrupa kültürünü desteklemekte ve bu kültürü de göçmenlere ve çok kültürlülük tehdidine karşı savunmaktadırlar (Ahmed & Pisoiu, 2020, s. 3). Aşırı sağın bugün yapmış olduğu yabancı düşmanlığı- İslamofobi aslında Avrupa'nın tarihsel köklerinde yaşayan ilkel milliyetçiliğin modern bir siyasal formudur (Emre, 2014).

Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselişini inceleyen çalışmalara göre; Avrupa genelinde aşırı sağ partiler 1990'lardan beri yükselmekte, 2000'lerden sonra ise bu yükseliş giderek artmaktadır. Bu partilerin temelde savundukları ise milli kimliğe dönüştür. Milli kimliğe dönüş ise iki genel savı ortaya koymaktadır. Birincisi; milli siyaset ve ekonomi, yani AB'den çıkıştır. İkincisi ise milli kültür ve milli nüfus, yani göçmenlere yönelik çok kültürlülük politikalarının tasfiyesi, var olan göçmenlerin geri gönderilmesidir (Atasü Topçuoğlu, 2019, s. 963). Aşırı sağ partilerin söylemlerinde bazı farklılıklar olsa da oy veren seçmenlerde benzerlikler bulunmaktadır. 20'li yaşlarda olan işsiz seçmenler ulusal kimliklerini korumak, göçmen ve İslam karşıtlığı ve ekonomik sebeplerle aşırı sağ partileri desteklemektedirler (Akılotu, 2015, s. 39).

Sürekli olarak kimlik, değerler ve yaşam tarzı konularını ele alarak “biz ve onlar” ikiliği yaratan aşırı sağ yanlısı popülist partilerin (Hafez, 2014, s. 482) tüm Avrupa'da bir temsilcisi mevcuttur. Yeni-aşırı sağ bağlamında Avrupa'da aşırı sağın ilk belirtisi olarak Avusturya'da 1999 yılında Jörg Haider liderliğindeki Özgürlükçüler Partisi (FPÖ) aldığı yüzde 26 oyla gündeme gelmiştir (Aktaş, 2014). Fransa'da 2002 yılından beri oylarını düzenli olarak arttıran Le-Pen liderliğindeki Ulusal Cephe 2011 yerel seçimlerinde adeta zafer ilan etmiştir (İnanç & Çetin Selvet, 2011, s. 30). Le Pen'in Fransa'nın bazı kentlerinde Müslümanların sokakta namaz kılmasını Nazi işgaline benzetmesi ve FPÖ'nün 2010 seçim afişlerinde Viyana Kuşatması'na atıfta bulunarak mevcut merkez partilerden Sosyal Demokrat Parti'nin yabancılar özellikle de Türkler tarafından kuşatılma tehlikesini umursamaması aşırı sağ liderlerin İslamofobik söylemlerinden sadece iki örneğidir (Cicioğlu Filiz & Tandoğan, 2018, s. 147). Bulgaristan'da Türk karşıtı ve anti-semitik ATAKA'nın, İsviçre'de İsviçre Halk Partisi'nin (SVP), Danimarka'da Danimarka Halk Partisi'nin (Dansk Folkeparti), Norveç'te Gelişim Partisi'nin (Fremskrittspartiet) oy oranlarını arttırmaları dikkatleri çekmiştir (Aktaş, 2014, s. 34). 2009 yılının sonuna doğru mevcut minarelerin dışında

yeni minarelerin inşaatını yasaklayan referandum SVP tarafından gerçekleştirilmiştir (Alkan, 2015, s. 280). İsveç'te Eylül 2010 yılında İsveç Demokratları (SD) burka giyen Müslüman kadınlara olumsuz bir imaj çizerek parlamentoda yerlerini almışlardır. İtalya'da aşırı sağ Kuzey Ligi (Lega Nord) lideri Matteo Salvini, "kibirli ve tehlikeli" bulduğu İslam'ın bir din olmadığını ve göçmen bütünleşmesinin sadece Hristiyan olanları kabul ederek olması gerektiğini söylemiştir. Yine Kuzey Ligi üyesi Dolores Valandro ilk siyahi bakan Cecile Kyenge'ye 'tecavüz edilmesi' çağrısını yapmıştır (Ertaş, 2017, s. 49). Hollanda'da İslam karşılığıyla bilinen Özgürlük Partisi (PVV) lideri Geert Wilders "faşist" olarak tanımladığı Kur'an'ın yasaklanması gerektiğini söylediği 2010 genel seçimlerinde 24 sandalye elde ederek rekor kırmıştır (Hafez, 2014, s. 483). Yine PVV Mart 2017 seçimlerinde "Hollanda bizimdir, bizim kalacak" başlıklı seçim bildirgesiyle seçimleri kazanması durumunda ülkedeki cami ve İslam okullarını kapatacağını, kamusal alanda başörtüsü ve diğer İslami simgelerin yasaklanacağını açıklamıştır (Ertaş, 2017, s. 49). Wilders İslam karşıtlığını sadece siyasi platformlarda değil sosyal yaşantısında da sürdürmüştür. Bizzat kendisi tarafından hazırlatılan "Fitne" isimli provokatif filmde Kur'an'ı Kerim'i Hitler'in Mein Kampf'ıyla mukayese etmekte, Hz. Muhammed'i şeytana benzetmekte ve Müslümanları infiale sürüklemek için elinden geleni yapmaktadır (Samur, 2016, s. 311). Filmin ilk gösteriminden sonraki gün Hollanda kamuoyu organizasyonu, filmi seyredenlerin yarısının filmin gerçekleri doğru şekilde temsil ettiğine inandığını tespit etmiş ve böylece popülaritesini de yükseltmeyi başarmıştır. Maurice de Hond Ajansı Fitne filminin internette yayınlanmasından bir gün sonra seçimler yapılmış olsaydı Wilders'ın partisinin bir önceki seçimde kazandığından altı fazla koltuk kazanacağını gösteren bir rapor yayımlamıştır (Lean, 2019, s. 288). 12 Nisan 2021'de "İslam'ın durdurun, Ramazan'ı durdurun" şeklindeki tweetleri Wilders'ın İslam düşmanlığını sürdürdüğünü göstermektedir (evrensel.net, 2021). Polonya'da Hak ve Adalet Partisi (PiS), Sırbistan'da aşırı sağcı Ulusalçılar (SRS), İngiltere'de Nigel Farage liderliğinde Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKİP) ve Almanya'da Almanya İçin Alternatif Partisi (AfD) aşırı sağ partilerin isimleridir (Çağan Elbir, avim.org.tr, 2016).

2000'li yılların başlarında aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı söylem ve eylemleri partilerin marjinal olma vasfını kaybetmelerini engelleyememiş bu yüzden de seçimlerde istenilen başarıyı 2014 yılına kadar sağlayamamışlardır. 2014 yılında ise IŞİD örgütünün faaliyetlerini arttırmasına paralel olarak aşırı sağ partilere yönelik de

artmıştır. IŞİD'in faaliyetleri neticesinde İslam'ın terör ve şiddetle anılması zaten göçmen karşıtı tavır sergileyen aşırı sağ partilerin marjinallikten çıkıp geniş bir taraftar elde etmesine sebebiyet vermiştir. Bu sayede aşırı sağ partiler daha önce hiç olmadığı kadar yüksek oy almışlar ve ulusal meclislerde temsil edilme hakkı elde etmeye başlamıştır (Tuğ, 2019, s. 42-43). Avrupa'da İslamofobi'nin yaygınlaşmasında en önemli etken olan aşırı sağ partilerin yükselişi 2014 Avrupa Parlamentosu seçimleriyle gözler önüne serilmiştir. 2009 yılında yapılan AP seçimlerinden 2014 yılındaki seçimlere kadar geçen sürede işsizlik ve istikrarsızlık gibi sorunlar toplumları derinden etkilemiş bu bağlamda göçmenlere yönelik ırkçı yaklaşımlar da yükselişe geçmiştir. Bu bağlamda aşırı sağ da oranlarını arttırmaya devam etmektedir. Almanya'da Milliyetçi Demokratik Partisi ve Yunanistan'da Altın Şafak Partisi ilk defa Avrupa Parlamentosu'na milletvekili göndermeyi başarmışlardır (Alkan, 2015, s. 281). Aşırı sağ partilerin oylarını yükselttiği bir diğer dönem ise 2017-2018 yıllarında gerçekleşen siyasi seçimlerde olmuştur. Hollanda'da G.Wilders ve Fransa'da Le Pen her ne kadar iktidar olamasalar da bir önceki seçimlere nazaran oylarını arttırmışlardır. Avusturya'da ise FPÖ Kurz liderliğindeki göçmen karşıtı Avusturya Halk Partisi (ÖVP) ile iş birliği yaparak koalisyon kurmuşlardır. Almanya'da ise aşırı sağ parti AfD ilk defa Eylül 2017'de meclise girmiştir (Ceyhan, 2018, s. 99-101).

Bahsedilen son seçimlerde aşırı sağ seçimleri kaybetmiş olsa da siyasi arenadaki söylemleri oldukça güçlü olmuş, ekonomik krizin günah keçisi olarak görülen göçmenler üzerinden siyaset yürütülmüştür. Göçmenlere ilişkin nefret söylemlerinin altında yatan en önemli sebep sosyal devlet geleneğinin kırılması ve refah devletinin gücünü yitirmesi olmuştur. İşsizlik oranlarının artışı, refah payının küçülmesi, sağlık ve eğitim hizmetlerinde gerileme gibi sorunlar yabancılara atfedilerek sağ ve ırkçı siyaset tarafından bu söylemler beslenmekte, yayılmakta ve buradan kazanç elde edilmektedir. Sadece bununla kalmamakta aşırı sağın göçmen, İslam ve AB karşıtı söylemleri merkez siyasette de zaman zaman bir politika unsuru olarak kullanılmaya başlanmıştır (Kurt Sariaslan, 2018, s. 195-196).

4.3.Almanya'nın Aşırı Sağ Haritası

4.3.1.NSDAP'tan AfD'ye Aşırı Sağ Siyaset

Avrupa'da aşırı sağın ilk göstergelerinden biri olarak bahsedilen Hitler döneminin Alman tarihindeki aşırı sağ bağlamındaki önemi göz ardı edilemez boyuttadır. Çünkü

ülkedeki aşırı sağ ilk kez 1920'lerde ırk bakımından Alman devletini homojen yapıya dönüştürme emeli taşıyan Hitler ve Nazizm ile görülmüştür. II. Dünya Savaşı'nda biyolojik ırkçılığı savunan Nazi Almanyası yenilgiye uğratılmış ve Müttefik devletler Almanya'da aşırı sağın tekrar kuvvetlenmesini önlemek adına bir anayasa hazırlamışlardır. ABD etkisiyle 1949'da kabul edilen Batı Almanya Anayasası'na göre bütün antidemokratik partiler ve örgütler yasaklanmıştır. Bu sayede aşırı sağcı görüşler Doğu veya Batı Almanya'da hiçbir zaman kitlesel bir harekete dönüşmemiştir. Ta ki Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesine kadar. Birleşme ardından yapılan seçimlerde aşırı sağın başarısı Alman toplumunda aşırı sağ kökenli görüşlerin tamamen yok olmadığının göstergesi olmuştur (Gafuroğulları, 2019, s. 76).

İki Almanya'nın birleşmesine kadar ülkede aşırı sağ kanat ufak çaplı da olsa da bazı gelişimler göstermiştir. 1949-1960 yılları arasında her ne kadar nasyonal sosyalizm eğilimine sahip partiler yasaklansa da kanunda yapılan ufak tefek değişikliklerle bir takım neonazi ırkçı partilerin kurulduğu görülmüştür. 1949 yılında gerçekleştirilen seçimlerde aşırı sağcılar %5 oy almış, 1949-1952 arasında altı aşırı sağcı parti milli veya yerel meclislere girmeyi başarmıştır (Gafuroğulları, 2019, s. 77). 1964 yılında kurulan diğer bir aşırı sağ parti Almanya Ulusal Demokratik Partisi (NPD) hiper ulus devletçilik, anti-komünizm, bütüncül bir milliyetçilik (völkisch) gibi özellikleriyle eski Nazi partisi üyeleri, neonazileri ve muhafazakar Katoliklerin aynı hedefleri taşıdığı görülmektedir. 1969'da yapılan seçimlerde de %4,3 oy oranı elde etmiştir (Patton, 2017, s. 168). Aşırı sağcı NPD federal seçimler öncesinde aralarında Türk kökenli adayların da yer aldığı göçmen kökenli milletvekili adaylarına tek yönlü uçak biletiyle "evine dön" çağrılı ve tehdit içerikli mektuplar göndermiştir (Ertaş, 2017, s. 48-49). NPD, 1972-1994 yılları arasında en fazla %0,6'lık oy oranı elde edebilmiş, 1990'larda ise parti programını günün şartlarına uygun hale getirerek bütün neonazileri kendi çatısı altında toplamak amacıyla aşırı sağın potansiyel genç seçmenlerine ulaşmaya çalışmıştır. 1983'te kurulan bir diğer sağ parti "Cumhuriyetçiler" Almanya'nın birleşmesinden sonra girdikleri seçimlerde %7,5 oyla, aynı sene AP seçimlerinde ise %7,1 oyla başarılı bir sonuç elde etmiştir (Gafuroğulları, 2019, s. 77).

1990'da Almanya'nın birleşmesi sonrasında bu yıllar ırkçılığın zirve yaptığı yıllar olmuştur. Savaş işgalinin sonunu işaret eden iki Almanya'nın yeniden birleşmesiyle aşırı sağ gruplar Alman milliyetçiliğini tekrardan canlandırmak için harekete geçmiştir. Alman Halk Birliği (DVU), Cumhuriyetçiler (Republicans) ve NPD gibi

aşırı sağcılar bu yıllarda asıl niyetleri Alman refah devletini istila etmek ve sömürmek olarak gördükleri “düzmece” ve “dolandırıcı” sığınma başvurusu sahiplerine ilişkin tartışmaları gündeme getirmeye başlamışlardır. Bu söylemler düzleminde de DVU parlamentoda da az sayıda da olsa sandalye kazanmayı başarmış, Cumhuriyetçiler ise Berlin’de parlamento temsilciliği kazanmıştır (Lewicki, 2018, s. 503-504). Avrupa genelinde aşırı sağcıların yabancıları suçlular ve alt sınıf insanlarla aynı kategoride değerlendirme eğilimi Alman Cumhuriyetçi Partisi programında da aynıdır. Parti programında Türkler esrar kaçakçısı, Polonyalılar araba hırsızı, İtalyanlar mafya, Araplar terörist olarak tanımlanarak önyargılar üzerinden bir ırkçılık yapılmaktadır (Barın, 2014, s. 76).

Merkez sağ partilerden Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) ve onun Bavyera eyaletindeki kardeş partisi olarak bilinen Hristiyan Sosyal Birliği (CSU) parti yetkililerinin 2000 yılında ortaya attıkları Leitkultur¹ kavramı etrafındaki tartışmalar oldukça dikkat çekicidir. CDU grup Başkanı Friedrich Merz ve CSU mensubu politikacı Alois Glück tarafından göç sorununa çözüm bulmak, yabancıların uyumu ve ülkenin kimliği için zorunlu görülen Leitkultur’ün esas misyonunu *Batılı Hristiyanlık değerlerinden* alacaktır. CDU bildirgesine göre; göç alan devletin değer sistemine ve ortak kimlik bilincine sadakat olmazsa devletin görevlerini yerine getiremeyeceğinden ve yurttaşlarına huzurlu bir yaşam alanı sunamayacağından bahseder. Bundan dolayı da entegrasyonun Almanya sosyal ve kültürel yaşam biçimini yansıtan Hristiyanlık, Yahudilik, antik felsefe, Roma hukuku ve aydınlanma ile yoğrulan Hristiyan-Batı kültürünün değer hükümleri kabul edilerek ayrıca Alman dilini öğrenerek, Alman devlet ve anayasa hükümlerine bağlı kalınarak sağlanabileceğini söylemektedir. Çok kültürlülüğün geleceğin modeli olarak kabul edilmediği, göç ve entegrasyon politikalarının kendi ulus ve kültürel kimliğinin bilincinde olanlar tarafından başarıyla uygulanacağını bildirmektedirler. Partinin söylemlerinde de açıkça anlaşıldığı üzere amaç göçmenlerin entegrasyonu değil Alman kimliğinin korunması olmuştur (Canbolat, 2009, s. 9-11).

Hitler Almanyası’ndan beri milliyetçi çizgide ilerleyen tüm bu parti oluşumlarının ardından Almanya en büyük başarıyı bugün medyada adını sıkça duyduğumuz Almanya İçin Alternatif (AfD) ismiyle bilinen partinin kurulmasından sonra elde

¹ Leitkultur: Rehber kültür, öncü kültür, ortak kültür, çekirdek kültür, temel kültür.

etmiştir. Popülist anti-elitist aşırı sağ parti (Göpffarth, 2020, s. 248), göçmen karşıtı derin ırkçı parti (Weber, 2020, s. 50) olarak tanımlanan AfD, ülkenin açıkça en başarılı İslamofobik partisi olarak görülmektedir (Kalmar & Shoshan, 2020, s. 1). Alman siyasi tarihinde ise bu kadar kısa zamanda bu kadar başarılı bir siyasi parti örneği görülmemiştir (Soytürk, 2018, s. 1447). Ekonomi profesörleri, iş adamları ile CDU eski üyeleri tarafından 2013 yılında kurulan AfD, özellikle Euro krizi esnasında Alman hükümetini ve AB mali ve para politikalarını eleştiren AB şüphecisi bir partidir. Her ne kadar AB şüphecisi bir parti özelliği olsa da AfD, parti programına göç ve İslam karşıtı fikirleri dahil ederek platformunu genişletmiştir (Stier, Posch, Bleier, & Strohmaier, 2017, s. 1367). Ekonomik odakları olan AfD kuruluşundan bu yana giderek milliyetçi bir partiye dönüşmüş ve amacı milliyetçi bir siyasi çerçevede Alman kimliğini açıkça milliyetçi bir şekilde yeniden tanımlamak olmuştur (Göpffarth, 2020, s. 251).

Mudde'nin popülist radikal sağın üç özelliği olan yerellik, otoriterlik ve popülizmini rehber edinen AfD (Ahmed & Pisoiu, 2020, s. 4), kurulduktan sonra 2013 yılında ilk girdiği federal seçimlerde barajı geçememiş olsa da yeni kurulmuş bir parti için ciddi bir başarı elde etmiştir. Meclise girmek için %5 barajı bulunan seçimlerde %4,7'lik bir başarı elde etmiştir. 2014 yılında ilk kez katıldığı AP seçimlerinde %7'lik bir başarı ile parlamentoya 7 vekil göndermiştir (Soytürk, 2018, s. 1445). Bu seçimler dışında 2014 eyalet seçimlerinde de AfD oylarını arttırmaya devam etmiştir. Parti Saksonya eyaletinde %9,7'lik Thüringen eyaletinde %10,6'lık ve Branderburg eyaletinde %12,2'lik oy oranlarına ulaşmıştır (Patton, 2017, s. 172).

AfD'ye yeni bir soluk getiren, siyasi alanını yeniden belirleyen, genelde göçmenler özelde ise İslam hakkında söylemler ürettiği dönem ise mülteci krizinin yaşandığı 2015-2016 yılları olmuştur. Arap Baharı'nın başlamasının ardından 2012 yılında 80.000'in biraz altında olan sığınma başvuruları 2016 yılında neredeyse 750.000 başvuru ile zirveye ulaşan Almanya'da zaten göçmen karşıtı söylemleri olan AfD bu durumu lehine kullanmıştır. Merkel'in ülke sınırlarını sığınmacılara açık tutma kararıyla politikacılar, aydınlar ve medya yoluyla kamusal alanda bir panik yaratılmış, AfD de böylesine bir ortamda yabancı düşmanı duygulardan güç alarak bu paniğin canlı tutulmasına katkıda bulunmuştur (Kalmar & Shoshan, 2020, s. 4). 2015 Mülteci krizi Almanya'da kutuplaşmaya yol açmış; bir yanda mültecileri karşılamak üzere birçok Alman gönüllü olurken, diğer yandan da yabancı karşıtı AfD ve PEGIDA

grupları ülkeye gelen mülteci akını sebebiyle geniş bir seçmen desteği almıştır (Druxes, 2020, s. 70).

2015 yılı sonlarında özellikle Müslüman ve göçmen karşıtlığı çerçevesinden hareket eden ırkçı ve sağcı popülist AfD'nin kurucu ortağı Alexander Gauland, Almanya'ya Müslüman g  n n derhal yasaklanmasını talep etmiştir. Parti AB sınırlarının kalıcı olarak kapatılması talebinin yanı sıra, kamu hizmetlerinde başörtüsünün ve minareler gibi kamusal alanda İslami hakimiyet sembollerinin yasaklanması çağrısında bulunmuştur (Lewicki, 2018, s. 508-509). Temmuz 2015'te Essen'deki parti kongresinde Marcus Pretzell AfD'nin hem bir 'avro karşıtı' hem de bir 'PEGİDA' partisi olduğunu açıklamıştır. 2015 mülteci krizi, Merkel'in açık kapı politikası ve Avrupa genelindeki terör saldırıları göçmenlere karşı endişeleri arttırmış ve anketlerde AfD'yi güçlendirmiştir. Parti; şubat ve Mayıs 2015'teki bölgesel seçimlerde Hamburg'ta %6,1'lik ve Bremen'de %5,5'lik düşük oylar alırken, 2016 yılında oy oranlarını Baten-Württemberg'te %15,1'e, Rhineland-Palatinate'de %12,6'ya, Saksonya Anhalt'ta %24,2'ye, Mecklenburg-Batı Pomeranya'da %20,1'e ve Berlin'de %14,2'ye yükseltmiştir. Böylece  lke genelinde parti 2015 yılında %3 oranında oy toplarken 2016'da %14 oranında oy toplamıştır (Patton, 2017, s. 172).

Göçmen ve Müslüman karşıtı AfD en büyük siyasi başarısını ise 2017 Federal seçimlerinde meclise girmesiyle elde etmiştir. 2017 manifestosunda İslam kimliğini ve sürekli artan Müslüman sayısını Alman devleti, toplumu ve değerleri için bir tehlike olarak tanımlayan AfD, aynı yıl yapılan Federal seçimlerde %12,6'lık oy oranıyla üçüncü büyük parti olarak meclise girmiştir (Ahmed & Pisoiu, 2020, s. 4). Böylece AfD savaş sonrası Batı Almanya'da şimdiye kadar elde edilen oylara bakıldığında diğer aşırı sağ partilerden daha fazla oy oranı elde etmiştir. Geçmişte ırkçı fikirlerini ifade eden ancak aşırı sağ partilere oy vermeyen kişiler artık görüşlerinin diğer merkez partiler tarafından yeterince iyi temsil edilmediğini düşünerek, halkın endişelerini açıkça dile getiren bu aşırı sağ platformlara destek vererek oy atmışlardır (Lewicki, Race, Islamophobia and the Politics of Citizenship in Post-Unification Germany, 2018, s. 509). Nazi ideolojisinin bir takipçisi olarak görülen AfD 2017 yılında meclisteki üçüncü büyük parti olurken (Aktaş, 2017, s. 134) 2018 yılında da Hristiyan Demokratların ve sosyal Demokratların koalisyon hükümeti kurması sonucunda ana muhalefet partisi haline gelmiştir (Atasü Topçuoğlu, 2019, s. 957). Ayrıca AfD'nin bu başarısı sonrası en yetkili ağızlardan bile "Naziler parlamentoya geri döndü" yorumları

da yapılmıştır (Hıdır, 2018, s. 38). Bu başarının ardından 2019 yılı boyunca Almanya’da gerçekleştirilen eyalet seçimlerinde ise en şaşırtıcı sonuç 2014’ten bu yana sol parti koalisyonu tarafından yönetilen Thüringen eyaletinde yaşanmıştır (trthaber.com, 2019). Thüringen’de 2019 Ekim ayında yapılan Eyalet Parlamentosu seçimlerinde Sol Parti (Die Linke) 29 sayısı ile en çok milletvekili çıkartan parti olurken, AfD’de gücünü arttırmaya devam ederek 22 milletvekili çıkarmıştır. Doğu Almanya döneminde aşırı solun kalesi olarak bilinen Thüringen’de tarihsel olarak aşırı sağın yükselişi şaşırtıcı olsa da aslında beklenen bir sonuç olmuştur. Aşırı soldan aşırı sağa bir kayma olması şaşırtıcı olsa da son dönem Avrupa genel siyasetinde görülen yabancı düşmanlığı göz önüne alındığında bu durum beklenmeyen bir gelişme olarak görülmemiştir. Bu bağlamda The New York Times gazetesi de Almanya’da Nazi dönemi sonrasında aşırı sağa karşı oluşan tabuların yıkıldığını kaleme almıştır (Çağan Elbir, avim.org.tr, 2020). Yine aynı yıl Mayıs 2019’da AP seçimlerinde de AfD’nin yükselişte olduğu görülmüştür. 2014 yılındaki %7’lik oy oranını 2019 seçimlerinde %11’e yükselten AfD böylece AP’de 11 sandalye kazanmıştır (www.europarl.europa.eu, 2019).

Hitler dönemi Nazi partisinden beri aşırı sağ bağlamında büyük bir kesimin desteğini alarak başarı elde eden göçmen karşıtı AfD, Alman kültür ve dilinin önceliğini vurgulayarak İslam’ın Alman toplumunun bir parçası olduğunu reddetmektedir (Kurt Sariaslan, 2018, s. 194). Almanya eski Cumhurbaşkanı’nın 2010 yılında İslam’ın Almanya’ya ait olduğunu açıkladığı söylemlerini Angela Merkel’de sahiplenmiş olsa da (Adam, 2015, s. 447) AfD gibi sağ görüşler bu görüşün aksini savunmakta ve politikalarını bu doğrultuda üretmektedirler. Radikal İslam kavramını sıklıkla kullanan AfD, direkt olarak İslam ve Müslümanları hedef alarak değil daha çok İslamiyet’in uygulamaları üzerinden siyaset yapmaktadır. Örneğin İslam’ın domuzu yasaklaması ve kadınların türbana girmesini söylemesi eleştirilmektedir ve bu sebeple de AfD Alman okullarında türbanın yasaklanması için yoğun çaba harcamaktadır. Temel amacının Müslümanları ülkeden çıkarmak değil onları Almanya’ya entegre etmek olduğunu savunan AfD, Alman ve İslam kültür yapılarının birbiriyle çeliştiğini iddia etmektedir. İslam emirleri altında yaşayan Müslümanların Alman kültüründen uzaklaştıklarını bu yüzden de Müslümanların yaşayış tarzlarının Alman kültürüne zarar verdiğini düşünmektedirler. Bu bağlamda AfD, Müslümanların Almanya’ya en iyi şekilde entegre olmaları gerektiğini savunmaktadır. AfD’nin en büyük korkusu ise

Müslümanların kendi yaşayışlarını Alman vatandaşlarına dikte ettirme korkusudur (Tuğ, 2019, s. 43-44). Bu korku sadece Almanya’da değil tüm Avrupa’da görülmekte ve çalışmanın daha önceki bölümlerinde adı geçen “Eurabia” korkusu yani Batı’nın İslamlaşması korkusu Avrupa genelinde aşırı sağ kanat tarafından siyasi arenada bir avantaj olarak kullanılmaktadır. Avrupa’da sağ eğilimli aşırı sağ partiler ve çıkar grupları kendilerini Eurabia olarak adlandırılan bu olguya karşı direnmeye adanmış, ulus aşırı cihat karşıtı hareketlerin bir parçası olarak görmektedirler (Ceyhan, 2018, s. 96). Eurabia korku tekniği tedirgin kamuoyu desteğini almak için aşırı sağcılar tarafından kullanılan etkili bir yöntem olmuştur (Yüksel M. , 2014, s. 196).

AfD’nin parti programına bakıldığında kültür, dil, kimlik, yabancılar, göçmenler ve İslam hakkındaki görüşleri ötekileştirmenin boyutunu açıkça göstermektedir. Gelecek nesiller için eşsiz Alman kültürel mirasını korumayı ve geliştirmeyi kendisine öncelikli siyasi hedef edinen AfD, çok kültürlülüğün Alman kültürünü bozduğunu ve ulus devletin ayakta kalması için bir tehdit unsuru olduğunu söyler. Almanya’da baskın kültürün Almanca diline dayandığını söyleyen AfD, bu kültürün üç kaynaktan türediğini anlatır. Bunlar: Hristiyanlığın dini geleneklerinden, kökleri Rönesans ve Aydınlanma Çağı’na dayanan bilimsel ve insani miras, son olarak Alman anayasal yapısının üzerine kurulu olduğu Roma Hukuku’dur. Tüm bu kaynakların özgür ve demokratik, Hristiyan ve Hümanist temelli toplumun temelini oluşturduğu fakat İslam pratiklerinin bunlarla uyumlu olmadığını savunmaktadır. Onlara göre İslam Almanya’ya ait değildir. İslam’ın yayılması ve ülkede Müslüman sayısının giderek artış göstermesi Alman devleti, toplumu ve değerleri için tehlike olarak görülmektedir. Bu bağlamda da İslamiyet sembolü olan cami inşaatlarına izin verilmemesini talep etmektedirler. Çünkü AfD’ye göre İslam ülkeleri cami inşa ederek dini doktrinlerini yaymaya, dini radikalleştirmeye, Almanya’da İslam’ı yaymaya ve güç tabanlarını arttırmaya çalışmaktadırlar. Vaaz vermek isteyen imamların ise hükümetin yetkisinde Alman anayasal düzene bağlı olarak ve Kur’an alıntıları dışında Almanca dilinde vaaz vermeleri gerektiğini söylerler. Anayasaya aykırı bir şekilde vaaz veren imamların da yasal koşullar izin verdiği müddetçe sınır dışı edilmeleri gerektiğini savunurlar. İslami örgütlere kamu kuruluşu statüsü verme planlarını reddeden parti ayrıca Alman üniversitelerindeki ilahiyat kürsülerinin de kaldırılacağını vaat etmektedir. Tüm bunlar dışında ayrıca Müslüman görüntüsünden de rahatsızlık duyduğu açıkça görülen parti bu konuda da söylemlerinden çekinmemiştir. Burka ve peçe gibi giysilerin kullanıcılar

arasında engeller yarattığını bu durumun da kültürel entegrasyonu ve sosyal olarak bir arada yaşamayı engellediğini savunan AfD, kamusal alanlarda tam vücut kapanmanın genel olarak yasaklanmasını talep etmektedirler. Kamu görevlileriyle okullarda ne öğretmenler ne de öğrenciler başörtüsü takmamalıdır çünkü kadınların erkeklere teslimiyetinin dini-siyasi bir sembolü olarak görülen başörtüsünün entegrasyon çabalarını ayrıca kadın ve kız çocukların eşit haklarını, bireysel gelişimlerini olumsuz etkilediğini savunmaktadırlar. İslam hakkındaki tüm bu ötekileştirici söylemlerine rağmen AfD, İslam'a karşı yaptığı eleştirileri İslamofobik ve aşağılayıcı olarak gören görüşe katılmamaktadır (Alternative für Deutschland, 2016, s. 46-49).

Parti programının bir diğer başlığında ise göçmenlerden bahsedilmiş ve İslamofobik söylem olduğunu reddettiği İslam eleştirilerini bu sefer de Müslümanlar göçmenler üzerinden devam ettirmiştir. Coğrafi konumu, tarihi, insanları, yoğun nüfusu göz önüne alındığında Almanya'nın -en azından 2015 mülteci krizine kadar- klasik bir göç ülkesi olmadığını savunan AfD (Alternative für Deutschland, 2016, s. 57), etnik homojen ulus devlet yapısına sahip Almanya'nın ABD ya da Kanada gibi devletlerle bir tutulamayacağını, devletin meşruiyetini göçmenlerden oluşan bir toplumdan değil doğrudan 'devletin sahibi' olan 'homojen' vatandaşlar topluluğundan aldığını savunmaktadır. Bu söylemler ışığında da göçmenler öteki haline getirilerek, toplumsal bütünlüğe ve iç güvenliğe tehdit oluşturacak bir risk unsuru olarak görülmüşlerdir. Almanya'daki göçmen politikalarının göçmenler tarafından suistimal edildiğine işaret eden AfD, sığınma talebi reddedilen ve oturma izni olmayan kişilerin derhal sınır dışı edilmelerini talep etmektedir (Meç, 2018, s. 139-140). Parti programında çizilen göçmen imajı da oldukça dikkat çekicidir. Hakkı olmadığı halde devletin sunduğu sosyal haklardan faydalanan, ülkenin ekonomik refahını sarsan, sosyal devleti ve devletin kaynaklarını sömüren, Alman vatandaşın haklarını elinden alıp onları mağdur eden bir mülteci imajı çizerek AfD, göçü ekonomi üzerinden bir güvenlik meselesi haline getirmektedir. Ayrıca göç sonrası suç oranlarını da göçmenlere bağlayan parti, göçmenleri iç güvenliğe karşı bir tehdit unsuru olarak görmüştür. Sığınmacıların özellikle de Müslüman sığınmacıların ülkeye alınmasıyla terör olayları ve suç unsurlarının arttığını söyleyen AfD, ayrıca fakir ülkelere gelen bu göçmenlerin Almanya'daki istihdam pazarına zarar vererek Almanya'nın ekonomideki başarısına gölge düşürebileceğini iddia etmektedir. Tüm bu söylemler bağlamında da parti göçmenlere yönelik kota konulması veya sınır kontrollerinin arttırılması gibi

politikaları talep etmektedir (Meç, 2018, s. 141,142). Partinin göçmen karşıtlığını BM Göç Paktı'na dair söylemlerinde de görmek mümkündür. BM Göç Paktı yasal olarak bir bağlayıcılığı olmayan, ülkelerin kendi göç politikalarından sorumlu olmasına izin veren ancak tarafları uluslararası göç konusunda iş birliğini geliştirmeyi taahhüt eden bir anlaşmadır. Almanya hükümeti anlaşmaya destek verse de AfD politikacılarından Alice Weidel anlaşmanın yasa dışı göçü yasallaştırdığını savunmuştur (Goodman, 2018). Göç paktına şiddetle karşı çıkan AfD, paktın Almanya'nın ulusal egemenliğine karşı olduğunu savunmuştur. Göçmenlere refah sistemine ulaşma hakkı verilmesine de karşı çıkan parti Federal meclis oylamasında hayır oyu kullanmıştır. Pakt Federal mecliste kabul edilse de AfD bunun Almanya'ya daha fazla göçmen gelmesine sebep olacağını savunmuştur (Atasü Topçuoğlu, 2019, s. 957).

AfD seçim propaganda sürecinde kullandığı dil ve söylemler ile sloganları ve kullanılan afişler yabancılara özelde Müslümanlara karşı nasıl bir bakış açısına sahip olduklarını anlamakta yardımcı olacaktır. Bunlara birkaç örnek vermek gerekirse;

- “Göç kesin kurallara tabi tutulmalı (Einwanderung braucht klare Regeln)”: Her isteyen Almanya'ya alınmaması gerektiğini savunulur. Bu ifade savaş sonrası Suriyeli göçmenlerin Avrupa'ya doğru yola çıktıkları zaman dilimde vurgulanıp dile getirilmiştir (Soytürk, 2018, s. 1449).
- “Biz Dünya'nın sosyal ofisi değiliz (Wir sind nicht das Weltsozialamt)”: Bu söylem yabancılardan Alman sosyal sistemini sömürdüğünü ve Almanya'nın buna bir son vermesi gerektiğini anlatmaktadır (Soytürk, 2018, s. 1449).
- “İslam mı? Bizim mutfağımıza uymaz (Der Islam? Past nicht in unsere Küche)”: Bu slogan seçim sürecinde bir afiş üzerinde kullanılmıştır. Bu yazı bir afişte domuz yavrusuyla birlikte kullanılmış, diğer bir afişte ise döner büfesiyle birlikte kullanılmıştır (Soytürk, 2018, s. 1449).
- “Burkalar mı? Biz bikini giyiyoruz (Burkas? Wir steh'en auf bikinis)”: Bu yazı ‘Burkalar’ konulu propaganda posterinde kullanılmıştır. Posterde sırtı dönük iki bikinili kadın ileri doğru hareket etmekte ve iki kadın fotoğrafının ortasında da bu yazı görülmektedir. Bu fotoğrafın hemen altında ise büyük yazılarla “İNAN ALMANYA (TRAU DICH DEUTSCHLAND) yazısı AfD logosuyla birlikte yazılmıştır. Burada göçmenlerde kullanıldığı görülen burkanın bikini ile zıt olduğu, Almanların ve göçmenlerin tamamen farklı olduğu ve

dolayısıyla onların Alman toplumuna ait olmadığı algısı yaratılmaktadır (Çakı & Topbaş , 2018, s. 68).

- “Yeni Almanlar mı? Biz kendimiz yaparız (Neue Deutsche? Machen wir selber): Bu yazı ‘Yeni Almanlar’ konulu propaganda posterinde kullanılmıştır. Posterde çimlere sırtüstü uzanmış, spor giyimli, karın bölgesi yarı çıplak yüzü tam gözükmeyen ama gülümsemesi görünen hamile bir kadın görülmektedir. Posterin üst kısmına bu yazı yerleştirilmiş altında ise yine parti logosuyla birlikte inan Almanya yazısı bulunmaktadır. Bu poster Alman toplumunun nüfus politikasıyla kendi nüfuslarını koruyabileceklerini, nüfusun korunması için göçmenlere ihtiyaç duymadıklarını bu açıdan da göçmenlere yönelik yeni iş gücü, nüfusun dengelenmesi, Alman toplumu için canlılık gibi olumlu tezlerin çürütülmesi amaçlanmıştır (Çakı & Topbaş , 2018, s. 68-69).
- “Renkli çeşitlilik mi? Biz zaten öyleyiz” (Bunte Vielfalt? Haben wir schon)”: Bu yazı ‘Renkli Çeşitlilik’ konulu propaganda posterinde kullanılmıştır. Posterde Almanya’nın farklı eyaletlerinden yerel kıyafet giymiş üç kadının gülmesi görülmektedir. Sağ ve sol baştaki iki kadın ellerini yumruk yapıp baş parmaklarını kaldırarak ‘tamam/sorun yok’ mesajı verirken, ortadaki kadın ise postere bakanlara el sallamaktadır ve posterin arka planında masmavi bir gökyüzü göze çarpmaktadır. Posterin üzerinde bu yazı yine altında da parti logosuna ek inan Almanya yazısı görülmektedir. Bu posterle AfD, ‘kültürel renklilik’ argümanı ile göçmenlerin varlığını savunan diğer siyasi partilere eleştiri getirmektedir. AfD, Almanya’nın bütün eyaletleriyle çok çeşitli kültürel öğeleri yansıttığını fakat göçmenlerin bu çeşitli mozaikte farklı bir rengi yansıttığını savunmaktadırlar. Kültürel renklilik için göçmenlere ihtiyaç yoktur tezini savunmaktadırlar. Tüm posterlerin altında yer alan “İnan Almanya” sloganı ise Alman seçmeni harekete geçirmek için kullanılmıştır. Almanya’nın içinde bulunduğu durumu farkına varan seçmenin artık AfD’yi desteklemesi gerektiğini ve çözüm yolunu AfD olduğunu vurgulamaktadırlar (Çakı & Topbaş , 2018, s. 70-71).
- “Dikkatli olmadığımız takdirde İslam’ın ne demek olduğunu bildiğim için AfD’yi seçiyorum. Alman arkadaşlarım bu güzel Berlin’imizi, ülkemizi koruyalım”: 2016 seçim afişinde kullanılan bu yazının yanında kameraya yan profilden gülümseyen erkek bir Alman vatandaşı bulunmaktadır (Meç, 2018, s. 143).

- “Çok kültürlülüğü durdur, vatanım Alman kalacak (Multikulti stoppen, meine Heimat deutsch)”: Bu yazıyla Almanya’nın homojenliğinden, dışa kapalı biricik bir değer olduğundan dolayı farklı kültürlerin bu yapıya tehdit oluşturacağı vurgulanmıştır. Özellikle İslam Avrupa’nın eşitlikçi, liberal ve demokratik değerlerine erişemeyecek hatta bunu yok edecek bir unsur olarak kodlanmıştır (Meç, 2018, s. 143-144).
- “Sığınmacı kaosu durdurulsun! Bu bizim ülkemiz sayın Merkel! (Asylchaos stoppen! Es ist unser Land, Frau Merkel)”: Suriyeli mülteci krizinden sonra artarak devam eden göçmen karşıtlığı ve sınırların kapatılması söylemleri de seçim sürecinde afişlerde yerini almıştır (Meç, 2018, s. 144).

İslamofobik söylemleri böylesine şiddetli olan AfD’nin 2017 yılında destek görmesinin en büyük sebebi şüphesiz 2015 yılında patlak mülteci krizi olmuştur. Suriye’den gelen göçmenlerin çoğunluğunun Müslüman olması AfD için sorun teşkil etmekteydi çünkü argümanlarında da sık sık kullandıkları gibi İslam ve Müslümanlar Almanya’nın bir parçası değildi ve asla olmamalıydı. Irkçı söylemlere sahip bu partinin mülteci krizini bir fırsata çevirmesi ise kaçınılmaz olmuştur. Zira partinin başkan yardımcısı da bunu açıkça dile getirmiştir. Alexander Gauland 2015 yılındaki Suriyeli mülteci krizini bir ‘lütuf’ olarak değerlendirmiştir. Bu kriz sonrasında AfD’nin göçmen karşıtı söylemleri de 2017 seçimlerine yansımış ve böylece meclise girebilmiştir (Soytürk, 2018, s. 1449-1450).

Bilindiği üzere Arap Baharı sonrasında özellikle Suriye’den ve diğer Arap bölgesindeki ülkelere kaçanlar komşu ülkelere ve Avrupa ülkesi sınırlarına dayanmışlardır. Avrupa ülkeleri arasında en çok göçmen ağırlayan Almanya için 2015 yılı bir patlama yılı olmuştur. 2012 yılında 64,000, 2013 yılında 110,000, 2014 yılında 202,834 olan iltica başvuru sayısı 2015 yılı itibarıyla 1 milyonu geçmiştir (Adam, 2015, s. 451). Tüm Avrupa genelinde had safhaya ulaşan bu göç hareketi “Avrupa’da Mülteci Krizi” olarak adlandırılmış ve Almanya’da II. Dünya Savaşından sonra en büyük mülteci kriziyle karşı karşıya kalmıştır (Altun, 2019, s. 52-53). Bu kriz karşısında Merkel’in 31 Ağustos 2015 yılındaki bir basın toplantısında göçmenlere aşina bir toplum olarak bu konuda daha özgüvenli ve kararlı bir duruş sergilenmesi gerektiğini belirtmiş ve doğrultuda da 2016 yılbaşı mesajında *Biz yapabiliriz, çünkü Almanya güçlü bir ülke* ifadelerine yer vererek bir kesimin desteğini toplarken mültecilere karşı uygulanan bu “açık kapı politikası” aşırı sağcı kesim tarafından

eleştirilmiştir (Beşer, 2018, s. 1). Dublin anlaşması gereği göçmenlere kapılarını kapatan diğer AB ülkelerine rağmen “hoş geldin” diyerek mültecileri kabul eden (Weber, 2020, s. 48) Merkel’in göçmenlere karşı sınır kapılarını kapatmamış olması Almanlar tarafından kızgınlıkla karşılanmış ve protestolar yoğunlaşmıştır. Güvensizlik ve gelecek kaygısı yaşayan bu büyük kesimin gerginliğini yumuşatmak için ise durumun hükümetin kontrolü altında olduğunu, *yapabiliyoruz ve yapıyoruz* ifadelerini kullanarak *başarabiliriz* vurgusunu tekrar yapmış ve Alman halkını cesaretlendirmeye çalışmıştır. Bu politikalar karşısında ise AfD, Merkel’in istifa etmesi gerektiğini söylemiş ve parti yardımcılarında Gauland *Bunu yapmak istemiyoruz* diyerek açık kapı politikasına karşı çıkmıştır (Karakülhancı, 2020). Merkel’in “Hoşgeldiniz” politikasına karşı mültecilerin büyük bir tehdit unsuru olduğunu ifade ederek kamuoyunun tepkisini bir seçim malzemesi olarak kullanan AfD’nin yükselişi de mülteci krizi sonrası olmuştur. Avrupa sınırlarını kapatılması, Almanya’nın ülke sınır kontrollerini artırması, mülteci kamplarının ülke dışında olması, Alman kültür ve dilinin dikkate alınarak çok az sayıda mültecinin Almanya’ya entegre olması gibi argümanları savunan AfD daha önce de belirtildiği gibi 2017 yılında meclise girmeyi başarmıştır (Aras & Sağiroğlu, 2018, s. 111-112).

İrkçi, İslamofobik söylemleri ve göçmen karşıtlığıyla her zaman öne çıkan AfD’li politikacılar gelen göçmenlerin şiddet ve suç oranlarını arttırdığını iddia ederek ‘bıçaklı göçmenler’ ve ‘bıçaklı göçmenlik’ gibi kışkırtıcı argümanlar kullanmışlardır. Ayrıca onlara göre göçmenlerin suç faaliyetleriyle mücadele etmek dil, aile yapısı ve kültür farklılıkları nedeniyle zordur. AfD, Almanya’da suç zanlıların sadece %5’inin Alman kalan %95’inin göçmen kökenlilerden olduğunu iddia eder. Fakat Alman polisi istatistikleri bu iddiayı çürütmektedir. İstatistiklere göre suç oranların %65,5’i Almanlara aittir (Druxes, 2020, s. 71-72). 2015/2016 yeni yıl kutlamaları sırasında yaşanan saldırılar sonrasında da mülteci tartışmaları artmaya devam etmiştir. Başta Köln olmak üzere birçok Alman kentinde düzenlenen halk şenliklerine katılan kadınlar hırsızlık, cinsel saldırı, tecavüz gibi şiddet olaylarına maruz kaldıklarını açıkladıktan sonra kamuoyundaki tartışmalara bu olayların mültecilerle ilişkilendirilmesi şeklinde yansımıştır. Henüz bir tutuklama gerçekleşmeden Suriyeli mültecilerin yaşanan olaylarla ilişkilendirilmesi, faillerin Müslüman erkekler olarak tasvir edilmesi Müslüman karşıtı önyargıları oldukça arttırmıştır. 2016 yılında Berlin’de Noel

pazarına yapılan saldırılar ise AfD'nin argümanlarında kullandığı terör-İslam bağlantısını tekrar kullanmak için tekrar bir alan yaratmıştır (Lewicki, 2017, s. 9).

AfD'nin Suriyeli sayısının artmasıyla ülkede yaşanan suç oranlarının sebebi, terör olaylarının sorumlusu olarak Müslüman göçmenleri hedef göstermesi ve ayrıca ülke kaynaklarının göçmenler tarafından sömürüldüğünü işaret etmesi kamuoyunda Müslüman karşıtlığını, ırkçı söylemleri ve fiziksel şiddeti de arttırdığı görülmektedir. Sadece 2015 yılında mülteci barınaklarına ve yabancılara yönelik 1000'den fazla saldırı düzenlenmiştir (Altun, 2019, s. 66). Yine AfD'nin argümanlarının seçmenin oy verme eğilimini etkilediği görülmektedir. Infratest dimap kamuoyu araştırma şirketi Federal meclis seçimlerinden hemen sonra bir AfD seçmeniyle alakalı bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmaya göre seçmenin %61'i seçimlerde karar verirken en çok terörle mücadele kriterinden etkilenmiştir. Seçmenin %86'sı Almanya'nın dünyaya açık ve kozmopolit olmasını tasvip etmemektedir. Burada sınırların Suriyeli mültecilere açılmasının AfD'nin oy oranlarını etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Seçmenin %60'ı diğer partiler tarafından hayal kırıklığına uğradığı için partilerini değiştirdiklerini ifade etmiştir. Yine Merkel'in mülteci krizinde açık kapı politikası uygulaması oradaki seçmenin de AfD'ye yönelmesinde etkili olmuştur. Seçmenin %90'ı gibi yüksek bir oranı da İslam'ın Alman toplumu üzerinde etkisini arttırdığını ve Alman kültürü, dili ve hayat tarzını yozlaştırdığına inandığı için bunun önüne geçilmesi gerektiğini savunmaktadırlar (Soytürk, 2018, s. 1454-1455).

4.3.2.Neo-Nazizm ve NSU Oluşumları

Hitler döneminden başlayıp günümüz aşırı sağ partisi AfD'ye kadar anlatılan Alman aşırı sağ haritasında sadece siyasi partiler değil siyasi olmayan başka gruplarda görülmektedir. 1990'larda şiddetini gösteren Neo-Nazi cinayetleriyle, 2000'li yıllarda "dönerci cinayetleri" olarak bilinen neo-nazi silahlı grubu NSU (Nasyonel Sosyalist Yeraltı) örgütü aşırı sağın sadece siyasette değil toplumun her alanına sirayet ettiğini gösteren örneklerdendir. Berlin Duvarı'nın yıkılması ve iki Almanya'nın birleşmesi sonrası dönemde ırkçılığın artmasıyla ortaya çıkan bu oluşumlar özellikle Doğu Almanya'da kendisini göstermiş ve bugün bile hala Doğu ve Batı Almanya'da ırkçılık birbirinden farklılık göstermektedir. Bu farklılığın sebebini anlamak için birleşme sonrası konjonktürü incelemek gerekmektedir.

Almanya tarihinde 1961 yılında utanç duvarı olarak adlandırılan Berlin duvarının 1989 yılında yıkılması ve Doğu (Alman Demokratik Cumhuriyeti)-Batı (Almanya Federal Cumhuriyeti) Almanya'nın birleşmesiyle Alman tarihindeki yabancılara yönelik ırkçılık özellikle Doğu Almanya tarafında baş göstermiştir. Doğu Alman halkının yaklaşık 40 yıl boyunca antidemokratik SSCB otoritesi altında ve ülkedeki az sayıda olan yabancı topluluklarla herhangi bir temas olmadan yaşamasının yanı sıra birleşmenin travmatik sonuçları nedeniyle geçiş döneminde ülkenin bu kısmında yabancı düşmanlığı batıdaki eyaletlere göre daha fazla görülmüş fakat bu düşmanlığın da Batı eyaletlerine sıçraması uzun sürmemiştir (Ünver, 2012, s. 100). Nazi dönemi için uygulanan unut(tur)ma politikası Alman Demokratik Cumhuriyeti için de uygulanmış ve Doğu Almanya sanki hiç var olmamış gibi davranılmıştır. Birleşmeyle Doğu Almanya insanları üzerinde yurtları ellerinden alınmış hissi uyanmış ve ırkçı, yabancı düşmanı tutumlar alevlenmiştir (Akça, 2016, s. 28). Birleşen Almanya'da ortaya çıkan kimlik sorunu ortak kimlik arama ve yaratma çabası ile en farklı olan yabancılara karşı dışlama ve saldırganlık olaylarını ortaya çıkarmıştır (Mora, 2009, s. 43). 40 yıllık ayrılığın ardından aynı sistem ve bayrak altında yeniden birleşen Almanya'da bugün hala tam olarak bir bütünleşme gerçekleşmemiş, sorunlar çözülememiş ve 40 yıl boyunca kökleşen birbirine yabancılaşma aşılamamıştır. Eski Doğu Almanya bölgesinde yaşayanların %30'u kendini hala Doğu Alman hissetmekte ve %50'den fazlası da 'kendisini ikinci sınıf vatandaş' olarak görmektedir. Ülkedeki en büyük dengesizlikse ekonomik alanda görülmektedir. Doğu'da çalışanlar Batı Almanya'da çalışanların ortalama %70'i kadar ücret alırken emeklilik maaşları da henüz denkleştirilmemiştir. Yine Doğu bölgesinde işsizlik ve genç nüfusun göçü büyük bir sorundur. Yıllardır baş gösteren bu ekonomik dengesizlik ise aşırı sağ parti AfD tarafından siyasi bir malzeme olarak kullanılmaktadır. Doğu bölgesinde yer alan insanların çoğu sosyalist Sol Parti ya da AfD'ye destek vermektedir. Uzmanlar AfD'nin *paralar size değil, mültecilere gidiyor, size ikinci sınıf Alman muamelesi yapılıyor* diyerek Doğu Almanları en hassas noktalarından vurduklarını belirtiyorlar. Mültecilere ve yabancılara saldırılar, kundaklama eylemleri, şiddet içeren gösteriler ve vandalizm vakaları çoğunlukla Almanya'nın doğusundaki eyaletlerinde meydana gelmektedir (Dalaman, amerikaninsesi.com, 2020). 1990 yılında resmi olarak Almanya'nın birleşmesiyle 90'lar Doğu Almanya'da ırkçı saldırıların arttığı yıllar olmuştur (Lewicki, 2018, s. 504).

İki Almanya'nın birleşmesini izleyen ilk dönemde eski Doğu Almanya'da yabancılara karşı kitlesel şiddet olayları yaşanmaya başlamış ve bu olaylar ilk defa Almanya genelinde endişelere sebebiyet vermiştir. 1991 yılında Rostock ve Hoyersverda kentlerinde yabancı sığınmacıların ikamet ettikleri yurtlara yapılan saldırılar bireysel eylemden ziyade geniş çaplı katılımlarla yapılan kitlesel bir eylem olduğu görülmüştür (Ünver, 2012, s. 100). 23 Kasım 1992'de Mölln kentinde Aslan ailesinin evinin kundaklanması sonucunda 3 kişi, 29 Mayıs 1993 gecesi Solingen'de Genç ailesinin evinin yakılması sonucunda 5 kişi yanarak hayatını kaybetmiştir. Cinayetlerin sorumlusu Nazi ruhunu yaşatmaya çalışan aşırı sağcı grup neonazilerin bu düşmanlığı ve eylemleri ise kendilerinden başka sıradan Alman vatandaşlarına da yayılmasına sebep olmaktadır (Mora, 2009, s. 82-83). Bu katliamlardan sonra yabancı düşmanlığının bu derecesinden rahatsız olan Almanları geç de olsa düzenledikleri protesto gösterisine dönemin Başbakanı Helmut Kohl *Böyle bir taziye turizmi benim için yabancı bir şey* diyerek katılmayı reddetmiş (Ertaş, 2017, s. 53-54) ve bu trajik ardından bile Almanya'nın bir göç ülkesi olduğu gerçeğini reddetmiştir (Kaya A. , 2013, s. 17).

2000-2007 yılları arasında “dönerci cinayetleri” olarak bilinen eylemlerin sorumlusu ise ancak tesadüfen 2011 yılında bir banka soygunu esnasında NSU terör örgütü olduğu ortaya çıkmıştır. Örgüt bu yıllarda 8 Türk, 1 Yunan, 1 polis memurunu öldürmekten sonrasında 2 bombalı saldırıdan ve 15 soygundan yargılanmıştır (Karadağ, 2019). 2004 yılında Köln'de tüm dükkanların Türk olduğu Keupstrasse'de düzenlenen bombalı saldırıda 20'den fazla Türk'ün yaralanmasına sebebiyet veren NSU'nun Almanya gibi emniyet ve güvenlik mekanizmalarının yoğun olduğu bir ülkede senelerce yeraltında yaşayıp gizlice faaliyet yürütmeleri, profesyonelce hazırlanmış kimliklere ve pasaportlara sahip olmaları, dava sonuçlanmasına rağmen tam anlamıyla aydınlatılamayan cinayetler ve bu süreçte 300'den fazla dosyanın yok edilmesi gibi soru işaretleri neonazilere devlet içinde istihbarat desteği olabileceği yönünde kuşku da arttırmaktadır. Zira NSU üyelerinden Uwe Böhnhardt 1994'te neonazi partisi olarak bilinen NPD eski liderlerinden Ralf Wohlleben ile tanıştıktan sonra radikal sağcı eylemlere yönelmiştir. NSU üyeleriyle şüpheli temasları olan Wohlleben NSU cinayetlerinde kullanılan silahları sağlamaktan ve gruba para desteği sağlamaktan suçlanmıştır (Kaytazoğlu, 2014).

Cinayetlerin neden bu zaman kadar çözülemediği, başka nedenlerden defalarca takibe alınmış terör grubunun nasıl kendisini gizlemeyi başardığı ve iç istihbarat kurumu Anayasayı Koruma Teşkilatı ile emniyet birimlerinin bu yapılanmaya neden zamanında önlem almadığı soruları gündeme gelmiştir. Alman istihbarat ve emniyet birimlerinin NSU üyesi üç aşırı sağcıyı 90'lı yıllardan bu yana tanıdığı halde cinayetleri önlemede neden başarısız olduğu ve niçin bu gruplardan şüphelenmediği soruları sorulmaya başlanmıştır. İddialara göre Anayasayı Koruma Teşkilatı ajanlarının ellerindeki bilgileri paylaşmayarak terör grubunun yakalanmasına engel olmuştur hatta cinayetlere doğrudan veya dolaylı katkı sağlamıştır. İddialara kanıt niteliğinde birkaç örnek verecek olursak, en önemli iddialardan biri neo-Nazi örgütlerinin Alman ordusu (Bundeswehr) tarafından eğitildiğidir. Bir başka skandal neo-Nazilerin İsviçre de silah eğitimi aldıkları iddiasıdır. NPD üyelerinin Ağustos 2007'de İsviçre Demokratları Partisinin (SD) davetiyle İsviçre'ye gittikleri ve burada bir hafta özel bir kampta kalarak silahlı eğitim aldıkları belirtilmektedir. Diğer bir skandal cinayetlerin aydınlatılması konusunda gerekli olan 'neo-Nazi terör hücresince işlenen cinayetlere yardım ve yataklık yaptığı' gerekçesiyle tutuklanan Andrea isimli şahsa ait cep telefonundaki verilerin 9 Aralık 2011 tarihli bir yazıyla silinmesi talimatı verildiği ifade edilmektedir. Bu gizli faaliyetin Federal Suç Dairesi (BKA) tarafından aşırı sağcı çevreler içindeki muhbirlerin açığa çıkmaması amacıyla sildirildiği iddia edilmiştir. Askeri Güvenlik Servisi ile ilgili de iddialar ortaya atılmıştır. Örgütün Jena'da gerçekleştirdiği bir bombalı eylemde kullandıkları malzemelerin Alman ordusunun mühimmat deposundan temin edildiği iddia edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2012, s. 54-59). 8'i Türk toplam 10 kişiyi öldüren NSU militanlarının Zwickau kentinde kaldıkları evde bulunan 11 silahın sadece 4'ünde parmak izi incelemesi yapıldığı belirlenmiş ve durumun Alman basınında yer alması sonucu Merkel durumu utanç verici olarak değerlendirmiştir. Olayı soruşturmak üzere Federal Meclis'te kurulan Araştırma Komisyonu da yayınladığı nihai raporda NSU terör örgütünü yakalanması, cinayetlerin soruşturulması konusunda Alman devlet kurumlarının ağır ihmali olduğu, organizasyon ve analiz yeteneklerinin bulunmadığı, bilgi paylaşımının işlemediği, personel seçiminde hatalar yapıldığı ve öncelik belirlenmediği belirtilmiştir. Neonazilerin yaptıkları eylemlerin ülkelerinin istihbarat örgütleriyle ilişkileri deşifre olmasına rağmen yokmuş gibi davranılmıştır. (Ertaş, 2017, s. 47).

Almanya’da neonazi ideolojisini benimseyen aşırı sağ kökenlilerin işlediği suçlar 2008 yılında rekor kırmıştır. Alman Federal İçişleri Bakanlığı verilerine göre 2006 yılında ülkede 12 bin 240 olay kayıtlara geçerken 2008 yılında 737 şiddet içerikli olmak üzere 14 bin aşırı sağ kökenli suç kayıtlara geçmiştir (Akdemir, 2009, s. 21). 2000 yılında sayıları 2 bin 200 olan Neonazi sayısının 2010 yılında 5 bin 600’e yaklaşmış olması ırkçılığın yükselişi bağlamında oldukça ürkütücüdür (Songülen İnanç & Çetin, 2011, s. 10). 2011’de tesadüfen ortaya çıkarılan NSU örgütünün çökertilmesi ve 2013 yılında Alman tarihinin en büyük neonazi davasının başlatılması neonazi ruhunun bittiğini anlamına gelmemektedir. Zira dava başladıktan sonra davacıların Münih’teki avukatlarının evinin önünde insan pisliği bulunmuş, davanın tanıklarından biri de henüz ifade vermeden evinde ölü bulunmuştur (Kaytazoğlu, 2014). 2018 yılında Suriyeli bir çocuğa yapılan neonazi eylemi de ırkçı saldırının boyutunu açıkça göstermektedir. Almanya’nın Schönberg kasabasında 9 yaşındaki Suriyeli çocuk bisikletiyle giderken dengesini kaybetmesi sonucu bir traktörün altında kalarak yaşamını yitirmiştir. 22 ve 23 yaşlarında olduğu tespit edilen iki Alman neonazi gencin Suriyeli çocuğun kaza yaptığı yere gamalı haç çizerek “1-0” yazması Neonazilerin halen var olduğunu göstermektedir (Gönültaş, 2018).

Berlin Duvarı’nın yıkılmasını izleyen ilk yıllarda ırkçı ve sağcı şiddet Doğu’da hızlıca yükselişe geçmiş, Batı da ölümlerle sonuçlanan şiddet ve kundaklama olaylarından nasibini almıştır (Kalmar & Shoshan, 2020, s. 2). Her ne kadar Doğu Almanları arasında yaşayan yabancı sayısı Batı Almanya’dan daha az olsa da yabancılara yönelik düşmanlık Doğu Almanya’da Batı Almanya’da daha fazla olmuştur (Adam, 2015, s. 459). Aşırı sağcı ve ırkçı tutumların popülaritesini araştıran Wilhelm Heitmeyer 2002 yılında yaptığı ankete Müslüman karşıtı maddeler eklemiş ve Almanya’da Müslüman varlığının giderek sorunlu bir hal aldığı bulgusuna varmıştır. Yine verilere göre 2002-2008 yılları arasında Müslüman karşıtı ırkçı tavırlar eski Batı Almanya’da nüfusun %21’ini kapsarken bu sayı eski Doğu Almanya nüfusunun %34’ünü kapsamaktadır. Bu kesim Almanya’ya göçün yasaklanmasını istiyordu. 2016 yılında yapılan diğer bir araştırmaya göre ise eski Batı Almanya’da yaşayanların %38,15’i Almanya’ya Müslüman göçünün yasaklanmasını talep ederken bu oran eski Doğu Almanya’da daha yüksektir. Burada yaşayanların %53,82’lik kısmı göçün Almanya’ya yasaklanmasını istemektedir (Lewicki, 2018, s. 507-508). Yine 2016 yılında mülteci kamplarının hedef alan 970 saldırı, bireysel olarak mültecileri hedef alan 2400 saldırı

kayda geçmiştir. Resmi kayıtlara geçen 90 cami saldırısının 21'i eski Doğu Almanya'da, 2'si Berlin'de, 68 tanesi de Almanya'nın Batı eyaletlerinde yaşanmıştır. Saldırı sayısı Almanya'nın batısında daha fazla gibi gözükse de nüfus büyüklüğüne göre hesaplandığında Almanya'nın Doğusunda Müslümanlara karşı saldırı sıklığı daha fazladır ve Almanya genelinde de İslamofobi ve ırkçılık sistematik bir hale gelmiştir (Lewicki, 2018, s. 510). 2018 yılında göçmenlerle alakalı yapılan "Leipzig Otoriterlik Çalışması" Almanya'nın Doğu eyaletlerinde yaşayanların %50,7'si, Batı eyaletlerinde yaşayanların da %42,2'si Müslümanların Almanya'ya göçünün yasaklanmasını istediklerini göstermiştir. Göçün yasaklanması taleplerini gösteren 2016 ve 2018 yılında yapılan anketlerdeki oranlara bakıldığında oran hala Almanya'nın Doğusunda yüksek görünse de Batı bölgesinde de artış dikkat çekmektedir. Son olarak İslamofobi'nin siyasi bir araç olarak kullanılması bağlamında ülkesinin Doğusunun Batı'dan daha başarılı olduğu söylenebilir. Zira aslen Batılı bir oluşum olan AfD 2017 Federal seçimlerinde Almanya'nın Doğu eyaletlerinde daha başarılı olmuştur (Kalmar, 2020, s. 16-17). Sonuç olarak ülkesinin Doğusu ile Batısı arasında sayısal olarak şiddet farklılıkları bulunsa da iki tarafta da yabancı düşmanlığı kendini göstermektedir. Doğu Almanlar II. Dünya Savaşı'nın faturasını kendilerinin ödediğini, Batı Almanya'nın batı ülkelerinin yardımıyla refaha kavuştuklarını ve bu refah seviyesinin kendilerinin de hakkı olduğunu düşünerek Batı Almanlara kızmaktayken; Batı Almanlar ise, Doğu Almanların tembel ve hantal olduğunu, biz çalıştık yaptık ama onlar bizim yaptıklarımıza ortak oluyorlar diyerek Doğu Almanlara kızmaktaydılar. En sonunda da iki tarafta öfkesini ülke ekonomisine katkısı olan, vergisini veren hatta Doğu Almanlar için dayanışma vergisini de ödeyerek onların kalkınmasına yardımcı olan yabancılara çoğunlukla da Müslümanlara yöneltmişlerdir (Mora, 2009, s. 44).

4.3.3. PEGİDA Gösterileri ve Thilo Sarrazin

Almanya'da aşırı sağın popülaritesini arttıran AfD ve neonaziler haricinde yine aynı ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi'yi bünyesinde barındıran PEGİDA (Patriotische Europaer gegen die Islamisierung des Abendlandes; Patriotic Europeans against the Islamisation of the Occident/Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar) Ekim 2014 yılında Almanya'nın Dresden şehrinde kurulmuş ve 1945'ten beri ülkedeki en büyük radikal sağ seferberliği haline gelmiştir (Berntzen & Weisskircher, 2016, s. 556). Eski aşırı sol liderlerden Jürgen Elsasser tarafından (Göpffarth, 2020, s. 251) Almanya'da kurulan Pegida etkisi 2015 yılı başlarında tüm

Avrupa ülkelerine özellikle de Alman dili konuşan ülkelere ve İskandinav ülkelerine yayılmıştır. (Berntzen & Weisskircher, 2016, s. 556).

PEGİDA'nın ortaya çıkışı DEAŞ'ın Kobani saldırısı sonrasında Dresden'de iki grubun çatışması ile ortaya çıkmıştır. Bu durumdan rahatsız olan ve Ortadoğu'daki çatışmanın yansımalarının Alman topraklarında yaşanmasını protesto etmek amacıyla bir araya gelen yaklaşık 300 kişilik grubun Dresden sokaklarına çıkması aynı zamanda PEGİDA'nın ilk gösterisi olmuştur (Alkan, 2015, s. 283). 2014 yılında bir facebook grubu iken yaklaşık 300 kişiyle ilk gösterisini gerçekleştiren PEGİDA, Ocak 2015 yılında 25.000 katılımcıya ulaşmıştır (Stier, Posch, Bleier, & Strohmaier, 2017, s. 1367). 2015 yılında gerçekleşen bu yürüyüşlerde göçmen karşıtı slogan ve pankartlar kullanılmıştır. "Kur'an" kelimesinin üstü çizilmiş pankartlar taşıyan göstericiler, "İslamcılık yerine özgürlük", "Biz Charlie'yiz", "Göçmenler sınır dışı", "Polisi güçlendirin" şeklinde ırkçı, İslamofobik ve güvenlikçi söylemlerle eylemler gerçekleştirmişlerdir (Aktaş, 2017, s. 134). 2014 yılında ufak çaplı gösterilerle başlayan PEGİDA'nın 2015 yılında mülteci krizleriyle beraber katılımcılarının arttığını da burada söylemek yanlış olmayacaktır. Temel eleştirileri hükümetin mülteci politikaları konusunda başarısızlığı, elitlerin eleştirisi ve Müslümanlığın kamu alanında görünürlüğü olan ırkçı PEGİDA'nın 2016 yılında da eylemleri devam etmiş ve 200 protesto gösterisi kayıtlara geçmiştir (Lewicki, 2018, s. 509).

Küçük bir facebook grubu olarak Dresden'de başlayan bu grubun bir anda Avrupa'ya yayılıp gösterilerine katılımcı sayılarının artmasının sebebi için aşırı sağcı söylemleri ve talepleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Peki nedir bu talepler ve şikayetler? Kendilerini göçmen karşıtı bir platformda değerlendiren PEGİDA'nın en büyük şikayeti Müslüman göçmenler olurken talepleri de yine bu doğrultuda Avrupa'ya toplu göçün durdurulması ve Avrupa'da şeriat ile İslam'ın yasaklanmasıdır. PEGİDA aktivistleri ayrıca hukukun üstünlüğü, daha fazla medeni hak, geniş kapsamlı bir demokrasi ve makul göç politikaları gibi taleplerini de dile getirirken; protestolarını insancıl bir temelde gerçekleştirdiklerini, ırkçı ve şiddet yanlısı olmadıklarını sadece artık mevcut duruma sessiz kalmadıklarını savunurlar. Irkçı olmadıklarını iddia edip belli bir dereceye kadar göçü kabul ederek daha az radikal görünmeye çalışsalar da bu konuda tutarlı olamamışlar, dış düşman olarak Müslümanları seçip İslam karşıtı radikal sağ hareketin savunucusu olmuşlardır (Berntzen & Weisskircher, 2016, s. 559). Almanya'da bir başkaldırı hareketi olarak

ifade edilen ve parlamento dışı bir muhalefet olan PEGİDA; Batı'nın İslamlaşması korkusu ve endişesi ile Alman kültürünün korunması gerektiğini vurgulayarak insanları etrafında toplamayı başarmıştır. İslam ve Müslümanlara karşı nefret ifadelerine sahip PEGİDA'dan Suriyeli mülteciler de nasibini almıştır. Suriyeli mültecilere harcanacak paraların ülkedeki ekonomik açıdan zor durumda olan Almanlara harcanması gerektiğini vurgulayan PEGİDA, göçmenlerden rahatsızlık duyan kesimini yanına çekmekte hiç de zorlanmamıştır. Göçmen karşıtlığına destek verenler dışında bu harekete destek verenler Frank Ritzer tarafından dört gruba ayrılmıştır. Bunlar: Holiganlar ve NPD sempatanları, Alman kültür ve gelenekleri için endişelenen insanlar, Almanya'nın iltica mülteci politikalarını beğenmeyenler ve toplumun başarısızları ile kaybedenleridir (Alkan, 2015, s. 284-285). PEGİDA'nın söylemleri ve endişeleri düşünüldüğünde bu kesimleri etrafında toplaması şaşırtıcı olmamıştır.

Almanya'nın İslamlaştığını savunan, ülkedeki göçmenlerden ve mültecilerden rahatsız olan, her pazartesi yaptıkları yürüyüşlerde “Biz halkız” sloganıyla 1989 Berlin Duvarı yıkılması sonrası dönemin dayanışma ve birlik duygusuna atıfta bulunan PEGİDA hareketi Aralık 2014 yılında kendini ve siyasetini ifade etmek amacıyla 19 maddelik bir manifesto yayınlamıştır. Bu manifestoda PEGİDA'nın savunduğu konular şu şekildedir (Alkan, 2015, s. 285-286):

- Suç işleyen mülteciler ve göçmenler hızla sınır dışı edilmelidir.
- Mülteciler merkezi bir yerde toplanmayıp tüm Alman eyaletlerine dağıtılmalıdır.
- AB merkezi bir dair kurmalı ve mültecileri tespit edip ülkelere göre dağıtılmalıdır.
- Emniyet birimlerine daha fazla bütçe ayrılmalıdır.
- Kadın düşmanı ve şiddet yanlısı ideolojiler reddedilmelidir.
- Kanada, İsveç ve Güney Afrika modeli kontrollü göç politikası uygulanmalıdır.
- Halk önemli kararlara daha fazla dahil edilmelidir.
- Mülteci başvuruları, kısa sürede karara bağlanıp sınır dışı edilecekler daha hızlı sınır dışı edilmeli, edilmeyenler daha çabuk Almanya'ya uyum sağlayacak kurdrlara yönlendirilmelidir.

Bu manifestoda reddedilen konular ise şu şekildedir (Alkan, 2015, s. 286):

- Dini veya siyasi radikallik
- Hangi dinden olursa olsun nefret vaazı
- Gettolar, paralel toplum yapısı, şeriat polisi gibi unsurlar
- Alman Anayasası'nın terör örgütü ilan ettiği örgütlere silah yardımı yapmak

PEGİDA dini radikalliği reddettiğini İslam karşıtı olmadığını öne sürse de insanların özellikle 11 Eylül sonrası terör saldırıları nedeniyle oluşmuş korkularını kullanarak ve Arap Baharı sonrası mülteci akınıyla Suriyeli mültecilere harcanan paraları propaganda malzemesi olarak kullanarak her geçen gün artan sayıda taraftar toplamaktadır (Sayın & Candan, 2016, s. 42-43). PEGİDA ayrıca Müslümanları 'suçlu', 'homofobik', 'Beyaz Almanlardan bile daha terörist' şeklinde tanımlamalarıyla İslam karşıtı olmadığı iddialarıyla oldukça çeliştiğini göstermektedir (Kabakçı, 2017, s. 6).

PEGİDA'nın endişeleri ve talepleri göz önünde bulundurulduğunda AfD'yle birlikte Alman siyasi yelpazesinde benzer yerlerde bulunduğu görülmektedir (Stier, Posch, Bleier, & Strohmaier, 2017, s. 1374). AfD yöneticileri ve üyeleri PEGİDA'nın taleplerini özellikle de Batı'nın İslamlaşması talebini kendi partilerinin de talepleri arasına dahil edilmesi gerektiğini yöneticilere duyurmaya çalışmışlardır. Bu taleple beraber Alman toplumunun çok kültürlü hale gelmesini de engellemeye de çalışmışlardır. Parti tabanından gelen bu talep, yöneticilerden Frauke Petry tarafından olumlu karşılandı ve yapmış olduğu bir açıklamada PEGİDA'nın talebini haklı bulduklarını, parti olarak desteklediklerini ifade etmiştir. Yine parti yöneticilerinden Alexander Gauland kamuoyuna kendilerinin bu hareketin doğal müttefiki olduklarını açıklamıştır (Soytürk, 2018, s. 1453). AfD'nin artık üyelerine açıkça resmi olarak PEGİDA ile iş birliği yapmasına izin vermesiyle parti yöneticileri de Dresden ve diğer şehirlerdeki gösterilere katılmaya başlamışlardır (Göpffarth, 2020, s. 252). Mülteci kriziyle beraber de sağ tabanda alevlenen milliyetçilik akımına yön verecek şekilde politikalar oluşturmayı hedefleyen AfD içindeki muhafazakar-milliyetçi kesim PEGİDA ile bağlarını arttırarak güç kazanmıştır (Meç, 2018, s. 138).

Almanya'da aşırı sağın siyasi ayağı olan AfD, onun doğal müttefiki olan PEGİDA ve hitler döneminden beri etkisini hissettiren neonaziler dışında ülkede bir isim var ki

ırkçılığı ve İslam'a karşı nefret söylemlerini yazdığı bir kitapla duyurmaya çalışmıştır. Sosyal demokrat, Berlin eski Maliye Bakanı, Merkez Bankası eski yönetim kurulu üyesi kimlikleriyle tanınan Alman siyasetçi Thilo Sarrazin'in bir milyondan fazla satan "Almanya Kendini Yok Ediyor (Germany Abolishes Itself)" adlı kitabı kendisine Merkez bankası yönetim kurulu üyeliğini kaybettirse de ırkçı görüşleri kamuoyunun büyük bir kısmı onun görüşlerini desteklemiştir. Üretken olmayan göçmenlere ödemeler yapılmasını eleştiren ve daha düşük zeka sahibi Müslümanların Alman standartlarını baltaladığını düşünen Sarrazin'in bu kitabını muhafazakar Alman gazetesi Frankfurter Allgemeine Zeitung bile genetiğe dayalı anti-Müslüman bir kitap olarak değerlendirmiştir (Adam, 2015, s. 457).

Alman kolektif ruhunu ağırlaştırdığını düşünerek ötekine karşı doğuştan gelen bir korkunun kanıtı olan Sarrazin, 2010 yılının son çeyreğinde Almanya'nın çok satanlar listesine giren kitabında ülkenin yerli nüfusunun azalmasından, göçmenlerden özellikle de ülkenin kaynaklarından yararlanan Müslüman kökenli göçmenlerden bahsetmektedir. Sarrazin Almanya'da ulusal ortalamadan çok daha yüksek oranda üreyen ve ülkenin azalan sosyal imkanlarından faydalanan Müslüman göçmenlerin artan hakimiyetini kınamaktadır (Solibakke, 2012, s. 219-220). Son derece ırkçı söylemlere sahip Sarrazin artan göçmen sayısı ile alakalı endişelerini daha üst bir boyuta taşıyıp elli yıl içinde Almanya'nın Müslümanların göç istilasına uğrayıp ilkelleşeceğini, Arapça ile Türkçe'nin Almancanın yerini alacağını ve Müslümanların düşük zeka seviyeleri sebebiyle Alman toplumunun hızla aptallaşacağını iddia ederek, Almanya'nın kendini mahvettiğini belirtmektedir. Hatta Müslümanların tembel olduklarından dolayı hızla nüfuslarının artması sonucu Almanya'da sosyal devleti yok edeceklerini bundan dolayı mutlaka bu demografik Müslüman istilasının durdurulması gerektiğini savunmaktadır (Çakaş, 2019, s. 238). İslam'ı Avrupa ve Alman kültürel kimliklerinin en büyük tehdidi olarak göre Sarrazin Müslüman değerlerinin Batı gelenekleriyle tartışılmaz bir şekilde bağdaşmadığını ayrıca Müslümanların dar görüşlü ve köktendinci öğreticilerin savunuculuğunu yaptıklarını ileri sürerek İslam düşmanlığını sürdürmüştür. Başarısız entegrasyonun da Müslüman etnisitenin göze çarpan bir zeka eksikliğine dayandıran Sarrazin Müslüman kesimi karalamaktan ve İslamofobik söylemlerinden vazgeçmemiştir (Solibakke, 2012, s. 227). Irkçı söylemlerle eleştirdiği Müslüman göçünün ancak göçmenlerin topluma başarılı bir şekilde 'asimile' edilmesiyle tolere edilebileceğini öne süren Sarrazin bu

argümanlarını da batı normlarına dayandırmaktadır. Çünkü Sarrazin Müslüman kültürünün değer ve ideallerinin Batı Medeniyetinden geride olduğunu savunmaktadır (Solibakke, 2012, s. 225).

Müslümanların Alman toplumuna uyum sağlayamadıklarını ve Almanya'ya yük olduklarını savunan yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobi içerikli bu kitap piyasaya çıktığından beri büyük tartışmalara sebep olmuştur (Aktaş, 2017, s. 138). Hollandalı politikacı Geert Wilders'ın İslamofobik eylemlerine atıfta bulunularak "Almanya'nın Wilders'ı" olarak lanse edilen Sarrazin (Hıdır, 2018, s. 21) birçok sağ popülist web-sitesi tarafından bir halk kahramanı (Volksheld) olarak algılanmıştır. Hatta yeni kurulan siyasi parti Die Freiheit, Sarrazin'i Berlin'deki seçim kampanyasına dahil etmeye çalışmış ve "gidin ve Thilo'nun ifadelerine oy verin" diyerek üzerinde çarpı işareti olan bir cami logosu kullanmıştır (Kaya A. , 2017, s. 6). Almanya'da ortalama zeka seviyesinin düştüğünün iddia etmek gibi ırkçı söylemleri olan Sarrazin'i bazı siyasetçiler ve medya organları reddedip saçma bulsa da Alman halkının bir kısmı bu ırkçı söylemlere destek vermektedir. Örneğin yapıla bir kamuoyu araştırmasında her beş Almandan biri Sarrazin liderliğindeki bir partiye oy verebileceğini söylemiştir (Cicioğlu Filiz & Tandoğan, 2018, s. 154). Yapılan başka bir ankete göre ise %18'lik bir kesim Sarrazin'i ülkenin gelecekteki başbakanı olarak görmek istediklerini belirtmişlerdir (Songülen İnanç & Çetin, 2011, s. 14). Son derece ırkçı ve İslamofobik söylemleriyle 2010 yılına damga vuran Sarrazin, 2018 yılında "Düşmanca Devralma – İslam Gelişmeyi Nasıl Engelliyor ve Toplumu Nasıl Tehdit Ediyor?" isimli ikinci kitabını satışa çıkarmış ve söylemlerine devam etmiştir. Sarrazin 2020 yılında ise üyesi olduğu Sosyal Demokrat Parti'den (SPD) ihraç edilmiştir (dw.com, 2020).

4.3.4.Alman Medyasında İslamofobi

Modern çağı eski çağlardan ayıran kuşkusuz en belirgin özelliklerden olan teknolojik gelişmelerin insan kapasitesini arttırması iletişim teknolojilerine de yenilikler ve kolaylıklar getirmiştir. Küreselleşmenin de etkisiyle günden güne gelişen iletişim teknolojileri sayesinde modern çağ artık medya çağı olarak adlandırılmış, küreselleşme olgusu da "zamanın ve mekanın sıkıştırılması" şeklinde tarif edilmiştir. Küreselleşme ve iletişim araçları kavramları kullanıldığında ilk akla gelen isimlerden Marshall McLuhan'ın yarım asır öncesinde vurguladığı gibi dünya giderek küçülmüş

ve artık “küresel köy” haline gelmiş kısacası kitle iletişim araçlarının her birisinin icadıyla kullanımının da yaygınlaşması sonucunda dünya artık eskiden görülmesi mümkün olmayan bir değişime sahne olmaktadır (Yel, 2019, s. 1). Küreselleşmeyle artan medyanın gücü göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşmakta, doğruluğu kanıtlanmadığı halde medya tarafından kamuoyuna servis edilen haberlerin etkisi hiçbir koşulda silinememektedir. Önemli bir bilgi sağlayıcısı olan medya; kitleleri istediği ölçüde etkileyebilmekte, toplumsal algıları şekillendirmekte ve bilginin büyük bir güç olduğu günümüzde medyanın gücü tartışmaya kapalı bir şekilde artmaktadır (Akılotu, 2015, s. 40). Fiziki savaşların kelime savaşına dönüştüğü modern çağda medya istediği konuda istediği türden manipülasyon yaparak insanları ikna edebilmektedir. Propagandanın tavan yaptığı günümüzde medya kimin elindeyse kendinden olmayan, tehdit potansiyeline inandığı ötekine karşı inanılmaz derece orantısız bir mücadeleye girişmiş ve saldırılarının şiddetini arttırmıştır (Yel, 2019, s. 1-2).

Dört bir tarafımızı kuşatan, sıradan bir şekilde yanımızda duran, doğru kullanıldığında büyük yararları olan ancak yanlış kullanıldığında toplumda ciddi yaralar açabilen medya manipülasyonun kolayca yapılabileceği bir mecradır. Böylesine güçlü bir aracı silah olarak kullanan Batı medyası İslamofobi bağlamında bu silahı kullanmaktan hiç çekinmemiş, doğrudan ve dolaylı olarak İslam ve Müslümanlar hakkında medya aracılığıyla insanlara nasıl düşünceleri gerektiğiyle alakalı mesajları bir yazı, bir haber, bir film, bir karikatür veya bir program ile vermiştir (Koçer & Yazıcı, 2019, s. 77). Karlson’a göre *Teknolojik gelişmeler, modern iletişim araçları Avrupa ile İslam dünyasını birbirine adamakıllı yaklaştırmalarına rağmen, İslam dünyası ve Avrupa tarihinin hiçbir döneminde, birbirlerine bu denli karşı olmamışlardı* (Sucu, 2016, s. 86). Çünkü Batı medyası kitleleri büyük ölçüde etkileyen medyayı kullanırken İslam ve Müslümanların sadece belli bir kısmını hedef göstererek daha önce de çalışmada bahsedildiği gibi homojen bir Müslüman toplum algısı yaratmayı tercih etmiş, Müslümanlar hakkında hiçbir bilgisi olmayan Batı toplumu da hiç sorgulamadan bu medya etkisinin içine girmiştir. Medya, İslam’ı gerçek bir tehdit olarak düşünülmesini, tasarlamasını ve hayal edilmesini istemiş ve onun gerçek bir tehdit olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu tehlike ise toplumda medya aracılığıyla profesyonel bir şekilde yayılmış, gerçek olmayan düşünceler gerçekler araştırılmadan dolaşıma sokularak bu bilgiler yaygınlaştırılmıştır (Yılmaz S. , 2019, s. 27). 2006 yılında Avrupa

İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi (EUMC) tarafından yayınlanan rapor da medya etkisini gözler önüne sermektedir. Rapora göre, medyanın Batı insanındaki İslam ve Müslüman algısında ayrıca İslamofobi'nin oluşumunda son derece etkilidir. (Kirman, 2010, s. 31).

Tehdit algısını özellikle 11 Eylül sonrasında Batı medyası, İslam'ın bir şiddet dini olduğu algısını oluşturmuş, elinde bomba, silah ve kılıçla resmedilen Müslümanların masum insanları öldürebileceği imajı çizilmiştir (Devran & Tanır, 2019, s. 170). Avrupa'da devam eden terör saldırılarıyla paralel olarak medya söylemleri de bu doğrultuda gelişmiş, ilgili haberlerde Müslümanlar tehlike ve tehdit olarak resmedilmiş, İslam ise ilkel, köktendinci, otoriter, saldırgan, geri kalmış gibi olumsuz terimlerle anlatılmıştır. Bu konuda Almanya'da Erfurt Üniversitesinde yapılmış olan bir çalışmada ARD ve ZDF isimli iki Alman kanalının 2005 yılı ortasından 2006 yılı sonunda kadar İslamla ilgili yapmış olduğu haberler incelenmiştir. Sonuca göre İslam en çok terörizm ve aşırı dincilik konuları çerçevesinde haberlere konu olmuştur (Akdemir, 2009, s. 17). 11 Eylül sonrasında İslam'ı terörle, Müslümanları da teröristlerle eşitleyen çalışmaların kendini en fazla gösterdiği mecra olan medya İslamofobi'nin yükselmesindeki başat rollerden biri olmuştur. Sadece haberlerde değil Avrupa'da da gösterimi yapılan Holywood filmlerinde Müslüman kimliği vurgulanan Araplar neredeyse sürekli olarak tecavüzcü, katil, petrol zengini, aptal veya kadın istismarcısı gibi profillerle oynatılmıştır (Samur, 2016, s. 308-309). Saldırı sonrası korku sahneleri resmedilmiş; çevresinde Kur'an çalışan Taliban öğrencileri, Arapça metinler ve İslami simgelerin bulunduğu Bin Ladin resimlerinin ekranlarda 11 Eylül sonrası yaşanan facia resimleriyle birlikte verilmesi dünya kamuoyunda büyük etki yaratmıştır. Bu görüntüleri defalarla izleyen İslam hakkında bir bilgisi olmayan kitleye ise bütün Müslümanların Taliban üyesi olmadığına ikna etmek imkansız olmuştur (Yılmaz S. , 2019, s. 28). 7 Ocak 2015 yılında Charlie Hebdo saldırısı ise bizlere kitlesel iletişim araçlarının gelişmesi bağlamında sosyal medyanın gücünü göstermiştir. Saldırı sonrası ilk 24 saatte 3 milyon 400 binin üzerinde tweet atılması; pankartlarda, medyada internette bu olayın ifade özgürlüğü ve bağımsız basına destek anlamına gelen bir sembole dönüştürülmesi ve bunun İslamofobi paylaşımları meşrulaştırmak için kullanılması, twitter paylaşımlarının gündem oluşturmadaki yaygınlığını ve hızını anlamak açısından önemlidir (Koçer & Yazıcı, 2019, s. 85).

Büyük ölçüde siyasete de yön veren medya popüler partilerin seslerini duyurmada da etkili olmuştur. Siyasiler daha çok medyanın halkı yönlendirdiği yol üzerinden politikalarına şekil vermişlerdir (Yılmaz S. , 2019, s. 24). Özellikle medyada göçmenleri siyasi malzeme olarak kullanan muhafazakar, popülist ve aşırı sağcı siyasi partiler içerisinde yaygın olarak dillendirilen İslam karşıtlığı ve Müslüman düşmanlığı gittikçe artmaktadır (Aktaş, 2014, s. 33). AfD gibi aşırı sağ partilerin İslam karşıtı medyatik söylemleri kendi seçim kampanyalarında kullanarak oy toplamak partilerin sıkça başvurduğu bir yöntem olmuştur (Samur, 2016, s. 310). Medya ve yayınlara paralel olarak siyasetçilerin de İslam'ın köktendinci olduğuna dair vurgu yapmaları kamuoyunu olumsuz yönde etkilemektedir (Aktaş, 2017, s. 131). Sonuç olarak medya ve aşırı sağ bağlamında Avrupa'nın bugün iki temel sorunu mevcuttur. Bunlardan ilki; Müslüman göçmenlere yönelik medyada üretilen hoşgörüsüzlük, ayrımcılık ve ötekileştirmedir. Diğeri ise ırkçılık ve göçmen karşıtlığını Müslüman karşıtlığına ekleyerek aşırı sağ ve popülist siyasetin güçlenmesi ve bunun merkez siyasetin konumlanmasını ve siyasetini etkilemesidir (Aktaş, 2017, s. 142).

Alman medya organları İslamofobi bağlamında incelendiğinde oldukça önyargılı ve yanıltıcı olduğu görülmektedir. Der Spiegel dergisi yayımladığı farlı sayılarda “Allah'ın Dinsiz Ordusu”, “Allah'ın Kanlı Toprakları” başlıkları atmış, Focus dergisi Paris saldırılarıyla alakalı olarak “Bunun İslam'la alakası yok. Ama!” başlığını silah görseliyle birlikte vermiş, Stern dergisi “Halifelik” başlığıyla bir elinde bayrak bir elinde silah tutan terörist görseli yayınlamış yine Stern dergisi diğeri bir sayısında “İslam Devleti Dünya'nın Düşmanları” başlığını ellerinde silah tutan terörist görseliyle birlikte yayınlamış tüm bu Alman dergileri bu tarz görsel ve başlıklarla İslam'ı terörle özdeşleştirmeye çalışmıştır. Yine aynı dergiler kadınlar üzerinden de İslamofobik söylemlerini devam ettirmişlerdir. Müslüman kadınlar korkunç, ne yapacağı belirsiz, her türlü haktan yoksun kişiler olarak halka anlatılmıştır. Der Spiegel “Allah'ın Haklarından Mahrum Kızları”, Focus “İslam'ın Karanlık Yüzü”, Stern ise “Almanya'daki Müslümanlar Bilinmeyen Komşular” başlıklarını kullanmışlardır. Bunlar dışında “Çok Kültürlü Yalan “, “Çarşafın Altındaki Dünya Gücü, Sır İslam” gibi başlıklarla kadınlar üzerinden İslamofobik yayınlarına devam etmişlerdir. Medya'nın sıklıkla kullandığı bir diğeri konu olan göçlerle artan Müslüman nüfusu da dergilerde işlenmiştir. “Mekke Almanya, Sessizce İslamlaşma”, “Ürkütücü Misafirler” ve “Batıda Allah, İslam ve Almanlar” başlıklarıyla Almanya'da Müslüman

nüfusunun artması sonucu İslamofobik yayınlar yapılmıştır (Almalı, 2018, s. 139-142). Almanya’da İslamofobi’nin %80 sorumlusu olarak görülen medya, özellikle de Der Spiegel dergisi Almanya’da seviyeli bir yayın gibi kendini gösterse de İslam ülkelerinden gelmiş olanları ayırım yapmadan teröristlerle aynı kefeye koymuştur (Tuzcu, 2017, s. 118).

Der Spiegel dergisi bir sayısında Alman hukuk sistemini sulandıran olgular şeklinde yansıtmış olduğu İslamofobik şikayetler konularını şu şekilde belirtmiştir (Gafuroğulları, 2019, s. 80-81):

- Kurban kesme,
- Müslüman kız öğrencilerin yüzme derslerine ve okul gezilerine katılım göstermemeleri,
- İşyerinde namaz kılma olanağı,
- Minarelerde ezan okunmasına yönelik kısmi hak,
- Pasaportlarda kullanılan başörtülü fotoğraflar,
- Anayasa Mahkemesi’nin okullarda öğretmenlerin başörtüsü takabilmeleri konusundaki kararı eyaletlerin sorumluluğuna bırakıp kendisi nihai karar vermekten çekinmesi,
- İslami kurumların Kur’an kursu ve yatılı okullar işletmeleri ile bunların okul yönetimleri tarafınca izin verilmesi.

Alman medyasında gözlemlenen tespitler gösteriyor ki toplumdaki yabancı kavramı “Türk” kavramıyla eşdeğer tutulmaktadır. Bu tespitler sırasıyla şunlardır (Baloğlu, 2016, s. 28-29):

- Alman medyasında yabancı sorunu Türk sorununa dönüştürülmüştür.
- Türkler; sansasyon yaratan olaylar (kavga, çatışma vs.) algılanmakta ve işlenip sunulmaktadır.
- Müslüman kimlikli yabancılar, yani Türkler, toplam nüfus oranlarının çok üzerinde gösterilerek, Alman toplumu ve kültürünü yabancılaştıran, tehdit eden paralel toplum oluşturacak güçte verilmektedir.
- Türkler; potansiyel suçlu, barbar, kavgacı, uyum sağlama sorunu olan, İslamcı, anti-demokrat, ırkçı, tehlikeli olarak görülmekte ve ötekileştirilmektedir. Alman medyası Türklerle ilgili geçmişte varılan bu yanlış yargıların bertaraf etme yerine onları güçlendiren ve meşrulaştıran şekilde vurgu yapmaktadır.

Alman medyası da dahil olmak üzere genel olarak Batı medyası İslam ve Müslümanlarla ilgili tüm olumsuz kalıpları özellikle de terörist kavramını kullanırken yaşanan başka terör eylemlerinde bu kavramları kullanmaktan çekinmiştir. Örneğin, BBC 2007 Londra saldırıları için “terör” kavramını kullanırken, 2019 yılında Yeni Zelanda’da yapılan cami saldırısı için bu kavramı kullanmaktan çekinmiştir. Daily Mirror ise katilin bebeklik fotoğrafını kullanarak “melek çocuk” söylemini tercih etmiştir. Batı medyasının Avrupa ülkelerinde veya ABD’de terör eylemi gerçekleştiren Hristiyanları terörist olarak nitelendirmesinin nedeni de bir Batılı’nın veya bir Hristiyan’ın terörist olamayacağına olan inancıdır (Devran & Tanır, 2019, s. 170-171). Avrupa medyasının çifte standartlı bu yaklaşımını Amerikalı profesör John Esposito ve Fransız yazar Oliver Roy 2005 Danimarka karikatür krizi bağlamında eleştirmişlerdir. Esposito “İslam ve Batı: Bir kültür savaşına doğru mu?” adlı yazısında şu ifadelerle yer vermiştir: *Bugün tanık olduklarımızın aslında Batılı demokratik değerlerle hiçbir ilişkisi yoktur ve bütün olup bitenler, yabancı düşmanı ve İslam düşmanı bir Batı dünyası karşı karşıya kaldığımızı gösteren Avrupa medyasının marifetleridir. Karikatürler, Müslümanları sınamayı ve provoke etmeyi amaçlıyor. Bu karikatürler, Üsâme bin Ladin’i veya Zerka’yı filan değil, ifade özgürlüğü bahanesine gizlenerek Müslümanların en kutsal sembollerini ve değerlerini alaya alıyor. Kışkırtıcı manşetler, medya için kazan-kazan işlevi görüyor ve gazete tirajlarını patlatıyor: Çünkü Danimarka’daki karikatürlerin art arda başka ülkelerde de yayımlanması, hem kar amacını, hem de İslam’ın peygamberine hakaret amacı güdüyor.* Esposito ise “Kutsal savaş” başlıklı yazısında bu ikiyüzlülüğü, ifade özgürlüğü, elbette ki, doğru bir şey. Ama Avrupa, Müslümanların ifade özgürlüğünün önüne pek çok yasal ve sosyal sınırlar getiriyor. Oysa Yahudi karşıtı karikatürler, her yerde yasal kovuşturmalara tabi tutuluyor. Her geçen gün çok sayıda Avrupa ülkesi, homoseksüel düşmanlığını ya da azınlıklara aşağılayıcı hakaretleri koruyan yasal düzenlemeler yapıyor. Cüceleri ya da özürölüleri alaya alan karikatürler saygın Avrupa gazetelerinde yayımlanır mı? Hayır! O Halde, Müslümanları alaya alan ve zaman zaman ırkçı boyutlar kazanan karikatürlerin yayımlanması, bütün Avrupa halkları tarafından neden destekleniyor öyleyse? cümleleriyle sorgulamıştır. Alman basının ifade özgürlüğü konusuna yaklaşımı da farklı değildir. Bunu bir örnekle anlatmak gerekirse; 2017 Haziran ayında Berlin’in Moabit semtinde Evanjeliklere ait Johanniskirche adlı kilisenin bir odasında, federal liyakat nişanı sahibi avukat Seyran Ateş tarafından Ibn-Rushd-Goethe adı verilen bir cami(!) açıldı ve burada, kadınlar

erkeklerle aynı safta, kadınlar örtünme ihtiyacı duymadan namaz kılıp aynı zamanda cemaate imamlık yapabiliyorlardı. Bu durum Alman basınında kadının özgürleştirilmesi ve eşit haklara sahip kılınması olarak işlenmiştir. Oysa bu tamamen dinin tahrifine yönelik bir davranıştır. Avrupa kendisini kural ve kaidelere uygun bir ülke olarak görüyorken; herhangi bir Hristiyan ülkede herhangi biri ben kilise açtım, bu kilisede ayinlerin nasıl yapılacağına ben belirlerim derse buna müsaade edilir mi? Asla edilmeyecektir. Ancak İslam söz konusu olduğunda belirlenen kurallar ve teamüller terk ediliyor, hakaret, aşağılama ve saldırı hak ve özgürlükler konusu olarak ele alınmaktadır (Ertaş, 2017, s. 77-79).

4.4.Almanya’da İslamofobi Rakamları ve Örnekler

Çalışmanın ilk bölümünden buraya kadar olan kısma kadar, Almanya’nın milliyetçi duygularından kendisini inandığı biricik bir devlet olmasına, çokkültürlülüğün reddinden göçmen karşıtlığına, İslamofobinin yükselişinden gelişime, İslamofobinin en büyük nedenlerinden aşırı sağ ve medya etkilerine kadar ırkçılığın kültürel anlamda yeni trendi olan İslamofobi’den bahsedilmeye çalışılmıştır. Bu başlıkta ise Almanya’da yaşanan İslamofobi örneklerine, yapılan anketlere yansıyan İslamofobi düşüncelerine ve Almanya’da İslamofobi rakamlarına yer verilecektir.

Bir Batı ülkesi, başkenti Berlin ve yüzölçümü 357.138 km² olan Almanya’nın bugün güncel nüfusu 83 milyondur. Bu nüfusun 10.6 milyonu ise yabancı kökenlidir. Etnik yapısına bakıldığında ülkenin %77,5’i Alman, %22,5’i yabancı kökenliken; bu yabancı kökenlileri ise en büyük oranla %15,1 Türkler oluştururken, %10,1’ini Polonyalılar, %6,6’sını Rusyalar oluşturmaktadır. Yine ülkedeki göçmen verilerine bakıldığında göçmenlerin; %19,2’si Türk, %9,6’sı Polonyalı, %7,5 Rus, %5,7 Kazak, %4,9 İtalyan’dır. Ülkenin dini gruplar bağlamında verilerine bakıldığında da %36 Mezhepsiz, %28,9 Katolik, %27,1 Protestan, %4,4 Müslüman, %1,9 Ortodoks, %0,1 Yahudi, %1,6 diğer dinlerdendir (mfa.gov.tr, 2021). Almanya’daki demografik yapıya bakıldığında Türkler ve Müslümanların ülkede en büyük azınlığı oluşturduğu görülmektedir. 1950’lerde Almanya’da 20.513 Müslüman yaşarken, 1960’larda 21.844, 1970’lere gelindiğinde ise rakam 1.172.539’a yükselmiş, 2010’da ise 4.283.364 olarak hesaplanan Müslüman nüfusu, 2016’da 4.900.000 olmuştur (Almalı, 2018, s. 137). 2020 yılında ise Almanya’da Müslüman sayısı 2015’teki

araştırmalardan beri 900 bin artmış ve 5 milyon 700 bin olmuştur. Bu sayı ise Alman nüfusunun %6,7'sini oluşturmaktadır (Dalaman, 2021).

Müslüman nüfusunun özellikle Arap Baharı sonrasında artış gösterdiği Almanya'da İslamafobik söylemler ve şiddet rakamları da yıldan yıla artış göstermektedir. Ülkede çeşitli kurumlar tarafından Müslümanlarla alakalı olarak yapılan anket sonuçları da İslam ve Müslümanlar hakkındaki rahatsızlığı göstermektedir. İki Almanya'nın birleşmesini izleyen ve aşırı sağ yavaş yavaş yükseldiği 2000'li yıllarda yaşanan terör saldırılarının da etkisiyle ırkçılık oldukça belirgin hale gelmeye başlamıştır. 2008 yılında Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Merkezi Örgütü'nün (FRA) yayınladığı rapora göre 2006-2006 yılları arasında aşırı sağ kanatta ve ırkçı saldırılarda artan bir eğilim izlenmiştir. Almanya'da 2005-2006 yıllarında ırkçı saldırılar %14 artış göstererek 15.914'ten 18.142'ye yükselmiştir (Sumbas, 2009, s. 273). 2008 yılı Almanya'da Neonazilerin yükselişte olduğu, aşırı sağ ideoloji ve yabancı düşmanlığının izlerini taşıyan suçlarda rekorun kırıldığı bir yıl olmuştur. Federal İçişleri Bakanlığı da Neonazi suçlarında ürkütücü bir artış olduğunu rekor kırıldığını doğrulamıştır. 2008 yılında 737'si şiddet içerikli olmak üzere 14 bin aşırı sağ kökenli suç kayıtlara geçmiştir. Söz konusu olaylarda, aralarında Almanlarında bulunduğu 773 kişi hastanelik olacak derecede yaralanmıştır (Akdemir, 2009, s. 21). Yapılan bir araştırmaya göre 2000 yılında sayıları ancak 2 bin 200'ü bulan Neonazi sayısının 2010 yılında 5 bin 600'e doğru yükselişte olması ırkçı anlayışların artış hızı konusunda fikir vermektedir (Ertaş, 2017, s. 46). Allensbach Enstitüsü'nün Mayıs 2006'da yaptığı bir ankette katılımcıların %46'sı Almanya'da çok sayıda Müslüman yaşadığı, bazen aralarında çok sayıda terörist olabileceği korkusuna kapıldıklarını söylemişlerdir. Yine aynı kurumun "İslam'ın Almanya'daki imajını" ölçmeyi amaçlayan Kasım 2012'de yapılan anket sonuçlarına göre; katılımcıların %83'ü İslam, kadınları mağdur ediyor; %70'i İslam, fanatik ve radikaldir, %68'i diğer inanç gruplarına karşı toleransızdır, %64'ü şiddete meyillidir demiştir. Katılımcıların yalnızca %7'si İslam'ın insan haklarına saygılı ve toleranslı olduğunu düşünürken, çelişkili de olsa %74 gibi büyük bir oran İslam'dan değil belirli radikal gruplardan tehlike beklediklerini söylemişlerdir (Ertaş, 2017, s. 55-56).

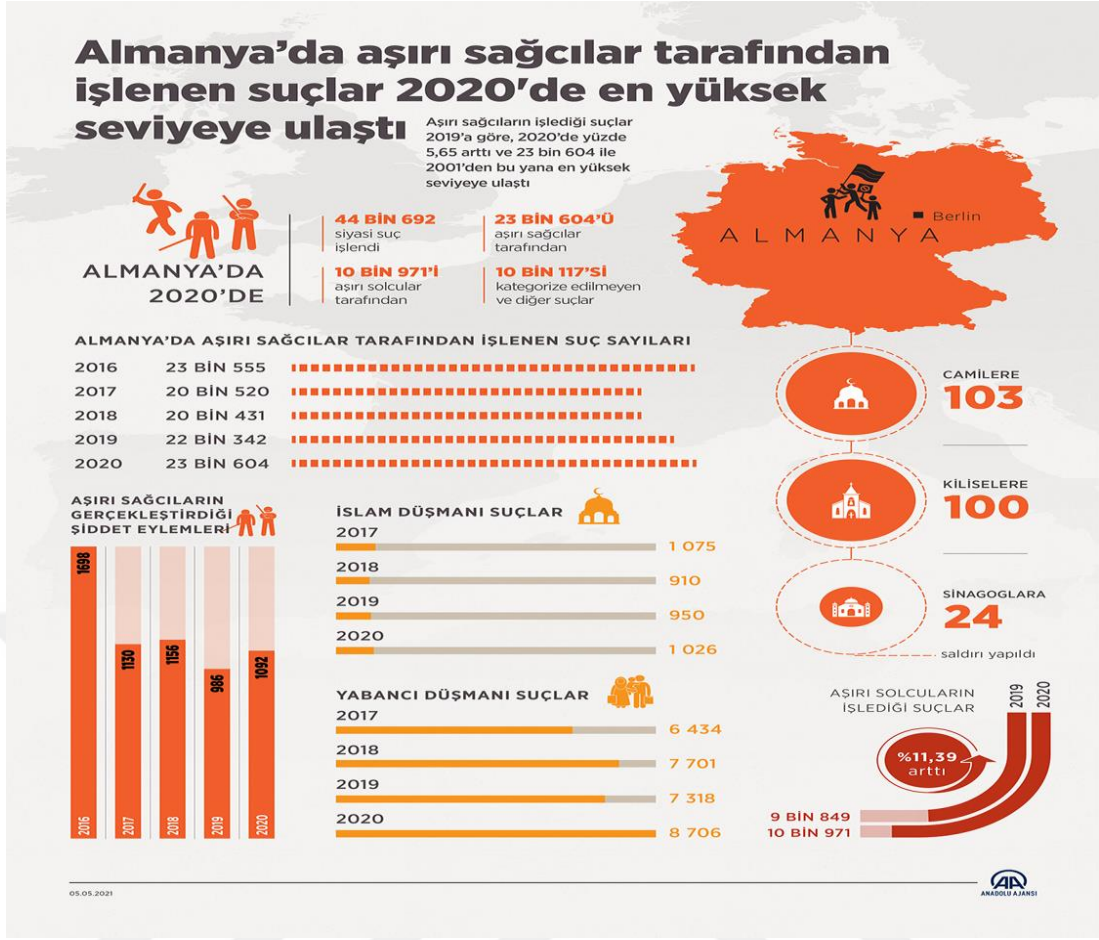
TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanlığı'nın 2014 yılında yayınladığı "Avrupa'da Türkiye Kökenlilere Yönelik ırkçı ve Yabancı Düşmanlığı İçerikli Eylemler" başlıklı raporuna göre Müslümanlar tehdit, saldırı ve kundaqlama olarak üç

tür saldırıyla karı karşıya kalmaktadır. Tehdit türü eylemler; kişilere, derneklere, camilere ve iş yerlerine dini ve milli değerlere hakaret içeren mesajlar ve mektuplar bırakma, ölümle tehdit etme, duvarlara tehdit içerikli yazılar yazma, kişileri ülkeyi terk etmeleri için tehdit etme gibi biçimlerde meydana geldiği belirlenmiştir. Saldırı olayları; darp, yaralama, küfür ve hakaret, araç, ev, cami, dernek ve işyerlerini taşlama, camlarını kırma, bayrak yakma ve benzeri biçimlerde olduğu belirlenmiştir. Kundaklama olayları ise; patlayıcı madde yerleştirme, araç yakma, ev, cami ve iş yerlerine molotof kokteyli atma, yangın çıkarma veya kundaklama girişiminde bulunma gibi olayları içerdiği belirlenmiştir. Domuz organları bırakma, dini ve milli değerlere hakaret içeren mesajlar ve mektuplar bırakma, Kur'an-ı Kerim yakma, duvarlara tehdit içerikli yazılar yazma, kan sürme, gamalı haç çizme, cemaate saldırma şekilleri de diğer eylemler arasındadır (Ertaş, 2017, s. 45-46).

Ocak 2015'te Bertelsmann Vakfı'nın rapora göre Almanların %61'i İslam'ın Batı dünyasına uygun bir din olmadığını düşünürken, %57'si Müslümanları tehdit olarak görmektedir (Almalı, 2018, s. 138). 2015 göçmen krizi sonrası artan göçmen karşıtlığıyla paralel şekilde ülkede İslamofobik şiddet de artışını sürdürmeye devam etmiştir. Almanya'da 2014 yılında 215, 2015 yılında 857, 2016 yılında 921 ırkçı saldırı polis kayıtlarına geçmiştir (Vatandaş S. , 2019). Göç ve Mülteciler Bakanlığı'nın (BAMF) verilerine göre 2015 Ekim ayına kadar mülteci kamplarına 850 saldırı gerçekleştirilmiş ve bu saldırılarda 13 kişi yaralanmıştır (Younes, 2016, s. 196). Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği (DİTİB) verileri de mülteci krizi öncesi ve sonraki şiddet artışını gözler önüne sermektedir. Cami kundaklama olayları 2013 yılında 12, 2014 yılında 73 iken 2015 yılında bu sayı 77'ye ulaşmıştır. Sözlü taciz 2013'te 7, 2014'te 33 iken 2015 yılında 11 olarak belirlenmiştir. İnsanlara karşı fiziksel saldırılar 2013 yılında hiç yokken 2014'te 6, 2015'te ise 11 olarak belirlenmiştir (Ağçoban, 2016, s. 158). Amadeu-Antonio Vakfı raporuna göre 2016 yılında mülteci ve konaklama tesislerine yönelik 102'si kundaklama olmak üzere 1.963 saldırı belgelenmiştir. Federal Kriminal Polis Dairesi (BKA) verilerine göre 2016 yılında camilere yönelik 91 saldırı gerçekleşmiştir (Lewicki, 2017, s. 11). SETA raporuna göre 2017 yılında mültecilere yönelik 1.906 suç saldırısı, mülteci kamplarına yönelik 286 saldırı ve mültecilere yardım eden kişilere yönelik de 132 suç ve fiziksel saldırı gerçekleşmiştir. DİTİB verilerine göre 2017'de camilere yönelik 101 saldırı gerçekleşirken Almanya hükümet cami saldırılarının 57 olduğunu açıklamıştır

(Younes, 2018, s. 270-271). 2018 verilerinin yer aldığı SETA raporuna göre yıl sonuna kadar Alman polisi tarafından kayda alınan 621 saldırı olmuştur. Bunlardan 31'i camilere yönelik yapılmıştır ve bu saldırılarda 48 kişi yaralanmıştır. Mültecilere yönelik ise 1.775 saldırı gerçekleşmiş burada 329 yetişkin, 15 çocuk yaralanmıştır. Sığınma evlerine yönelik 173 saldırı kayda alınırken yardım çalışanlarına ise 95 saldırı gerçekleşmiştir (Younes, 2019, s. 379-380). 2019 yılına gelindiğinde ise SETA raporuna göre Almanya 871 İslamofobik suç bildirilmiştir. Bildirilen suçların 58'i Müslüman dini sitelere karşı işlenmiştir. Fiziksel olarak yaralanmayla sonuçlanan İslamofobik suç sayısı ise 46 olarak bildirilmiş, 8 kişi ise İslamofobik suç işlemekten tutuklanmıştır. Camilere yönelik saldırı ise 122'dir (Bayraklı, 2020, s. 335).

2020 yılında Almanya'da görülen İslamofobik artış ise oldukça kaygı verici olmuştur. Almanya İçişleri Bakanlığı ve BKA tarafından "2020 Siyasi Suçlar Raporu" ülkedeki İslamofobik suçları derlemiştir. Rapora göre 2020 yılında 1.026 İslam düşmanı suç işlenmiş, camilere yönelik 103 saldırı gerçekleştirilmiştir. Ülkede yabancı düşmanı suç sayısı ise 8.706 olarak kayıtlara geçmiştir. 2019 yılına göre 2020 yılında İslam düşmanı suçlar %8, yabancı düşmanı suçlar ise %19,1 artış göstermiştir. Sadece aşırı sağ kesim tarafından 2020 yılında gerçekleştirilen şiddet eylemleri 1092 olarak kayıtlara geçerken, aşırı sağ tarafından işlenen suçlar ise 23 bin 604 olarak kayıtlara geçmiştir. (Başay, 2021). 2020 yılında Leipzig Üniversitesi'nin ülke çapında 14-93 yaşları arasında 2 bin 503 kişinin katılımıyla yaptığı araştırmaya göre yabancı düşmanı sahip kişilerin oranı iki yıl önceki verilere göre %23,4'ten %16,5'e gerilese de ülkede aşırı sağ ve yabancı düşmanlığının hala yüksek seviyelerde olduğuna dikkat çekilmiştir. Almanya'nın doğusundaki yabancı düşmanı görüşlere sahip kişilerin sayısı batının iki katı çıktığı gözlenmiştir. Yabancı düşmanlığı oranı batıda %14, doğuda %28 olarak kaydedilmiştir. Ankete katılanların dörtte birden fazlası "Müslümanların Almanya'ya göçünün engellenmesi" görüşünü savunurken, %47'lik kesim "Ülkede çok sayıda Müslüman yaşaması sebebiyle bazen kendi ülkesinde kendini yabancı gibi hissettiğini" ifade etmiştir.

Kaynak: [Almanya'da aşırı sağcılar tarafından işlenen suçlar 2020'de en yüksek seviyeye ulaştı](#),
(19.05.2021).

Almanya'da yıllara göre artış gösteren İslamofobik eylemlerin yanında yaşanan birkaç somut örnek olaya yer vermek gerekirse en dehşet verici olanları şüphesiz 1992-93 yıllarında Mölln ve Solingen şehirlerinde ölümle sonuçlanan Türk evlerinin yakılmasıyla, 2000-2007 yılları arasındaki dönerci cinayetleridir. Temmuz 2009 yılında 32 yaşında Marwa isiminde hamile olan bir bayan başörtüsü nedeniyle mahkeme salonunda ırkçı bir saldırı sonucu bıçaklanarak öldürülmüştür. Dahası Almanya'da bir camiye yapılan saldırı sonrasında belediye başkanına Alman gazetecilerin camiye şimdiye kadar hiç gitmemişsiniz, yangından sonra da uğramamışsınız sorusuna cevaben belediye başkanının verdiği cevap; *Caminin yakılması, benim için bir çöp kutusunun yakılması gibi. Her yakılan yer ziyaret edemem ki şeklinde olmuştur.* Aynı hafta Almanya'nın Bielefeld şehrinde ırkçılar Müslümanları istemedikleri için bir yürüyüş düzenlemiş, yürüyüşten bir gün sonra ise Avusturya İrkçı Partisi internet sitesinde *Müslümanları keselim* yazmıştır. 2010 yılında Almanya Aşağı Saksonya eyaletinde ilk Türk kökenli Sosyal İşler, Kadın, Aile

ve Sağlık Bakanı olarak göreve başlayan Aygöl Özkan'ın törende bir Müslüman olarak Tanrı üzerine yemin etmesi tartışma yaratmıştır. Yemin töreni sonrası bazı kiliseler “Müslüman ve Hristiyanlığın tanrıları aynı değil” diyerek tepki göstermiştir (Baloğlu, 2016, s. 57-58). 2012 yılında haziran ayında Köln eyaleti mahkemesi tarafından, çocuk sağlığı açısından tehlike arz ettiği ve çocuğun rızası olmadan gerçekleştirildiği gerekçesiyle sünnet bir tür yaralama sayılmış ve yasaklamıştır. Fakat Müslümanların ve Yahudilerin yoğun eleştirileri neticesinde sünnete izin veren kanun kabul edilmiştir (Gafuroğulları, 2019, s. 81). 2020 yılında gerçekleştirilen ırkçı bir saldırı ise ölümle sonuçlanmıştır. 20 Şubat'ta Almanya Frankfurt eyaleti yakınlarındaki Hanau'da yirmili ve otuzlu yaşlarda 11 Türk kökenli kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırı sonrasında annesini de öldürüp intihar ettiği öne sürülen Tobias A. İsimli alman failin internet aracılığıyla ırkçılık ve komplo teorileri konularında diğer aşırı sağcılarla ve ırkçılarla bağlantı kurduğu tespit edilmiştir. Eylemlerin ardından Alman hükümeti yine bilindik açıklamalar yaparak şiddeti kınamış ve bunun son bulmasını dilemişlerdir (Bekar, 2020). 2021 yılında ise Almanya'da memurların giysi ve dış görünümüne ilişkin kurallar içeren yasal düzenleme Eyalet Temsilcileri Meclisi'nden geçmiş bu kapsamda kurumlar memurların kılık kıyafet, takı, sembol, dövme, saç ve sakalına müdahalede bulunabileceklerdir. “Gizli başörtüsü düzenlemesi” olarak görülen ve kamuda başörtüsü yasağının da önünü açan bu düzenlemeye Müslüman kuruluşları büyük tepki göstermiştir (trthaber.com, 2021).

İslamofobik eğilimlerin görüldüğü bir alan da Alman yurttaşlığına geçmek isteyen Müslüman göçmenlere yöneltilen soru kitapçığında açıkça görülmektedir. Bu İslamofobik eğilimli sorular şu şekildedir (Gafuroğulları, 2019, s. 79-80):

- Kadın kocasının sözünü dinlemek zorunda olup, sözünü dinlememesi halinde, erkek hanımını dövebilir ifadesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Bir erkeğin, hanımını veya kız çocuğunu toplumda “namusunun lekelenmesini” engellemek üzere eve kilitlemesini uygun buluyor musunuz?
- Almanya'da spor ve yüzme dersleri normal ders programına dâhildir. Kız çocuğunuzun bu derslere katılmasını onaylar mısınız? Yanıtınız hayır ise, neden onaylamazsınız?
- Reşit kız çocuğunuz/hanımınız diğer Alman kızları ve kadınları gibi giyinmek istediği takdirde bunu önlemeye çalışır mısınız? Yanıtınız evetse, hangi yollara başvurursunuz?

- 11 Eylül 2001 New York ve 11 Mart 2004 Madrid terör saldırılarını biliyor musunuz? Failleri sizce terörist miydi, yoksa özgürlük savaşçısı mıydı? Yanıtınızı açıklayınız.
- Almanya’da bir erkeğin iki kadınla birden evlenmesini nasıl buluyorsunuz?

4.5. Almanya’da Online Anket Çalışması

Son olarak tez çalışmamıza katkı sağlaması için ve İslamofobi’nin ülkedeki güncel durumunu birinci ağızdan öğrenmek amacıyla Almanya’da konumlanmış dernek, vakıf ve camilerle iletişime geçilerek online anket araştırması 2021 yılı içerisinde tarafımda yapılmıştır.

26 kişinin katılım gösterdiği online ankette katılımcıların 7’si kadın, 19’u erkektir ve bu katılımcıların çoğu 35-55 yaş aralığında olduğunu belirtmiştir. 55 yaş üstünün de katılım gösterdiği ankete 25-35 yaş aralığında az katılım varken 18-25 yaş aralığında ise hiç katılım olmamıştır.

1. **“Sosyal yaşamımda kendimi Alman devletine ait değil, Alman devletinden dışlanmış olarak hissediyorum”** olarak yönelttiğimiz soruya %38,46 ‘evet’ yanıtının verirken, %61,54 ‘hayır’ cevabını vermiştir. Almanya’da Alman kimliğinin üstünlüğü her ne kadar Türklere hissettirilsede, kendilerini Alman devletinden dışlanmış hissetmemelerinin sebebi devletin sistematik olarak dışlayıcı bir politika izlememesidir. Devletin çok yeterli olmasa da entegrasyon politikaları izlemesi ayrıca Türklerin de ülkedeki yasal koşulları kabul edip, takip etmeleri ve Türklerin süreçlere katılım göstermelerine izin verilmesi sonucunda kendilerini devlet tarafından dışlanmış hissetmemektedirler. Sonuç olarak ülkedeki yabancıları ötekileştirici unsur devlet değil aslında siyasi parti grupları olduğu için Alman kimliğinin üstünlüğü kendilerine hissettirilsede, Alman devletinden dışlanmış hissedenlerin sayısı daha azınlıktadır.
2. **“Almanya’da yaşadığımı süre boyunca Alman kimliğinin Türk kimliğinden daha üstün bir ırk olduğu bana hissettirildi”** olarak yönelttiğimiz soruya %61,54 ‘evet’, %38,46 ‘hayır’ yanıtını vermiştir. Irk piramidinin en üstündeki Aryan ırkından gelme Alman ırkının, beyaz ırkın üstünlüğünü savunan Almanlar savundukları bu ırk teorisiyle de kimliklerini oluşturmuşlar ve diğer kalan ırkları da aşağı ırk olarak görmüşlerdir. Bu bağlamda Almanların da, ülkenin büyük çoğunluğunu oluşturan Türk

göçmenlerin kimliklerini öteki ve aşağı olarak görmeleri kaçınılmaz olmaktadır.

3. **“Türk/ Müslüman nüfusunun Alman kültürünü etkileyecek derecede fazlaca artış gösterdiğini düşünüyorum”** olarak yönelttiğimiz soruyu bir kişi yanıtlamamış kalan 25 kişinin de %28’i ‘evet’, %72’si ‘hayır’ yanıtı vermiştir. Sadece Almanya’da değil tüm Avrupa genelinde en büyük kaygı Müslüman nüfusun hızla artış göstermesi ve bunun ileride kıtanın bir Müslüman ülkesine dönüşmesi korkusu kamuoyunda yaratılan bir argümandır. Fakat bu soru Türklere yöneltildiğinde çok büyük bir kesim bunu aksini savunmakta, ülkeyi etkileyecek derecede bir artış olmadığını söylemektedir.
4. **“Türk/Müslüman kültürünü yaşatmak isteyen ailelerin Alman kültürünü zarar verecek derecede suistimal ettiğini düşünüyorum”** olarak yönelttiğimiz soruya %7,69 ‘evet’, %92,31 ‘hayır’ yanıtı vermiştir. Görüldüğü üzere çok yüksek kesim böyle bir suistimalin olmadığını savunmaktadır. Almanların, Türk ve Alman kültürlerinin birbirleriyle uyumlu olmadıkları şeklindeki en büyük argümanları onları en sonunda neredeyse Türklerin asimile olmaları gerektiğine sonucuna vardır. Çünkü onlara göre entegrasyon aslında Alman kültüründen daha alt kültür olan Türk ve İslam kültürünün Alman kültürüne asimile olması gerektiğidir. Fakat anket sonucuna göre Türkler/Müslümanlar bu durumu suistimal etmeden kendi kültürlerini Almanya’da yaşatmaktadırlar.
5. **“Suriyeli mültecilerin Almanya’ya gelmesinden bu yana Türklere/Müslümanlara yönelik olumsuz bakış ve önyargıların arttığını düşünüyorum”** olarak yönelttiğimiz soruya %84,62 ‘evet’, %15,38 ‘hayır’ yanıtı vermiştir. Çalışmamızda İslamofobi’nin gelişiminde bir kırılma noktası olarak anlattığımız Arap Baharı ve mülteciler krizinin etkileri anket sonuçlarına da büyük oranda yansımıştır. Çünkü zaten Almanya’da var olan İslam ve Müslümanlara karşı ötekileştirme, Suriyeli mültecilerin varlığının ülkede kendini göstermesiyle iyice artış göstermiştir.
6. **“Ülkede yaşanan İslamofobik olaylara karşı Alman hükümetinin yeterli tedbirleri aldığını düşünüyorum”** olarak yönelttiğimiz soruyu bir kişi yanıtsız bırakırken kalan 25 kişinin %16’sı ‘evet’, %84’ü ‘hayır’ yanıtı vermiştir. Çalışmamızda İslamofobi’nin siyasi ayağını anlatırken aşırı sağ partileri yükselten en büyük etkinin göçmen karşıtlığı ve yabancı düşmanlığını

savunmaları olarak anlatmıştık. Merkez partilerin ve hükümetin ise bu argümanları açıkça savunmasa da sessiz kaldığını ve artık aşırı sağ söylemlerinin yavaş yavaş merkeze kaydığını söylemiştik. Anket sonuçlarına baktığımızda İslamofobi konusunda alman hükümetinin yeterli tedbirleri almadığı konusundaki yanıtlar bu argümanımızı destekler niteliktedir.

7. **“İslam dininin gerektirdiği şartları rahatça yerine getirebiliyor musunuz?”** sorusuna katılımcılardan hayır yanıtını veren olsa da çoğunluk evet yanıtını vermiştir. Fakat evet diyen kısım ibadetlerini evde ve camide yerine getirebildiklerini, söz konusu sosyal yaşam, avm, işyeri, kamu ve okullar olduğunda kısıtlamalarla karşılaştıklarını söylemişlerdir. Örneğin bir katılımcı işyerinde mola alıp namaz kılamadığını, oruç tutanlara da saygı gösterilmesi gereken yerde daha ağır iş verildiğini söylemiştir. Soruya evet diyen başka bir katılımcının yorumu ise oldukça dikkat çekicidir. Katılımcı, dininin şartlarını rahatça yerine getirebildiğini hatta din özgürlüğünün Alman anayasasında garanti altına alındığından bahsetmiştir. Fakat burada Alman halkının görüşlerine vurgu yapmıştır. Din özgürlüğü anayasada garanti altında olsa da Almanların, Müslümanlara fazla hak tanındığını düşündüklerinden ve bunun da politikaya ve gazetelere yansıdığından bahsetmiştir. Gazetelerin de Türkler hakkında neredeyse hiç olumlu yazı olmadığını söyleyen katılımcı *ben 40 yıldır gazeteleri takip ediyorum 10 tane olumlu haber okumadım* yorumunda bulunmuştur. Çalışmamızın en temel tezlerinden olan siyasilerin ve Alman halkının Türkler hakkındaki olumsuz görüşlerinin medyaya taşınıp sürekli haber yapılması yabancı düşmanlığını hep gündemde tutmaktadır. Devlet yasalarında göçmenlerle alakalı birtakım gelişmeler olsa da siyasette ve medya da İslamofobi gündemden düşürülmemekte, kamuoyunun yabancı düşmanlığı onlara çok fazla hak tanındığı argümanlarıyla diri tutulmaktadır.

8. **“Eğitim hayatınızda Müslüman olduğunuzda dolayı öğretmenleriniz/öğretmenleriniz tarafından herhangi bir ayrıma tabi tutulduğunuzu hissettiniz mi veya böyle bir duruma şahit oldunuz mu?”** Bu soruya çok az bir kısım hayır derken büyük bir kesim evet yanıtını vermiştir. Katılımcılar; Müslüman ve Türk olduklarından dolayı ırkçı şakalara maruz kaldıklarını, zaman zaman öğretmenlerden farklı davranış gördüklerini, genelde haksızlık ve çifte standarda maruz kaldıklarını, genelde not değerlendirmelerinde yabancı uyruklu öğrencilere düşük not verildiğini,

Almanların Müslüman çocuklardan önce tercih edildiğini söylemişlerdir. Bir katılımcı kızının din dersinde kendi fikirlerinin dinlenmediğini, zorla olmasa da dolaylı yoldan Hristiyan fikirlerin diretildiğini söylerken, diğer bir katılımcı stajını bir ay sonra terk etmek zorunda kaldığını söylemiştir. Başka bir katılımcımız da bir Türk olarak hiçbir zaman en iyi öğrenci olmuş olsanız bile sınıf birincisi olmamanız için ellerinden geleni yaptıklarını belirtmiştir. Bir katılımcımız da ilkokulda kendi deneyimini anlatmış ve öğretmenin Türkler hakkındaki yorumlarına yer vermiştir. Öğretmenin; Türklerin geldiğini, Almanya'daki sosyal yardımları aldığını, çalışmadan rahat rahat yaşadıklarını, Almanların çalışıp onlara bakmak zorunda kaldıklarını, Türk erkeklerin sırf oturma izni almak için Alman kadınları suiistimal ettiğini, ortalığı kirlettiğini, temiz olmadıklarını, hırsızlık yaptıklarını, tecavüz oranlarının arttığını ve bunu gibi söylemleri olduğunu belirtmiştir. Çalışmada anlattığımız aşırı sağ partilerin söylemleriyle bir eğitimcinin söylemlerinin nerdeyse aynı olduğunu görmekteyiz. Diyebiliriz ki kamuoyu sadece aşırı sağ söylemlerle değil aynı zamanda eğitim hayatındaki argümanlarla da yönlendirilmektedir. Katılımcımız ayrıca tahammülsüzlüğün belirli bir ırka değil 'zayıf' olana karşı olduğunu söylemiştir. Ama zaten Almanya'da zayıf olarak göçmenleri yani Müslümanları seçtiği için ırkçılık onlara karşı yapılmaktadır.

9. **“Bir iş mülakatında Müslüman olduğunuzdan dolayı olumsuz geri dönüş aldığınız oldu mu veya böyle bir olaya şahit oldunuz mu?”** sorusuna yine büyük çoğunluk evet diyerek farklı muamelelere maruz kaldıklarını söylemiştir. Kendileri yaşamayanlar da çevrelerinden insanların olumsuz yaklaşımlara maruz kaldıklarını söylemişlerdir. Bir katılımcımız çalıştığı iş yerinde iki sene sonunda süreli olan iş sözleşmesinin süresize çevrilme zorunluluğu olduğunu fakat kendileri için bu durumun farklı olduğunu söylemiştir. Kontratı sadece süreli olarak kabul ettiklerinde işe kabul edildiklerini ve asla süresize çevrilmeyeceğini söylemiştir. Almanlar, hem Türklerin çalışmadan yaşadıklarını eleştirmekte hem de söz konusu çalışma hayatına girmek olduğunda da zorluk çıkartarak bir ikileme düşmektedirler.
10. **“Giyim kuşamınızdan dolayı (başörtüsü vs.) herhangi bir dışlamaya tabi tutulduğunuz oldu mu veya böyle bir olaya şahit oldunuz mu?”** sorusuna yine büyük bir kesim özellikle de kadınlara karşı çoğu zaman olumsuz önyargıların olduğunu söylemiştir. Başörtülü kadınlara karşı sadece olumsuz

bakışların bile yeterli olduğunu ve işyerlerinde başörtülü kişilerin çalıştırılmadıklarını anlatmışlardır. Bir katılımcımız kendi annesine yolda yürürken başörtülü olduğu için yabancılar defolun diye bağırıldığı örneğini vermiştir. Haşema ile denize giren bir arkadaşına da suyu kirlettiği için havuza girmeyin denildiğini anlatmıştır. Kendisinin ise bir bayram günü eline yaktığı kına ile okula gittiğinde öğretmeninin kendisine *o elindeki şeyi hemen çıkar, sınıftan çık git tuvalette elini yıka sabunla çıkmadan da sınıfa gelme* dediğini anlatmıştır. Başka bir katılımcımız kızının başörtüsünden dolayı öğretmeni tarafından eleştirildiğini, iş görüşmesinde de bu şekilde işe alınamayacağını söylendiğini ifade etmiştir. Diğer bir katılımcımız da artık yeni çıkan yasaya göre başörtülü kadınların kamu kuruluşlarında çalışamayacaklarını söylemiştir. Örneklerden de gördüğümüz gibi Almanya, İslam dininin gerektirdiği şartları reddederek sadece kültürel değil dinsel olarak şekilci bir yaklaşımca Müslümanları ötekileştirmeyi sürdürmektedir.

- 11. “Radikal Müslüman örgütlerin Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde gerçekleştirmiş olduğu terör saldırıları İslamofobi’nin daha şiddetli bir hal almasında etkili olmuş mudur?”** sorusuna neredeyse tüm katılımcılarımız etkili olduğunu söylemiştir. Katılımcılar; saldırılar nedeniyle her Müslümanın terörist ilan edildiğini, İslam ve terörün aynı kutudan çıkan iki şey olarak lanse edildiğini, Müslümanların zan altında bırakıldığını, İslam’a zarar verdiğini, önyargıların katılaştığını söylemişlerdir. Bir katılımcımız bu soruya *mutlaka!* diyerek konunun neden kaynaklandığını ve sebeplerini bildikleri halde genelde konunun Müslümanlar ve İslam aleyhinde istismar edildiğini ifade ederken bir diğer katılımcımız da özellikle 11 Eylül sonrasında toplumda İslam dinine karşı negatifliğin giderek arttığını söylemiştir. Çalışmamızda İslamofobi’nin kırılma noktası olarak anlattığımız 11 Eylül saldırılarının ve sonrasında yaşanan terör saldırılarının İslam hakkındaki olumsuz görüşleri arttığı yönündeki tezimiz anket sonuçlarına da yansımıştır.
- 12. “Son yıllarda artan İslamofobik hareketlerde radikal sağ siyasetin söylemleri ve medyanın etkili olduğunu düşünüyor musunuz?”** sorusuna yine katılımcıların neredeyse hepsi kesinlikle etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar medyanın kışkırtıcı olduğunu, yalan yanlış haber yaptıklarını, kullandıkları dil ve üslubun geniş bir yankı uyandırdığını ve bunların da kamuoyunu etkileyerek yabancı düşmanlığını beslediğini, İslam hakkında fikri

olmayan Almanların da medyanın anlattıklarına inanarak hep yarım bilgilerle hareket ettiklerini söylemişlerdir. Olumsuz bir deneyim yaşamamışsa bile bir Almanın medyadan oldukça etkilendiğini söylemişlerdir. Bir katılımcımız haber yapılırken önce olayın değil olayı gerçekleştiren kişinin dinini veya Türk kökenli olduğunun açılanmasının çok kötü bir izlenim bıraktığını ifade etmiştir. Aşırı sağ siyaset etkisiyle alakalı olarak da katılımcılar; korku söylemlerinin olduğunu, negatif propagandaların yapıldığını ve ırkçı siyasetin İslamofobiye etkilediğini ifade etmişlerdir. Bir katılımcımız en önemli iki faktörün medya ve aşırı siyasetin yaptığı karalama ve manipölasyonun büyük etkisi olduğunu ifade etmiştir. Bir katılımcımız sağ siyasetin etkisi için nispeten yanıtını verirken bunun sebebi olarak ülkedeki nasyonal sosyalizmden dolayı aşırı sağcı hareketlere karşı endişeyle yaklaşıldığını göstermiştir. İslamofobi'nin sadece sağcı bir radikallik olmadığı toplumun hem sağ hem sol kesiminde görüldüğünü söyleyen katılımcımız aşırı sağcıların milliyetçi ve dinci bir düsturla itirazlarını dile getirdiklerini, solcuların da İslam ile toplumun bireysel özgürlüklerini azaltıldığı düzleminde itirazlarını dile getirdiklerini ifade etmiştir. Cevaplardan da görüleceği üzere siyasetin ve medyanın İslamofobi üzerindeki etkisi yüksek düzeydedir. İslam ve Müslümanlar hakkındaki korku söylemlerinin siyaset ve medya aracılığıyla topluma yansıtılması sonucu İslamofobi hiçbir zaman ülkede bitmemektedir. Ayrıca düşmanlığın, ötekileştirmenin, İslamofobik söylemlerin sadece aşırı sağda değil sol kesime de sirayet ettiğini görmekteyiz.

SONUÇ

İnsanoğlu var olduğundan beri etkisini yitirmeyen ırkçılık olgusu 21.yüzyılda da tüm yıkıcılığıyla etkinliğini sürdürmektedir. Milliyetçi söylemlerle süslenmiş ırkçılığın bu yüzyıldaki adı olan İslamofobi bu çalışmada geniş kapsamda ele alınmaya çalışılsa da daha çok aşırı sağ ve popülist partilerin söylemlerinin İslamofobi'nin yükselmesinde etkisi var mıdır yok mudur sorusunun cevabı Avrupa genelinde ve Almanya özelinde araştırılmıştır.

Hristiyanlıkla Müslümanlığın ilk karşılaştığı günden bu zamana bir rekabet içerisinde olması durumu tarihsel süreçte İslamofobi olgusunun derinleşmesine sebebiyet vermiştir. İslamiyet'in doğduğu çağda bir din olgusu üzerinden Hristiyanlığa bir tehdit olarak görülmüş ve bu çerçevede gelişmiştir. 1950 yıllarından itibaren Avrupa'ya işçigücü alımının olmasıyla Türk ve Müslüman nüfusunun artması sonucunda göç olgusu üzerinden bir İslamofobi gelişmiştir. 1990'lı yıllarda Batı medeniyeti ve Doğu medeniyeti ayrımı yapılarak oryantalist bir yaklaşımla İslamofobi konusu daha çok kültürlerin farklılaşması ve birbirleriyle uyum sağlayamaması argümanları üzerinden geliştirilmiştir. 2000'li yıllarda geliştirilen İslamofobi ise yaşanan 9/11 terör olayları yüzünden bir güvenlik çerçevesinden geliştirilmiştir. 2010'lu yıllarda terör saldırılarının devam edip İslami terör algısına ek olarak Arap Baharı sonrası Suriyeli göçmenlerin varlığının eklenmesiyle İslamofobi algısı hem din hem kültür hem de çok kültürlülüğün reddi şeklinde tüm olgular eklenerek içinden çıkılmaz bir hale getirilmiştir.

Batı'nın bir hastalığı olarak nitelendirebileceğimiz İslamofobi biyolojik ırkçılıktan farklı olarak kimlik temelli bir kültürel ırkçılık türüdür. İçerisinde milliyetçi söylemleri, ırkçılığı, yabancı düşmanlığı, ayrıştırıcılığı ve ötekileştirmeyi barındıran İslamofobi, bizzat Batı'nın kendisi tarafından "öteki" ihtiyacına yanıt verip varlığını sürdürebilmesi için kasıtlı olarak ortaya çıkarılmış bir korku tekniğidir. Öteki olanı aşağı, tehdit içeren ve tehlikeli olarak gösteren bu algı operasyonunda İslam ve Müslümanlar hedef olarak seçilmiştir. Müslümanları terörist, İslam'ı şiddet dini olarak gösteren bu algı sayesinde de Avrupa halkının gözüne adeta bir perde inmiştir. Bilinçli olarak ortaya atılan bu korku ise sadece Batı'da değil Amerika'da da bir hastalık haline gelmiştir.

İlk olarak Soğuk Savaş sonrası komünizmin çökmesiyle kıvılcık düşman yerine getirilen yeşil düşman yerleştirilip yeni bir hedef oluşturulmuş sonrasında ise İslamofobi bağlamında bir kırılma noktası olan 9/11 saldırısıyla meşru zemin yakalanarak Müslümanları terörist bir tehlike olduğu, tüm Müslümanların aynı olduğu korkusunun yerleştirildiği tespit edilmiştir. Avrupa’da bunu bir fırsata çevirip İslam ile terör örgütlerini aynı kefeye koyarak kamuoyu nezdinde tek tip Müslüman algısı yaratmıştır. Halkı iki farklı unsur arasında ayırma yapamayacak hale getiren Avrupa toplumunda böylece İslam korkusu yaratılmıştır. İkinci kırılma noktası olarak gördüğümüz mülteci krizleriyle artan Müslüman nüfusuyla ise Avrupa göç karşıtlığının bir kere daha göstermiş, çok kültürlülüğü reddetmiştir. Liberal demokratik Avrupa’nın demokrasinin gereği olarak farklı kültürlerin kaynaşmasını desteklemesi gerekirken bugün göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar konusunda yetersiz kaldığını görmekteyiz. Avrupa ülkelerinin göstermiş olduğu yabancı düşmanlığı ve ırkçılık hareketleri demokratik devlet politikalarıyla uyum sağlamakta, Avrupa genelinde ortak bir göçmen politikasının olmayışı ve Müslüman korkuları çok kültürlülüğe zarar vermektedir. Zaten Avrupa’nın çok kültürlülüğün bir zenginlik olduğuna dair söylemleri de popülerliğini yitirmiş vaziyettedir. Müslümanlık dışındaki kültürlerle birlikte yaşamayı normal görebilen Avrupa’nın söz konusu Müslümanlarla birlikte yaşamak olduğunda çok kültürlülüğe şüpheyle yaklaşması ise kendi içerisinde yaşadığı çelişkiyi göstermektedir. Bu çelişkiler içerisinde ise İslamofobi’nin bitirilebilmesine dair uğraşlar ile göçmenlerin başarılı bir şekilde yaşadıkları ülkelere entegrasyonu süreçleri başarısız olmaktadır.

Bu çalışmada Müslüman nüfusunun oldukça yoğun yaşadığı Avrupa ülkesi Almanya’daki İslamofobi’nin yükselişindeki en büyük etkenin şu an ülkede varlık gösteren aşırı sağ parti AfD’nin milliyetçi söylemlerinin olduğu ve bunda özellikle medya ile desteklenerek kamuoyunun kışkırtıldığı tespit edilmiştir. Milliyetçi söylemlerle ve kültürel ırkçı eylemlerle yapılan kimlik siyaseti ve ötekileştirme hipotezinin doğruluğu aşırı sağın söylemlerinden ve politikalarından açıkça anlaşılmaktadır. Kurulduktan çok kısa bir süre sonra federal meclise girmeyi başaran AfD’nin söylemlerinde en çok rahatsız oldukları durumun göçmenler olduğu görülmektedir. Almanya’da göçmenlerin büyük çoğunluğunu oluşturanların Müslümanlar olduğu göz önünde bulundurulduğunda ise hedefin İslam olduğu açıkça görülmektedir. Özellikle mülteci kriziyle birlikte argümanlarına göçmen karşıtlığını

sıklıkla ekleyen AfD'nin en büyük isteği ülkeye olan göçleri önlemektir. Çünkü ülkede yaşanan ekonomik durumun ve işsizliğin sebebi olarak Müslüman göçmenleri gösteren AfD; İslam'ın ülke dengesini bozduğu, İslam kültürünün Alman kültürüyle uyumsuz olduğu, çok kültürlülüğün Alman kültürünü bozduğu, Batı'nın gittikçe Müslümanlaştığı gibi ayrıştırıcı söylemleriyle kamuoyu üzerinde bir etki yaratıp kendilerine rant sağlamaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu söylemlere çanak tutan Alman medyasının da konuda geri durmadığı İslam ve Müslümanlar hakkında çıkardıkları olumsuz haberler ve yazılarla halk üzerinde bir manipülasyon yapıldığı görülmüştür. AfD ile neredeyse aynı söylemlere sahip PEGİDA örgütünün de aynı şekilde ırkçı söylemleriyle göçmenlere tepkili halkın desteğini topladığı ve sonrasında sadece Almanya'da değil diğer Avrupa ülkelerinde de etkinliklerini sürdürdükleri görülmüştür. AfD yöneticilerinin açıkça PEGİDA'nın doğal müttefiki olduğu açıklamaları da adeta birbirleriyle teşkilatlı bir şekilde yol aldıklarının kanıtıdır. Thilo Sarrazin'in çıkarmış olduğu Almanya Kendini Yok Ediyor isimli kitabının Almanya'da çok satanlar listesine girmesi de aşırı sağ yapılanmaların halk üzerindeki etkisini göstermektedir. Müslüman zeka seviyesinin Almanya'yı körelttiğini, Müslüman göç istilalarının Almanya'yı ilkellettiğini, Arapça ve Türkçe'nin Almanca'nın yerinin alacağını söyleyen Sarrazin oldukça ırkçı olan bu söylemlerini destekleyen kesimin çokluğu ise İslamofobi'yi gittikçe tırmandırdığının kanıtıdır. Tüm bu aşırı sağ görüşlerinin Almanya'da teşkilatlanıp halk üzerinden rant sağlaması İslamofobi'yi arttırdığı tespit edilmiştir.

Aşırı sağın söylemlerinde halkın milliyetçi duygularına hitap etmeleri de başarılarının en büyük sebeplerinden biri olarak gözlemlenmiştir. NSDAP döneminde kullanılan Germen ırkının diğer tüm ırklardan üstün olduğu argümanın aşırı sağ kesim tarafından başarıyla kullanıldığı görülmüştür. Hatta daha da geriye gidildiğinde Batı'nın Doğu'dan üstün olduğu ve Doğu-Batı ayrımının yapıldığı Oryantalist görüşe sahip oldukları, buna ek olarak da Nazi ruhuyla Alman kimliğini diğer tüm kimliklerden üstün olduğu görüşünü savundukları görülmüştür. Ülkede çok kültürlülüğün reddedilmesinin sebebi de bu düşüncelere dayanmaktadır. Kimliklerini bu kadar üstün görerek bunu halkına aşıl原因 bir ülkenin, diğer kimlikleri kabul edip başarılı bir entegrasyon süreciyle birlikte yaşaması oldukça güç görülmektedir. 2015 yılında mültecilere açık kapı politikası uygulayan Merkel'in 2010 yılında çok kültürlülüğün ülkede başarısız olduğuna dair açıklaması kendi içerisindeki çelişkiyi göstermektedir.

Merkel açıklamasında çok kültürlüğün başarısız olduğunu, kendilerini Hristiyan değerlerine bağlı hissettiklerinin ve ülkelerinde bulunan yabancıların yanlış yerde olduklarını belirten açıklamalarında dikkat çeken iki unsur göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki; kendilerini Hristiyanlığa ait hissetmeleri açıklamasıyla, farklı dine mensup bireylerin Alman toplumuna ait olmadıkları düşüncesi kolaylıkla anlaşılmakta ve Alman toplumunda göçmenlerin en fazla Müslümanlardan oluştuğu düşünüldüğünde de İslam'ı hedef aldığı açıkça görülmektedir. İkincisi ise; Almanya'da bulunan yabancıların yanlış yerde oldukları söylemiyle de anlaşıyor ki Alman toplumunda aidiyetlik vatan sınırlarından ve soydan ibarettir. Zaten Almanya'da vatandaşlık verme koşulu da toprak ilkesine değil kan bağı ilkesine dayanmaktadır. Tüm bunlar ise ülkede çok kültürlülüğün yaşanmasını baltalamakta ve yabancıların ülkeye entegrasyonunu engellemektedir.

Günümüzde hala varlığını tüm yıkıcılığıyla sürdüren İslamofobi'nin en düşük seviyelere getirilmesi hatta ortadan kaldırılabilmesi için sadece İslamofobi'nin yaşandığı ülkelerin kurumlarına değil Müslüman ülkelerin kurumlarına sorumluluk düşmektedir. Daha çok Avrupa ve Amerika'da görülen İslamofobi'nin bir ırkçılık suçu olduğu sadece bu ülkelere değil tüm Dünya'ya anlatılmalı ve konunun insani boyutu öne çıkarılmalıdır. İslamofobik eylemlere yol açan, bilgisizlikten kaynaklanan bu İslam korkusunun yapay olduğu tüm herkese anlatılmalıdır. İslam'ın ve Müslümanlığın ne olup ne olmadığının net bir şekilde Avrupa halkına gerekli tüm mecralarda gerek konferanslarla gerek üniversite söyleşilerinde o ülkelerde bulunan dernekler, vakıflar aracılığıyla anlatılması gerekmektedir. Avrupa hükümetleri kendilerinde rant sağlamayı bırakıp konunun insani boyutunu hatırlayarak ırkçı söylemlere sahip tüm oluşumların şiddet eylemlerini en ağır şekilde cezalandırmalıdır. Ayrıca uluslararası hukukta İslamofobi bir ırkçılık suçu olarak kabul edilmeli ve bu konuda yasalar çıkartılmalıdır. İslam dünyası ve Müslümanlar da yaşadıkları ülkelerde sorumlu bireyler olduklarını her fırsatta anlatmalı ve yaşadıkları ülkeye entegre olabileceklerini göstermek için çaba sarf etmelidirler. Yaşadıkları Avrupa kültürüne uyum sağlayabilen Müslümanlar olduklarını şüphe götürmez bir şekilde anlatabilmelidirler. Son olarak tüm İslam dünyasının ilgili kurumları İslamofobi konusunda ortak bir menfaat geliştirip tüm hukuksal yollara başvurarak diğer ülkelerde yaşayan Müslümanların haklarını koruyabilmek için iş birliği yapmalıdırlar. Eğer İslamofobi'nin bir ırkçılık suçu ve suni bir hastalık olduğu

anlatılamaz ise bunun önüne geçilemeyecek ve Müslüman kalplerde kanayan bir yara olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Bu alışma Bursa Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) birimi tarafından 200Y001 numaralı proje olarak desteklenmiştir.

KAYNAKÇA

- Adam, H. (2015). Xenophobia, Asylum Seekers, and German Immigration. *Nationalism and Ethnic Politics*, 446-464.
- Adıbelli, B. (2016). *Uluslararası İlişkiler I*. Kütahya: Akademia Yayınevi.
- Ağçoban, S. (2016). Dinsel Şiddet Bağlamında SETA'nın "Almanya'da İslamofobi 2015" Raporunun Değerlendirilmesi. *Bilimname: Düşünce Platformu*, 147-163.
- Ahmed, R., & Psoiu, D. (2020). Uniting the Far right: How the Far-Right Extremist, New Right, and Populist Frames Overlap on Twitter-a German Case Study. *European Societies*, 1-23.
- Akça, M. (2016, Şubat). Avrupa'da Irkçılığın Değişen Yüzü:İslamofobi.Yüksek Lisans Tezi. *Karabük:Karabük Üniversitesi Sosyal Bİlimler Enstitüsü*.
- Akdemir, E. (2009). 11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarının Ardından İslam'ın Avrupa'da Algılanışı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 1-26.
- Akilotu, N. (2015). İslamofobi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akıncı Çötök, N., & Taşdelen, H. M. (2013). Avrupa Ekseninde Yabancı Korkusu ve İslamofobi Algısının Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 1-13.
- Akıncı, A. (2014). Milliyetçilik Kuramları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 131-150.
- Akıncı, A., & Yavuzylmaz, O. (2018). Milliyetçilik, Irk-Irkçılık İlişkisi. *Turkish Studies Social Sciences*, 75-84.
- Aktaş, M. (2014). Avrupa'da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 31-54.
- Aktaş, M. (2017). AB Ülkelerinde İslamofobi ve Terörizm. *OMBUDSMAN AKADEMİK*, 127-155.
- Akyüz, B. (2018, 04 03). TUİÇ Akademi: <http://www.tuicakademi.org/7-yilin-ardindan-suriye-basarisizligi/> , (19.07.2020) adresinden alındı
- Akyüz, İ. (tarih yok). *Siyasal Pazarlama*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi .
- Alıcı, M. (2019). Batı'nın Bitmeyen Sanal Korkusu: İslamofobi. *Diyanet İlmi Dergi*, 405-434.
- Alkan, M. N. (2015). Avrupa'da Yükselen Irkçılık: Pegida Örneği. *Akademik Bakış*, 275-289.

- Almalı, A. (2018). Almanya'da Yükselen İslamofobi ve Dergilerdeki İslam Karşıtı Yayınlar. *International Journal of Social Sciences*, 129-145.
- Alternative für Deutschland. (2016). Manifesto for Germany (The Political Programme of the Alternavite für Germany). Germany: https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/04/2017-04-12_afd-grundsatzprogramm-englisch_web.pdf (02.05.2021).
- Altun, G. (2019). Arap Baharı Sonrası Almanya'nın Mülteci Krizine Yaklaşımı ve İslamofobi'nin Yükselişi. *Yüksek Lisans Tezi*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler-Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. İstanbul: Metis.
- Aras, İ., & Sağıroğlu, A. (2018). Almanya ve Suriyeli Mülteci Krizi. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 105-116.
- Artar, T., & Baysoy, E. (2020). Bismark Döneminden 2.Dünya Savaşı'na Alman Jeopolitik Düşüncesi: Houshofer ve Hitler Karşılaştırması. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 1-24.
- Aslan, A. (2019). *perspektif.eu*. <https://perspektif.eu/2019/06/01/asiri-sag-nedir/> , (16.04.21) adresinden alındı
- Atasü Topçuoğlu, R. (2019). Avrupa'da Refah Devleti Çözünürken Uluslararası Göç ve Yeni Sağın Yükselişi:İsveç ve Almanya Örnekleri. *Çalışma ve Toplum*, 941-974.
- Avcı, R. (2018). Alman Oryantalizmi: Carl Heinrich Becker ve Martin Hartmann Örneğinde Osmanlı Toplum ve Siyaset Söylemi. *Doktora Tezi*. Mardin : Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın Varol, F. B. (2019). Batı'nın Bir Ötekisi Olarak İslam ve Müslümanlar: Batı Avrupa Medyasında İslamofobinin Temsili. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 2015-235.
- Aydın Varol, F. B. (2019). Haber Söyleminde İslamofobinin İnşası :Batı Avrupa Basınına Yönelik Karşılaştırmalı BİR Analiz. *Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın Varol, F. B. (2019(b)). Batı'nın Bir Ötekisi Olarak İslam ve Müslümanlar: Batı Avrupa Medyasında İslamofobinin Temsili. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 2015-235.
- Aydın, A. (2017). Avrupa Birliği'nin Uluslararası Göç Politikaları Bağlamında Almanya ve Almanya'daki Mülteciler. *Belgi Dergisi*, 538-551.
- Aydoğan Ünsal, B. (2016). Oy Verme Davranışı Modelleri. *OÜSOBİAD*, 95-119.
- Aydoğan, B., & Turan , İ. (2020, 03 04). *aa.com.tr*: <https://www.aa.com.tr/tr/siginmacilar-avrupa-yolunda/gocmenler-avrupa-yolunda-turkiye-kapilari-neden-acti/1754700> , (27.07.2020) adresinden alındı

- Aydoğdu, H. (2004). Modern Kimlikte Öznenin Ölümü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 115-147.
- Aygül, H. H. (2017). Seküler ve Çokkültürlü Avrupa'da Müslümanlar: Birlikte Yaşamak Mümkün Mü? *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 55-76.
- Balkanoğlu, Z. (2018). İslamofobi ve Eurofobi Ekseninde Avrupa'da Yabancı Düşmanlığı ve Avrupa'da Aşırı Sağ Partilerin Milliyetçi İletilerinin Analizi. *Yüksel Lisans Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ballı, A. (2019, 09 02). aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/dunyayi-sarsan-aylan-bebegin-olumunun-dorduncu-yili/1570828> , (27.07.2020) adresinden alındı
- Baloğlu, M. (2016). Avrupa'da Yükselen Yabancı Düşmanlığı ve İslamofobi Sorununda Türkiye'nin Tutumu. *Yüksek Lisans Tezi*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barın, H. (2014). İslamofobi: Bir Irkçılık Çeşidi ve Nefret Suçu. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barın, H. (2016). DAEŞ'ten Önce ve Sonra İslamofobi. *Kamu'da Sosyal Politika*, 15-24.
- Başay, E. (2021). aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-da-asiri-sagcilar-tarafindan-islenen-suclar-2020de-en-yuksek-seviyeye-ulasti/2229920> , (19.05.2021) adresinden alındı
- Batur, C. (2019). Mülteci Krizinin Avrupa'da Aşırı Sağ Yükselmesine Etkisi: Almanya, Avusturya, Hollanda Örnekleri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü.
- Bayraklı , E., & Keskin , K. (2017). Avrupa'nın Mülteci Krizi. *Akademik İncelemeler Dergisi* , 115-136.
- Bayraklı, E. (2020). *Islamophobia in Germany National Report 2019*. Ankara: SETA.
- BBC Turkish. (2004, 11 04). Van Gogh'un Suikast Zanlısı 'İslamcı'. http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2004/11/041104_vangogh_suspect.shtml , (23.05.2020).
- Bekar, N. (2020). aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/avrupa-da-zamanin-ruhu-asiri-sag-ve-irkciligin-yukselisi-devam-ediyor/1744277> , (19.05.2021) adresinden alındı
- Bekiroğlu, E. (2016). Avrupa Birliği'nin Çokkültürlülük ile İmtihani. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 91-121.
- Berntzen, L. E., & Weisskircher, M. (2016). Anti-Islamic PEGIDA Beyond Germany: Explaining Differences in Mobilisation . *Journal of Intercultural Studies*, 556-573.

- Beşer, M. E. (2018). *Merkel Liderliğinde Almanya: Göç Politikasında Kırılmalar*. Ankara: Migration Policy Center.
- Bodur, H. E. (2017). Batı'da İslâm Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi(Çatışmacı Sosyolojik Perspektif). *İlahiyat Akademi Dergisi*, 69-86.
- Budak, E. (2008). 11 Eylül Olayları Işığında Almanya'da İslam Algısı: Bir Kopuş mu Süreklilik mi? *Değerler Eğitimi Dergisi*, 35-67.
- Büyükdeniz, D. (2020). Konstrüktivizm (Sosyal İnşacılık) Kuramı Temelinde Balkan Ülkelerinin Ulus İnşası ve Kimlik Yapılanması. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi (ANKAD)*, 315-335.
- Büyüktopçu, M. B., & Gündoğdu, S. (2019). Alman Karikatürleri Örneğinde İslamofobi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 91-102.
- Canatan, K. (2012). İslamofobi'nin Tarihsel ve Güncel Görünümleri. *Diyanet Aylık Dergisi*, 9-11.
- Canbolat, İ. S. (2009). *Değişen Dünyada Almanya ve Türkler*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Canveren, Ö. (2014). Martin Luther'in İslam ve Türkler Hakkında Değerlendirmeleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 151-164.
- Castles, S., Hass, H., & Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration International Population Movements*. Palgrave Macmillan.
- Cesari, J. (2009, 04). The Securitisation of Islam in Europe. *Research Paper No:15*. Changing Landscape of European Liberty and Security.
- Cesari, J. (2011). Islamophobia in the West: A Comparison between Europe and the United States. İ. Kalın, & J. L. Esposito içinde, *Islamophobia : The Challenge of Pluralism in the 21st Century* (s. 21-43). New York: Oxford Press.
- Ceyhan, N. (2018). 21.Yüzyılda İslamofobi ve Avrupa: Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul:İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Ceylan, Y. (2016). Çokkültürlülük Avrupa Modelleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1207-1215.
- Chen, V. H.-H. (2020, Nisan 10). *Center for Intercultural Dialogue*. Center for Intercultural Dialogue: https://centerforinterculturaldialogue.files.wordpress.com/2017/01/kc22-cultural-identity_turkish.pdf adresinden alındı
- Cicioğlu Filiz, & Tandoğan, Ş. M. (2018). Merkez Parti Söylemleri ve Medya Dili Bağlamında Aşırı Sağın Yükselişinin İncelenmesi: Fransa ve Almanya Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 144-162.

- CNN Editorial Research. (2019, 11 13). September 11 Terror Attacks Fast Facts. CNN, <https://edition.cnn.com/2013/07/27/us/september-11-anniversary-fast-facts/index.html> , (16.05.2020).
- Congar, K. (2020, 07 28). tr.euronews.com: <https://tr.euronews.com/2020/07/28/almanya-da-gocmenler-toplam-nufusun-dortte-birini-ast-en-buyuk-az-nl-k-yuzde-13-ile-turkle> , (28.01.2021) adresinden alındı
- Çağan Elbir, H. (2016). avim.org.tr: <https://avim.org.tr/tr/Yorum/AVRUPA-NIN-ASIRI-SAG-HARITASI-ZENOFobi-ISLAMOFobi-VE-TURKOFobi> , (20.04.2021) adresinden alındı
- Çağan Elbir, H. (2020). avim.org.tr: <https://avim.org.tr/tr/Analiz/ALMANYA-DA-ASIRI-SAG-HIZ-KAZANIYOR> , (01.05.2021) adresinden alındı
- Çağırkan, B. (2018). Modernizm ve Postmodernizm Bağlamında Milliyetçiliğin Aidiyet Algısı Üzerine Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Çakaş, C. Ö. (2019). Avrupa Toplumunda Irkçılığın İki Yüzü: Antisemitizm ve İslamofobi Arasındaki Benzerliklerin ve Farklılıkların Karşılaştırmalı Analizi. *BEÜ İİBF AİD*, 222-252.
- Çakı, C., & Topbaş, H. (2018). Almanya İçin Alternatif Partisi'nin Göçmen Karşıtı Propaganda Faaliyetlerini 2017 Alman Federal Seçimleri Üzerinden Okumak. *Erciyes İletişim Dergisi*, 59-74.
- Çancı, H. (2008). Değişmeyen Boyutları Bağlamında Milliyetçiliğe Teorik ve Kavramsal Bir Bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 105-116.
- Çetin, E. (2015, 02 06). *Emre Çetin Blog*. <http://emrecetinblog.com/danimarka-karikatur-krizi-ve-charlie-hebdo-saldirisi/> , (26.05.2020) adresinden alındı
- Çınar, Y. (2017). Türk Alman İlişkilerinde Almanya'daki Türk Göçmenler (1961-2000). *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 1-21.
- Çoruk, A. Ş. (2007). Oryantalizm Üzerine Notlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 193-204.
- Dağ, A. (2016). İslamofobia:Hegemonya'yı Derinleştirme ve Bir Hegemonya Projesi Olarak Euro-İslam. *1.Uluslararası Sosyal Bilimler ve Müslümanlar Kongresi: "Hegemonya-Karşı Hegemonya"*, (s. 35-49). Konya.
- Dalaman, C. (2020). amerikaninsesi.com: <https://www.amerikaninsesi.com/a/almanya-da-dogu---bati-arasindaki-farklar-30-yildir-asilamadi/5607515.html> , (08.05.2021) adresinden alındı
- Dalaman, C. (2021). amerikaninsesi.com: <https://www.amerikaninsesi.com/a/muslumanlar-2050de-almanya-nufusunun-beste-birini-olusturabilir/5871178.html> , (18.05.2021) adresinden alındı

- Demir, O. Ö., & Soyupek , Y. (2015). Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar ve Kaygılar. *Global Analiz*.
- Demirağ, H., & Kakışım, C. (2018). Almanya'daki Türklerin Göç ve Entegrasyon Süreci: Birinci ve Üçüncü Kuşak Karşılaştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 123-152.
- Demiryürek, İ. (2012, Kasım). Almanya Entegrasyon Politikası ve Hamburg Örneği. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.
- Deniz, T., & Zengin, N. (2018). Avrupa'da Basın ve Medya Haberlerinde Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Türkiye Turizmine Etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5-15.
- Devran, Y., & Tanır, M. (2019). İslamofobinin Yayılması: "Inside The Koran Örneği". *KOSBED*, 161-185.
- Dikici, E. (2014). Doğu-Batı Ayrımı Ekseninde Oryantalizm ve Emperyalizm. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 45-59.
- Dinç, C. (2019). *Avrupa Birliği: Kimlik, Siyaset, Ekonomi, Genişleme*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Doğru, E. (2020, 03 23). haberturk.com: <https://www.haberturk.com/sinirdaki-multecilerle-iligili-son-durum-2622157> , (30.07.2020) adresinden alındı
- Druxes, H. (2020). 'The Burqa is Not Us (Wir Sind Nicht Burka)': Strategic Islamophobia and the Mainstreaming of Nativist Appeals. *Journal of Contemporary European Studies*, 70-84.
- Duran, B. (2018, 06 09). setav.org: <https://www.setav.org/avusturya-ne-yaptiginin-farkinda-mi/> , (28.07.2020) adresinden alındı
- Emiroğlu, B. (2016). Avrupa Birliğinin Çokkültürlükle İmtihanı. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 91-121.
- Emre, A. (2014). yenisafak.com: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/akif-emre/avrupa-bisikleti-53730> , (22.04.2021). adresinden alındı
- Erdin, Ç. (2017). Radikal Selefi Örgütlerin Sosyal Medya Kullanımı: IŞİD Örneği. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 124-130.
- Ertaş, S. (2017). *İslamofobi*. İstanbul: Cinius.
- Eryücel, E. (2019). Almanya'da Göç ve Yeni Irkçılık Tartışmaları. *İGÜ SBUİ E-Bülten*, 1-3.
- EU Immigration Portal. (tarih yok). European Commission: https://ec.europa.eu/immigration/glossary_en#glosI, (19.04.2020) adresinden alındı
- EU Immigration Portal. (2020, 04 19). European Commission: https://ec.europa.eu/immigration/glossary_en#glosI adresinden alındı

- EUMC. (2006). Muslims in the European Union: Discrimination and Islamophobia. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/eumc-2006-muslims-in-the-eu-discrimination-and-islamophobia_en.pdf. European Union Monitorig Centre on Racism and Xenophobia: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/eumc-2006-muslims-in-the-eu-discrimination-and-islamophobia_en.pdf adresinden alındı
- Fıstık, F. (2020, 04 10). medyascope.tv: <https://medyascope.tv/2020/04/10/medyascope-arastirdi-turkiye-yunanistan-sinirindaki-multeciler-koronavirus-salgininin-baslamasiyla-kaderlerine-terk-edildi/> , (30.07.2020) adresinden alındı
- Fürstenau, M. (2018, 05 28). Yabancı düşmanlığının zirvesi: Solingen. Deutsche Welle, <https://www.dw.com/tr/yabanc%C4%B1-d%C3%BC%C5%9Fmanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n-zirvesi-solingen/a-43963123> (10.05.2020).
- Gafuroğulları, S. (2019). Avrupa'da İslamofobi: Almanya, Avusturya ve Fransa Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gedik, E. (2010). Almanya'da "Öteki" Olmak ve "Öteki" Kalmak. *Cyprus International University*, 41-68.
- Gedik, S. (2016). İslamofobi. *Kamu'da Sosyal Politika*, 69-73.
- Gedikoğlu, S. (2016). İslamofobi. *Kamu'da Sosyal Politika*, 69-73.
- Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. England: Basil Blackwell.
- Gellner, E. (2016). *Milliyetçiliğe Bakmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gellner, E. (2018). *Uluslar ve Ulusçuluk*. İstanbul: Hil Yayın.
- Gencer, M. (2014). *Almanya'da Türkler ve İslam (Kanaat Önderlerinin Kimlik, Uyum ve Gelecek Tasavvurları)*. Bursa: Emin.
- Genel, M. G. (2014). Avrupa'daki Türk Medya Perspektifinden, Batı'nın bir "Ötekileştirme" Dili Olarak Kullandığı İslâmofobi'ye Bakış. *Atatürk İletişim Dergisi*, 105-124.
- Goodman, J. (2018). bbc.com: <https://www.bbc.com/news/world-46607015> , (08.05.2021) adresinden alındı
- Göçer, İ., & Çınar, S. (2015). Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye'nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri. *KAÜ İİBF Dergisi*, 51-68.
- Gökalp, E. (2007). Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 279-298.
- Gökalp, E. (2007). Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 279-298.

- Gölcü, A., & Çuhadar, M. (2017). Batı Toplamlarında İslamofobi'nin Üretilmesinde Medya'nı Rolü. *Ombudsman Akademik*, 71-99.
- Gönültaş, B. (2018). *aa.com.tr*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/alman-neonazilerden-irkci-eylem-/1224174> , (09.05.2021) adresinden alındı
- Göppfarth, J. (2020). Rethinking the German Nation as German Dasein: Intellectuals and Heidegger's philosophy in Contemporary German New Right Nationalism. *Journal of Political Ideologies*, 248-273.
- Grosfoguel, R. (2016). What is Racism? *Journal of World-Systems Research*, 9-15.
- Gündoğan, A. O. (tarih yok). *aliosmangunndogan.com*: <http://www.aliosmangunndogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Devlet-ve-Milliyetcilik.pdf>, (13.04.2020) adresinden alındı
- Gündoğan, A. O. (2020, Nisan 13). *aliosmangunndogan.com*: <http://www.aliosmangunndogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Devlet-ve-Milliyetcilik.pdf> adresinden alındı
- Gündoğmuş, B. (2018). Avrupa'da Kültürel İrkçılık ve Göçün Tetikleyici Etkisi. *7. Uluslararası Sempozyum İdealden Gerçeğe Toplum, Siyaset ve Ekonomi* (s. 288-297). Malatya: Bilsam Yayınları.
- Güngör, F. Ş. (2017). Zenofobi ve Ötekinin Dikeni. *I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi* (s. 209-214). Ankara: Gazi Üniversitesi Matbası.
- Hafez, F. (2014). Shifting Borders: Islamophobia as Common Ground for Building Pan-European Right-Wing Unity. *Patterns of Prejudice*, 479-499.
- Haksever, A. (2014). Federal Almanya'da Göç ve Entegrasyon Politikaları. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri.
- Hayes, C. J. (2010). *Milliyetçilik: Bir Din*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Hıdır, Ö. (2017). İslamofobi-Irkçılık-"Kültürel İrkçılık" İlişkisi. *Ombudsman Akademik*, 23-49.
- Hıdır, Ö. (2018). Avrupa'da Aşırı Sağ'ın Dini-Teolojik ve Tarihi Temelleri-Kökenleri. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 15-46.
- Hopyar, Z., & Kepenek, B. (2017). *Avrupa'da Göç Ve İslamofobi*. Sakarya: DİAM.
- İnanç, Z. S., & Çetin Selvet. (2011). Avrupa'nın Kendine Dönen Silahı: Dışlayıcılık ve Ayrımcılık. *Analiz Raporu*. Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE).
- IOM. (2020, 04 18). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden alındı
- IOM. (tarih yok). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, (18.04.2020) adresinden alındı

- İşyar, Ö. G. (2013). *Karşılaştırmalı Dış Politikalar*. Bursa: Dora.
- Kabakçı, B. (2017). *Avrupa'da Yükselen İslamofobi*. Konya: Konya Ticaret Odası Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü.
- Kalın, İ., & Esposito, J. L. (2011). *Islamophobia : The Challenge of Pluralism in the 21st Century*. New York: Oxford University Press.
- Kalmar, I. (2020). The East is Just Like the West, Only More So: Islamophobia and Populism in Eastern Germany and the East of the European Union. *Journal of Contemporary European Studies*, 15-29.
- Kalmar, I., & Shoshan, N. (2020). Islamophobia in Germany, East/West: an Introduction. *Journal of Contemporary European Studies*, 1-14.
- Kanık, C. (2017). Türkiyeli Göçmenler, Çokkültürlülük ve Kültürlerarasılık(Almanya Örneği). *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 143-156.
- Kapaklı, C. (2016). 11 Eylül Saldırılarının Ardından İslamofobi'nin Yükselişi ve ABD'deki Türk Göçmenler Üzerindeki Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kar, S. (2017). Felsefi Açıdan İslamofobi ve Eleştirisi. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 199-222.
- Karadağ, C. (2019). aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nsu-cinayetleri-aydinliga-kavusmadi/1517847> , (08.05.2021) adresinden alındı
- Karaduman, S. (2010). Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü. *Journal of Yaşar University*, 2886-2899.
- Karakoç, J. (2013). Konstrüktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 131-160.
- Karakülhancı, A. (2020). gazeteduvar.com.tr: <https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2020/09/01/merkelin-5-yillik-multeci-politikasinin-bilancosu> , (06.05.2021) adresinden alındı
- Karkın, V., & Yazıcı , Ö. (2015). Arap Baharı'nın Suriye'ye Yansıması ve Türkiye'ye Sığınan Mülteciler(Gaziantep Örneği). *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 201-213.
- Kaya, A. (2013). Multiculturalism: The Culturalisation of What is Social and Political . *PERCEPTIONS*, 63-91.
- Kaya, A. (2017). The rise of populist extremism in Europe: Lost in Diversity and Unity. *Critical Heritages (CoHERE)*, 1-20.
- Kaya, S. (2017). Uluslararası Terörizmin Gelişimi ve Dini Motivasyonlu Terör Olgusu. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 53-79.

- Kaytazoğlu, O. (2014). webapps.aljazeera.net:
<https://webapps.aljazeera.net/aj/interactive/nsu/neonazi/neo.html> ,
(08.05.2021) adresinden alındı
- Kedikli, U., & Akça, M. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Avrupa'da Artan İslamofobi. *Tesam Akademi Dergisi*, 57-95.
- Keneş, H. Ç. (2014). Yeni Irkçı Söylemlerin Eklemliliği ve Medyanın İşlevi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 407-433.
- Kıbaroğlu, M. (2011). Arap Baharı ve Türkiye. *Adam Akademi*, 26-36.
- Kirman, A. (2010). İslamofobinin Kökenleri: Batılı mı Doğulu mu? *Journal of Islamic Research*, 21-39.
- Kırmızı, B. (2016). Göçmen Türklerin Almanya'da Yaşadığı Sorunları Dünyü ve Bugünü. *Journal of Turkish Language and Literature*, 145-156.
- Koçer, M., & Yazıcı, F. (2019). İslamofobinin Charlie Hebdo Dergisi Twitter Hesabında Paylaşılan Karikatürler Örneğinde İncelenmesi. H. Aydın, M. Eken, & M. D. Dereli içinde, *Medya ve İslamofobi* (s. 77-97). Ankara: Nobel.
- Koru, F. (2017, 05 26). *Fehmi Koru'nun Günlüğü*. fehmi.koru.com:
<https://fehmi.koru.com/natoya-yeni-gorev-turkiye-ayrilsin-ile-bitisirse-islam-dunyasi-ne-olur/>, (10.05.2020) adresinden alındı
- Kökel, Z., & Odabaşı, F. (2011). Uluslararası Göç, İltica ve Zenofobi. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 237-259.
- Köse, A. (2015). *Avrupa ve İslam*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Köse, M., & Küçük, M. (2015). Oryantalizm ve "Öteki" Algısı. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 107-127.
- Kumar, D. (2015). *İslamofobi İmparatorluğun Siyaseti*. İstanbul: Pınar.
- Kumrular, Ö. (2012). *İslam Korkusu: Kökenleri ve Türklerin Rolü*. İstanbul: Doğan.
- Kurt Sarıaslan, F. (2018). *İslamofobi: Batı Literatüründe İslam Algısı ve İslamofobi*. İstanbul: Onto.
- Küçükcan, T. (2006, 03 26). AB'de Müslümanlar ve İslamofobi. Radikal Gazetesi,
<http://www.radikal.com.tr/radikal2/abde-muslumanlar-ve-islamofobi-873608/>,
(18.05.2020).
- Lean, N. (2019). *İslamofobi Endüstrisi*. Ankara: DİB.
- Lewicki, A. (2017). *2016 Ulusal Raporu: Almanya'da İslamofobi*. Ankara: SETA.
- Lewicki, A. (2018). Race, Islamophobia and the Politics of Citizenship in Post-Unification Germany. *Patterns of Prejudice*, 496-512.
- Lioudis, N. (2021, 01 30). investopedia.com:
<https://www.investopedia.com/articles/economics/09/lehman-brothers-collapse.asp> , (19.04.2021) adresinden alındı

- Meç, S. N. (2018). Göçün Güvenlikleştirilmesi: Almanya'da Aşırı Sağ Parti AFD'nin Yükselişi ve Suriyeli Mülteci Krizi. *Disiplinlerarası Karşılaşmalar*, 123-150.
- Mora, N. (2009). *Alman Kültüründe Düşman İmgesi*. altkitap.
- Netflix (Yöneten). (2019). *II. Dünya Savaşı'nın En Önemli Olayları (Renkli)* [Sinema Filmi].
- Okumuş, E. (2017). İslamofobik Oyunda Müslümanlar. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 37-68.
- ONHRC. (2020, Nisan 15). United Nations Human Rights Office of The High Commissioner:
<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx> adresinden alındı
- Özcan, H. (2019). "Kültürel İrkçılık" Olarak İslamofobi-İslam Karşıtlığı. H. Aydın, M. Eken, & M. Derviş Dereli içinde, *Medya ve İslamofobi* (s. 15-34). Nobel.
- Özcan, M., & Yardımcı, S. (2005). Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele. *e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, http://www.e-akademi.org/makaleler/mozcan-1.htm#_ftn10, (18.05.2020).
- Özdal, B. (2014). *Diplomasi Tarihi II*. Bursa: Dora.
- Özdal, B. (2014). *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri*. Bursa: Dora.
- Özdal, B. (2018). İşgücü Göçünün Tarihsel Gelişimi. B. Özdal içinde, *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye* (s. 121-153). Bursa: Dora.
- Özdal, B., & Karaca, K. (2014). *Diplomasi Tarihi II*. Bursa: Dora.
- Özdal, B., & Vardar Tutan, E. (2018). Temel Kavramlar ve Olgular. B. Özdal içinde, *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye* (s. 1-60). Bursa: Dora.
- Özdal, B., & Vardar Tutan, E. (2018). Temel Kavramlar ve Olgular. B. Özdal içinde, *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*. Bursa: Dora.
- Özkır, Y. (2018, 09 18). 11 Eylül, Kurgular, Yalanlar ve Müslüman İmajı. SETA, <https://www.setav.org/11-eylul-kurgular-yalanlar-ve-musliman-imaji/> , (16.05.2020).
- Özmen, N. (2017). Karikatür Krizi: Danimarka'da Homojen Kültür Söylemi ve İslamofobinin Tezahürü. *Diyanet İlmi Dergisi*, 101-118.
- Öztiğ, L.İ., Gürkan, T.A., & Aydın, K. (2021). The Strategic Logic of Islamophobic Populism. *Government and Opposition*, 446-464.
- Patton, D. F. (2017). The Alternative for Germany's Radicalization in Historical-Comparative Perspective. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 163-180.

- Perşembe, E. (2009). Almanya’da Çokkültürlü Yapının Ayırıştırılan Unsuru Olarak Müslümanlar ve Entegrasyon Deneyimleri. *Milel ve Nihal* , 233-263.
- Pınar, Ö. (2015, 09 03). bbc.com:
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150903_italya_basin_aylan_kurdi , (27.07.2020) adresinden alındı
- Sabancı, E. (2016). İslamofobi ile Mücadele Stratejisi. *Kamu'da Sosyal Politika*, 61-68.
- Said, E. W. (2017). *Şarkiyatçılık*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Samur, H. (2016). Avrupa’daki İslamofobinin ‘Avrupalı’ Sebepleri. *Mukaddime* , 295-319.
- Samur, H. (2017). Avrupa’nın Önyargılarının ve Çelişkilerinin Bir Sonucu Olarak İslamofobi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 147-173.
- Sayın, E., & Candan, H. (2016). Küresel Irkçılığın Yükselişi. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35-46.
- Solibakke, K. (2012). Muslim Migration to Germany: A Response to Thilo Sarrazin, Deutschland. B. Becker-Cantarino içinde, *Migration and Religion-Christian Transatlantic Missions, Islamic Migration to Germany* (s. 219-235). Amsterdam - New York: Rodopi.
- Somersan, S. (2012). Irkların Olmadığı Bir Dünyada Irkçılık. K. Çayır, & M. Ayan Ceyhan içinde, *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Songülen İnanç, Z., & Çetin, S. (2011). Avrupa’nın Kendine Dönen Silahı: Dışlayıcılık ve Ayrımcılık. *SDE Analiz*, 1-35.
- Soytürk, M. (2018). AFD Örneğinde Almanya’da Siyasi Irkçılık ve İslamofobi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırması Dergisi*, 1441-1463.
- Sönmez Selçuk, S. (2011). MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE: BİR LİTERATÜR TARAMASI. *Journal of Yasar University*, 3855-3865.
- Stier, S., Posch, L., Bleier, A., & Strohmaier, M. (2017). When Populists Become Popular: Comparing Facebook Use by the Right-Wing Movement Pegida and German Political Parties. *Information, Communication & Society*, 1365-1388.
- Sucu, S. (2016). Korku ve Nefretin Öteki Adı: İslamofobi. *Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sumbas, A. (2009). Batı Avrupa’da Yükselen Yeni-Irkçılık Üzerine Bir Deneme. *Alternatif Politika*, 260-281.
- Şafak Oktay, V. (2019). Hristiyan Coğrafyasında İslamofobi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin Kütük, B. (2015). Türkiye’den Batı Avrupa’ya İşçi Göçünün Sosyolojik Çalışmalara Yansımaları. *Sosyoloji Konferansları*, 609-654.

- Şahin Mehmet, & Uysal Şahin, Ö. (2014). Arap Baharı'nın Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 171-187.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi*, 269-289.
- Şen, Y. (2013). Suriye'de Arap Baharı . *Yasama Dergisi*, 54-79.
- Şenay, B. (2002). Avrupa Birliği'nin Dini Kimliği ve Avrupa'da Dinler: Hristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm ve İslam. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 121-166.
- Şentürk, R. (2002, 05 11-12). Oryantalizm ve Sosyal Teori. *Oryantalizmi Yeniden Okumak Batı'da İslam Çalışmaları Sempozyumu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Şimşek, U., & Ilgaz, S. (2007). Küreselleşme ve Ulusal Kimlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 189-199.
- Tausceher, S. (2016). Alman Vatandaşlık Rejimi ve Almanya'da Yabancı Hakları. *Seta Analiz*.
- TDK. (2020, Nisan 9). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Türk Dil Kurumu : <http://tdk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (tarih yok). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Türk Dil Kurumu: <http://tdk.gov.tr/>, (09.04.2020) adresinden alındı
- Tekek, M. (2012, 11 28). TUIÇ AKADEMİ: <http://www.tuicakademi.org/arap-bahari-ve-nedenleri/> , (17.07.2020) adresinden alındı
- The Runnymede Trust. (1997). *Islamophobia: A Challenge for Us All*.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tuğ, B. (2019). Avrupa Birliği Ülkelerindeki Aşırı Sağ Siyasi Partilerin İslamofobiye Konu Alan Siyasal Reklamları Üzerine İnceleme. *Yüksek Lisan Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TUIÇ Akademi. (2015, 10 18). Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm. <http://www.tuicakademi.org/bati-dunyasinda-islamofobi-ve-anti-islamizm/> , (18.05.2020).
- Turhan, A. (2012). Türkiye-Suriye İlişkilerinde Süreklilik: Çatışma-Yumuşama Dönemleri ve Arap Baharı Süreci. *Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tuzcu, R. (2017). İslamofobi Oluşturmada Hz. Peygamber'e Yapılan Atıflar. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 113-156.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme komisyonu. (2012). 2000-2006 yıllarında Almanya'da Neo-Nazilerce İşlenen Cinayetler Hakkında İnceleme Raporu. Ankara: TBMM.

- Uzunçayır, C. (2014). Göçmen Karşıtlığından İslamofobiye Avrupa Aşırı Sağ. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 131-147.
- Ünal, M. C. (2017). 'Arap Baharı' Sonrası Avrupa Komşuluk Politikasının Geleceği. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 147-170.
- Ünver, O. (2012). Dönerci Cinayetleri: Son Gelişmeler Işığında Almanya'da Türklere Yönelik Irkçı Şiddetin Siyasal Sonuçları. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 92-106.
- Valk, I. V. (2017). 2016 Avrupa İslamofobi Raporu: Hollanda'da İslamofobi. SETA Analiz.
- Vatandaş, C. (2002). *Küreselleşme Sürecinde Toplumsal Kimlikler ve Çokkültürlülük*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Vatandaş, S. (2019). insamer.com: https://insamer.com/tr/avrupada-musulmanlar-goc-dalgari-yerlesikler-ve-azinlik-bilinci-uzerine_2280.html , (18.05.2021) adresinden alındı
- Weber, B. (2020). Islamophobia East-West and the Politics of Hospitality in Contemporary Germany. *Journal of Contemporary European Studies*, 44-56.
- Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. *Kaygı*, 225-237.
- Yaralı Akkaya, A. (2019). Avrupa'nın Mülteci Politikalarına Oryantalist Yaklaşımı: Suriye Krizi Sonrası Avrupa ve Türkiye İlişkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 357-380.
- Yel, A. M. (2019). Medya ve Sinemada Temsil Edilme Biçimleriyle İslam Karşıtlığı. H. Aydın, M. Eken, & M. D. Dereli içinde, *Medya ve İslamofobi* (s. 1-13). Ankara: Nobel.
- Yeniçeri, Ö. (2011, 09 14). Obama, Haçlı Seferleri ve İslâm! Yeniçağ Gazetesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/obama-hacl-seferleri-ve-islam-19726yy.htm>, (10.05.2020).
- Yenişehirlioğlu, F., Mülayim Selçuk, Gülmez, B., Esmer Hayri, Tekkök, B., Alanyalı, H. S., & Kök, E. (2015). *Kültür Tarihi*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, A. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 33-67.
- Yıldız, Z. (2019, 06 26). tr.euronews.com: <https://tr.euronews.com/2019/04/28/avrupa-da-basortusunu-burkayi-ve-nikabi-yasaklayan-ulkeler> , (28.07.2020) adresinden alındı
- Yılmaz, F. (2008). *Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*. Ankara: Usak.
- Yılmaz Elmas, F., & Kutlay, M. (2011). Avrupa'yı Bekleyen Tehlike: Aşırı Sağın Yükselişi. *USAK Analiz*, 1-23.

- Yılmaz Elmas, F., & Kutlay, M. (2011). Avrupa'yı Bekleyen Tehlike: Aşırı Sağın Yükselişi. *USAK Analiz*, 1-20.
- Yılmaz, S. (2019). İslamofobinin Yükselmesinde Aşırı İslami Grupların Yeri. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yontar, İ. G. (2011). Avrupa Konseyi Kararlarında Yerleşik Yabancıların Yerel Düzeyde Seçme ve Seçilme Hakları. *Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Younes, A.-E. (2016). *Islamophobia in Germany National Report 2015*. Ankara: SETA.
- Younes, A.-E. (2018). *Islamophobia in Germany National Report 2017*. Ankara: SETA.
- Younes, A.-E. (2019). *Islamophobia in Germany National Report 2018*. Ankara: SETA.
- Yüksel, M. (2014). İslamofobi'nin Tarihsel Temellerine Bir Bakış: Oryantalizm ya da Batı ve Öteki. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 189-200.
- Yüksel, O. (2010, 11 24). politikakademi.org: <https://politikakademi.org/2010/11/alman-birligi-arayslar-ve-alman-birligi-html/> , (05.01.2021) adresinden alındı
- Yürük, B. (2019, 09 10). ABD 11 Eylül saldırılarının 18. yılını anıyor. Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-11-eylul-saldirilarinin-18-yilini-aniyor-/1577546#> , (16.05.2020).
- (2001, 09 26). milliyet.com.tr: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/berlusconi-bati-uygarligi-islam-dunyasindan-ustundur-5274869> , (23.05.2020) adresinden alındı
- (2008, 03 29). dw.com: <https://www.dw.com/tr/hollanday%C4%B1-kar%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1ran-fitne/a-3223064> , (26.05.2020) adresinden alındı
- (2011, 03 29). cnnturk.com: <http://www.cnnturk.com/2011/dunya/03/29/suriyede.hukumet.istifa.etti/611478.0/index.html> , (19.07.2020) adresinden alındı
- (2012). m.bianet.org: <https://m.bianet.org/bianet/dunya/142063-suriye-muhalefetinde-kim-kimdir> , (20.05.2021) adresinden alındı
- (2014, 06 29). aljazeera.com: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/isid-hilafet-ilan-etti> , (21.07.2020) adresinden alındı
- (2015, 01 07). tr.euronews.com: <https://tr.euronews.com/2015/01/07/charlie-hebdo-neden-saldiriya-ugradi> , (21.07.2020) adresinden alındı
- (2015, 12 09). bbc.com: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994> , (21.07.2020) adresinden alındı

- (2015, 02 12). hurriyet.com: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/italya-10-milyon-euro-icin-mare-nostrum-misyonunu-terk-edince-multeci-olumleri-artti-28184605> , (27.07.2020) adresinden alındı
- (2015, 04 23). aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abnin-30-yillik-basarisizlik-hikayesi-kacak-gocmenler/54536> , (27.07.2020) adresinden alındı
- (2015, 04 21). bbc.com: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150420_gocmen_olu_sayisi , (27.07.2020) adresinden alındı
- (2015, 09 16). internethaber.com: <https://www.internethaber.com/14-yasindaki-muhammedin-yaptigi-saati-teksas-polisi-bomba-sandi-813788h.htm> , (28.07.2020) adresinden alındı
- (2015, 02). yeniakit.com.tr: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/5-soruda-islamofobinin-nedeni-ve-yukselisi-50689.html> , (16.09.2020). adresinden alındı
- (2016, 10 07). aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupada-yasanan-multeci-krizi-degil-insanlik-krizi/660204> , (24.07.2020) adresinden alındı
- (2016, 03 08). bbc.com: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160308_ab_aciklama , (24.07.2020) adresinden alındı
- (2016, 01 14). yenisafak.com: <https://www.yenisafak.com/dunya/charlie-hebdodan-skandal-aylan-kurdi-karikaturu-2390892> , (30.07.2020) adresinden alındı
- (2017, 08 17). dw.com: <https://www.dw.com/tr/avrupadaki-ter%C3%B6r-sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1n%C4%B1n-kronolojisi/a-38945764> , (21.07.2020) adresinden alındı
- (2018, 03 07). umhd.org: <https://www.umhd.org.tr/2018/03/hangi-ulkede-ne-kadar-multeci-var/> , (24.07.2020) adresinden alındı
- (2018, 04 17). setav.org: <https://www.setav.org/infografik-medya-islamofobi/> , (28.07.2020) adresinden alındı
- (2019). trthaber.com: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/almanyada-yilin-son-eyalet-secimleri-437747.html> , (01.05.2021) adresinden alındı
- (2019). www.europarl.europa.eu: <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en/national-results/germany/2019-2024/> (01.05.2021) adresinden alındı
- (2020, 01 07). dw.com: <https://www.dw.com/tr/charlie-hebdo-sald%C4%B1r%C4%B1s%C4%B1n%C4%B1n-be%C5%9Finci-y%C4%B1ld%C3%B6n%C3%BCm%C3%BCnde-%C3%B6zel-say%C4%B1/a-51909224> , (21.07.2020) adresinden alındı
- (2020, 07 05). unhcr.org: https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.36067747.2056331239.1595594666-

1199610009.1595594666&_gac=1.171533588.1595598579.EAIaIQobChMI
vvaI0oPm6gIVju5RCh1JWgzGEAAYASAAEgK_S_D_BwE , (24.07.2020)
adresinden alındı

(2020, 07). unhcr.org : <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean> ,
(27.07.2020) adresinden alındı

(2020, 03 06). ahaber.com.tr:
<https://www.ahaber.com.tr/gundem/2020/03/06/turkiye-kapilari-acti-avrupayi-multeci-korkusu-sardi-para-verelim-gelmesinler> , (27.07.2020)
adresinden alındı

(2020, 03 02). yenicaggazetesi.com.tr:
<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/merkelden-idlib-ve-siginmaci-aciklamasi-270369h.htm> , (27.07.2020) adresinden alındı

(2020, 04 10). hurriyet.com.tr: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/almanya-nufusu-ne-kadar-almanya-nufusu-yas-ortalamasi-ve-artis-hizi-2020-41491141> ,
(28.01.2021) adresinden alındı

(2020). dw.com: <https://www.dw.com/tr/g%C3%B6%C3%A7men-kar%C5%9F%C4%B1t%C4%B1-sarrazin-spdden-ihra%C3%A7-edildi/a-54397613> , (15.05.2021) adresinden alındı

(2021). evrensel.net: <https://www.evrensel.net/haber/430606/hollandali-asiri-sagci-siyasetci-geert-wildersin-stop-islam-paylasimina-tepki> (24.04.2021)
adresinden alındı

(2021). mfa.gov.tr: <https://www.mfa.gov.tr/almanya%20-kunyesi.tr.mfa> ,
(18.05.2021) adresinden alındı

(2021). trthaber.com: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/almanyada-tepki-ceken-duzenleme-basortusu-yasaginin-onu-acildi-579136.html> , (19.05.2021)
adresinden alındı